Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

TUDOR ARGHEZI

1522/DII

OCHII MAICII DOMNULUI

ROMAN

EDITURA „UNIVERSALA“ ALCALAY & Co.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1933-1947

OCHII MAICII DOMNULUI

Povestirea vieţii lui Vintilă e copilărească. Ea începe cam de pe la patru ani, când frumosul băiat nu era mai mare decât atât.. Nasul i-se lovea de marginea mesei şi ca să şi-l puie de-asupra să vadă, neastâmpăratul trebuia să se ridice pe vârful picioarelor durde, muncind şi zmucindu-se din călcâie. Şi se întâmpla că, alunecând, el se prindea cu mânile de velinţă, şi tot aluneca. Venind pe spate cu faţa de masă cu tot, ghiveciul cu flori venea peste el. Nesimţindu-se însă vinovat sau nu atât de mult pe cât îi erau de mari suferinţele şi grămădit dedesubtul lucrurilor răsturnate grele, Vintilă da un ţipăt de şobolan încolţit şi aştepta să fie scos, nu totdeauna prea ţeafăr, din această împrejurare.

Mama lui, Sabina, sărea dela maşina de cusut în ajutorul „bărbăţelului" ei, cum îl desmierdase, căutându-i toate părţile dureroase ale trupului dolofan şi suflând în ele răcoare. Negreşit că locul cel mai încercat era acela, de care Tile se ţinea cu amândouă palmele, după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mem1933-1947

ce se ridica de jos. Tile cădea greu ca un burduf, nici pe o latură nici pe alta ci drept în locul care trebuia să i se turtească și să-l doară. Usturimea era destul de adâncă și de îndesată, dacă te gândești că ori cădea el pe scânduri, ori că i-ar fi sărit scândurile în spate și l-ar fi bătut ele, nu era deosebire.

Când era mai mic, Tile nu se lăsa așa de repede biruit. Dacă îl ridica în brațe mama și-l săruta pe toate vânătăile, punea și el mâna pe câte ceva lung și croia în pardoseală. A învățat a se feri să mai dea asemenea pedepse. Bățul, de pildă, pe care-l ridica furios ca să se răzbune, greșindu-și drumul îi cădea lui în cap. Incepuse să se uite la podină cu mirare și respect și cu teamă, ca într'un lac în care ar fi căzut. Noroc că nu era apă; Tile s'ar fi putut îneca înainte de a-și fi trăit până la capăt viața, dată copiilor, și frumoși și uriți, ca mânzului sprinten, dator să ajungă cal și gloabă bătrână. Așa e făcută viața, că te îmbătrânește. Și, mai întâi, te dă cu bărbia de scânduri, ori că te cățări ori că nu te agăți.

Mama trebuia să-și lase lucrul și să-și desbrace băețelul, care avea câte o „bubă" peste tot, la spinare, la genunchi, la coate, la toate îndoiturile lui bucălate și care nu îndrăznea să se ridice singur de jos și să umble, că rămânea șchiop ori i se rupea ceva. Frica lui de sânge era și mai mare decât de vânătaie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1933-1947

I se părea todeauna că trebuie să se fi umplut de el și știa că pe la sânge ies și mațele. Nu-i venea nici să se lase ușor desbrăcat, ca să nu și le piardă pe toate și să rămâie gol ca o dimigeană, adică fără nimic, să nu mai poată vorbi, să stea mut și să nu se mai poată juca. Firește că de vorbit el vorbea așa cum se pricepea el; nu era nici cine știe ce orator nici cine știe ce grămătic, dar scîlciind cuvintele și regulile sintaxei și chiar ale propoziției simple, limbajul lui, care-i plăcea Sabinei ca o limbă nouă, cu predicate fanteziste și cu acorduri inedite, descoperită odată cu chinurile vieții și cu gingașele tragedii ale maternității singuratice, avea un gust neasemuit. Tile vorbea mai cu seamă liric. El își rezervase dintr'un dicționar inexistent al sensației, onomatopeea mădularelor strivite, răcnetul, zbierătul și toate urletele, în care punea, ca să le dea un sens neîntârziat, accentele înalte de dincolo de solfegiu și o voce de primadonă avântată'n tril peste gamă. Cunoscând efectele geamătului și ale stridenței, el se silea să le dea o amploare nemărginită, căci cu cât chihotul era mai original cu atât sperietura mamei era mai precipitată. Ea întrerupea tighelul brusc, arunca lucrul din mână și da fuga. Fără să se supere, fără să mustre, Sabina este înfricoșa de complicațiile monstruoase, din care nu puteau să lipsească sfărâmarea oaselor, ofica-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Fev stoffanskan anorndn 1933-1947

tul. coastele sau bolile infecţioase. Copilul ei era tot ce avea tinereţea Sabinei pe lume: ale lui erau nopţile ei albe. muncite până la pierirea văzului, ale lui inima, gândul, toată carnea şi tot sufletul ei.

La desbrăcarea pe pat şi la examinarea cu de-a măruntul a tuturor mădularelor lui fermecătoare, ciocnite din cădere, hoţul, ca să fie încăodată răsfăţat şi pipăit la încheieturi. tras de degetele picioarelor. sucit şi răsucit, se plângea de loviturile mai vechi, care mai fuseseră mângâiate şi sărutate şi din care mai rămâneau semnele, ca un abur gălbui. Transparenţa petalelor şi fildeşului îmbujorat, din care fiinţa lui fusese frământată, era suflată cu brumă, ca un idol de porţelan învelit cu smalţ. Măicuţa îl vindeca numaidecât. Medicina sărutării încă nu dăduse greş. Semnul tămăduirii era rîsul făpturii lui, cutremurată de o bucurie care-l făcea să se strângă şi să se cocoloşească. Mâna maicii îi mai depărta un zuluf de pe ochi şi-i da drumul băiatului prin casă. Şi iar pornea maşina de cusut, purtată de gleznele fine ale Sabinei.

Tile nu înţelegea anume, pentruce lucrurile sunt rele şi pornite împotriva lui, care să-l zgârie, care să-l furteascâ. Dacă închidea o cutie îl prindea capacul de un deşti. Se da în leagăn agăţat de clanţele uşii şi călărea pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhiva.ro/md/index.php/1

dunga ei: uşa îl apuca de piele. Tăia cu foarfeca o poză dintr'un jurnal: foarfeca îl muşca. Şi nici creionul nu ţinea în mâna lui, de rău ce era, când voia să umple cu el o literă şi o figură. I se rupea vârful albastru şi roşu numaidecât. Dar nici el nu se lăsa şi-l da Sabinei la maşina de cusut să i-l ascuţă, oridecâte ori se frângea ciocul, până la coadă. Cu toate că un creion de vopsit era scump, Sabina îi cumpăra mereu, împuţinând paralele puse de o parte pentru nevoi mai mari; dar putea să fie o nevoie mai mare decât un creion, care anima fizionomiile şi împrumuta cucoanelor din jurnalele de modă ale mamei feţe verzi, violete şi cărămizii ca ardeiul? Operaţia cerea un singur minut de boiangerie: obrajii, părul şi mantalele doamnelor puse în pagini ca nişte păpuşi se făceau de o singură ştofă sinilie sau ca Duminicile din calendar. Dar găsea putinţă să fie rău şi jurnalul, înţepându-l cu înseilătura de sârmă dela cotor. Şi se ţineau de el toate din casă, ca să-i jerpelească picioarele, să-i rupă un crâmpei din spate, să-l ciupe de undeva, ca scăunelul. Cleştele dela sobă a sărit de câteva ori pe el, colţurile dulapului l-au ciugulit şi însăş furculiţa găsea pricină să se răsvrătească. Tile îşi pierduse încrederea în toată gospodăria. Câteodată el sta multă vreme dinaintea unei unelte, la pândă, ca să o prindă mişcându-se din loc şi venind către el să-l îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista „Ilustrațiunea” nr. 1933-1947

pungă, să-l taie și să-l zdrelească, dar afurisitele de lucruri nici nu voiau a se clinti atâta timp cât se vedeau spionate. Lucrurile au ochi dedesubt, băgați înăuntru, umblă ca râmele și sar fără picioare. Fac cioc, boc, în dreapta și'n stânga, necăjite de cine știe ce, și farfuriile.

După observație și chibzuială, Tile s'a hotărît să stea de vorbă cu ele, că lucrurile au și urechi ascunse, cu care te aud. Pare că începuse să meargă ceva mai bine. Geamantanul lui, în care Tile își transporta menajeria de bumbac și de mucava, dintr'o odaie într'alta, și în care culca fiarele la rând în cearșafuri de foiță, par'că se mai cuminţise de când cu băgare de seamă l-a mângăiat pe burtă, cum făcea măicuța cu el, și i-a spus câteva vorbe la ureche. Geamantanul ăsta, grosul și rotundul ca un bursuc, numai că începea să fugă sau să o ia în sus, când îl pregătea de culcare și nu se potolea până ce nu punea și măicuța mâna ei îmblânzitoare. Și pe cât erau animalele de blajine pe atât era geamantanul de arțăgos. A! într'o zi, pe care Tile nu putea să o mai uite, tocmai după ce își culcase tigrii, mieii și gâștele la un loc, și le urase un somn ușor cu vise plăcute și tocmai când le închidea dormitorul, ultimă muncă a unei zile întregi, închipuieşte-ţi, prostul de geamantan i-a înghițit două degete care l-au durut atât de tare că Tile a leșinat. Geaman-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tanul voia să-l mănânce de tot. Şi când s'a deşteptat de îngrijirile măicuţii, Tile nici nu s'a mai uitat la mâna lui un ceas, plângând că-i lipsesc două degete boante întregi şi neştiind ce-o să se facă fără ele. Nu încăpea nicio îndoială: el a priceput foarte bine că mama le-a scos din geamantan şi că i le-a lipit la loc. El a simţit chiar locul unde se făcuse lipitura, pentrucă îl mai durea rădăcina.

Dar însfârşit, ciocanul, cleştele, cuiele, lemnele, care trebuiesc profesiunii de băiat, s'au mai deprins cu el şi s'au supus cu încetul graiurilor lui linguşitoare. De unde se întovărăşiseră ca să-l dea afară din casă şi să-l puie pe drumuri, mic şi neputincios cum era, lucrurile au început să-l înţeleagă şi să-l asculte şi Tile se simţi intrând în stăpânirea foarfecului, crocodilul casei, domesticind acul vioi ca o viespe, îndulcind gingiile rânjite ale cleştelor, hotărând cuiele să stea mai puţin strâmbe şi ciocanul să nu nimerească numai în unghiile lui — şi trecând biruitor prin basmul uneltelor fioroase la domiciliu, el se pregătea să intre într'alte basme mai mari, să le străbată şi pe ele, toată viaţa lui nefiind altceva decât un basm, întocmit din sute de basme, care dau unul într'altul şi se desfac şi se deosibesc, asemănătoare într'o privinţă cu sculele şi mai ales cu maşinile cu dinţi. Lucrurile rămân aceleaşi, numai că mai crescute

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista ansiva a romanului 1933-1947

și cu nume schimbate și lovindu-te mai cu neîndurare.

Sabina își petrecea trei ore pe zi numai cu băiatul ei, fără să socotim că toată ziua, toată, era tot a lui, dela începutul până la sfârșitul săptămânii. Un ceas întreg dimineața, Tile dormea cu o mână îngropată în sânul ei și se deștepta. Un ceas întreg la prânz, măicuța îi da să mănânce cu linguriță și un ceas întreg seara, măicuța îl desbrăca și-l așeza în pat, culcându-se lângă el și aducându-i somnul catifelat și sculându-se pe jumătate adormită ca să lucreze peste noapte tot pentru el.

Baia de seară la culcare repeta zilnic spectacolul copilului Madonei. După o perdea se ascundea unul din colțurile curate ale camerei de dormit, alăturată de camera gospodăriei active, unde Madam Berta, manechinul, juca într'un picior cu șurub în fața mașinii de cusut, pe Venera fără brațe până la subsuori.

Baia era poezia cotidiană a micii căsnicii a unei mame tinere, legată pe viață și pe moarte de unica dragoste și de unicul scop. Bălăceala în apă caldă a copilului, sprinten ca veverița și cuminte ca un câine cu ochi negri mari, ținea cu zbegul ei o bună jumătate de ceas. Scufundat în apă și clăbuc, el cerea Sabinei să joace pe Baba, pe Moșul, pe Cârtița și se ruga de ea, hotărâtă să cedeze dela cel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dintâi îndemn peltic dar făcând să dureze aşteptarea până să se lase înduplecată. Ea îşi umfla atunci o spinare de Babă cu surcelele în cocoaşe şi se apropia sprijinită de bătrâneţe pe o găteajă: o mătură sau o umbrelă. Baba îl întreba ce caută în gârla ei că-i opreşte moara de măcinat cafea, şi venea spre el să-l pape. Când zicea „Stai că te mănânc" Tile ştia ce-l aşteaptă: o mâncătură adevărată. El cădea răsturnat, gâdilat înainte de a fi fost atins ş apărându-se cu picioarele, cu săpunul şi cu a runcăturile de apă. Moşul purcedea, dimpo trivă, pântecos şi lăsat pe spate ca un unchia gras, făcându-şi barba, ce trebuia să-i ajungi la cingătoare, cu degetele încârligate ş răzând cu hohotul burţii. Moşul era satisfăcu că a găsit într'o scorbură de iepuri pe paju Pielicică, fugit într'o după amiază gol dupi fluturi şi rătăcit prin Impărăţia lui Tata Noe Uite, sacul e gata: intră în el Drace împelitat

Măicuţa îl lua atunci într'[illegible]
vălea prin p[illegible]
învârtit şi d[illegible]
rină, îl întinc[illegible]
pat, când făt[illegible] de r
se da bătut, zi[illegible]-mă mamă că-mi vi
pişuca".

Apoi, începea gimnastica suedeză, prin r stignirea lui, cât era de scurt şi de gros,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://statmuseum.ro/mdr/2933-1947

cele patru colțuri ale patului. Măicuța îi lua un picior, de vârful degetului mare, i-l ducea la speteaza umărului și i-l aducea la loc. Lua o mână și o încrucișa cu un picior la locul oului genunchiului, cu oul cotului. Lua două picioare și i le întorcea peste cap. Lua două mâini, le încrucișa și le trăgea peste piept în lături. Și la ficeare figură spunea câte ceva: „Băiatul mare! gata. Cuțu cârnu! uite-l. Puiul mamii, una! Flăcăiașul, două!". Și versuri improvizate:

A venit sticletele
Și-a pupat borfetele.
Vine cumetrița
Și îi ia gurița.
Uite vine cârtița
Și îi papă târtița.

Și când sta din cântec, Tile zicea „mai!" fiindcă îi plăceau vorbele desfătătoare tot atât cât și jocurile și „giminastica", zicea el. Apoi, măicuța îl arunca prins ca la luptă de șale, cu fața în jos, și-i spunea să stea țeapăn și el se înțepenea până ce se înmuia. Și așa țeapăn îi apuca „mușichii" repede și le da drumul, ciupind cu mâna întreagă câte o jumătate de om și câte o pulpă întreagă. Și la urmă, îmbrăcat în cămașe proaspătă și încheiat cu nasturi de sidef, pieptănat în părul lui negru și des și cu o șuviță plină, culcată din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

creştetul frunţii mari şi albe, măicuţa zicea cu el Tatăl Nostru şi îl închina cu mâna ei de-asupra ochilor, în numele „Tatului" la mijlocul pântecului şi al „Fiiului", pe umărul drept şi al Sfântului „Duc" şi la umărul stâng, unde zicea Amin.

Tile nu înţelegea din rugăciunea lui mai ales câteva cuvinte, pe care Sabina rostindu-le rămânea îngândurată. Ea zicea şi el repeta cât putea după ea:

— „Dă-mi Do-amne, mie sănătate şi norocul pe care nu l-a avut măicuţa. Dă-i măicuţii răbdare şi putere pentru mine. Dă-i şi ta-ti, acolo unde ar putea, po-ate, să fie, liniştea mare a sufletelor care uită"...

Nedesluşit, în mintea lui această rugăciune părea să spuie mai mult decât celelalte şi căznindu-se să se gândească, el adormea cu ursul în braţe. Avea un urs alb care pierduse în patru ani de munci un ochi, o ureche, tot părul lui de fiară fioroasă şi îşi pierduse şi echilibrul, că nu mai putea să stea decât culcat. Tile nu s'a putut despărţi nicio noapte, niciodată de ursul lui şi la vârsta de bărbat ursul îl va însoţi încă în drumurile lui, când nopţile nu-i vor mai fi aşa de dulci nici patul atât de fraged şi de curat, nici perina odihnitoare capului, lovit de lucruri mai uşoare însă mai grele decât în copilărie.

Intr'adevăr, patul lui Tile era mai înflorit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

decât al tuturor copiilor de seama lui și lumina așternutului îl înconjura cu norul ei alb îngerește. Intre maica lui și el nu se strecura mâna streină care strică fecioreasca mireasmă nici uitarea: Copilul părea născut din spuma horbotei și a inului care-i păstrau puritatea candidă și Sabina, maica lui, făcea parte din aceste pânzeturi clătite cu apă rece și zvântate pe frânghie. In zarea lămpii aprinse din odaia de lucru teritoriul alburiu al patului de odihnă se deschidea ca începutul unei împărății, continuată în cerurile depărtate, albite și ele de rufăriile argintii ale lunii. Era ca un cuib al stelelor lăsat pe pământ, în odaia de lângă manechinul fără brațe și cap, idol al unor credințe ale trunchiului. retezat de ceeace visează și de ceea ce minte, statuie a virginității și a unui ideal orb.

După adormirea copilului, pe scripete și păinjinișuri de raze și pe mărgele de cleștar, patul aluneca lin în văzduh, dus prin zodiac. Când măicuța își purta pruncul lipit de sân se petrecea un act de puritate fără altă pareche decât cea povestită întristării omenești de nașterea lui Dumnezeu cel mic dintr'o Fecioară nenuntită.

In serile de ploaie, cu alicele delicate, de sticlă, ale vântului aruncate în geamuri, culcușul și somnul aveau pentru Vintilă îmbierile pantelor dulci pentru pîraie. El se vîra sub pătura

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cafenie, căptușită cu un cearșaf cu nasturi, ca într'o lume de bucurii mai mari decât în celelalte zile și seri. Și mâna măicuții, care își uita uneori degetarul pe o falangă înghețată de neîncetatul contact al metalului, strânsă de palmele lui mici pe inimă, sfințea bucuria de a se ascunde, pe când vântul, ziua cenușiu și noaptea negru, da târcoale casei, din grădini.

Tile știa că între patru perini și pe o saltea de puf începe visul numaidecât, cu o lume cum o gândea capul lui cu zulufi și care n'ar fi dorit să se mai întrerupă: basmul viu și trăit. O pătură de ceață legănată îl apuca pe dedesubt și-l ducea unde voia el, prin văzduh cu o iuțeală comandată de nerăbdarea lui să vadă repede și mult. El sta de vorbă cu toate pasările și animalele, îmblânzite și supuse lui. Din sân îi zburau porumbei și stoluri de fluturi, ca niște bilete desfăcute în aer și ca niște timbre. Veneau să se lupte cu el de-a joca iepurii cu urechile lăsate pe spate ca niște frunze de catifea, mișcându-și nasurile ca și cum le-ar fi mirosit urît, numai ca să-l facă să râdă pe Vintilă, alesul tuturor vietăților dela cămile până la cărăbuși. Girafele însă cu căpățâna dusă la cer păreau de lemn și mergeau rigide pe rotile. Peștii scoteau capul și făceau la el cu ochiul. Vintilă se lua după ei prin apă, înota ca o plătică și nici n'avea nevoie să în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

noate că-l duceau apele singure, aşa, până la fund şi până la suprafaţă, la stânga şi la dreapta, învârtit ca în căluşei de nori şi stele, lăsându-l câteodată pe nămol să dea din mâni şi să vrea să prindă morunii cât cotoii şi crapii cu mustăţile molatece, de gelatină. Şi tocmai de colo, de departe, se iveau şi melcii de gumilastic cu ace cu gămălie în creştetul capului şi care încremeneau vertical, gata să se facă nevăzuţi în cuiburile târâte cu ei.

Ce minunată descoperire! să mergi cu casă cu tot şi cu tot calabalâcul din odăile ei. Stai cât vrei la uşe şi te strângi. Ai închis uşa şi te-ai încuiat în odăile mobilate pentru somn, de jos. Atâta doar că închipuindu-şi că fuge melcul stă şi străbate o viaţă un metru pătrat. Vintilă ar fi dorit şi pentru el un tub, o teacă, o tabacheră şi o facultate fizică retractilă. Să iasă şi să intre şi înainte de a ieşi să scoată pentru încercare, nevăzut, un deget subţire pe gaura uşii, cu un ochi în vârf. Dar dacă s'ar face melc ar trebui să rămâie singur, ca melcii, şi să cotrobăiască la întâmplare prin frunze şi bulgări de pământ. Şi se deştepta şi-i părea bine că măicuţa era lângă el, chiar dacă urechia lui nedumirită îi auzea suspinul, pe care Sabina, când izbucnea neaşteptat din tăcerea lucrurilor se silea să şi-l amorţească.

Câte un vis se întâmpla să supere pe Tile. El tremura şi buzele spuneau adormite cuvinte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulsilvaniei.ro/id/1623/947

care dormeau şi ele, fără glas. I se frământa toată figura pe dedesubt, îi tresărea o pleoapă, un obraz. Veneau hoţii după el într'o pădure mare, în care se rătăcise şi fugind prin iarbă din răsputeri Tile cădea, ca în viaţa de toate zilele, cu nasul de pământ. Trezit pe jumătate, el se întorcea pe partea cealaltă, unde visul oferea bomboane şi îngheţată. Mingile şi sforile îl obsedau în vis cu atâta stranie neînţeleasă semnificare în cât îi ajunseseră antipatice şi ziua. Mingile i se iveau singure subt picioare şi creşteau împrejurul lui cât nişte pepeni, cât nişte dovleci şi cât nişte baloane, până în fundul lumii şi nu mai era nimic decât mingi şi gheme de sfoară, peste tot locul, ca şi cum pământul ar fi fost ocupat de broaşte ţestoase lipite unele lângă altele, şi peste care trebuia să umble dormind Tile, ca un explorator pierdut.

Odată, el s'a deşteptat, urmărit de pitici, de o mie, de zece mii, de o sută de mii de pitici care voiau să-l prindă şi strigau: „Pune mâna pe el! Parcă din toate mingile şi ghemele ieşise câte un pitic, ascuns ca să-l sperie sau ca să-l apuce mai iute. Intorcând capul să vadă unde au mai rămas moşnegii de o şchioapă care-l urmăreau, el îi vedea câştigând distanţa şi îşi îndoia puterile de fugă, fără să izbutească să fugă destul. Dar când au ajuns în dreptul unui şanţ adânc, piticii nu au putut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

să-l sară și au rămas pe malul din partea lor, cu bărbiile în coate și Tile a fugit și a tot fugit până acasă și până a căzut în pat și s'a deșteptat, bătându-i inima ca un clopot. Și Sabina suferea și de aceste mari evenimente, petrecute în somn și pe care băiatul ei nu putea să i le explice, din pricină că avea cuvinte puține și nici pe acelea întregi și deslușite. Dar fiind bărbat lui îi plăceau și evenimentele primejdioase, făcându-și proiecte de luptă pentru alte evenimente viitoare, care nu se repetau însă niciodată în același fel și îi aflau strategiile și hotărîrile încurcate. Căci între realități și vis îndoielile Sabinei se deprinseseră, alimentate de amărăciuni și decepții și rafinate de o inteligență balansată între mistere, să lege punți și să deschidă poteci, teritoriile celor două aspecte ale vieții găsindu-se în contiguitate și căutau limbajul concret care să poată da pe înțelesul zilei trăite versiunea nopților pierdute între simbole și enigme. Deșteptat într'un miez de noapte cu strigăte, Tile fusese cotropit de furnici. Îi venise să zgândărească în somn un mușuroi și nu știa cum să se mai scape de el. Toate furnicile din toate mușuroaiele lumii îl asaltau ca un șuvoi imens de păcură și funingini și dacă măicuța nu intervenea, el ar fi fost desfăcut în bucățele și dus pe sus în sute de mii de direcții. Dar Sabina, care ajunsese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndrr1933-1947

să accepte și deochiul, a interpretat visul lui Tile ca prevestirea unei epidemii și abandonându-și atelierul și-a ținut copilul în pat două zile și a veghiat la căpătâiul lui până ce foamea și pofta de joc l-au silit să calce prescripțiile și să iasă din plapumă în mijlocul odăii, cu picioarele goale.

Din acele timpuri i-a rămas lui Vintilă pe toată viața această bucurie, pe care o învie toamna, la umbrirea ferestrelor și a orașului și la bătaia ploii. Cu brațul subt perină și subt cap, cu plapuma trasă pe ochi și peste toată lumea, și cu ursul lui, dar fără maica lui, el va retrăi câte o secundă dintr'o copilărie care a fost pe lume o singură dată.

La prânz se făcea „Una data și Hopa...". Așezată lângă Tile, Sabina îi ținea lingura și i-o deșerta în gură, mânjită cu supă până la nas. Da și el o mână de ajutor, aplecându-se în farfurie, cu șervetul legat subt bărbia grasă și înnodat la ceafă cu două urechi, dar scăpându-i degetele prinse stângaci pe tacâm în fiertură. Imbucând din pâine și zeamă cu o poftă de purcică, el sufla între dumicați, sforăia de bucurie, sorbea tot atât de harnic cu ochii, ca și cu buzele. Pe șervetul schimbat de dimineață culorile cafelii cu lapte, ale gălbenușului de ouă ras cu linguriița din toată găoacea lui ca de hârtie, cu o conștiinciozitate indu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

strială de obiect finit, se împestrițau cu picăturile roșii de vin, din care pliscul lui suav sugea un pahar cât coaja oului golit. Ca să nu piardă nimic, după tăițeii cu lapte se ștergea pe obraji cu limba, dând un oftat de istovire și care arăta că deocamdată s'a săturat. Hopa și Una data se petreceau, pe masa netedă și lunecoasă.

Hopa! însemna suirea pe masă și Una data! încă o dată. „Mai una data" însemna pentru ultima oară, și chiar de câte încă două, trei și cinci ori, după ce Hopa și Una data fuseseră repetate în serie aproape neisprăvită și când măicuța uitându-se la ceas vedea că lucrul ei întârzie peste program. Tile zicând hopa! se întindea pe masă până la buric și se silea să escaladeze. Ca să apuce să se urce, îi trebuia genunchiului un sprijin, spetele fiind grele și burta plină. Măicuța îi pironea mânile odată și el putea să se târască de-asupra mesei întreg. Simțindu-se sus, el aluneca pe lustru și își da drumul drept pe partea opusă, căzând adeseori dar ridicându-se de grabă pentru a ocoli pătratul mesii și a repeta hopa una data. De 40, de 50 de ori, Tile se suia și se scobora în gol, plecându-i primejdia ocrotită și riscul asigurat.

De când rămase singură cu copilul ei, Sabina și-a închinat viața, excluziv lui, dela

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1938/1047

douăzeci și trei de ani, cu câțiva ani mai vârstnică decât el. Tinerețea ei fragedă era și ea o copilărie și în slăbiciunea de mamă se păstra sentimentul pentru păpuși. Bucuria că se putea juca însfârșit cu o păpușe vie, care nu se va mai învechi și nu se va mai rupe, care cugetă și gângăvește, se scoală și merge singură și pe care nu mai putea nimeni să i-o fure, o făcea să uite cu o inconștiență fericită suferințele plătite acestui drept de proprietate și zicându-i băiatului „bărbățelul meu" ea nu era departe de realitate, căci, alături de copil nici mama nu era mai mult decât o păpușe nițeluș mai mare. Părul ei roșcovan și zulufii lui negri, ochii ei albaștri și imensa lui privire adâncă, mâinile palide ale mamei și degetele groase ale copilului, o frumusețe stranie ca de cocor și o frumusețe ilustrativă de figură văzută în reclamele colorate pentru săpunuri și bombonerie, întocmeau un tablou de contraste aliate delicat, multiplicat în tot atâtea tablouri, gravuri și schițe câte mișcări împărechiau și despărechiau grupul unei tinereți suave și al unei copilării integral exprimată.

Toate acțiunile mărunte ale acestor doi soți în interiorul modest dar suficient înzestrat cu mijloacele care civilizează apucăturile și manifestările naturii, cercetând ceeace cuprinde regretabil și brut, deveneau ca niște opere de artă în mediul curat de faianță, de oglinzi și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanul.ro/romdin1933-1947

lemn ripolinat al căsniciei. Din averea ei de fată bogată, dintr'o provincie, de unde plecase ca să-și ascundă cu mândrie o greșeală, de care nu a ținut-o nimeni de rău, i-a rămas un mobilier sumar dar de o eleganță sobră, patru geamantane de piele strânse în harnașamente luxoase ca niște cai de curse, pături de păr de cămilă, un pled cu două fețe scoțian, un șal greu de moliciunea mătăsii, câteva covoare de catifea, încăpute într'o jumătate de cufăr, bibelourile ei de domnișoară și câteva cărți. Avea rufărie și albituri pe câțiva ani, ciorăpărie, flacoane de cristal, tacâmuri, și într'un cufăr-dulap o garderobă, croită cu simplicitatea care deosibește cucoana de parvenită. Câteva bijuterii pe care nu le-a purtat niciodată erau închise în crestăturile de pluș ale cutiilor ascunse și un singur inel la degetul ei, purta lacrimile mamei și ale părintelui ei, Marta și Constantin Voinea.

Sabina își trecuse bacalaureatul și motivând continuarea studiilor în străinătate, plecase de ani de zile într'o zi brumoasă de Noembrie. Educația pe care o primise făcuse din Sabina o jumătate de băiat și personalitatea ei stăpână pe sine îi dădea prestigiu și inspira o încredere neobișnuită. Petrecându-și vacanțele departe de casă, conducându-și mașina pe mii de kilometri, siinguratică și deprinsă cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdr/1933/1947

viața aspră a călătorului întovărășit de o voință, Sabina își construise un moral și aparițiile și disparițiile ei subite dacă mâhneau pe mamă și turburau principiile tatălui, nu erau riguros desaprobate. In definitiv, viața nu e nici atât de lungă nici atât de sigură pentru a fi constrânsă să reproducă în toate generațiile un model și nu este zis că cine se emancipează de tradiția care din fete face neveste și din băieți bărbați trebuie să dea greș neapărat.

— Lumea nu mai e niciodată aceeaș se gândea Constantin Voinea, căsătorit cu o femeie cu mult mai tânără decât el. In 20 de ani s'au petrecut în existența tineretului mai multe fenomene îngrămădite decât dela Iisus Hristos încoace și anul actual e mai încăpător decât veacul de odinioară. Bine face fata mea că lasă pianul amorțit și casa fără sindrofie. De cât treizeci de bocrași grupați în jurul ei ca să o distreze în vederea unei căsătorii de căpătuire, mai bine o mașină pe drumurile mari ale pământului.

— Lucrul cel mai rău ce i se poate întâmpla, Doamne ferește, răspundea ființa lirică a gândului din depărtare, ar fi să intre cu motorul într'o stâncă sau să alunece în prăpăstiile de piatră, înghițită în gâtlejele munților. Ele cer din când în când sânge de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistele ... numerii 1933-1947

om. Intre o moarte de şoim, Constantin Voinea, şi una de diabet, nu este de ales.

Apoi, Doamna Marta, mama ei, cu mult mai tânără decât Voinea, ce fel de viaţă a petrecut lângă soţul ei, om foarte cumsecade, dar fantastic şi gelos? Creşterea ei ingrijită i-a rezervat în mijlocul unei mari averi de proprietăţi, rolul intendenţei, supravegherea veniturilor, trecerea câştiurilor la Bancă, semnarea contractelor de arenzi şi închirieri şi un pat lângă patul soţului ei, mai mult respectat decât iubit. O reprezintaţie la Operă şi una la teatru, câteodată, nu puteau să facă să varieze monotonia unui trai, lipsit de neprevăzut şi în care Marţia trecea ca Miercurea şi Duminica reproducea Vinerea întocmai, cu ierni asigurate, cu veri îndestulate, în belşugul dulce şi plat al anului întreg. Buni părinţi amândoi, din punctul de vedere al fiecăruia ei aveau să-şi ascundă un zbucium şi o suferinţă de ochii prea apropiaţi ai celuilalt şi între nişte părinţi întâlniţi ca nişte drumuri orientate deosebit, s'a putut strecura fata lor ca un al treilea drum, despicat din încrucişarea lor şi ducând şi el într'altă parte.

Trei luni de vară şi vacanţele de Paşti şi Crăciun, Sabina îşi împărţise timpul între costumul de şofeur, ca un ciorap cu buzunare, şi sacul de alpinist. Demontând şi remontând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cauciucurile, pompând cu braţele salaoreşte aer, strângând piuliţele pe dedesubtul maşinii, ajustând tijele, evacuînd carburatorul, curăţând bujiile, Sabina era pricepută ca un mecanic în manipularea celor câteva mii şi sute de piese şi articulaţii din care este construit un automobil. Intr'o dumbravă la câteva sute de kilometri de casă, oprită pentru răcirea radiatorului şi întinsă în iarbă, Sabina răsfoia cărţile tecnice pentru care avea o atracţie magnetică. Ea nu a cetit o carte de literatură. Poezia scrisă o supăra şi pentru roman avea repulsia mâncării cu rântaş. Citea însă Biblia, cartea ei de repaos, moştenită dela mama ei protestantă. Armonia interioară a valorilor şi limbajul cifrelor derivate unele dintr'altele răspundeau cerinţelor ei estetice şi viaţa privită printr'o plasă de unghiuri îi da satisfacţii de geometrie. Şi mai mult decât artele o interesau sculele, a căror putere precisă permite mâinilor gingaşe să se folosească de ele pentru stăpânirea oţelului şi a caloriei. Degetele subţiri, cu o carnaţie de floare orientau forţele năvălitoare ale maşinii prin contactul delicat al mânuşii iar vârful pantofului trezea atingând acceleraţia, ca o pedală de claveciu, un vârtej de 100 de cai şi toată mecanica se supunea pipăitului ei pentru un efect înmiit. Nicio altă activitate şi acţiune nu aveau răspunsul instantaneu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaresultanta.ro/index/1933-1947

egal și invariabil al mașinii de străbătut lumea într'un ceas — iar inginerii și constructorii care au născocit-o și o fabrică în rânduri, ca pe nasturi, la îndemâna orișicui, au realizat, păstrând pentru elite subtilitatea și delicateța gândirii, ceeace nu pot să ambiționeze toate artele și filosofiile laolaltă, înmulțind concesiile, democratizând ideile și căzând în popular. Mașina concepută de geniu o poate utiliza și brutea, fără să-i scadă nobleța și să o trivializeze, abstracția aparținând creatorului și funcțiunile executantului și amândoi putând să scoată dintr'însa un maximum de iluzii.

Realizând motorul, civilizația nouă a lăsat în obscuritate toate frumusețile antice, păstrate ca niște modele de oseminte. Motorul activ, în serviciul omului permanent, echivalează cu descoperirea monoteismului indiferent: el poartă acelaș leat mental. Revoluția exploziei organizată pentru echilibru. Geamătul motorului, strigătul electricității, vaetul văzduhului comprimat în pneumatic. O arătare cu ochii de văpaie albă străpunge întunericul. Un sgomot scurt de coasă când motorul a trecut.

Sabina visase o viață independentă de asupririle sexului și atâta timp cât a vorbit singură mintea, ea străbătu noviciatul voinții, îndreptându-se către idealul unui tip de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

carne neutru şi de simţire voluntară. Nu i-a rezistat nici înălţimea nici distanţa şi trăind în afară şi de timpul, normal cronometrat, ea părea asigurată să înfrunte viaţa cu o suliţă înaltă şi să treacă printr'însa ca fecioara din Orléans, cu sânii împietriţi dedesubtul unui pieptar de metal. Instinctul sigur al inventatorilor, solidari în linia unică de exploatat pentru mişcare şi transformare, izolând curba din univers, a introdus-o în durata limitată a orei şi a secundei, perfecţionată până la existenţa aceluiaş ritm de coincidenţă a universului cu învârtitura axului unui dinam, combustibilul slujind ca o gradaţie a uneia şi aceleeaşi puteri propulsive şi cursa lungimei fiind paralelă cu evoluţia roţii terestre...

Trusa cu chei şi cleşti a fost cutia de podoabe femenine a Sabinei şi apartamentul ei de fată atelierul care era şi şcoală şi salon de primire şi bibliotecă. Şi sala de consultaţii a bolnailor din împrejurimi. Un medic angajat la moşie da Duminica, asistat de fată sfaturi şi leacuri. Mâinile ei au purtat pe tablă tibişirul, au răsfoit cărţile de studiu, au ajustat, au strâns menghina şi au spălat rănile plugarilor, fără scârbă, emoţionate de varietatea suferinţii şi de numărul imens de feluri cum putrezeşte viaţa. A cunoscut durerile cărnii tinere, îmbătrî-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvan a vremii 1933-1947

nite şi abia născute, purtată pe picioare, în genunchi şi pe brânci, semeaţă şi încovoiată, dârză şi smerită, scrîşnită şi obedientă; lancea sufletului şi papura lui. Material provizoriu şi totuş continuu şi multiplicat pentru chin, pentru purice, pentru bubă, pentru muşiţă şi demenţă, carnea, ştofă miraculoasă şi inutilă, iscată pentru jocul de aparenţe şi pentru teatrul devorării în forme desinate, elastic, a trecut pe dinaintea ei, interpretată şi niciodată identică, într'o nuanţă biblică, dantească şi de patologie. A văzut gangrena liniei, mucegaiul plămânului, rugina osului, împietrirea şoldului, puroiul încheieturii, tărîţarea călcâiului, orbirea neagră, muţenia gurii, şi nesimţirea urechii, cocoaşa, talpa turtită, mersul dansat de un diavol interior. pasul tîrşit caricatural, ochiul curmeziş, rînjetul strîmb, frica, furia. A văzut perfidia privirii, lichelismul atitudinei, lacrima falsă, laşitatea braţului. A ascultat ipocrizia glasului, tînguirea minciunii. A văzut taurul prins în plasa agoniei, învârtit de coarne în jurul pământului, sucit din grumaz şi prăbuşit. A văzut turbarea câinilor, căpierea oilor, tifosul porcului, viermele, omida şi căpuşa. Au murit pe prispă dinaintea inimei şi a mâinilor ei neputincioase, copiii. De pretutindeni, drumurile aduceau Duminica la conac bolnavii în căruţă, uitaţi de Dumnezeu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

într'un aşternut, schilodiţi prin întuneric şi săgetaţi dintr'o stea necunoscută. In şoapta conspirativă a bolnavilor, colportată de telegrafia zvonului, Sabina avea puterea tămăduitoare a Sfinţilor-fără-de-arginţi: era de ajuns ca paraliticul să se oboseasca până la atelierul ei, ca să se însănătoşească. Vindecarea venea numai din căutătura ei înflăcărată şi milostivă.

Aspectul universalei convulsiuni pentru moarte nu a contribuit cu puţin la refugiul Sabinei în mediul lucrurilor cu descompunerea mai puţin evidentă şi legată numai de un sentiment cerebral. Un ax frânt nu evoca o durere şi misterul suferinţei moleculare, la oţel şi aramă, era de apreciat după noţiuni matematice. O cifră se absorbea într'alta fără să moară şi o putere mecanică se transforma şi nu pierea şi, în sensul sporit, decesul unei cantităţi însemna o renaştere şi o împrospătare. Cadavrul unui cilindru de fontă era numai o schimbare de formă, substanţa rămânând nevătămată. Dela ştergerea unei lacrimi alunecată pe un obraz putrefact până la lustruirea cristalului dela parc-brise era o deosebire ca dela o planetă de sânge la o planetă de cvarţ. De o parte stârvuri şi de o parte metale; materie coruptă şi materie virgină. Şi certitudinea stăpânită precis a creaturilor zămislite de constructori.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Forja înfierbântă fierul şi-l mănoaie strămutat în mâzgă de jar. Singură forja are o frumuseţe de crepuscul înviat în cărbune şi temperatura ei echivalează cu soarele şi cuptoarele vulcanice. Smulsă din rug şi fasonată pe nicovală, smântâna de foc ia încovoierea, muchiile şi suprafeţele voite şi le păstrează. O potcoavă dă un cuţit, o frigare o spadă şi măduva vergelii toarsă violent prin filieră dă fuiorul de sîrmă: el scapără scânteia reminiscenţei minerale. Piuliţa strânge şi ferecă bulonul. Burghiul rumegă punctul hotărît algebric, nitul eternizează încheietura, cleştele bont prelungeşte degetele şi le dă dexterităţi. O lamă fină dinţată reteazâ oţelul, şi pilele tăbărîte pe pârghii ca nişte omizi, le rod până la măsură şi eleganţă. Baioneta rotativă străpunge munţii din şes în şes cu o albie subterană pentru trecerea locomotivelor din mitologia industrială. De mii de ani ciocanul bătătoreşte poteca de suit la cer şi caută emanciparea provizoriului către durabil şi etern

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Intâmplarea cu inițiativele-i spontane și revoluționare i-a răsturnat și natura și existența, amintindu-i 20 de ani de știință și biruință. Era la Saconnex lângă Geneva, în sanatoriul de convalescență al D-rului Marc Gauthier, tatăl Marcelinei, cu care legase prietenie la Muzeul Rath dinaintea unui tablou ciudat. Pictura înfățișa fabula populară a unchiașului cu bonetă, călărind cu palmele deschise, prinse de un deget în subsuorile jiletcii, un măgar dus de căpăstru de copilul lui ostenit. Câteva femei dădeau cu tifla din marginea drumului, la trecerea unchiașului, așezat comod și ironic. Mișcarea și coloritul tabloului și accentul figurilor scoteau foarte departe această pictură din convenția atitudinilor clasice placide, în care concepuți ca semi-zeii, oamenii ocupă situații anatomice de eternitate monumentală, ca ilustrațiile unei capacități de artă pentru cimitire.

Reținute de aceeaș impresie care dovedea similitudinile aceleeaș sensibilități, fetele s'au pomenit vorbind în comentarii și după un timp de judecăți și aprecieri schimbate s'au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro 1933-1947

împrietenit, cum se împrietenesc doi vecini de stal la un concert — și dela această dată, decâteori tristețile o copleșau, Sabina își aducea aminte de prietena ei din Saconnex și pornea din porumburile îngălbenite ale șesului dac către lacurile lui Wilhelm Tell, ogtinzi liniștite ale Alpilor stîncoși.

Parcul spitalului purta câteva sute de ani pe trunchiurile lui înalte, îmbrăcate în iederă și coaje plumburie. Gustul și moda câtorva generații figurau neatinse în compoziția pajiștilor de iarbă, a drumurilor și a potecilor ascunse subt plocate de frunze și ramuri. Brazii ridicau vârfurile în dreptul săgeților fostului castel al unei seniorii defuncte și de-alungul veacurilor desinate în aer cu catarge de mlifți suia printre brațele lăsate ca niște pânze negre, veveriițele vioaie până la spicul din creștet. Sau întrerupându-și suișul brusc, ca să sară dintr'un pin într'un ștejar și să se întoarcă depe o ramură legănată într'un desiș apropiat de o bancă de piatră, pe care trecuseră creolina, peruca, tunica de mătase, pelerina, marchiza și mușchetarul, flacăra cărămizie cu coada vîlvoi și cu ochii scăpărători venea până la umăr cu o intenție de zbeg și fugea înapoi. De sute de ani sprinteneala ei de clown minuscul se furișa în umbră și isbucnea într'o lumină, ca o arătare fermecătoare adevărată și neadevă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

rată şi Sabina tînjea de dorinţa să ţie o veveriţă la sân, să o mângâie pe spinarea încovoiată, să-i dea drumul şi să o cheme, aţâţată şi tristă în acelaş timp, că şopârla înblănită nu se va lăsa niciodată desmierdată de mână de om. Tocmai sus, într'un fag, se ivea un cârd de asemenea jivine, veveriţele cu puii lor, ca nişte broaşte flocoase, ieşite la gimnastică pe crengile cele mai depărtate de pământ, iepuri şi poponeţi ai ramurilor pădurii. Omul poate să trăiască zeci de mii de ani jignit lângă un şoarice care îl refuză şi-l nesocoteşte, nesimţitor în sălbateca lui frumuseţe nici la blândeţe, nici la dragoste, nici la slugărnicie.

Un orologiu în turnul cel mai înalt deştepta singurătăţile parcului adormit în singurătăţi mai vechi şi acestea înecate în singurătăţi mai adânci. Timpul se învârtea rostogolit în iazurile lui cu mai multe funduri şi apărea o secundă la chemarea ceasornicului din vârste, ca un cadavru de fantomă, încremenit, cu ochii cenuşii şi învelit într'o cămaşă de undă albă. Apoi se scufunda din nou departe, până la ceasul cinei.

Sabinei îi plăcea acest putregai subtil din parcul dela Saconnex, în care personalitatea ei aparentă, aparentă şi pentru sineş, se desfăcea până la scheletul adevărat şi ore întregi către seară se lăsa pângărită şi invadată de molia venită tiptil şi înmulţită, din întuneric.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ea nici nu se mai putea recunoaşte. La 20 de ani viaţa Sabinei i se părea în pare deodată goală. In vălmăşagul cărţilor din care se trezea, ea se compara cu o carte. Din cartea ei, pieriseră literile toate, mistuite ca delumina pe care o căuta sau urmărite şi ucise de întunericul din care s'au ivit: se mai simţea în scoarţa fără titlu cuprinsul material, foi şi pagini, textul şi semnificarea pierind. Un duh de clor trecuse prin ele şi le gonise de pe feţe în interiorul hârtiei sau dincolo de foi, ca pe nişte roiuri de furnici topite. Intr'o carte goală Sabina nu putea citi nimic şi cartea ei nu-i era de niciun folos ca să o mai rabde, purtată cu ea. Stîrvul unei litere e minuscul şi gândurile rămase fără suflet plutesc sticlind în bătaia soarelui şi coboară ca nişte confetti microscopice ale unui bal de molecule. Din această carte imaterială ea va să facă totuş o carte ca toate cărţile în care fusese îngropată.

In ceasul când avea nevoie de un pas îndrăzneţ, de o încredere în sine generatoare şi de prezenţa orgoliului de atac în actele ei, ea ducea o viaţă interioară decolorantă, în care se alternau formele, liniile, şi tonalitatea. Frunzele şi florile ii creşteau lângă o apă de vitriol şi se desfoiau în oglinda ei acidă, unde putrezind numaidecât se topeau ca un abur în lumina vînătă a unei oglinzi. Pustietatea vastă mirosea a miasme, evitată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1933-1947

și de berze, ale cărora picioare portocalii arseseră în undele galbene crepusculare. Nici norii nu mai treceau prin ea cu fulgii lor îngerești. Douăzeci de râuri pe o singură albie își strecuraseră apele în nisipul dezolat. Erau anii trăiți și isprăviți, parcă izvorîți din netimp și pierduți în el. Se isprăvise odată cu anii și matca iar lacul se micșora cu otrăvurile umbrei din unde. Un nămol îi catifela ceeace s'ar fi putut spune că era sufletul ei, o pulbere de rămășițe, o drojdie de ceață, măcinarea corpului realităților consumate. Trecea par'că o fiară de pe un mal pe celălalt: putea să fie câinele sau luna și mai departe părea să fi trecut un șarpe. Dar fiara n'a putut ajunge la mal, carbonizată înnot și dizolvată...

Ea încerca o luptă dintre delicat și brutal și își analiza starea sufletească și imaginile corespunzătoare. Total general: neant. I se părea că umblă prin regiuni cojite, prin lucruri dărîmate, prin tencuielile risipite ale unui maidan imens, prin cenușă, prin funingini, prin rumeguș, la o periferie de oraș, unde încep cimitirile tuturor osemintelor și câmpul cioburilor aruncate, cutiile strivite, cristalele și porcelanele amestecate cu un gunoi universal; ceeace s'a spart, s'a stricat și s'a răscopt. Fără să știe, Sabina ajungea la marginea ei însăș, ieșise din lăuntrul ei din-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

colo, în afară de sine, în zona asemănărilor din specia nul. Materialele inutile se mai tîrăsc moarte, ca și cetățile, o bucată de timp la suprafața pământului sterp, după ce au fost uzate. Praf și țărână și spicul vegetal ieșit ca dintr'o sămânță minerală. S'a surprins în orizontul de fîmirituri târînd după ea, de o sfoară încâlcită, o copaie, ca un copil desculț o jucărie săracă și a putut să-și dea seama că toată activitatea ei slujise la prefacerea vieții în scrumuri și la strămutarea scrumului drept orice rezultat, mai departe.

Totul se descompunea incurabil, de un morb ascuns, de o carie care mănâncă și fiuierile și măduva. Se deslânau pietrele, se scămoșau și se făceau pulbere în tendințele unei modalități de a deveni viața câlți, tărîțe și risipire. Ca în lama unui briceag se jerpeleau penele frumoase și se jupuiau ramurile verzi. Intr'o noapte, o cățea a fost împușcată de oamenii răi și îngropată într'un mal de pământ roșiatic. O auzea întorcându-se până la gradul de sârmă ghimpată și lătrând cu botul întins către turle, neculezând să mai intre și neputând, din pricină că nu mai făcea parte din lumea asta, lume cu două funduri și cu două capace. Cu cămașa de țărână se îmbrăcaseră pomii, plopii, care clătinau din vârfuri ca niște cai de dric și stelele se scufundau în câte-o pungă cer-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nită, ca să lucească mai puţin. Plumburiul intra în toate luminile şi părea murdar până şi albul. Intre gol şi umbră meditaţia căuta ceva inexplicabil, cu un fel de dorinţă de-a nu găsi nimic, lucrurile viitoare sau închipuite, părându-i-se cunoscute şi pe trei sferturi trăite.

Atâta vreme cât i s'a impus un efort. Sabina l-a dus la sfârşit cu o disciplină motrice inconştientă. Inhămată poverii, ea a tras la ele cu o neutralitate de cal, care în raport cu oamenii nu cugetă şi nu vorbeşte, retrăşat în insul lui de pământ şi răbdând greutăţile orbeşte. Ea a putut să transporte dela un capăt la celălalt al anului toate carele la care a fost pironită, fără să i se pară lespezile mai grele decât paiele. Se socotea în serviciu şi se împiedeca să sufere sau să dorească. Pentru ea nu exista un sentiment al diferenţei şi al preferinţei. Putea să muncească mult şi să muncească puţin, fără să se simtă mai obosită sau mai mulţumită. Carne de rob, această stăpână nu bănuia că i se cuvenea ceva sau că trebuia să se aştepte la o împrejurare bună — şi nici nu se gândea la asta. Lăsată cu sine, ei nu-i trebuia nimic şi ar fi putut trăi o viaţă întreagă închisă într'o odaie, tot atât de aptă să lucreze biruitor şi să zacă biruită, fără nicio idee vie în mintea ei. Ea putea să stea zile întregi cu ochii într'un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelebucovinei.ro/ro/1933-1947

parete, la un acoperiș de casă văzut în geam sau cu ei închiși.

Oamenii pretind că trăiesc și utilizează cuvântul viață cu un sens de plenitudini. Simt ei într'adevăr că trăiesc, ori sunt victimele unei clasice sugestii moștenite? Cum simte omul că trăiește? Cum simte el acest lucru, pe care tu te sileşti să-l înceri și nu isbuteşti? Când te doare fizicul par'că ai simți ceva, dar când nu te doare ești ca un mineral fără sensibilitate, egal cu silexul și cu calcarul, participând la compoziția inertă.

O stea răsărea sticloasă în perdeaua plopilor, ca un păianjen de lumină. Vântul cânta în muchile conacului. Ploaia presăra pe auzul ei amplificat, alice. Asta era viața? A trăi este poate a fi un martor al meteorologiei și al câmpului și a lăsa mărturie că le-ai văzut. Este a trăi: a te ospăta și a cădea greoaie între perini? a strânge avere, a te folosi sau a nu te folosi de ea? este a trăi: a gândi? Sau a trăi înseamnă a suporta asaltul semenilor tăi? Și ce este și a gândi dacă a gândi este a trăi? A gândi în orice fel, pe răspunderea ta, a gândi organizat sau anarhic, a gândi după alții sau singură? A gândi nu este o stare, e un accident; a gândi are câteva sensuri. Nu este gândirea ca o curgere către vale a râurilor și ca o ridicare a bradului în pisc: ea lucrează pe un motiv existent

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ca oglinda sau ca măsurătoarea: e un reflex. Pui în cântar o greutate și o marfă și le cumpănești: cântarul gândește ca și tine, fără să simtă nici că gândește nici că trăiește. Viața trăită, marfă cântărită; de ce a trăi vrea să însemne mai mult decât a gândi, dacă nu-ți dai seama nici că trăiești nici că gândești?

Oamenii se socotesc fericiți și nefericiți, după cum și gândesc, legați de o izbândă sau de o înfrângere materială. Ai vrea gândirea să fie o stare în afară de lucruri și fericirea de asemeni. Dar îți vine un gând, strecurat în tine nu înțelegi de unde, nu ți-l recunoști: se joacă cineva cu tine și-ți spune la ureche lucruri care vin din gura lui în urechea ta.

Ești prost de multe ori și câteodată inteligent. Nu înțelegi nimic sau dimpotrivă înțelegi limpede și poți exprima ușor tot ce înțelegi. Te culci inteligent și te deștepți confuz. Ce s'a petrecut în mine fără să știu, de unde s'a petrecut, unde am umblat în somn, de m'am întors năucă și nehotărîtă? Aș vrea să fiu ca mașina mea, pe care o găsesc după odihnă în punctul în care i-am lăsat organele seara. M'am muncit să fiu o mașină și să-mi comand o neîntreruptă mișcare circulară. Nu mă pot izola într'o singură funcțiune, care ar fi într'adevăr un fel de fericire, excludând din mine orice altă funcțiune cu tendința de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

a ieşi din circomferinţa unei roţi mari angrenate. Atunci mă descopăr că gândesc, făcând critica mişcării circulare şi a evoluţiei mele, impusă maşinii. Rădăcinile pe care le credeam fixate, se răscolesc, o fibră tresare, o gândire nevăzută roade ascuns. Gândurile, dacă sunt gânduri, sunt muşiţile, coropijniţile şi viermii hotărîrilor mele. In fiece zi m'am biruit fără spor şi m'am lăsat în voia soarelui şi a întunericului, cum or vroi să mă poarte. Sunt martoră şi pui mărturie despre cele ce am văzut.

Dar ce am văzut din toate la câte m'am uitat? Mă uit şi nu văd şi văd fără să mă uit. Viaţa, dacă este, se petrece fără mine şi nu mă simt vieţuind, ca să pot vorbi de lucrurile trăite. Nu le-am trăit când am trecut prin ele şi nu mai mi le amintesc, goale, ca nişte sticle din care nu a curs nimic.

De jurimprejurul sufletului broboada grădinii învechea şi acolo o singurătate tăcută, o veche grădină pe o margine de smârc, închisă, de câţiva ani şi sălbăticită. Fluturii licăreau din crâmpeie de mătase de bucuriile florilor pestriţe. Aşternuturile de bălării şi ierburi, neumblate parcă de evuri, decât de fluturi, de albine şi ţînţari, erau năpădite. In zilele de arşiţă se aude ca o coardă de sfoară vocea şuierată a lăcustelor şi clopotele scu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fundate în unda de cositor ale broaştelor de baltă. Sunetul rar şi adânc înecat în heleşteu are evocări înăbuşite inexplicabile din necunoştinţă şi în tihna de eternitate a peisajului, Sabina era strămutată ca într'un vis.

— Mademoiselle Sabine! Mademoiselle Sabine!...

Sunase clopotul. O chemau la masă.

Parcă din limbajul sufletesc al Sabinei lipsea un verb, care să facă vorbele active şi să le poarte cu cârdul. Ea făcea înconjurul lucrurilor şchiopătând. După un rând lung de paşi se intercala o pauză. Urmărea compoziţia nedeslușitului ca într'o zugrăveală de biserică, figurile măcinate de tencuială. Îi lipsea un cuvânt, de vremece cuvintele ei celelalte cădeau cu sensul mărginit în silabe, fără să trezească o viaţă care să le ridice. O vorbă trebuise spusă şi ea nu fusese spusă. Sub lumina lămpii aprinsă într'un conac din imensitatea câmpiei Argeşului, vorba i-a fost ascunsă, când vacile rumegau şi oile se îmbulzeau păzite de câini. Această vorbă nu a fost spusă vara, când tatăl Sabinei se întorcea călare din câmpul lui de 2.000 de hectare. Nu a fost spusă la seceriş, la treier şi nici în noaptea sătenilor, răzimaţi cu bărbia în ramurile furcilor, ca nişte oameni cu coarne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

din Walhala şi care veneau să ureze boierului sănătate, să ospăteze şi să bea, la sfârşitul bucatelor, trei zile şi trei nopţi. Vorba nu a fost spusă în niciun an. Zilele de ploaie au trecut vinete, iernile s'au aşternut cenuşii, vânturile cu colindat cu şuier jeluind în streaşini şi pătule. Parcă uneori a sugerat-o vorba crivăţul, gângav în lătratul ogrăzii. O ştiau vorba oamenii din curte, o ştia cântecul, însă pe dinafară. Au ştiut-o sătenii, proprietarii, preoţii şi învăţătorii dar niciunul nu a spus-o din sfială, crezând-o neaşteptată şi supărătoare. N'au spus-o Paştile de Inviere, şi a tăcut-o Crăciunul la naşterea Pruncului. Destinul e pecetluit jurîmprejur cu tăcerea tuturor oamenilor care nu pot să grăiască.

In schimb, Pierre, unul din grădinarii parcului sanatoriului, un gângav inspirat, nu putea să înţeleagă că vorbeşte papagalul. Sanatoriul avea un papagal, pe Cocò, un uriaş de puf alburiu, cu irizări printre pene, roze, încălţat cu dantelă şi purtând coiful de culoarea scrumului, al cameliei şi al daliei de fildeş. Ciocul lui cu o unghie încovoiată, ca un al şaptelea deget, ajuta pasului să se isprăvească şi lui Cocò să se mute de jur împrejurul cuştii şi pe zăbrelele bolţii, ca o mână care măsoară cu palma şi calcă notele orgii. Capul lui de mâţă cu o ghiară încovoiată la nas se deschidea ca un cleşte curb,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pivotând pe ochiul înconjurat de o șaibă galbenă ca un nit, și, din profil, ștofa în care era mascat fusese țesută cu un meșteșug uimitor și cu materiale extrase din agată textilă și din vată de aur, răsucite dintr'un caer, la lumina lunii pe un fus de cristal. Pleoapele erau încondeiate cu pensule fine înmuiate într'un verde și albastru cât poate să târască boaba de rouă de pe frunze, cu o virgulă gălbuie a lacrămii heliantei și câteva urme rărite până la gușă, indicau punctele unde fuseseră pensulele pestrițe șterse la isprăvit. Cușma capului semăna ea cu un coif răzvrătit dar penele care întocmeau acest moț, ca o țăcălie de creștet, erau smulse din crisanteme, schițele dela început și rămase neterminate ale unui proect de papagal cu un singur picior de barză.

Dimineața Cocò își ținea discursul din fereastra balconului dela intrare, împiedicat să se prăbușească de un lanț de argint. Sedentar și evoluat în afară de individualitate, el uitase să sboare, fără să învețe să umble, și singura mișcare la care fusese redusă în libertate dinamica lui era căderea de sus. Privind grădina de-a curmezișul, Cocò striga sentința lui de filosofie care-i rezuma doctrina, ca un preot.

— Amen!

Învățată dela Marc Gauthier, un mare me-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dic şi-un latinist. El cânta Metamorfozele în original pe-o bancă din parc, însoţindu-se din ghitară, savant niţeluş detracat prin contactul cu bolnavii lui atinşi de confuzie şi halucinare.

Ultima oară, Sabina a stat şase luni la d-rul Gauthier, neputându-se deslipi de atmosfera castelului şi de viaţa cu reguli organizate a sanatoriului unde fiecare pensionar inofensiv şi blajin, era atins de o particulară originalitate. Doctorul primea să trateze numai formele surde şi placide ale neurasteniei, subt nivelul dublei personalităţi şi a iluziei orgolioase, mucegaiurile şi frelatările sufleteşti, ţîcnirile relative, întorsătura de spirit, melancoliile, sentimentul lucrului ştiut şi văzut subiectiv, surmenajul molcom, presupusul, imposibilul, speranţa nedeterminată şi frica nemotivată, frica de sine mai ales: adică oamenii de fapt sănătoşi, însă din acei sănătoşi fără vanitate, care îşi dau seama că s'a strecurat în ei un abur străin, că ceva s'a ştirbit, că ceva ca o suprafaţă de cristal s'a zbârcit în ei sau a plesnit, invizibil. Aceştia îşi văd în deobşte de treburile lor, imprimând actelor şi vieţii o tonalitate, un zigzag, o şerpuire, şi chinuind lumina zilei în sitele cu care o cern.

Toţi oamenii de subt autoritatea acestor bolnavi suferă de o umbră, care li se lipeşte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de suflet, şi de care nu se pot curăţa. Când observându-se şi identificându-se într'un tic, începeau să vadă limpede, ei se duceau la d-rul Gauthier şi erau supuşi unui examen eliminatoriu, într'o cameră de confesional o convorbire lungă a medicului cu clientul. Clientul trebuia să răspundă, să susţie, să argumenteze şi să-şi facă toate mărturisirile provocate de medic.

— Domnişoară, îi zise într'o zi grădinarul, apropiindu-se de banca Sabinei cu şapca în mână, vreau să vă întreb ceva. Aţi văzut? avem un papagal. Ce este, domnişoară un papagal?... O să-mi spuneţi: o pasăre. Nu. Papagalul nu e o pasăre. E altceva. Aş vrea să ştiu ce e şi nu pot afla. D-l doctor dacă-l întreb mă trimite la infirmerie. Mai treci câteodată pe la d-ra Gruss, zice doctorul şi mai cere-i o lingură din acel sirop albastru din dulapul din stânga, pe care ţi l-am mai recomandat şi vezi-ţi de treabă, nu te mai uita la papagal.

Dar sunt obsedat, domnişoară. Caricatura asta misterioasă, zise grădinarul rostind în şoaptă şi cu mâna la gură calificatival, nu e ceva obişnuit. Credeţi d-v. că vine dela Dumnezeu? Eu nu pot să cred dar măcar dacă aş putea să o clasific. Il vedeţi? zise grădinarul arătând pe subt frunze un balcon? E de peste 400 de ani în localitate şi stă aci dinainte de tratatul din Westphalia, aşa ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

clintit, nici bătrân nici tânăr, singuratic. Auziţi, domnişoară, singuratic, de peste 400 de ani! Aţi mai văzut d-v. pasăre, dacă ziceţi că ar fi pasăre, fără părechea ei, fără cocoş dacă e găină şi fără găină dacă este cocoş? Intâi am fost preocupat de problema asta, dacă este papagal sau papagaliţă şi am ajuns la concluzia că jivina nu este niciodată nici bărbat nici femeie, fiinţă ambiguă şi fără gen... Dacă a decorticat o pungă de seminţe e mulţumit, altceva nici nu-i trebuieşte. Şi nici nu bea apă niciodată! Noi îi punem apă fiindcă aşa credem, că cine mănâncă trebuie să şi bea. Ăsta nu are înghiţitoare de apă şi nici nu ştie ce e aia apă, par'că ar fi vitriol. Şi vedeţi, al dracului, cât e de curat? Cum vă explicaţi asta? De peste 400 de ani poartă în spinare penele astea şi par'că au fost spălate şi călcate azi dimineaţă. Ştiţi ce mă exasperă domnişoară? Că nu o să moară niciodată şi că nici nu s'a născut... A venit aşa şi e dela început. Dela început domnişoară! E fenomenal!

Ştiţi la ce concluzie am ajuns, domnişoară? Că este Buda. Îmi pui mâna în foc că e Buda. Sunt sigur că şi d-v. o să vă convingeţi că e Buda, dacă reflectaţi mai bine la această chestiune. Să vedeţi că el e aşa făcut că nu trebuie să se mişte, că trebuie să stea încremenit. Credeţi că aşa greoi cum e, cu o mitră în cap,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cu picioarele noduroase, el e făcut să ia parte la viață? De unde! El trebuie să asiste și atâta tot. Și de ce-i este ciocul întors în jos? E pecetluit ca Sfinxul, ascultați ce vă spui. Că atunci când o spune ceva să fie o sentință definitivă, de fatalitate. El nu zice „amin" de geaba: ne îngroapă pe toți, cum a îngropat pe toată lumea de la Carol Temerarul încoace. E mai bătrân decât vă spui, trebuie să aibă cel puțin 600 de ani, de nu-o avea cumva o mie, două mii, poate că trei mii, mai știu și eu! Când a murit Wilhelm Tell el descoja seminte și ca și acum, nu vroia să bea apă. Dacă vreți să mergeți odată în pivniță, o să vă arăt toate coliviile lui stricate, de pe timpuri: sunt vre-o 20.

— Te turbură atât de mult papagalul, Pierre? întrebă Sabina. Nici n'ar trebui să te gândești. Am văzut că știi să faci flori frumoase și d-l doctor mi-a spus că de zece ani cauți trandafirul negru și că ești aproape să-l reușești.

— Cine o găsi mijlocul să facă trandafirii negri Domnișoară, e știut de toți grădinarii că nu mai moare... Dar nu mă lasă Cocò, Domnișoară. Mă gândesc la el și mă zăpăcesc. Nu e lucru curat papagalul. Să știți că nu e lucru curat. Papagalul însă sunt sigur că nu e o pasăre. Nu se poate să fie o pasăre. Este exclus.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Metoda d-rului Marc Gauthier, de vindecare, era întotdeauna mentală şi vindecătoare a sătenilor ei, Sabina a urmărit-o cu interes. O parte din bolnavii ei se simţeau mai bine numai dacă porneau spre conac şi, mai puţin suferinzi pe drum, la „curte" le trecea unora boala de tot.

Terapeutica lui Gauthier era cuprinsă între două axiome. Intâia axiomă. „Omul e o ciupercă" şi a doua axiomă. „Omul este un animal nebun". Ciupercă arată fragilitatea cărnii şi importanţa fiziologică derizorie a omului egală cu această băşică a pământului, născută, subit şi lăsând scufundată dintr'o dată un cadavru mai consistent decât corpul viu, dar şi faptul că maladiile se pot prinde numaidecât de pasta lui fragedă şi puhavă. Maladiile ciupercii sunt incurabile şi se rezolvă prin putregai rapid sau instantaneu. Animalul nebun voia să însemneze că în el germinează ca un ferment imponderabil şi ca o funingine translucidă şi bolile morale, acestea vindecabile.

Gauthier se desinteresa de ciuperci, rezer-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vându-şi animalul nebun şi din seria animalelor nebune pe cele blajine, străpunse de un stilet liniştit sau înecate sufleteşte cu un ac. In câteva cărţi, pe care Sabina le citise la apariţie, Doctorul studiase pentru public mijloacele de videcare prin concentrarea voinţei, prin închipuirea binefăcătoare şi prin puterea magnetică a indivizilor înzestraţi cu o aşa numită influenţă personală. Toată problema fiind creearea unei stări sufleteşti înainte de toate, pe care ştiinţa preciziunilor materiale o desamăgeşte şi o împiedică să se nască tocmai atunci când e nevoe de ea, metoda îi era Doctorului indiferentă, pe calea căreia se capătă starea sufletească, rugăciune singuratică, rugă colectivă sau în cor, ridicarea intelectului peste sine şi abstracţia sau pipăitul unui profet, care atrage bolnavul şi bolnavul e mântuit. Omul vine cu iluzia lui, de cele mai multe ori falsă sau falsă în raport cu individualitatea lui: nimic mai favorabil decât substituirea iluziei lui cu iluzia dumitale, operaţie de simplă mecanică, înlocuind într'un gâtlej cu ghevint un bec de 25 de waţi cu unul de 150, acelaş suflet fiind în stare de mai multe însufleţiri şi de tensiuni treptate. Toate metodele sunt valabile, omul e deobicei invalabil.

Gauthier îşi alegea bolnavii după gradul de impresionalitate şi-l instala pe fiecare din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ei într'o odaie a castelului, cu geamurile deschise peste spectacolul azurului mat. Camera albă, mobilierul alb, rufăria albă fără un punct de altă culoare și ambianța de minuțioasă și ireproșabilă curățenie dădeau întîia impresiune. Omul e un animal urban. Bolnavul trebuie să stea culcat și să se uite — și i se da îndeletnicirea unei băi personale îndelungate și luxoase și un confort de padișah, cu sclave care îl ungeau cu miredenii adese în flacon, în conformitate cu mirosul bolnavului, de obicei atras de lavandă, de busuioc, de cimbru și în majoritate de leuștean, a căruia sorbire cu sufletul aduce o primă stare de sănătate.

— Am scos prin urmare bolnavul din mediul lui și l-am transportat într'o lume de sensații, nouă. De două ori pe zi muzică depărtată, de zvonuri de ghitară, făcută într'un salon corespunde mirosurilor de leuștean și lavandă.

Bolnavul mănâncă bine și trage un somn: animal urban în cearșafuri de olandă. Dacă ți-aș afirma că l-am însănătoșit numai cu spectacolul curățeniei, poate că nu m'ai crede. Și totuș e adevărat. Nici nu-ți închipui cât îi place animalului leneș murdăria intimă și totuș cum renaște când l-ai spălat radical și l-ai făcut să-și miroasă singur făptura. Pe oamenii cu barbă îi rad și se simt atât de fericiți în cât îi găsesc întinzându-se în pat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

și râzând ca niște copii. Cârpa puturoasă a mustății și otrepul bărbii cu zăcăminte necontrolabile, învăluiesc pe animal într'o aureolă de hasna pe care o bea cu nasul perpetuu. Și rasul e general, toate subsuorile și podoabele lânoase fiind radical și imediat stârpite.

Mulți bolnavi părăsesc sanatoriul după trei zile de baie și de somn, întrebându-se de ce au mai venit dacă se simțeau atât de bucuroși. E nedelicat să le răspunzi că i-ai învățat să se spele și să se culce într'un așternut, cu miros de soare și aer. Înțelegi că întâia condiție e să dai din spital afară mirosul de spital și din latrină mirosul de latrină. Mirosurile locale n'au voie să existe în higienă și terapeutică.

Bolnavii nevindecați de cadru, rămân bine dispuși pentru conversațiile ce vor veni. D-rul Gauthier făcea o vizită ceremonioasă fiecăruia și sta o jumătate de vorbă cu el. Albul și azuriul din odaie și din ferestre se continua in cuvintele lui și pe când încă vorbea ghitarele sau orga aduceau și ele un derivativ din depărtarea camerii de comerț. El recita câte o poemă, din antologia lui, compulsată printre poeziile line și pure sau le făcea o poveste sau le vorbea de un animal din natură, de o floare, de o călătorie. în păduri în munți, pe ghețuri. Cerul vizibil

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeultransilvania.ro/mdr/1933-1947

intra adescori în conferințele lui întrerupte de dialog.

— Am vindecat bolnavi zicea Gauthier cu o lecție de gramatică sau de calcul și cu câte patru, cinci lecții de cosmografie, de limbă latină sau de limbi moderne. Starea sufletească pe care mă silesc să le-o provoc este pedeoparte mistică și pe de alta copilărească. Am făcut fără să se gândească ei, o mulțime de latiniști dintre oamenii mental desorganizați. De 90 de ori la sută, cele mai remarcabile rezultate le dă studiul unei anumite chestiuni, pe care oamenii rău construiți într'un program, n'au avut vreme să o satisfacă și au găsit vremea la mine. În orice caz, diminuez valoarea noțiunilor curente care ațâță și încaeră oamenii și sunt un adversar pentru fiecare bolnav de-al meu al setei de înavuțire și pe cei bogați îi ajut să micșoreze prestigiul aurului și idolatria bogăției.

— Vreți să vă arăt câțiva bolnavi? a întrebat doctorul. Îmbrăcați-vă cu halat alb și puneți o garoafă roșie la butonieră.

— Bucuros, răspunse Sabina. Caut această plăcere de mult.

— Să mergem întâi la Madam Alin'? Caz interesant. Doamna e o fostă profesoară: are vreo 50 ani și o să observați fizionomia ei proaspătă, cochetăria ei sobră și o ușurință de a se ruși na, de fetiță, căreia a început să-i în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

colţească sânii. A rămas în fiinţa ei ceva din vârsta copilelor de 12 ani, pe care le-a învăţat să croşeteze şi să gândească gramatical. Doamna Alin' a avut o dragoste nenorocită. A iubit un ofiţer de cavalerie, care a murit în epoca logodnei şi cum iubirea personalităţilor e una şi singură pe toată viaţa, bolnava s'a îmbrăcat în negru şi a rămas credincioasă demnităţii sentimentului ei. D-na Alin' e o personalitate. O să vedeţi, o păpuşă de 50 de ani. Citeşte mult. Are o proprietate cu albine şi struguri la Bellegarde, locul ei de reşedinţă.

O cunoşteam, pe când era profesoară. Venea din când în când la noi la masă. Odată şi-a adus logodnicul să ni-l prezinte, un sublocotenent inteligent, instruit şi foarte distins, dintr'o familie străină stabilită în cantonul nostru acum vreo 40 de ani. Tatăl înfiinţase o Bancă.

Nu o mai văzusem câteva luni. Intr'o noapte se refugiază la noi înspăimântată. O bătaie violentă de pumni în porţile de afară şi un ţipăt:

— Ajutor!

Doamna Alin' într'o ţinută desordonată şi murdară de noroi pe fuste, până la genunchi, venea dela Bellegarde pe jos. Pălăria îi atârna pe o ureche şi părul încâlcit ieşea de subt pălărie ca paiele unei sperictori de ciori.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ascundeţi-mă, ne ruga d-na Alin' şi dacă vine poliţia spuneţi că nu sunt aici. Bătrâna logodnică era subt apăsarea teroarei, o teroare de imaginaţie. Licăririle subite ale privirii incendiate afirmau tot adevărul. Am făcut semn să i se pregătească o cameră şi un grog.

Asta s'a întâmplat luna trecută în Noembrie: ploua cu frig.

— Staţi liniştită, doamnă Alin' i-am spus. Aici poliţia nu vine. Dar aveţi ceva subt pelerină... Puneţi pachetul jos, scoateţi pelerina şi duceţi-vă în cabinetul de toaletă să vă aranjaţi puţin la oglindă.

Ea purta sub pelerină ceva voluminos, ca spălătoresele.

Atunci, apăru un coş de braţ, cu capac. Din coş miorlăi o pisică.

— Scoate-ţi miţa din coş Doamnă.

Un pisoi de toată frumuseţea şi de un volum impresionant ieşi la iveală, intimidat, de o culoare uniformă, vişinie violetă.

— E salvatorul meu, zise prietena noastră. Îi sunt datoare viaţa, şi libertatea mea.

Dar odată cu pisoiul sufocat venea din coş o duhoare neînchipuită. Doamna Alin' luase de acasă şi un cadavru de cocoş pe jumătate descompus. Am trimis coşul cu cocoşul la gunoi, în ţipetele desnădăjduite ale vizitatoarei. Ea voia să doarmă cu cocoşul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Tulburarea părea foarte gravă la o persoană atât de îngrijită de sine. Aveam de-aface cu o nebunie pură şi definitivă, mi-am zis. Nebunia începe atunci când ţi-ai parcurs tot personajul şi ai intrat într'un personaj de fantezie care mai totdeauna e contrariul personajului tău. In fantoma de care în stare normală te-ai ferit din răsputeri te îmbraci întreg ca într'un costum de bal mascat. Nebuniile propriu zise nu sunt tratate la noi, dar... era Madam Alin', nu puteam să-i refuz ospitalitatea. A trebuit să o bruschez, după ce i-am aruncat cocoşul. Patru oameni au luat-o pe sus şi pentrucă ţipa şi strica liniştea castelului la o oră târzie, a trebuit să-i se puie mâna la gură.

Acum e aproape vindecată, aş putea să spui că e aproape vindecată, dacă n'ar rămâne enigma cocoşului. Celelalte lucruri le-am explicat: se îndârjeşte când vine vorba de cocoş, cade în melancolie taciturnă, face ochi de taur şi nu mai răspunde la nicio întrebare. E punctul de care mă tem. Asta e nebunia, un grăunte un fulg, un atom. Ţi se pare adeseori într'un ospiciu că stai de vorbă cu un om sănătos, un domn în toată puterea cuvântului, ba ţi se pare că ai greşit şi că domnul nu e un client, ci unul din medicii ospiciului. Totul merge mulţumitor până ai zis muscă sau armonică, sau Ludovic... Imediat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

bolnavul se schimbă ca şi cum ai întors o tavă, cu fundul în sus. El e numaidecât altul, i se schimbă până şi asemănarea şi parcă deodată i-a crescut o barbă, i s'a modificat nasul şi vocea. In cuvântul muscă stă diezul lui.

Doctorul bătu în uşă.

— Entrez! răspunse din odaie Madam Alin', recunoscând în bătaie nodul degetului mijlociu al doctorului Gauthier.

— Imi permiteţi să vă prezint pe noua mea asistentă, zise doctorul, intrând şi împiedecat de pisoiul care i se înfăşura de picioare.

— Miau! răspunse pisoiul înaintea doamnei bolnave.

— Am rămas credincioasă lucrurilor mele vechi, zise doamna, ascunzând cu stângăcie ultimul număr al revistei *La Revue des deux Mondes,* subt perină. Sunt abonată de treizeci de ani... Doctorul mă ironizează, pretinzând că sunt actualmente alte publicaţii mult mai interesante, cu fotografii. Nu m'a convins.

D-l Ghauthier mă strânse de mână semnificativ. Logodnicul fusese unul din abonaţii revistei şi Madam Alin' îşi ascundea exemplarul dintr'un scrupul delicat. La numele ei de Aline Ducroc adăogase, ca un omagiu şi ca o speranţă defunctă numele sublocotenentului Dalcroz şi revista îi sosea pe nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mele de Aline Ducroc-Dalcroz. Numele ei trăia alături de numele lui şi tiparul adresei îi da o consacrare oficială, stabilind o stare civilă de publicitate, din care ea scotea negativ satisfacţia că este văduva soţului, pe care nu l-a avut. Şi dispăruse din dreptul numelui ei de domnişoară şi titlul *Mademoiselle* înlocuit cu *Madame*. Ea putea să-şi producă un gol artificial în memorie şi să se bucure în mîhnirea ei că şi-a împărţit viaţa şi tinereţea cu bărbatul pe care l-a iubit şi care e decedat, după normele oamenilor căsătoriţi, în căsnicia lor.

— Sper că domnişoara doctor va fi mai puţin indiscretă decât d-l Marc Gauthier, zise surâzând bolnava. Vă previn că acest domn, atât de politicos şi de bun, are o tenacitate de analist înfiorătoare. Te judecă, te purecă şi te extrage, te suge ca un paianjen... Nu luaţi loc? Dumneata fă-mi plăcerea şi şezi aici, pe pat lângă mine.

— Acesta e pisoiul doamnei Alin', zise profesorul Gauthier.

— A început să se vorbească de tine şi când nu eşti de faţă, Mathieu, zise bolnava către pisoi, simţind din tonul doctorului că Sabina fusese informată.

— D-l Gauthier îmi aruncă o căutătură. Mathieu era numele logodnicului.

— Pisoiul despre care v'am vorbit, domni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şoară, preciză doctorul, introducând pe d-na Alin' între bolnavii recunoscuţi şi discutaţi în cancelarie.

Domna Alin', îşi muşcă uşor buzele şi se roşi, într'adevăr ca o fetiţă. O candoare pură i se ivi pe obraji, făcuţi şi mai naivi de ochii bizar albaştri în părul alb, răsucit în creştetul capului către frunte de o piepţănătură înaltă.

— Mathieu ar fi salvat viaţa stăpânei lui, într'o situaţie complicată, zise d-l Gauthier. Cel puţin aşa pretindea d-na Alin' când a venit la noi, într'o noapte. Vă amintiţi Madam' Alin'? A trecut de atunci oarecare timp, în cursul căruia v'aţi schimbat cum era şi logic, punctul de vedere. Nu este aşa?

— S'a luptat cu mine, depe scaunul pe care îl vedeţi că stă, câte două şi trei ori pe zi, ca să-mi demonstreze că nu poate să fie adevărat şi că a fost o iluzie. M'am lăsat învinsă, ca să-i dau satisfacţia că nu greşeşte, dar mi-am rezervat părerile mele. Ştiţi, domnişoară, că un savant se simte vexat când nu i se oferă verificarea gratuită a metodelor lui. Eu sunt de felul meu generoasă.

— E un răspuns polemic, domnişoară. Doamna Alin' v'am spus nu numai că are un pisoi extraordinar dar că este o persoană foarte inteligentă.

— Sunt nevoită domnişoară să-i mulţu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mesc. N'o prea fac fără martori. Să spuie doctorul, dacă poate, tot ce a auzit dela mine între patru ochi.

— Vai! foarte adevărat, domnişoară, zise doctorul. Doamna Alin' a mers până la insultă. Mi se pare, dacă nu mă înşel, că mi-a dat şi cu o perină în cap, adaose el râzând.

— Nu-mi mai aduceţi aminte acest incident penibil, pe care l-am regretat şi de care mi-am cerut scuze pe loc. De ce insistaţi? Nu-i de cel mai autentic Gauthier ceeace faceţi acum.

— Nu o să mă credeţi domnişoară, zise doctorul, care se găsea în plină desfăşurare a metodei sale persuazive. Doamna Alin' avea convingerea că este o anarhistă periculoasă.

— Vai! ce mincinos, domnişoară. Să mă ierţi că zic, doctore.

— Ca să vă fac dovada afirmaţiei vă pot spune că doamna era urmărită pas cu pas de poliţie. Era spionată în tot ce făcea şi poliţia plătise pe toată lumea din jurul d-sale ca să stea cu ochii aţintiţi.

— Am putea schimba subiectul, doctore, zise d-na Alin' contrariată. Dar doctorul se afla în plină aplicare a tratamentului, nu se mai putea face nimic.

Un geamăt moale pe al zecilea plan al murmurului, se întoarse în gâtlejul bolnavei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ca în somnul unui om adormit şi care se visează chinuit. Ea se supuse descripţiei pierzându-şi voinţa.

— Nu-i adevărat? Adică nu era adevărat? Acum nu mai e adevărat, dar a fost adevărat.

— Nu pot spune că n'a fost niciodată adevărat, răspunse d-na Alin', speriată ca de sineş.

— Băiatul fermierului vecin cu proprietatea doamnei, umbla prin pomii livezii lui în bluză albastră. Bătea vântul şi bluza albastră se umfla. El se făcea că cercetează calitatea roadelor, însă în realitate spiona pe Doamna Alin'. Stând în pomi, el scotea un carnet şi lua note cu creionul. Nu era creionul chimic şi nu-l înmuia Edmond în gură? şi nu i-aţi văzut şi limba, care căpătase o culoare de cerneală violetă?

— A fost, a fost, oftă doamna Alin', dar nu mai e nimic din toate aceste lucruri. Parcă n'aşi fi fost eu...

— Şi ticălosul de Edmond umbla prin pomi de preferinţă seara, când doamna se desbrăca de culcare... Persienele dinspre grădină prezintau în partea de sus a ferestrii intervale prin care nu s'ar fi putut zări decât din pom. Odată vecinul a văzut-o goală de tot în faţa oglinzii...

— Te destăinuieşti medicilor... zise cu o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

voce ca dintr'o broască de ușă, apăsată pe clanță, bolnava.

Stând în pat cu mâinile prinse pe pătura albă, d-na Alin' părea că se roagă într'o rugăciune a conștiinței, pe care buzele o silabiseau fără glas și parcă degetele depănau niște metanii de lînă...

— Asta s'a întâmplat de mai multe ori, zise Doctorul. Edmond se ducea cu notele la poliție și raporta cu deamănuntul tot ce văzuse. N'a putut totuș ascunde că d-na Alin', surprinsă în intimitate, era o femeie frumoasă și avea la vîrsta d-sale un corp zvelt și desinat, ca de 20 de ani...

Doamna Alin' zîmbi.

— Nu-i adevărat? crestă doctorul întrebarea.

— Nu știu ce trebuie să fie adevărat, întrebă d-na Alin', închizându-i-se ochii pe jumătate, că eram frumoasă sau că Edmond a raportat la Poliție...

— Amîndouă lucrurile sunt adevărate?

— Mi se pare că au fost amîndouă, consimți d-na Alin'.

— Asta însemnează, analiză doctorul, domnișoară, d-na Alin' fiind infinit de nuanțată și de subtilă, că unul din aceste două lucruri, mai este și acum adevărat...

— Dacă nu ar fi însurat și n'ar avea șase copii și dacă nu am fi prieteni dintr'un timp

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

când putea să-mi facă puţină curte şi nu mi-a făcut, domnişoară — răspunse d-na Alin' cu un surîs de beatitudine, aş zice că d-l Gauthier a întinerit...

— Dar poliţia nu s'a mărginit la recrutarea vecinilor doamnei Alin'. Poliţia şi-a păstrat şi iniţiativele personale... zise doctorul cu grosolănie.

D-na Alin' se posomorî subit.

— Agenţii s'au strecurat până în parterul domiciliului d-sale.

— Dragă doctore e de ajuns! zise d-na Alin'. Îţi interzic.

— Pardon! sunt în toate drepturile mele, răspunse doctorul. De altfel, nu ne aude nimeni... Agenţii au dat cu burghie mici, găuri, în tavanul parterului, drept în odaia de dormit a doamnei, unde doamna îşi făcea de obicei şi toaleta... De jos, ei o urmăreau trecând cu ochiul dela o gaură la alta de-alungul şi de-a latul dormitorului, care-i o încăpere vastă. Nemulţumiţi să fie văzută nudă de sus în jos ei aveau impertinenţa să o privească şi în *raccourci*... Şi toţi dedectivii erau numai bărbaţi. Poliţia nu a însărcinat cu această misiune deosebit de gingaşe măcar nişte agenţi feminini.

— Tot nu s'a terminat doctore? zise vioaie dar descurajată bolnava.

— Vom termina numaidecât, doamnă A-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lin'. Iu acest moment intră în scenă pisoiul, domnişoară. Vom vedea că Providenţa l-a însărcinat să joace un rol, pe care niciun cotoi, niciodată, nu l-a mai jucat.

Pisoiul îşi înghesuia capul ca un pumn îmboldind picioarele d-lui Gauthier. Se încovoia căutîndu-şi poziţia cea mai satisfăcătoare, se lăsa să alunece pe coapsă şi pe spinare, de-alungul, pînă la terminarea cozii şi îşi acorda singur mîngâierile, înainte şi îndărăt, cu o stăruinţă demnă de un scop mai puţin meschin.

— Fiindcă îşi adora stăpâna, Mathieu înţelegea să o apere după puterile lui. El astupa una după alta toate găurile sfredelite prin tavanul de jos în parchet. Cum credeţi că proceda Matheiu ca să le astupe? Puind în fiecare gaură ceva din fiinţa lui. Aşa s'a făcut că, exasperată, Poliţia se pregătea să recurgă la mijloace violente, să prindă pe d-na Alin', să o lege, să o aresteze, să o dea în judecată. Şi nu numai d-sale ci şi pisoiului Mathieu, complicele d-sale. Este adevărat?

— Da, este adevărat, răspunse bolnava înăbuşit. Dar nu mai era nevoie.

— Şi mai e ceva adevărat, domnişoară. Ştiţi care-i pricina acestor fantezii ale doamnei Alin'? Doamna a făcut vin mult în toamna trecută şi l-a băut singură pe tot...

— Asta nu-i adevărat domnişoară! d-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Gauthier mă calomniază. Am respins dela început această invinuire tendenţioasă...

— Două butoaie întregi de vin nou, nu e glumă Domnişoară! Am făcut o anchetă la faţa locului. Doamna şi-a luat o vacanţă lungă, s'a claustrat în vila d-sale şi, zi şi noapte, a băut butoaiele, până la doagă. Ştiţi ce se întâmplă. Vinul alb are efect asupra unui anumit temperament..

— Resping şi această acuzaţie a unui temperament. Nu sunt un anumit temperament. Sunt domnişoara Alin' Ducroc, normaliană şi profesoară!

M-me Alin' sărise din pat mîniată, într'o atitudine de jandarm descălecat, cu mâna prinsă de căpăstrul calului călărit. Sabina se aştepta la o irupţie de palme şi la cîteva picioare de congediu forţat. Dar Doamna Alin' care făcuse un efort peste puterile ei, căzu pe canapea cu fruntea obosită şi plângând.

— Sunt mai ales o femeie nenorocită, domnişoară, nenorocită, nenorocită...

Făcîndu-i semn să-l urmeze, Sabina ieşi în vîrful picioarelor închizând uşa cu luarea aminte cu care închizi un cavou şi lăsând pe M-me Alin' sfîrşită de accentul ei teatral. Metoda de vindecare a savantului nu i se păru încă definitiv pusă la punct şi Sabina manifestă oarecare temeri indirect.

— Poate că nu era foarte nimerit să-i mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

aduceţi aminte nişte lucruri fără importanţă din punctul de vedere al rezultatelor.

— Face parte din metodă, zise doctorul.

— A vexat-o mult epizodul cu vinul...

— Este esenţial. Bolnava nu va fi complect vindecată până ce nu va căpăta tonul conştiinţei necesar ca să se recunoască, se pronunţă doctorul.

— Nu există nicio îndoială în această privinţă? mai întrebă Sabina.

— Absolut niciuna şi de niciun fel! Domeniul certitudinei a crescut simţitor în ultimii ani.

— Când credeţi că poate părăsi bolnava sanatoriul?

— Când se va produce acel ton al conştiinţei... Aţi văzut terapeutica mea. Nici medicamente, nici băi: numai conversaţie... Apăsat de medic bolnavul începe să iasă din ceaţa lui şi să se recunoască şi când s'a recunoscut complet e vindecat: s'a „surmontat", şi-a recăpătat fiinţa anterioară, amintirile accidentului rămînîndu-i ca nişte amintiri de lectură...

— Vreau să vă arăt acum pe doamna Elizabeth Marden, o englezoaică bogată. Cazul ei e cu totul deosebit. La anumite ore din zi, se crede împresurată de porumbei...

— Lăsaţi, altădată, domnule Gauthier, zise Sabina. Continuaţi-vă vizitele singur. De

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

câteva zile mă ţin cu gândul să mă duc la broaştele ţestoase...

— E o colecţie care într'adevăr merită să fie văzută. Are şi ea câteva sute de ani ca papagalul. La revedere...

Rămasă singură în umbra parcului, ca statuia de sare a Sarei, Sabina îşi simţi ochii fierbinţi ca de lacrimi, cu un sentiment de solitudine universală, pe care nu-l mai simţise pân'atunci cu aceeaş intensitate. D-l Gauthier îi pricinuise o decepţie de descurajare. Părea un om de inimă şi nu era nici el decât tot un profesional, al profesiei care disolvă şi falsifică omenescul. Mai înstreinată decât era, umbra de seară a parcului o făcea să se simtă într'un continent situat la o distanţă de o eternitate, de porumbiştea tristă dar sinceră de acasă. Îşi va face geamantanele, şi se va întoarce, cu toate că acasă o vor aştepta iarăş bolnavii, cărţile, neliniştea, şi antagonismul nemărturisit şi glacial dintre părinţi. Ridicând topografia vieţii întregi rămânea harta unui gol întins, un gol care mergea cu inginerul lui, ca o mare cu corabia ei fără hotare, fără margini.

Broaştele ţestoase ale Castelului trăiau într'o grotă temperată de un calorifer şi prevăzută cu confortul mediului naturii, imitat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pe o suprafaţă variată de lagune mici, paradisuri şi plante.

In sanatoriul de convalescenţă trăia de 20 de ani un adept al biologiei. Fiind foarte avut şi venind să se odihnească o lună, el a rămas pe loc, fermecat de proprietate şi devenise de fapt unul din proprietarii domeniului. De câte ori d-rul Gauthier se găsea în „jenă financiară", pensionarul îi împrumuta câte o sumă de bani, în schimbul căreia drepturile i se sporeau. El ajunsese să-şi rezerve o parte din parc pentru experimentarea doctrinelor lui personale, deduse din Jean-Jacques Rousseau şi Horace de Saussure. Soţia lui avea un cult pentru filosoful, care urmărea perfecţiunea omului pe cale de animale. De altfel vechii proprietari ai turnului cu orologiu, văzut din toate satele dela două poşte şi auzit din toate locuinţele regiunii, căpătaseră încă din timpuri gustul naturii şi într'o grădină vastă cultivau animalele indiferent de specie şi de selecţie şi pasiunea actuală d-lui Sandoz se altoia pe o ambianţă existentă. Când le-a venit în parc un arici, le-au plăcut aricii şi când s'a ivit o broască ţestoasă au căutat să-i facă o păreche. Vrăbiile primeau o subvenţie generoasă, parcul avea mierle negre cu ciocul portocaliu, bufniţele erau onorate ca nişte păstrătoare de atitudini în blazon şi cuiburile artificiale, reprezintând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

scorburi, întoemite de un tîmplar și mascate cu coajă de copac, atârnau pretutindeni în pomi. In apartamentele improvizate în ramuri pensionarii parcului găseau provizii orînduite pentru intemperii. Aristocratul care locuise castelul organizase pe proprietatea lui un rai animal, visând măcar pentru dobitoace stima reciprocă și înfățișarea universală și pentru păsări o flanelă sau un cojoc.

Marchizul nu putuse să primească ideea că omul și animalul nu s'au născut buni și miloși dela începutul lumii. El lua pildă puii și copiii, a cărora naivitate pură documentează mai bine decât orice argument tendențios aluatul sentimental din care a fost frământată natura. Numai un accident, cu care Sfânta Scriptură împovărează persoana lui Adam, izgonit pentru fărădelegile lui din grădinile feciorelnice ale Edenului, a putut să învârtoșeze inimile începând cu omul și sfârșind cu gângania. Marchizul fusese autorul și al unei tîlcuiri a schimbării raporturilor din natură, aflată în manuscris și pe care d-l Sandoz și-a însușit-o, negăsindu-i nicio lacună și amplificând-o cu observațiile și concluziile sale personale.

Când a fost gonit Adam, odată cu el a trebuit să părăsească și animalele grădina și trecerea dela o viață dulce la o existentă amară, le-a făcut să nu mai uite pe adevăratul vi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

novat, cu care, drept judecând, argumenta Marchizul, nu putea să aibă dinaintea unei acuzări obiective şi perfect imparţiale decât o complicitate cel mult de convieţuire paralelă sau de contemporanitate. Fiarele l-au urmărit de atunci pe Adam ca să-l sfâşie şi nici până în ziua de azi răzbunarea nu a fost uitată. In Paradis, ele nu erau silite să caute să se ospăteze şi, desigur, jivinele de care ne-am obişnuit să ne temem dormeau inocente şi neturburate, tolănite la soare. Girafa mânca bananele fără să se scoale de jos şi ea slujea, cu gâtul ei lung fără îndoială de distribuitoare la distanţă a fructelor coapte, desprinzându-le din ramuri pentru toate celelalte făpturi culcate împrejurul ei. In orânduirea iniţială a biologiei probabil că era o girafă la câte o sută de animale, o trăsură de unire vie între materia primă şi masticaţiune şi un fel de telefon cu gâtlej. Nici şarpele nu a putut să fie rău şi veninos dela început de tot şi el a fost creeat în marea grije a Făcătorului a toate pentru făpturile lui, ca să fie o sfoară la transportarea merindelor în znopi, dela origină în cuprinsul întreg al teritoriului, şi tocmai mai târziu, foarte târziu, când a început să se înrăutăţească lumea, a fost el folosit ca un bici. Armonia începând să se strice, era nevoie de un gârbaci.

Dacă vom pune animalele, în aceleaşi con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

diţii de mulţumire, nu se poate să nu le îmblânzim şi să nu reînfiinţăm zilele bune, când iepurele dormea la sânul lupoaicei şi porumbeii se jucau cu iereţii. Foamea adamică a introdus în lumea animalelor sperietura şi spaima şi exemplul şoricelului şi al pisicii se reproduce pe toată scara imensă a zoologiei.

Neavând însă fiare propriu zis la îndemână, filosoful din vechiul Saconnex s'a mărginit să aducă pe domeniul lui jigăniile inofensive şi să experimenteze fiinţele blajine, luând parte la bucuroasa lor înmulţire şi încredinţat că leul şi tigrul în atmosferă în loc să-l mănânce se gudură şi linge mâna binefăcătorului, ca în povestirea în care vânătorul smulgând din laba leului un ghimpe, a desinfectat şi a pus pansament.

El nu pricepea dece dobitoacele în loc să se respecte ceremonios în pădurile lumii se îmbucă unele pe altele. Ar fi voit un Lafontaine realizat prieteneşte, lupul să renunţe la gâlceava cu mielul, şi trecând în sensul apei să-l salute în versuri şi proză. Tigrul ar fi trebuit să rămâie o pisică mare, bucuroasă de-a fi gâdilată cu degetul sub bărbie, şi într'o natură bine ordonată toată animalitatea ar fi trebuit pusă la regim pacific şi erbivor. Inţeleptul ar fi mers şi mai departe şi le-ar fi disciplinat prin cultură. D-rul Gauthier păstra în arhiva castelului manuscrisele, pline

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de un suav interes, ale studiilor întreprinse de castelan asupra Limbajului Zoologic, cum îl numise. El notase la câini un vocabular care mergea până la treizeci de cuvinte, figurând cu ajutorul unei notări speciale şi rostirea corectă şi dând şi regulile de sintaxă canină. Inainte de ceeace ercease Pasteur pentru discernământul bacteriilor invizibile cu ochiul liber, nobilul gânditor căuta compunerea unui aparat pentru perceperea cuvintelor microscopice la făpturile aparent lipsite de voce, dar care pe scara lor auditivă echivalau cu mugetul boului şi cu basul profund uman, ca scoicile şi peştii, al cărora vocabular de nuanţe rămânea neînţeles, ca şi la oameni, la fruntaria speciei.

In câte feluri se exprimă un scatiu nici nu îşi poate închipui cineva care nu a studiat aprofundat chestiunea. Vulgul crede că de câte ori pune cocoşul trâmbiţa la gură, apelul lui are aceeaş semnificaţie. Sunt tot felul de nuanţe de voce şi de sens. D-l Sandoz, cum se numea înţeleptul, făcea demonstraţia vocală a fiecărei afirmaţiuni, lansând la masă, între felurile de bucate ilustrativul Cucurigu al cocoşului, documentul *Bl-Bl-Bl* al curcanului, Cotcodacul găinei, Vaetul de pustietate al păunului, Ilaritatea răţoiului şi îşi fabricase o seamă de fluiere, tăiate în oasele dela picioare ale găinii, cu care îşi dovedea aserţiunile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în conferințele ținute din când în când în castel. Ca în limbile cu rădăcini slave, se observa o mare abundență de consune succesive, neîndulcite și nefixate de niciun interval vocalic. Idealul d-lui Saroz era pe deoparte să fixeze elementele lexice ale făpturilor animale iar pe de alta să găsească o metodă ușoară de învățat limbile respective pentru ca să se poată produce penetrațiunea omului în lumea lor misterioasă. Viața culturală câștiga un teren nou, omul putea să afle ce gândește bibilica, sentimentele cucului, dorințele tăinuite ale calului și reflecțiile insectelor. Cultura ar câștiga enorm să se știe precis și opinia animalelor despre om. Este el în ochii lor personajul onorabil care se socotește de câte ori ia ton și face profesie de credință? Acest mare animal s'ar putea modifica și corecta dar cel puțin în viața practică, încolțit de muște sau de câini, el s'ar explica și ar cădea la învoială cu adversarii lui într'o împrejurare dificilă. Cît privește literatura, impresiile și judecățile zoologice i-ar da o colaborare neașteptată și s'ar putea promova valoarea psihologiei analitice a romanului pisicii.

Dar omul se va putea folosi și de organizarea albinelor și a furnicilor, destăinuită în detaliile secrete, tip de republică naturală încă neconcepută de mintea uniformă și stagnantă a omului politic și social.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

La castel, d-l Sandoz își instalase un laborator complicat, unde strigătele și vorbirea animalelor erau înregistrate și reproduse. Organistul bisericii zwingliste din localitate lucra o parte din zi la confecționarea după ureche, în laboratorul lui, a instrumentelor, ajustând fluiere de trestie pe vocile din aparat, ca niște flaute miniaturele cu una și mai multe supape. Deocamdată, lumea vrăbiilor îi era asigurată. Cu un țignal foarte subțire și cu un pumn de mei și firimituri, stolurile mobile ale acestor viețuitoare cenușii venea până în laboratorul savantului, întemeietorul unei științe noui, ca niște îngeri omagiali.

— Domnișoară, religia acordă numai omului suflet, ca să nu se încurce în socotelile ei despre cele două vieți și mai ales despre cea viitoare, unde nu mai era loc pentru un al doilea infern și un al doilea paradis.

Povestindu-i Sabinei ideile lui despre lume, d-l Sandoz, fermecat de prezența unei vizitatoare frumoase între animalele lui, vorbea ca un deputat profetic al regnului animal necuvântător și nu era nicio intenție de irespect față de schisma din care făcea parte credința lui religioasă. Un suflet al păsărilor și al dobitoacelor ar fi făcut caduc argumentul revelațiunii și trebuia găsită o formulă complicată pentru introducerea vietăților cu coadă sau cu cioc în viața morală, rezervată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://biblioteca-digitala.ro/id/r1933-2947

cu gelozie semenilor noştri, singuri în stare să contribuie voluntar la mântuirea lor.

Omul îşi iubeşte câinele însă refuză să intre cu el în viaţa viitoare, unde în dorinţa lui de membru pliciisit al unei familii, ca să rămâie singur, renunţă totalmente la forma de viaţă care l-a decepţionat pe pământ şi pronunţă un divorţ general. Dacă soţia lui, cu care a trăit o existenţă sau un copil al lui ar veni să-l vadă în lumea cealaltă, el ar răspunde că nu e acasă şi ar indica o inscripţie care se află pe toate tăbliile cerului, că vizitele şi durata lor sunt interzise. După ce s'a emancipat de materie sufletul omului uită tot, şi legea morală şi fiecare pământean, indiferent la profesiunea şi la talentele lui personale, devine preot şi cântăreţ, ocupat excluziv să cânte gloria Creatorului şi să nu-l supere cu niciun hiatus vocal. Le-ar fi fost greu organizatorilor credinţei, sinceri şi entuziaşti în gândirea lor religioasă, să compuie coruri de dihănii în slava celui de sus — şi vederile lor s'ar fi verificat artificiale.

Aproape că nici femeca nu are dreptul la mântuire şi la fericirea viitoare, demonstra d-l Sandoz, la preoţia cerească fiind autorizaţi ca şi la cea de aci numai bărbaţii, singurii autori ai congreselor de organizare ale bisericilor de orice rit şi nuanţă. Numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

doamna Boot, soția fundatorului Salut-Armyei a putut să-și facă loc printre bărbații, care trec în grupuri dintr'o lume în cealaltă, pentrucă soțul ei fiind profet și creator de doctrină nouă și-a permis această familiaritate cu prefecturile cerești și chiar dacă d-na Boot ar fi silită să aștepte la o poartă a lumii viitoare congedierea dela guvernarea instanțelor, a riturilor catolic sau ortodox, numirea Armatei Mântuirii sau a unui alt rit protestant în locul lor, ea este sigură că va coincide cu pătrunderea femeii în câmpiile fericite.

Dacă luăm de bun aspectul viitorului vieții propus de religiuni, animalele pe care le vedeți, broasca țestoasă, veverița, cocoșul, pitulicea, cucul, calul, și celelalte simpatice lighioane, stau de mii de ani și se înmulțesc cu toate sosirile zilnice la periferia fericirilor interioare, în mizerie și întuneric.

Nu pricep ce jignire îi poate aduce episcopului de Canterbury, prezența în jurul sufletului lui personal cu fîrcoale, a sufletului pisoiului care i-a dormit și a tors pe odăjdii. Nu mai valorează viața viitoare nimic, dacă odată cu plugarul obosit intră cu el în regiunile Bibliei, calul beteag și cinstit, care i-a arat petecul de pământ, asudând amândoi până la spic și știuleți?

Nu, grațioasă Domnișoară, Animalele as-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tea toate ori au un suflet ca şi noi ori el ne lipseşte şi nouă. Şi, vedeţi, acest lucru nu pot să-l cred. Ce-o fi, ce n'o fi sufletul, el este ceva.

— Pis, pis, pis, pis! zise D-l Sandoz.

Un mare număr de mâţe s'au precipitat la chemarea lui, măgulite că sunt chemate şi ocolindu-l cu catifeaua lor şi clipind din bijuteriile ochilor ridicaţi spre el.

— Vedeţi? M'au auzit şi m'au ascultat şi sunt mulţumite că le dau satisfacţia desinteresată pentru ele a delicateţii. Nu sunt acestea bucurii sufleteşti?

D-l Sandoz chemă fluierând câinii. Ei se îmbulziră.

— Aţi văzut că la pis-pis vin pisicile şi la fluier câinii. Cu ce se înţelege această deosebire? Nu cu coada! Nu, Domnişoară, bietele jigănii au suflet în ele şi ce suflet! Uite câtă bucurie scânteiază în ochii lor ridicaţi în ochii mei. Sunt amestecaţi câinii de rassă cu câini ţigăneşti: să nu vă închipuiţi că aceşti câini fără acte şi absenţi din repertoriul canin sunt mai puţin valoroşi decât ceilalţi şi mai puţin simţitori. Un suflet aristocratic a sălăşluit în acest câine urît, pe care îl vedeţi. Mă înţeleg cu el mai bine decât cu un rector şi nu mă slăbeşte de un pas. Seara mă duce până la uşa apartamentului meu şi când o închid şi îl las pe treptele de afară, el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

suspină. Are suflet Domnişoară. Nu ştiu ce se face cu sufletul lui cum nu ştiu nimic — se risipeşte? se adună? — dar e cert, are suflet. Spuneţi-mi drept, Domnişoară, v'aţi gândit vreodată la acest lucru, la sufletul nostru? E o vorbă de duh a proştilor, care zeflemisesc preocuparea esenţială a omului, de sufletul lui. Sunteţi preocupată de el? Da, desigur. Aici e toată chestiunea şi interogatoriul nostru interior începe cu el în fiecare zi.

Te-ai gândit D-ta ce este gândirea? Nu e ceva foarte ciudat, foarte grav, foarte dramatic, foarte extraordinar? Se aseamănă cu ceva acest fel cu care ne pomenim înzestraţi, de-a fi gânditori? Vezi cu gândul nu are nicio asemănare cu parfumul şi culoarea, cu sunetul şi nici chiar cu lumina, cu care par'că se găseşte în analogie. Aţi văzut câinii şi pisicile mele? Ele se uită la cap: ştiu ei ceva, că aici e gândirea şi că din gândire vine prieteşugul meu cu ele, din suflet. Pasările nu ştiu acest lucru şi sunt lipsite şi de facultatea de a se uita fix şi adânc, afară de vulturi care ţintesc în zare. Pasările se ridică fizic, cu aripele. Nu mai animalele lipite de pământ zboară cu intuiţiile, speranţa de deslănţuire. Pământul e frumos, Domnişoară, dar te tîrăşte: sufletele sus: Religiile au în această privinţă dreptate: totul e sus, în pomul cu stele.

Mă turbură adânc, Domnişoară, câteva lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cruri — mi se pare că am vorbit în prezenţa Dumitale odată în sala de spectacole a sanatoriului. Lasă-mă să mă desvăluiesc de tot chiar dacă aş risca să mă repet.

— Domnişoară, întrebă D-l Sandoz, scoborînd vocea la nivelul unui murmur şoptit. Domnişoară! Omul stă în picioare... E un mister. Inălţimea lui ar trebui să fie o lungime, omul ar trebui să se târască pe coate. Sau să sară pe şezut. Se şi tîrăşte odată în viaţa lui, cum poate că s'a târît odată toată viaţa, când era şi mai lipit de ţărînă. Ai văzut cum se ridică într'o zi depe brânci copilul, cum biruie echilibrul şi fugind fericit de această întîia lui înălţare la cer? Două tălpi îl ţin ridicat pe palme. Dar nu-l ţin numai tălpile, Domnişoară! Omul e suspendat de sus. Capul lui planetar face parte din acea ciudată îmbrăţişare universală, care indică în sîmburele nostru o forţă de plutire. Domnişoară, când moare, omul se prăbuşeşte: dece nu mai stă în picioare, ca un lemn? Aici este ceva care trebuie reţinut. Articulat în zgârciuri; una, două, trei, patru, cinci, şase înăditurі verticale, încheiate pentru frângere, pentru cădere şi încovoiere, omul stă drept, din şase bucăţi puse unele peste altele şi cap în cap. Asta nu e fiziologie, e altceva, nu ştiu ce-i, dar e sigur ceva. Şi ca să rămâie pur, în acest „nu ştiu" nu trebuie să punem

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nimic. Nu sunt eu omul care să hotărăsc că-i stă mai bine locului împlinit cu închipuirile mele infailibile, decât gol. Ca să scap din teroarea neantului mie îmi e deajuns să constat realitatea locului, existenţa lui goală şi sunt mulţumit. E credinţa mea fără corp, mai adevărată decât un corp al unei credinţe de vînt. In amfora mea mi-e tot una, e besnă sau e lumină, vorba e să fie amforă. Mi se pare că este... Nu vreau să afirm brutal, mi se pare... Umple-se de mirodeniile pe care nu le cunosc! Amfora mea e cât o ceaşcă de ceai, cât o coaje de ou, cât o jumătate coaje de alună: fie cât o celulă de ceară de stup.

Dar ce părere aveţi D-v. despre creer, Domnişoară? Cunoaşteţi D-v. un material mai straniu? O materie care produce imaterialitate? O să-mi pomeniţi cu drept cuvânt zgomotul, dar zgomotul e pasiv ca umbra şi ca şi ea identic totdeauna cu sine, invariabil. Funcţiunile creerului nu sunt nici materiale, nici mecanice, nici uniforme. Creerul e mic şi nemăsurat. El face şi desface şi comandă, afirmă şi tăgăduieşte, constată şi scrutează şi se poate tăgădui şi pe sine, înzestrat cu o putere de elasticitate stupefiantă. De el se teme sfântul, când se fereşte de diavol. El ştie prin presimţire şi construieşte din nimic, ca Dumnezeul Scripturii. Vede dinainte şi cu aceeaş înlesnire cu care clădeşte şi dărâmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Puterile lui sunt inexplicabile, Domnişoară, fără să admiţi în el o prezenţă în afară de cunoscut. Laboratoarele au individualizat câteva centre şi regiuni în cutele lui întortochiate şi la disecţie se verifică exact tot ce s'a spus pe seama constituţiei lui fizice. E altceva el decât o măduvă? Nu. Cum poate împărechia şi despărechia, deosebi şi asemăna, despica şi împleti; cum poate gândi o materie pură şi simplă? El calculează întocmeşte, leagă lucrurile şi le subliniază. Tot ce s'a făcut, el a făcut. Lasă că e un instrument practic precis pentru vehicularea şi organizarea necesităţii, ceeace constituie o admirabilă telefonie, corespondenţă şi cumpănire, dar funcţiunea lui e în aceeaş măsură abstractă şi desinteresată şi preocupată peste viaţa vizibilă de sensul dedus. El gândeşte peste timp şi peste interese şi este în stare să ia atitudinile aparent nenaturale contrarii simţului de conservare şi o idee scăpărată în el supune inconsistenţilor lui corpul şi viaţa. Când omul se trândăveşte, când societăţile zac, când timpurile se decolorează, intervine el cu constanta voinţă a resurecţiei şi salvează lumea din puroiul personalităţii. El strigă din temniţă şi din mormânt, ameninţă şi pedepseşte. El trezeşte datoria, mâhnirea părerea de rău, şi ruşinea, îngerul alb veşnic prezent. Niciodată o epocă nu poate să cadă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

atât de greu încât să nu dea la lumină blestemul şi strigătul profetului. Ce e asta, Domnişoară? electricitate? Nu ştiu, dar este ceva pe care nu-l ştiu. Vedeţi că în privinţa unui rost al omului şi al animalelor în lume nu trebuie să desnădăjduim: el nu se controlează pe schemele religioase — dar avem cuvânt să fim optimişti. Facem parte dintr'o chibzuială voită sau întâmplătoare, nu ştiu, nu pot să ştiu, cine pretinde că ştie minte, măscărici sau inconştient; facem parte dintr'o solidaritate, în care şi întîmplarea este organizată. Nu se naşte nimic fără noimă şi fiecare fiinţă nouă vine încărcată cu lanţurile universului ei complet.

M'am silit să fiu ateu şi nu am izbutit. M'am silit să mă alătur de o credinţă definitivă şi consacrată, şi nu am isbutit. Sunt incapabil şi să tăgăduiesc, ca un om de ştiinţă superficială şi desorganizator al inefabilului, şi să mă satisfac cu o credinţă care organizează inefabilul, strămutând în el lupta de brută a omului social cu oamenii sociali. Negaţiunea scepticismului şi fanatismul credinţei îşi corespund: Realitatea e în altă parte, nu ştiu unde şi nu m'aş folosi să ştiu.

Iată de ce mi-a venit gândul unui al treilea Testament, pentru deslişirea celorlalte două, sau mai adevărat al unei credinţe, care să anexeze Scripturile ca material de meditaţii. Este

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

adevărat că mirarea, uimirea, imposibilul real a vieţii se vor trecute într'o stare sufletească permanentă de asociaţie smerită cu necunoscutul. Nu aş putea lega această stare extatică fără scop de alt interes decât sufletesc. Corespondenţa dintre noi şi creaţie se dovedeşte aglomerată de haruri. Aş admite rugăciunea care nu cere nimic sau care, deşi cere, trece de conţinutul verbelor şi al complimentului direct. Şi ca să fim în linie nu aş vorbi, m'aş gândi. Trebuie să mărturisesc, religia, pe care aş voi să o sugerez este religia mea reală. Niciodată nu mă simt mai bine ca atunci când mă gândesc la inefabil, la delicat. Mă raportez cu gândul la criteriul meu şi am impresia că şi criteriul meu se gândeşte la mine... Căci, vedeţi, nevoia de refugiu e omenească: nu putem fi atât de siguri de noi, încât să vieţuim izolaţi şi neînlănţuiţi. Noi 70 de ani figurăm un animal de sine stătător şi anarhic, dar restul timpului, vecia, îl vieţuim în criterii, difuzaţi în conţinutul sensului. Trebuie să ne rugăm, trebuie să cugetăm, trebuie să ne găsim alături şi de acord cu secretul care regentează fenomenul admirabil şi trist al existenţii, trist fiindcă individul sfârşeşte — şi cu această certitudine că participi la tot şi la animarea universală aş face religia mea pentru toţi oamenii care nu cer nimic decât o stare sufletească şi aş mărgini-o la un cult

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

simplu de imnuri şi lecturi, într'o slujbă de poeme şi de idei. Aş da afară din credinţa mea sancţiunea, pedeapsa şi recompensa. M'aş referi în moralitatea vieţii la satisfacţiile sufletului meu particular. Am o carte de rugăciuni, Domnişoară, pentru acest cult al meu.

Doctorul Ax din Harpigni, Apartamentul IV, urmărea de 20 de ani problema întineririi pe o cale nouă. Concepţia că viaţa individuală este destinată fatal decreptitudinii şi morţii i se părea contrazisă de imensa capacitate de viaţă a naturii, care creează neîncetat forţele istovite paralel. Ce i-ar putea păsa ei că face o sută de generaţii de 60 de ani sau numai o singură generaţie de 600 de ani? Este exclus ca în proectele ei să intre ideea puerilă a finalităţii individuale şi, foarte probabil, natura crede că şi astăzi trăiesc şi că vor vieţui de-a-pururi fiinţele zămislite acum câteva mii de ani şi în continuă zămislire. Dacă s'ar cunoaşte o posibilitate de a informa natura asupra jalnicelor rezultate ale magnificelor intenţiuni, este sigur că ea s'ar opri din lucrul pe care îl împlineşte neîntrerupt şi ar remedia odată descompunerea organismelor şi încetarea lor. Un mijloc de informaţie foarte indirect nu ne lipseşte şi nici naturii facultatea de a-l înţelege, dovadă toleranţele ei şi sprijinul pe care îl dă chirurgului, când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

intervenţiile acestuia modifică faptele de distracţie ale naturii. Ea ne va ajuta întotdeauna dacă ştiinţa, care-i o verificare logică a vieţii, va cere dela ea o soluţie conformă cu natura.

— Numai că omul trebuie să îndrăznească, zise Doctorul Ax, neîncremenit în superstiţia neputinţii, aşa cum a îndrăznit şi ea, desfăcând din materia stagnantă materii independente şi vietăţi, care nu au cu pământul, cu silexul şi cu argila lui decât înrudiri de sinteză. Un organ nu trebuie să îmbătrânească lângă izvorul de tinereţe nestingherit. Să nu vă închipuiţi că ne-au fost acordate sublimele funcţiuni ale inteligenţii în scopul suspinului cu braţele încrucişate. Atât mai ridicul pentru noi, dacă nu ştim să-i dăm întrebuinţare. Natura procedează cu noi întocmai ca un cultivator de cartofi: face groapa, afânează pământul, pune tubercule, astupă şi pleacă. Tubercula noastră este pusă ca să rodească. Nu e ploaie? horticultorul o aduce cu stropitoarea. Creerul nostru nu primeşte nicio îngrijire şi dacă nu suntem vrednici de el ne părăseşte.

Să nu ne halucinăm: viaţa noastră stă concentrată în creer. El e soarele nostru particular, lumina şi puterea noastră particulară. El e şi leacul şi otrava, nu vă duceţi mai departe. Omida devastatoare şi viermele putre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gaiului sunt în rădăcini şi suie către vârfuri: urmăreşte morbul cu gândul şi ajunge-l şi incendiează-l cu gândul: nimic nu vine din afară fără să se supuie legilor dinnăuntru.

Doctorul Ax era în ceeace priveşte prelungirea infinită a vieţii individului, optimist. Odată şi odată omul are să pună degetul pe punctul esenţial, împrejurul irizărilor căruia se învârtea până la ameţeală şi moarte. Să nu vă închipuiţi că ştiinţa care a dat odată greş din pricina entuziasmului pripit al câtorva savanţi, orbiţi de adâncimea tezaurului descoperit, va primi situaţia falimentară decretată de alţi entuziaşti pripiţi, ai fatalităţilor determinate. Oamenii credinţei în sine şi ai zeilor desfăcuţi de lume socotesc profană ştiinţa, streină şi opusă unui cer închipuit inuman şi desinteresat. Nu se poate eroare mai groasă şi amăgire mai funestă. Dacă vrem să ne exprimăm bisericeşte, ştiinţa e religia personală a lui Dumnezeu. Înţelegând natura poţi lucra fără teamă cu el, asociatul apropiat şi colaboratorul. Biserica e un colţ în laboratorul chimistului şi al fiziologului şi cântecul clopotelor înviorează, Duminica, inima savantului cu ochiul în microscop.

Timp de zece ani Doctorul Ax fusese obiectul de desgust al vecinilor lui. Asistent al Institutului de medicină legală, el îşi con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tinua lucrul la domiciliu, refăcând inventariul anatomiei şi revizuind dexterităţile clasificate ale fiecărui detaliu organic. Odată la trei luni, furgonul institutului îi aducea acasă un cadavru nou preparat, transportându-l pe cel „isprăvit" înapoi, pentru înmormîntare. In consternarea locatarilor obişnuiţi cu morţii care pleacă, cadavrele doctorului veneau. Ele luau locuinţă în apartament ca nişte oameni vii, scoborîţi în cufere lungi din vehicule negre şi urcaţi pe patru umeri de uniforme cu nasturi de metal. Furgonul lua cadavrul precedent fragmentat cu bisturiul în sute de bucăţi. Doctorul, un blond cenuşiu cu barbişonul de cânepă şi purtând în frunte un val de păr creţ ca o creastă de cacatoes, aştepta pe trotuar, neliniştit că întârziază şi frecându-şi mâinile când zărea trăsura neagră înaintând cu patru şepci turtite la rând pe capra vizitiului. Insoţind convoiul îngreuiat în spirala scărilor înguste, Doctorul Ax dirija grupul cu poveţe.

— Băgaţi de seamă băieţi, la stânga. Ţineţi-o pe lângă perete. Cei din faţă aţi ridicat prea sus...

Intr'adevăr, cadavrul ar fi putut să apară de sub capac, locatarilor înşiraţi cu bărbiile de-alungul rampelor dela etaje şi un bocanc greşit pe margina unei trepte ar fi putut să-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

răstoarne și să scandalizeze moralitatea morții și respectul opiniei publice.

Odată cu cadavrul se prezinta buletinul lui de stare civilă, abandonat, sinucis sau accidentat, și recipisa de primire. Pentrucă situația materială a medicului, care disprețuia comerțul profesional în clientelă, nu-i permitea să plătească mai mult decât o cameră, modestul om de știință inventase o mobilă compusă cu două funduri mobile pe arcuri și scripet. In timpul zilei, cadavrul era ridicat la lumină și noaptea el se scufunda dedesubtul saltelei cercetătorului, culcat ca pe un mormânt. In majoritate studenți, locatarii camerilor din coridor știau când se culcă și se scoală medicul după țipetul fierăriei. El dormea foarte puțin, ochii îi intraseră în fundul obrajilor și capul lui era foarte antipatic, atât din pricina cadavrului cât mai ales dintr'a îndeletnicirii asupra cadavrului prizonier. Un miros de sală de disecții, de formol și de tutun, îngreuia întunericul coridorului, înghesuit între uși numerotate: Doctorul Ax pretindea că fără o țigare permanent aprinsă la cheotoarea gurii studiul ar fi cu neputință.

Legenda povestea isprăvile de fachir, de strigoi și de profanator ale medicului, închipuite de imaginația chiriașilor, dar toate denunțurile și destăinuirile se loveau de indiferența Parchetului, unde Doctorul Ax era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

notat ca un mare savant. Era o regulă ca să nu-l salute nimeni şi să murmure de câte ori se încrucişa pe scară şi în vestibul cu el. Locatarii cu temperament l-ar fi aruncat cu dragă inimă dela etaj şi copiii lor i-ar fi pus bucuros o piedică între picioare, dar acest om viu, care trăia în odaie cu un mort şi cu patru morţi pe an, intimida prin prestigiul misterios şi înfricoşetor al felului de viaţă. Apoi el avea un zâmbet şi o bunăvoinţă în ochii lui atât de iertătoare încât nimeni n'a cutezat în zece ani să ia iniţiativa actelor proectate în apartamente, unde se punea la cale izgonirea lui din imobil. Ceva mai mult, el scăpase de moarte câţiva copii din casă şi lecuise pe mai mulţi chiriaşi de bolile prea evidente de care se ciocnea doctorul pe scară. Antipatia de care se bucura din partea tuturor nu împingea pe nimeni să-şi aducă aminte în ceasurile de boală subită că un medic locuieşte la al treilea. El bătea de la sine într'o uşă, unde simţea că se petrece o dramă de sănătate, vecinii îl lăsau să intre cu frică, îl urmăreau cu groază şi „Doctorul" îi înspăimânta şi mai mult după ce bolnavul se tămăduia. In mijlocul nopţii el alerga la farmacia institutului şi aducea leacurile trebuincioase gratuite. Duhoarea cadavrului îl însoţea pretutindeni şi ascultându-l cu urechea lipită de spinarea lui sau cu bătaia de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

getelor de-asupra coastelor, bolnavilor li se usca gura de panică şi scârbă, un hohot de disperare şi vomitare le zguduia conştiinţa. Şi ca o dovadă diabolică împotriva medicului gratuit al bolnavilor incurabili, se ivise zvonul calomnios că el învie şi morţii. Ultima legendă pretindea că fiecare cadavru îi slujea numai la experimentarea acestei facultăţi vrăjite şi că morţii erau aduşi dela Facultate în odaia lui, ca să-i scoale pe picioare, să le dea suflet şi noaptea, pe nevăzute, să plece cu ei de braţ la petreceri. Unii spuneau că l-au şi văzut însoţind asemenea personagii înviate, care probabil plăteau atât de mult acestui sinistru avar, încât el îşi putea permite pentru îmblînzirea spiritelor servicii gratuite. Raţionamentul era dintre cele mai simple:

— Te rade un bărbier şi trebuie să îl plăteşti, dar un medic care te caută şi îţi mai aduce şi medicamente gratis? E suspect.

D-rul Ax cercetase între timp problema reeditării dentare şi capilare. Inlocuirea dinţilor şi a măselelor cu proteze de cauciuc şi metal i se părea un mijloc de chirurgie rizibilă şi o cârpeală nepermisă unei ştiinţe adevărate, un petic de muşama la o pelerină de atlaz. Trebuie excitat procedeul naturii, care dacă dă două rânduri de dinţi nimic nu se împotriveşte, decât ignoranţa noastră, să dea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

trei şi mai multe. Şi dacă părul continuă să se reproducă şi să crească pe restul corpului, ca şi unghiile, dece n'ar putea creşte din nou pe craniu? Pentru cap, alţi dentişti au găsit peruca.

Dacă nu moştenea o neaşteptată avere considerabilă D-rul Ax rămânea la cercetările dintr'o cameră de student şi probabil că revenirea dinţilor şi a părului era până la data când povestim descoperită şi o importantă ramură a chirurgiei definitiv ruinată împreună cu industriile aferente. Scopurile lui ştiinţifice au sporit. Decât o renovare foarte parţială şi de simplă toaletă a omului, mai bine o reîntinerire generală. Toată problema trebuia refăcută şi construită pe baza mare. Cercetările fură reluate dela început şi Doctorul Ax se găsea într'al 20-lea an de experienţe, o chelie vastă îl luase în stăpânire şi pe furiş, dinţii lui cunoscură proteza cauciucului, a fildeşului artificial şi a platinei plastice. Expunîndu-i Sabinei vederile lui asupra materiei şi a morţii, caninul lui de aur licărea în colţul gurii ca o ţigare de aramă.

— Am observat, povestea Doctorul Ax, că trupul omului, din creştetul capului până subt şira spinării şi abdomen, prezintă o cusătură care ar permite teoretic deschiderea lui în două jumătăţi, ca ouăle de ciocolată cu marginea circulară mascată de o panglică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

strânsă de jurîmprejur. Dacă ați examinat vreodată un schelet, ați băga de seamă că osul cutiei craniene se înfățișează secționat în sectoare dințate, intercalate ca niște piepțini. Este acolo o aplicare a mecanismului utilizat în industrie la încheerea ermetică și descheerea prin tragerea unei clapete, a șoșonilor noștri. O nervură invizibilă comandă sudarea și desfacerea părților componente ale cutiei creerului. Nu v'ați întrebat pentru ce această precauțiune din partea unei naturi deprinsă cu construcția dintr'o singură bucată massivă acolo unde nu e nevoie de articulații? O să vă răspund imediat. Natura s'a gândit că din când în când creerul să fie desfăcut și desinfectat dimpreună cu corpul... Ați mai observat că în interiorul nostrul este întuneric, cel mai mare întuneric? Câteodată trebuie spălată această beznă cu lumină și aerisită. Și nu numai cu lumină dar și cu peria moale cu puțin clăbuc de săpun și clătită cu un torent de apă caldă. Știți D-v. câte putregaiuri se adună și dospesc în pântecul unui animal uman? E de neînchipuit. Treceți prin laboratorul meu și vă veți îngrozi, câte asfalturi și noroaie aglomerează flaconul nostru miraculos și opac. Intr'o stație de sănătate streină se obișnuiește ca primul tratament la care este supus orice bolnav al nutriției să consiste într'o curățire interioară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de 15, 20 de zile de post. Cantitățile de cerneală pe care le leapădă corpul sunt imense. Intr'a douăzecia zi abia devine negrul cenușiu și ca să fie bine spălat, un bolnav ar avea nevoie de 30 de zile întregi, dar dacă tratamentul ar fi aplicat riguros, pacientul n'ar mai avea vreme să se facă sănătos și ar sucomba prin inaniție. Metoda e bună dar necompletă — și durează prea mult, fără să atingă perfecțiunea. Eu, preciza D-rul Ax, tai omul în două pe masa de operații și-i scufund măruntaiele în câteva bazinuri: pui totul la loc și cos. In câteva zile, sudura e refăcută și omul întinerit. Mașinăria întreagă capătă putere nouă și totul mai durează douăzeci de ani. In trei veacuri cel puțin cât poate să mai trăiască omul, făcut pentru viața de veci, ajung 15 spălături... Evident că în drumul acestei mari sterilizări se repară toate micile neajunsuri organice, ivite în câmpul chirurgiei și se pot înlocui și organe întregi cu altele noui, conservate în borcanul cu lichid adecuat și depozitate în magazia operatorului. Știți că provenienta viscerelor nu are nicio importanță, din punctul de vedere al existenții: e o diferență numai de calitate, ca la șeviot sau la hârtia de tipar: se întîmplă ca un intestin de găină să fie mai puțin rezistent ca unul de porc și poate că ar trebui să fie înlocuit mai înainte de cei douăzeci de ani hotărîți pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tru periodicitatea sterilizării substanței. Viața trece crișicum, ca trupele pe un pod, pe o punte, pe o scândură sau înnot: e de ajuns de stabilit continuitatea. Ca la curentul electric, printr'o sîrmă, preferată de aramă dar posibilă și de fier. O să vie un timp, Domnișoară, când ne vom schimba trupul ca încălțămintea și ca geamantanul. Toată chestiunea este ca schimbarea să se facă încet pentru păstrarea individualității, adaptată treptat la noile materiale. N'ai putea să strămuți de pildă un suflet într'un corp cu care nu este învățat. Sufletul nici nu poate fi prins, el se păstrează pe loc, refugiat în mădularele intacte și așteptând acolo prilejul să circule, în voie, într'o regiune întreruptă.

E o metodă care se pipăie și se cuprinde, preciză Doctorul Ax, pe când metodele abstracte ale lui Sandoz să-mi dați voie să vă afirm că vin din demență... Immaterie fără materie nu poate să existe...

Plimbându-se prin depărtările parcului, Sabina se întâlni cu un grup de bărbați înalți, care păreau că dansează dela mijloc în sus. Ei purtau cu toții barbișonul mușchetar și mustața lungă a păpușilor de porumb. Mergând alături, ei se uitau unii la alții cu un sentiment de desgust, marcat cu exagerare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pe fizionomiile lor compuse şi îşi întorceau capul cu groază ca de la nişte oameni care s'ar hrăni, scoţându-le din buzunar şi ducîndu-le de-asupra gurii ca nişte macaroane, cu rîme. Umerii lor jucau în ritm aderent cu braţele, care se apropiau de şolduri şi se depărtau, coatele se frîngeau în cadenţă, mîinile cu degetele deschise păreau că prind ceva şi că-i dau drumul. Se opreau odată şi se lăsau cu bărbia lângă pămînt, înţepeniţi din coapse. Apoi se lăsau pe stînga, se lăsau pe dreapta, mişcaţi uniform ca de o gimnastică socotită. Unul ţinea în mână o carte de joc cu birlicul roşu.

Sabina se temu de această ceată de lungăreţi, apăruţi din ceaţa unei împăduriri cu salcâmi, dar ei trecură fără să o bage de seamă, scufundaţi în ritmica lor mută şi în sila unuia de toţi ceilalţi, când apăru şi Doctorul Gauthier, care o căuta. El puse diagnosticul acestor convalescenţi, admişi în sanatoriu, după ce stătuseră şapte ani internaţi într'un ospiciu.

— Ştiam că în sanatoriul D-v....

— Nu se primesc nebuni, vreţi să spuneţi... Nebuni ar fi inexact: accept epitetul „cretin". Cîteş patru sunt fraţi gemeni, născuţi cîte doi. Au venit pe lume cu aceeaş idee, că sunt păianjeni, că se mişcă în cuprinsul unei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pânze de ațe și că trebuie să prindă muște. Metoda li se aplică dificil. Ei refuză să răspundă, afirmând cu tăcerea lor că păianjenii nu pot să vorbească, dar sunt puși într'o situație delicată când îi inviți să facă mătase și să o construiască. Asemănarea lor cum ați observat este ridicol de absolută, dimensiuni identice, și chipuri identice, până și aceleași ticuri. In repaos și mișcare, din față și din spate, sunt la fel. Ceeace-i cu totul neobișnuit. Și vocea le e identică. Ca să-i deosebim, poate ați remarcat, le-am pus la braț câte un manșon de culoare deosebită. Ar fi fost idiot să și audă la fel acești patru frați și să vie toți când strigăm galbenul sau albastrul. In primele timpuri s'au ivit confuzii. Ele au dispărut după ce ne-am hotărît să le coasem manșonele: bănuiserăm că fiind cu copci ei și le-au schimbat de câteva ori. Pe urmă, ei și-au schimbat și hainele, dacă sunt exact de aceeaș înălțime și de aceeaș îngustime. Să nu vă mire, cântăresc și acelaș număr de kilograme. Și, ați observat, sunt toți blonzi, de aceeaș nuanță de blond. I-am culcat cu mare greutate în patru camere deosebite — tot ca să-i deosebim. Insă am constatat că ei se confundă și între dînșii, în sensul că fiecare poate să creadă că e unul din ceilalți trei. S'a întîmplat și acest fenomen: S'au cul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cat într'alte odăi, fără să-şi dea seama niciunul exact de odaia lui.

Înţelegeţi că tratamentul totuş deosebit, devenise cu neputinţă. Începusem să-i individualizăm cu termometrul, fiecare prezentând o temperatură cu câteva zecimi în minus ori în plus, până ce şi temperatura ne-a trădat. La urma urmelor calitatea maladiei lor fiind aceeaş, cu variante, le-am administrat un tratament uniform. Şi s'ar părea că dela unul la ceilalţi trei există aderenţe strînse, o urzeală aeriană, căci când se zgîrie unul suferă toţi exact în acelaş punct. Când şi-a scrintit verdele un picior au suferit toţi până la vindecarea antorsei. Sunt convins, zise D-rul Gauthier, că din toţi unul singur e adevărat bolnav şi că ceilalţi sunt bolnavi prin simpatie. Care să fie şi ca să-l numesc pe culoare? Vindecîndu-se acela se vor vindeca tus-patru. Viaţa noastră, fie ştiinţifică, fie animală, e legată la fiece pas de o problemă insolubilă — nu înţeleg cine a putut să născocească noţiunile de ordine şi de claritate. Bănuiesc că acest spirit mare a fost un spirit plat. Căci, să mai vedeţi ce se petrece; acest lucru este într'adevăr extraordinar. L-a descoperit asistentul meu, Furmann. Ei se numesc fiecare Filip... Ceva mai mult, prezintaţi la noi ca două părechi distincte de fraţi gemeni, mai tîrziu, la examinarea acte-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-1947

lor acestor bolnavi, ne-a izbit lipsa de dată a naşterilor, buletinele lor purtând în dreptul cuvintelor tipărite o rosătură. Ne-am gândit, într'o casă de sănătate toate gândurile vin dela sine şi fără obstacol — ne-am gândit că poate să avem de-aface cu un singur Filip în patru trupuri aparente, adică toţi patru făcând unul singur... Unicul argument fizic împotriva acestei concepţii şi la îndemâna oricui, este că primim la începutul lunilor o taxă egală cu patru taxe din partea familiei, pe care este drept, nu putem afirma că o cunoaştem prea bine. Ei plătesc pensiunea cea mai scumpă şi în fiecare lună casierul instituţiei, care este un om foarte normal, ieşit cu o clasificare eminentă dintr'o şcoală superioară de Comerţ, încasează o sumă importantă: în această privinţă nu este posibil dubiu: banul se numără şi se pipăie şi pipăitul degetelor nu dă loc la controversă, nu poţi vorbi despre pipăit ca despre o însuşire a sufletului, ştirbită de imponderabil: buricul degetelor nu e înzestrat cu inteligenţă şi supus prin urmare fanteziei: el se comportă ca un băţ automat.

S'ar părea că toată povestea celor patru fraţi e ciudată. Ei ne-au fost aduşi într'o seară într'un automobil închis. A cerut să ne vorbească un preot, un oarecare Olivier, călugăr cordilier. Era tot atât mister în această îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

prejurare ca în cazul unui copil morganatic al unui Prinț, care l-ar trimite noaptea în pensiune la o văduvă într'o pădure. Familia internaților noștri locuia, după indicațiile destul de vagi ale însoțitorului, un mare castel în regiunea Gex, scoborînd dintr'o veche aristocrație. Nu știu, drept să spui, nici până azi ce-i adevărat în basmul lui. Am căutat să ne punem în legătură cu familia, ca să lămurim în interesul bolnavilor câteva date încurcate — și slavă Domnului sunt destule — și n'am putut. Ne-am transportat în districtul semnalat, fără succes. „Știți ceva? le-am spus colaboratorilor mei. S'o lăsăm baltă. De vreme ce pensiunea se plătește cu atâta regularitate, restul nu interesează — și nu putem spune că plata e mică, dimpotrivă". Nu a fost greu să cădem de acord. Sanatoriile care pun mâna pe un bolnav serios nu sunt dispuse să-i dea drumul pentru motivul curiozității nesatisfăcute — și noi suntem o instituție care facem, lucrul ăsta se știe, tot binele în toată gratuitatea când suntem solicitați.

O să vi se pară inexplicabilă din partea unui om de știință opinia mea, dar eu cred, Domnișoară, totul cu putință în lumea asta care nu-i o lume normală, cum o socotesc niște oameni vulgari. Nimic nu e normal, adică mijlociu și timorat, nici de dreapta nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de stânga dar nici negru nici alb: nimic nu e nici cenuşiu şi mediocru în viaţa care nu iese din mintea obtuză a unei clase de oameni înnămoliţi în tabietele confortabile ale inteligenţii.

E deajuns prezenţa tragediei în viaţă ca să înţelegi că sunt miliarde de tragisme şi miliarde de stiluri de a fi şi trăi. Am văzut oameni normali adică semi-tîmpiţi, dar nu am văzut viaţă normală, fără interes. Omul devine spirit normal într'o profesie în care şi-a aranjat un venit egal şi crede că poate ocupa catedră şi croi reguli pentru alţii. Mi-e oroare de oamenii normali şi de aşa zişii oameni cinstiţi — nu poţi imagina tîlhari mai adevăraţi. Eu aş admite că cei patru Păianjeni Filip nu s'au născut din nicio familie şi că nici nu s'au născut... Daţi un exemplu de lucru absurd şi imposibil: eu îl admit, m'am învăţat să nu elimin din viaţă nicio extravaganţă, niciun caricaturism, şi nicio *îngerie*, aţi auzit? Eu cred mitologia cu putinţă şi nimic nu-mi excită negaţiunea. Un bolnav de al meu îmi povestea în fiecare dimineaţă la vizită că a fost vizitat într'o noapte de Diavol: să nu credeţi că am râs de el. Nu. Am ascultat toate povestirile lui cu curiozitate. Imi spunea că Diavolul îi da târcoale pe la picioare sau bîzîind ca o muscă sau venind ca un vînt închis într'un rotogol. Intr'o noapte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Diavolul s'a așezat pe patul lui, ca un bivol greu. Era păros ca un urs și bolnavul l-a apucat de blană și i-au rămas și câteva fire din lâna lui între degete: mi le-a arătat. Când aud o istorie de calibrul acesta îmi spun cu simplicitate că nu e cu neputință. Un alt bolnav îmi spunea că are gângănii în cap și l-am crezut: dece să nu admiți? Ați cunoscut pe inginerul Jean Robert. Ei bine, în fiece zi venea la clinică și scotea din buzunarul jiletcii un mineral de forma mucurilor arse de lumînări. Recunoșteam poate în materialul demonstrativ al unei boli imposibile, o zgură albastră din turnătoria pe care o dirija. Mi-a spus că o găsește în oala de noapte și l-am crezut. Totul e posibil, mi-am zis. Ați văzut acum câțiva ani pe acel nenorocit care intrînd în localuri, mînca dinaintea spectatorilor pahare, farfurii, sfărîmîndu-le în dinți cu voluptate. Inghițea cioburi, furculițe și linguri și cui nu credea în realitatea isprăvilor lui îi da voie să-l bată cu mâna în pântec și să audă sgomotul de sticlărie. Eu l-am crezut. Anul trecut, când a murit depe urma unui sifon de un kilogram, pe care l-a mâncat pe tot, dimpreună cu mecanismul de plumb, am scos din stomacul lui o ladă de mărunțișuri.

Unul din vechii mei pensionari se chema Omul Natur și umbla iarna și vara într'un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

capot de astrolog. Intr'o seară, extrem de aspră, din Ianuarie, pe un ger cumplit, l-a cuprins pasiunea de propagandă şi mi-a cerut voie să se ducă în centrul oraşului în costumul lui şi încălţat în nişte sandale romane, fără ciorapi. El voia să ţie la răspîntii o conferinţă, încredinţat că la auzul predicii lui pentru metoda Omul Natur câteva sute de oameni îşi vor lepăda paltoanele şi blănurile şi îl vor urma în cămăşi. Mi l-au adus a doua zi împietrit, ridicat cu targa din zăpadă şi nu ştiu nici până în ziua de azi cine a fost, cum s'a chemat şi dacă în seara predicii apucase să înceapă a vorbi sau a murit înainte.

Un om, după opinia normaliştilor foarte normal, era directorul general al unei mari Bănci din localitate, care la rîndul ei era una din cele o sută de filiale ale unei Bănci imense. Hermetic, riguros şi distant, acest puternic financiar nu era cunoscut funcţionarilor lui decît din fotografia publicată uneori de ziare. Era un venerabil personaj cu barbă albă, elegant ca un cîntăreţ de operetă. Intr'o dimineaţă, plecând dela domiciliu către Bancă, el se opri întîi la un pălărier, de unde îşi cumpără o beretă şi o puse'n cap, lăsându-şi pălăria la cassă şi apoi trecu pe la o librărie îşi cumpără o placă de piatră, un condei de piatră, un burete şi un abecedar, cerînd librarului să-i atîrne de placă buretele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cu sfoară. Voind să-i puie marfa în hârtie, el răspunse:

— Nu e nevoie că mă duc deadreptul la școală,

Și ieși din librărie sărind într'un picior. Consternat, publicul, care îl cunoștea, se da de o parte dinaintea lui. Directorul nu mai răspundea la salut fiindcă se petrecea în el sentimentul copilăriei odată cu al uitării, și intrarea în Bancă și-a făcut-o sărind câte trei trepte odată și rîzînd cu placa și cu abecedarul subsuoară. In stupefacția valeților și a serviciilor, el străbătu ca niciodată toate birourile și se destăinui fiecărui funcționar:

— Sunt un școlar foarte cuminte. Mama mi-a făgăduit un cal de lemn.

Unuia dintre directorii lui subalterni i-a luat condeiul din mână și i l-a tras cu dosul peniții înmuiat în cerneală, pe buza rasă, pe subt nas. Casierului care număra aur, i-a dat peste mână, risipindu-i moneta. A scos limba la toate ghișeurile și le-a dat cu tifla și omul acesta al limbajului ceremonios, corect și academic, nu mai știa decât să repete injuriile și cuvintele murdare, ostentativ.

Mi-a fost adus cu pantalonii scurți și în bluză de marinar cum ceruse să fie îmbrăcat. Numeroasa lui familie, băieți însurați, fete măritate, magistrați, profesori îl însoțeau cu un alai înspăimântat. Mi-a spus și mie că e un copil foarte cuminte și că o să-i cumpăre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mama lui jucării. Dar când a mai pomenit cuvântul mamă, Directorul general isbucni în lacrimi.

— Nu cred că o să-mi mai cumpere calul, zise Directorul plângând. Mi se pare că mama a murit azinoapte.

Familia mă ruga:

— Scapă-ni-l Doctore, adăogând, ca niște oameni normali, moștenitori ai unui om care a fost și el normal:

— Plătim oricât, nu ne uităm la ce costă.

Niciodată Bancherul nu fusese atât de fericit. El redevenise copil și familia voia să-l facă la loc, om bătrân și cu prestigiu. E cu putință să devie cineva copil? Totul e perfect cu putință, să nu vă îndoiți. Tot ce-ți poți închipui este cu putință... Eu mă aștept la toate extravaganțele și surprizele și de aceea sunt foarte atent și respectuos cu viața. Ființele și lucrurile sunt niște zugrăveli, dedesubtul cărora se ascunde câte ceva. Pământul cântă și pietrele vorbesc și cocoșul Doamnei Alin' nu era numai un simplu cadavru de cocoș.

Sabina simțea că nu mai poate să rămâie în atmosfera de aproximații și de fracții din Sanatoriul Saconnex, fără primejdii pentru justa funcțiune a înțelesurilor ei și vechimea delicată a castelului și a parcului, pe care le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania anul III 1933-1947

dorise atât de mult în ţara ei, începea să o turbure. Căzuse într'o lume atinsă de morbul complicaţiei şi parcă se justifica în spiritul ei şi morbiditatea ascunsă. O crimă tocmai se petrecuse de un gen înspăimântător: tăierea în bucăţi a unui cadavru de femeie şi îngrămădirea lui într'un cufăr lăsat într'o gară. Identitatea femeii, o foarte tînără femeie cochetă, care purta la jartieră un diamant, fusese desfigurată cu acid sulfuric repetat. In castel şi parc timpul mocnea în ceaţă şi oamenii trăiau descentraţi, dincolo de sensuri, tîrîţi de câte o cometă sufletească desorganizată prin spaţiul neclintit al legilor simple. Noţiunile curate ale Sabinei erau caricaturizate de cinismul profesiei şi al experienţii. Se vedea căzută într'un lagăr de sensibilităţi, evocatoare de spectre de incubi şi sucubi, într'o fumărie medievală. In orele de seară privind iederile care îmbrobodeau donjonul şi descompunerea norilor pe dinaintea unei luni învineţite, i se părea că poate exista o căptuşeală de mucigai a sănătăţii naturii, că există şi Dracul şi că rolul lui ar fi fost să strecoare otravă în oameni şi în viaţă, să zgîndăre tihna, să zădărnicească elanul. Vicleimul religios începea să-i pară o realitate şi i se zugrăveau în obscuritatea sensaţiilor panourile imense ale luptelor de îngeri. Dacă ar fi avut 20 de ani mai mult, Sabina

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ar fi căzut poate în superstiţie până la înnec şi ar fi început să viziteze bisericile şi preoţii, să sărute icoanele şi odăjdiile să i se pară lucrurile în opoziţie cu viaţa sfinte şi să evolueze între păcatele mici şi păcatele mari.

Fiica d-rului Gauthier o asculta între surorile ei, cu privirea ei zăcută şi placidă, macerată, cu carnea obrazului puhavă în umbra castelului şi solidară cu toate lucrurile de acolo, cu bazinul încărcat de întunerec, cu zidurile din fundurile grădinii întunecate de buruieni agăţătoare, cu halatele bolnavilor.

Un câine bătrîn o însoţise pe Sabina în plimbările ei, legănându-se pe picioare şi ridicându-şi ochii istoviţi ca să o asculte, povestindu-i de câinii ei de ţară, de acasă. Şi numai câinele a ştiut când a plecat Sabina din castel, cu un geamantan în mână mic. Ar fi voit poate să o urmeze şi el, obsedat şi el de strigoii parcului, însă cuminţit de vârstă şi simţind că el trebuie să moară acolo, între uluci. S'a oprit în mijlocul porţii şi s'a uitat după ea, până ce silueta sprintenă a Sabinei s'a pierdut. Şi când trebuia să dispară la o încovoiere a perspectivei, ea s'a mai întors odată ca să salute câinele cu o mănuşă albă. Şi câinele, care uitase de vre-o doi ani să latre, şi-a regăsit o voce groasă tărăgănată, din vechile lui zdrenţe de glasuri, strigând înăbuşit şi rar: hau! hau....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Povestea Sabinei începe ca orice viață de om, de mai multe ori, în vagon, dincolo de Ouchy. Din compartimentul elegant al trenului electric privea pe fereastră un ofițer răzimat în cot. La intrarea Sabinei, el se sculă din locul în care sta răsturnat, în picioare. Pentru întîia oară ea se simți confuză dinaintea unui bărbat respectuos și nepricepând atitudinea călătorului, se sfii că întârziase să dea bunăziua și își căută de lucru înainte ca să se așeze.

— Ați crezut, probabil, compartimentul neocupat. Poate că doriți să rămâneți singură, zise streinul într'o limbă aproximativ corectă, începând să-și adune lucrurile răslețite depe canapeaua lui. Sunt foarte puțini călători în tren și locuri libere destule.

Sabinei, deobicei neintimidată de prezența unui bărbat, i se păru că dacă i-ar răspunde numaidecât glasul ei ar trăda o emoție, care trebuia ascunsă. Intr'adevăr, ea își pierduse nițel cumpătul în momentul de-a fi pășit în compartiment și un sentiment străin de experiența ei i-a desechilibrat brusc pendulul mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ral. Enervată pe cât şi interesată de acest fenomen, ea continua să-şi mute şi să-şi întoarcă geamantanul în plasa de de-asupra canapelei în toate felurile ca să-şi acopere o procedare nepoliticoasă cu pretextul unei preocupări. Ii trebuia o soluţie instantanee, pe care nădăjduia să o găsească înainte de a se întoarce cu faţa în faţa ofiţerului şi de a-i da un răspuns. Ar fi putut să se smulgă din nehotărîre, să-şi ia geamantanul şi să treacă într'alt compartiment — şi nu putea. O presimţire inexplicabilă o instruia nelămurit că trebuie să rămâie şi se simţea parcă prinsă într'o temperatură care o învăluia cu un fior delicat însă ineluctabil. Aşa umblă pribeag leopardul bolnav prin jungla pustie şi dinaintea unei plante înalte de o palmă îngenunche şi-i roade floarea cafenie. I se părea că s'a petrecut fenomenul pe care nu-l înţelese niciodată al suavei întâlniri, mai presus de voinţă, de prudenţă şi de interese, un fenomen irizat ca lumina dintr'un oval de opal în Buna Vestire a Mariei, rămas obscur pentru grosul lumei creştine.

— S'a isprăvit! îşi zise Sabina. Am înţeles. „Bucură-te, Marie...".

Cu o nouă stăpânire Sabina se întoarse francamente către strein şi se uită adânc în privirea lui verde. Figura lui era gravă, ochii îi erau naivi. Nu fusese un banal prilej de intrat în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.muzeulromanului.ro/mdr/1932-1947

vorbă. Omul spusese ce gândea. O carte despicată cu degetul îi sta în mâna stângă. După coperta neagră şi după aurul cotorului din care atârna un fir de panglică de mătase, Sabina recunoscu o ediţie flexibilă a Bibliei. Contrastul dintre cetitorul înalt şi spătos şi bijuteria de hârtie din mâna lui licărită de un bob mare de briliant, era indicativ. Oamenii citesc Sfintele Scripturi numai în temniţă şi în Marea Singurătate.

— Vă rog, şedeţi, zise Sabina familiarizată prin sensibilitate.

— Mulţumesc, zise ofiţerul... Imi daţi voie să mă prezint: Căpitanul Wiliam Horst din marina britanică.

— Domnişoara Sabina Voinea.

El îi sărută mâna fără să i-o prindă, cum ar fi sărutat o mână de statuie.

Pe faţa ofiţerului nu se ivise niciuna din acele schiţări de transfigurare vulgară, care caricaturizează fizionomia unui bărbat. O zbîrciţură verticală a frunţii între sprîncene i-o împuternicea cu un accent.

— Aveţi un timp de călătorie frumos, Domnişoară. Mă uit la piscurile acestea albe de ghiaţă. Anul trecut le-am văzut de sus.

— Din avion?...

— Da. Nu sunt prea înalte... Numai vârful Mont-Blanc are vre-o 4.000 de metri.

— Imi daţi voie, Domnule Căpitan, pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
https://biblioteca-digitala.ro/ro/ri193-194

tru o întrebare. Unde vă simțiți mai bine, pe apă sau în văzduh?

Vioaie ca un copil:

— Nu vă e frică? Golul acela, care începe imediat după pământ...

— Nu e mai mult gol în sus decât în jos, Domnișoară. Ba mi se pare că mai puțin. E un gol mental, al închipuirii, nu e un gol propriu zis. E ca o problemă de algebră, de care te-ai temut înainte de calcul. Toate lucrurile au golul lor aparent. Nu sunt goale, Domnișoară. Lucrurile sunt massive.

— Golul fizic nu există dedesubt? Când cade aparatul...

— Nu-i adevărat, Domnișoară. Aparatul cade atunci când se întoarce cu tăiușurile în jos — și nu cade; se înfige. Aerul e tare ca untul pe care cuțitul stă cu lama culcată. Greșala e a noastră: n'ar trebui să cădem. Un bun aviator trebuie să zboare, și cu barca, pe două lopeți... Intre apă și aer e diferența dintre pământ și apă.

— Nu vă temeți, când sburați, că poate să muriți?

— Murim de ficeare dată. Niciun marinar și niciun aviator nu crede că se mai întoarce viu. Dar se întoarce și mai câștigă o viață.

— Speranța implică întristrare.

— E punct de vedere și punct de vedere,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://biblioteca.muzeul.ro/ndr/1933-1947

şi se schimbă. Doctrina mării şi a văzduhului este cerească. Ne-am deprins cu dispariţia şi cu necesitatea ei şi nu mai simţim. E un lucru dobândit. Murim „în afară" şi „peste...".

— Şi câteodată carbonizaţi...

— E singurul lucru într'adevăr dezagreabil. Ars, mori şi pe pământ la bucătărie. Numai că se ispăveşte iute şi toate suferinţele fizice se concentrează în câteva minute. Cele morale sunt de totdeauna.

— Am văzut spectacolul unui aviator, rîcîit cu lopeţile din locul în care căzuse. O mocirlă de sânge...

— Sângele ar fi fost o mare descoperire a naturii, dar cred că e o descoperire greşită. Ar fi trebuit să fie înlocuit cu praf de talc sau netransformat din ţiţei, materia lui primă.

— Satira senină e în firea poporului D-v. Dar nu cumva sângele e materia primă a ţiţeiului, ca să urmez gândirea D-v.?

— Sângele face murdărie şi infectează planeta. Prea mult sânge! Fiecare om, animal sau pasăre poartă ca un bidon de sine transportabil, o cantitate din acest ulei roşu misterios. Sângele e un mare mister, nu este aşa Domnişoară? M'am gândit numai la el zece ani şi n'am avut nicio literatură pe bord. Oamenii de ştiinţă nu-l cunosc şi oa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

menii de idei şi de acţiune îl varsă cu nesocoteală. Apreciez cantitatea sângelui viu al planetei la 50 de milioane de tone şi nu cred să fie volumul oceanului cu mult mai mare. Cinci milioane de cisterne... Şi apa e tot un sânge şi un mister...

— E ceva nemisterios în lume, Domnule Căpitan?

— Nici eu nu cred să fie. Dar şi punctul de întrebare e misterios. Aţi văzut cum mişună punctele de întrebare pretutindeni, ca nişte furnici şi cum sar de pretutindeni ca nişte greeri şi ca nişte lăcuste? Bacteria bacteriilor... Şi omul a făcut o mare descoperire, a îndoielii şi a întrebării. Ştiţi, indiferent de răspuns. Par'că răspunsul va fi o descoperire mai insignifiantă.

— Aţi cunoscut pe lordul Kitchner? zise, pentru similitudine, Sabina.

— Aveam 18 ani când a murit, torpilat în război. Imi făceam gradele pe un Dreadnought.

— A fost un om atât de pur şi de trist, cât mi s'a spus?

— La 50 de ani, a murit virgin...

— Prin urmare este adevărat!

— Perfect adevărat, Domnişoară. Şi să nu credeţi că a fost un om bolnav. Grumazul puternic, capul puternic, statuia corpului puternică nu aparţineau unui invalid. Dar ochii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lui erau prea albaştri şi vedeau prea din depărtare. In 50 de ani nu a venit nimeni din depărtări până la el...

— Lordul era un om de curte şi un aristocrat şi femeile D-v. din turnuri sunt cele mai frumoase din lume... Nu l-a ispitit niciuna? Cum vă explicaţi?

— Intr'o noapte Regele Ludovic al II-lea de Bavaria era să fie sărutat cu de-a-sila de o actriţă, cu care se plimba într'o luntre. V'aţi explicat de ce s'a smuls de lângă dânsa şi de ce i-a dat un brînci în lac, de s'a înnecat?

— Era frumoasă?

— Una din cele mai frumoase femei ale timpului. Il iubea pe prinţ cu excluzia tuturor bărbaţilor şi a voit să fie al ei. Nefericita femeie judecase numai cu carnea...

— O femeie trebuie să judece cu mintea? puse Sabina întrebarea ei.

— Nu. In dragoste nu judecă nimeni şi nimic. Dragostea este alt mister. Ea se împlineşte cum se face aurul şi sarea în pământ, în neştiinţă şi cu colaborarea harurilor convergente.

— E adevărat, zise Sabina cu un dulce oftat. Dragostea e rugăciune.

— Numai rugăciune şi har... Mărturiseşte un marinar, care n'a găsit harul decât în talaz şi vânt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Şi o confirmă o ţărancă, zise Sabina, care a ascultat viorile frunzelor de păpuşoiu şi a străbătut lumea fără să o găsească...

Ei tăceau dintr'un timp amândoi, ca într'o biserică, ascultând fiecare în inima lui un pas şovăitor şi un sunet moale, ca al unei cădelniţi...

— Unde aţi ajuns? întrebă palidă Sabina, arătând Biblia şi unghia cititorului îngropată în foile ei.

El deschise cartea, unde zălogea briliantul din inelul lui şi cerându-şi voie cu ochii şi primind din ochii ei îngăduinţă, veni pe canapeaua din faţa lui, lângă ea.

— Vedeţi unde ajunsesem... Numai mistere, pretutindeni mistere...

Pe foaia desfăcută apăru tresărind ca un titlu de film Cântarea Cântărilor. Ei citiră amândoi în gând.

Săruta-m'ar gura lui, mai gustoasă decât vinul. Mireasma lui îmbată, numele lui se desface ca un parfum. Nu-l iubesc fetele în deşert. Ia-mă cu tine şi du-mă.

E o versiune interpretativă a unui poet, zise Horst. Nu vrei să-mi zici pe nume Will? In Scriptură „Domnule Căpitan" sună urît.

— Nici cuvântul „Domnişoară" nu e nicăieri. Nici Dumneavoastră nici Dumneata şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dumnezeu se numeşte tu, zise Sabina. Spune-mi Sabina, Will...

...O vioară dureros de fermecătoare era întîlnită în inima ei cumezişi pe coarde cu pipăitul unui arcuş de borangic. Se deştepta un cântec, care, în stare de larvă, nu mai fusese cântat. Gama lui nu ştie să dea greş, notele lui nu pot să poarte tonul fals. Dintr'odată, preciziunile lui sunt pline...

Sunt neagră însă frumoasă. Şi corturile din Kedar şi steagurile lui Solomon sunt negre. Nu te uita la pielea mea arsă de soare. Fraţii mei vitregi m'au urât şi m'au trimis la viile lor, să le păzesc.

...Nu e numai cântec. Sufletul cântă şi peştera lui răsună, catedrala lui pornită să murmure la ţipetul modelat al viorii. Mintea nu mai întreabă: Aici sau unde? Era nevoie de un drum atât de lung şi învârtit ca să ajungi la înălţarea simplă şi senină a mătcii din ştiubce?...

— *Spune-mi, iubit al inimei mele, pe unde îţi paşti oile, tu, şi unde ţi le odihneşti? De ce aş mai rătăci după turmele tovarăşilor tăi?*

— *Dacă încă nu ai aflat tu, cea mai frumoasă femeie, ia-te cu caprele după urmele oilor noastre şi paşte-ţi-le pe lângă staul.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dacă nu te-ai jertfi și ai îmbătrâni nejertfită, la ce ai fi folosit? Floarea desfăcută cu încredere din grăuntele mic își deschide o rădăcină prin pământ și o rădăcină în cer și trăiește fără să știe că petalele ei au tremurat și au căzut și că secera de sticlă a lunii a trecut prin tulpinișul ei...

Te-am asemuit cu mânza înhămată la carul împărătesc. Dedesubtul bărbiei grumazul ți-e juruit cu rîuri de mărgăritare. O să-ți fac șireaguri de aur cu încolțiri de argint.

Mâna lui oglindește cinstea și lumina frunții.

Iubitul meu e un mănunchi de flori și un ciorchin culcat între sânii mei.

Ochii lui au răsărit și au rămas în frunzele mele ca niște stele.

Cât ești frumoasă iubito! Ochii tăi sunt ca niște porumbiei.

Cât ești iubitule de frumos. Așternutul nostru e verdeața ierbii. Stâlpii pridvoarelor noastre sunt cedrii și pereții noștri sunt căptușiți cu cipri.

O pasăre cu ciocul de chihlimbar străbate țara noastră și vântul mătură nisipul cu mar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ginile mantici de fir. Câmpiile de zmalţ primesc scarele alb, aşternut cu pojghii de sidef. Ce aşteaptă cerul şi pământul?

Iubita mea e între fetele de-o vârstă cu ea ca un crin între spini şi ca un pom cu mere într'o pădure de tufe este iubitul meu. A lânjit după umbra lui şi roadele lui mi-au fost în gură dulci.

Cum s'a iscat iubitul meu? Din trestie, din papură, din spice, din cremene, din pulberea ridicată de turme? Când s'au încrucişat firele de iarbă ale vremii ca să prindă făptura rostogolită în rouă, a bobului de mărgăritar? Luna seamănă lacrimi...

Daţi-mi struguri şi mere, să mănânc şi să mă întăresc; bolnavă sunt de dragostea lui. Puie-şi mâna stângă subt capul meu şi strângă-mă şi adune-mă strânsă dreapta lui lângă el.

După cântarea Impăratului, cine asemuit-a dragostea cu păcatul, ca să o mîhnească?

Rogu-mă vouă fetelor, frântă, în numele ciutelor şi căprioarelor, nu aţâţaţi dragostea mea la nelimp.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Lăsați-o să tremure cu izvoarele și cu frunza, șovăitoare. Dragostea mea umblă goală și încrezătoare, cu talpa picioarelor încălțată în argint, ca să nu i se strivească mugurii degetelor și piersica din călcâie.

Ai auzit glasul iubitului meu? Vine. Vine sărind peste prăpăstii, aruncându-se din munți. A venit ca un ied de căprioară. Uite-l aci în spatele zidului meu. S'a uitat pe fereastră. S'a uitat prin gratii. Auzi ce ți-a spus el? Scoală-te iubito, scoală-te frumoaso. Iarna s'a isprăvit. Ploile au stat. Au răsărit florile. Sosește timpul să cântăm și gunguritul turturelei s'a auzit. Smochinii sunt îmbălsămați și floarea podgoriei e bine mirositoare. Scoală-te iubito și vino cu mine.

Munții lui sunt nădejdile mele. Rîpele sunt chinurile. Iedul de căprioară e inima mea. Ferestrele îi sunt ochii lui și gratiile genele de fier. Voi merge cu tine unde voiești și dacă s'or iprăvi și florile și miresmele și pământul, voi merge înainte, dincolo de isprăvituri.

Porumbiță ascunsă în stânci, arată-mi ochii tăi și spune-mi glasul tău.

Ochii ți i-am mărturisit, glasul ți l-am șoptit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Iubitul este al meu şi eu sunt a lui. Turma lui paşte în crini. Până nu se va crăpa de ziuă şi până ce umbra nu piere întoarce-te la mine, ca o căprioară şi ca un ied al ciutei, peste munţii ridicaţi între noi.

Toate turmele lui au venit încoace, la mine. Mioara îmi aduce mirosul pajiştilor prin care au trecut picioarele ei gingaşe şi de care i s'a frecat lâna. Căprioara intră între turme şi iedul s'a dus să sugă laptele micilor înţărcaţi.

Mi-am căutat în aşternut iubitul, l-am căutat şi nu l-am aflat. Mă voi scula şi voi da oraşului ocol, pe uliţi şi pe la răspântii. Imi voi căuta iubitul. L-am căutat şi nu l-am aflat.

Am întrebat paznicii: N'aţi văzut voi pe acela, pe care inima mea îl iubeşte? Şi numaidecât l-am şi aflat. L-am apucat de mâini şi nu i-am dat drumul până la casa mumei mele şi până la odaia în care m'a născut.

In ţara mea unde te voi duce cu mine nu sunt nici căprioare de Hebron, nici rodii, nici smochini şi cedri. Acolo săcara dă bob cenuşiu alături de mărgelele de cucuruz. Ovăzul sună din clopoţei de catifea şi răchitele gheboase, îngenunchiate, descântă apele să îmbătrânească. In pridvorul casei vrăbiile şi rândunicile şi-au făcut cuiburi şi berzele, moi din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

aripi tărcate, și-au ales din acoperișuri creasta neadăpostită. Vino să vezi fumurile înălțate din bordeiele noastre seara.

Ce vine din pustietate ca niște stâlpi de fum, între aburi de smirnă? E tronul Regelui, purtat de oameni și de jurîmprejurul lui, cu săbii la șolduri pășesc 60 de viteji pricepuți la luptă.

Tronul nostru va fi un car cu fân, înalt până în luceafăr, tras lin de boi înceți. Deasupra trifoiului și mohorului mirositor e loc pentru împărăția lumii, depănată de sus, o noapte întreagă. Boii mei sunt înjugați la coviltirul ceresc și duc zodiile cu ei, în spinare. O să auzi glasul dulce al câinilor din zare și graiurile noastre vor fi întrerupte de strigătul bufniței din codru.

Părul tău se despletește ca o turmă de capre pe muntele Galaad. Dinții tăi sunt ca o turmă de oi tunse, care se întorc de la adăpător. Toate duc în pântec gemeni și nu e stearpă niciuna.

Mâna Sabinei acoperi scânteia ochilor lui Will și el desfăcându-și-o depe pleoape o duse la buze și o sărută încet.

— Mai citim? a întrebat Will ca într'un vis.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Să o citim până la sfârşit Will, a răspuns ca'n somn Sabina.

Buzele tale-ţi sunt ca un fir de păr de mătase cărămizie şi gura ţi-este vrăjită. Obrajii ţi-s ca nişte jumătăţi de rodie dedesubtul unui văl.

— Poate că era mai bine să întrerupem, zise Will, stăpânit. Tu te îndrepţi către Răsărit şi eu mă duceam spre Apus. Să nu avem vreo părere de rău... Incă de când m'am mutat lângă tine sunt rând pe rând exaltat de o bucurie şi posomorât de o suferinţă. Ce caut eu aci cu talazele mele? Imensitatea m'a îmbolnăvit şi sufletul meu e un răspuns al vânturilor care pusticesc coastele de subt Ecuator. Toate vinele mele sunt scufundate cu capătul în ocean şi inima bate cu marea. Ţi-ar sta bine un om depe pământ într'o grădină şi într'o casă cu zăvoarele închise.

Imi furi inima logodnica mea, mi-o furi cu o căutătură, mi-o furi cu zimţii mărgelelor dela gât. Câte farmece în dragostea ta, surioara mea, logodnica mea. Vinul nu e ca dragostea ta. Aromatele nu sunt ca mirodenia ta. Buzele tale fac miere, logodnica mea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Mai este timp, Sabina. Intr'o gară va trebui să ne scoborîm amândoi şi să intrăm în oraş amândoi şi să rămânem amândoi. Mi-e frică, Sabina! Mi-e frică pentru tine. Eu am văzut insule scufundate, corăbii înnecate, morţi, mulţi morţi. Sunt îngrozit. Şi de câte ori s'a răsculat pământul meu din mine ca o ţărână în care taurul scobeşte vijelios o groapă cu copitele îndârjite de o nălucă, i-am poruncit să cadă şi să zacă: m'am îmbarcat şi m'am scoborât spre Sud, căutând pustietatea apelor şi negura lor. Un noroc diavolesc m'a scăpat cu o tenacitate duşmănoasă de catastrofele la care am participat. De astă dată fericirea mea e atât de aproape încât mă tem ca de un incendiu. Lasă-mă să mă dau jos, Sabina. la prima staţie şi să plec spre Sud.

Sabina îi luă mâna de pe genunchi şi i-o sărută femeieşte.

— E prea tîrziu, Will. Profeţiile s'au împlinit. Simt că orice act de voinţă e de prisos. Crezi că nu m'am gândit? Am şi eu oarecare filosofie şi sunt şi eu un om de mecanică şi de spaţiu. Când tu străbăteai apele, eu aleram uscatul. S'a isprăvit. Aşa cum roşul este roşu şi nu se mai poate schimba.

Dormeam dar inima mi se deşteptase. Glasul iubitului, iubitul meu bate la uşă. Deschide

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

surioară, deschide, porumbiță. Roua nopții m'a udat, părul mi-e umed.

Eu îmi scosesem veșmintele: când să le mai îmbrac? Îmi spălasem picioarele: cum să le mai murdăresc? Iubitul meu și-a strecurat mâna pe fereastră și măruntaiele mele au tresărit.

M'am sculat să-i deschid. Din mâinile mele a curs parfum pe zăvoarele ușii. I-am deschis iubitului meu. Dar iubitul meu nu mai era. Când îmi vorbea îmi piedusem firea: L-am căutat: nu l-am mai găsit. L-am chemat: n'a mai răspuns.

— Poți tu urma un om de mare? Poți tu împărtăși cu el din viața lui numai o zecime?

— Voi fi cu tine, răspunse Sabina.

— Toată viața...

— Toată viața...

Rogu-vă fetelor în genunchi. Când îl veți mai vedea, ce-o să-i spuneți iubitului meu? Că de dragoste m'am îmbolnăvit.

— Ai văzut? zise Sabina. Nu se mai poate. Stai te rog jos și nu-ți mai ajusta geamantanul. N'ai auzit că a sunat ceasul?

— Tocmai că l-am auzit și bătaia lui mă răscolește. L-am auzit prea bine. Nu e un ceas ca toate ceasurile. Cadranul lui e tocmai în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lună. M'am ferit de el la toate latitudinile și în toate climatele și el a bătut tocmai acum. Cât sunt de fericit și de nenorocit, Sabina...

— *M'am scoborît în grădină, subt nuci, ca să văd valea mea verde, via cât a crescut, pomii dacă au înflorit.*

— *Intoarce-te Sulamita. Intoarce-te la noi să ne uităm la tine.*

— Dacă ai pleca, zise Sabina, îmi rămâne o singură mângâiere.

Aproape distrată, Sabina deschizându-și geamantanul scoase un revolver de buzunar.

— Până azi l-am păstrat pentru alții...

Will se sculă în picioare, emoționat și brav.

— Atunci, pe viață și pe moarte?

— Pe viață și pe moarte, hotărîtă.

— Orice s'ar întâmpla?

— Orice s'ar întâmpla.

— Sabina! strigă Will.

— Will! răspunse Sabina.

— Atunci ne socotim logodiți, zise Will cu solemnitate.

— Logodiți și căsătoriți, zise Sabina.

In picioare, subt lampa compartimentului își strânseră mâinile în fața nopții, închinându-se ca dinaintea unui altar și se îmbrățișară.

Trei funcționari ai căilor ferate în uniformă, așteptară nevăzuți să se împlinească toată ce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

remonia. Când Will dete cu ochii de ei în cristalul portierii, puse mâna puternic pe clanță, o smuci și îi pofti să intre.

— Cuget cinstit sau cuget ticălos? întrebă Will apăsat. Am pentru ambele împrejurări remediu.

Dinaintea atleticului ofițer, ei nu știură ce se poate răspunde, și poate că nici nu înțelegeau.

— Să vă lămuresc, Domnilor, zise Will. Întîi mă numesc Căpitanul William, din marina Majestății Sale Britanice... Al doilea m'am căsătorit acum cu Domnișoara Sabina... actuala mea soție D-na Sabina... Ați fost martorii noștri. Vă mulțumim.

Funcționarii salutară.

— Sunteți niște bărbați cinstiți ca și noi. Vă felicit. Will dete mâna cu fiecare — și întinse biletele de tren.

— Acum, trebuie să primiți de la noi câte un dar de nuntă... Vă rog, nu se refuză, zise Will. Dumneata ține ceasornicul meu... Dumitale îți dăruiesc tabachera mea... Băgați de seamă că amândouă poartă insignele Suveranului.

Funcționarii salutară cu mâna la cozoroc.

— Iar pentru Dumneata mi se pare că-ți vine, te rog încearcă-l, inelul meu cu safir. Îți vine. Era făcut pentru Dumneata.

Will zise Sabinei:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— M'ai întrebat dacă am cunoscut pe lordul Kitchner... Inelul era dela el.

Oprindu-se trenul pentru scoborîrea tuturor călătorilor, Sabina și Will urmați de hamali, străbătură strânși de braț peronul aducându-și aminte stihurile Cântării.

Cine vine din pustietate sprijinită pe brațul iubitului ei?

Pune-mă pe inima ta ca o pecete, pe brațul tău ca o pecete. Căci dragostea e tare ca moartea. Flacările ei sunt nemistuite. Nici Potopul nu le poate nici stinge, nici înneca.

Rămași singuri, după căsătoria lor din tren și legați prin taina sărutării, ei au străbătut peronul gării strânși de braț însă împleticiți. Cu fiecare pas, făcut ca în hipnoză, ei se apropiau de un început și de un desnodământ... O viață nouă li se deschidea ca prin lentilele unei lunete, dinaintea ochilor, cu niveluri inegale, și ei nu știau cum să calce într'însa, copilăriți deodată amândoi, deopotrivă de tulburați și de naivi. Li se părea că au pus mâna pe clanța de fier a unei uși închise și se sfiau să apese, pipăind metalul rece prin mănușa șovăielii. Cuibul în care trebuia ei să intre, consacrat de datini, li se înfățișa ca un edificiu exagerat, cu turnuri acoperite de ceață și care își înmuiau vârfurile prin întuneric

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în calea lactee... Câte scări vor trebui să urce sau să scoboare prin întunericul dinlăuntru, clădit în sus ori săpat în adânc, și unde va duce treapta de care se fereau? Dacă n'ar fi fost împreună, ei s'ar fi simțit mai puțin singuri în singurătatea personală. Asaltul întunericului începea.

Urmându-și fiecare sfiala lui personală și complicați în temeri și nehotărîri, umbletul lor se făcea din ce în ce mai încet și hamalii care insoțeau din spate această păreche ciudată de tineri neobișnuit de tăcuți într'o localitate de refugii sportive și sentimentale, sonore de zgomotul optimismului internațional, își lăsau obosind în drum geamantanele pe asfalt. Dintr'un punct de vedere totul putea să fie permis, aspectul și calitatea bagajelor mărturisind originile și tarifând bacșișurile pe măsura serviciului tărăgănat. Voioși, oamenii cu șapcă și cu bluză albastră își desmorțeau degetele duse la gură. Se putea înțele că se petrece un lucru excepțional și excepția se plătește.

Cuvintele pieriseră cu desăvârșire. Singură strângerea brațului mai improviza un limbaj mecanic vag. Aripa brațului spunea: „Ce bine e!". Neputând nici să vorbească nici să imagineze, emoția lor trecuse de linia culminantă și se transforma în amintiri, activitatea secretă a sufletului trebuind să fie ali-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mentată orișicum, măcar din resturi și diferențe. Ei n'au observat că ieșiseră din gară și din cuprinsul ei, n'au putut auzi invitațiile șofeurilor, n'au văzut strălucind limuzinele din dreptul lor și valeții ceremonios echilibrați în picioare lângă portiere. Nu cunoșteau orașul dar n'au simțit nevoia niciuncei informații, nu știau măcar numele locului înnecat în aureola electricității multicolore, în care se scufundau. De când piciorul lor s'a pus pe piatra înghețată a peronului, ei uitaseră tot. Mergeau înainte, sprijiniți unul pe altul, ca într'un baso-relief, prelungit cu o caricatură, cu șase hamali după ei. Mergeau dormind, obosiți de o istovire interioară.

Singura lor conștiință era că nu mai știau să vorbească și, în sine, atât Sabina cât și Horst, se siliseră să găsească un motiv și o frază. Dar toate frazele cu care trebuia tăiată tăcerea erau departe de o ideie și sunau în lupta lor cu încâlcirea, gol. Le trebuia o limbă scrisă și ca săpată'n piatră, animată de ritmuri gânditc, demnă de opera monumentală pe care o trăiau numai în inspirație.

Intr'o piață cu cinci bulevarde convergente, Sabina își găsi un glas.

— Unde suntem, Will?... Par'că nu suntem nicăiri și par'că am mai fi totuș undeva. Par'că aș fi murit. Mai trăiești tu, Will? Nu știu ce se întâmplă cu mine. Poate că visez.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Nu ştiu, răspunse Will. Mă gândesc şi eu la ceva foarte imprecis. Şi, extraordinar, pentru întâia oară în viaţa mea mi-e frică...

Dar fiindcă în dragoste cuvintele au alte semnificaţii, ca salcâmii altă umbră, dacă îi luminează luna dintr'altă parte, şi nişte semnificaţii consimţite. Sabina le-a înţeles.

— Cineva mi-a pus în mână o vioară, şi nu ştiu să-i fac strunele să grăiască. Mi-e par'că teamă.

— Vorbeşte încet, zise Sabina. Se ţin după noi nişte oameni. I-am simţit dela gară.

Desfăcându-se de braţul Sabinei, Will se întoarse atletic. Şi surîse...

Hamalii scoaseră şepcile la piept. Grupul umbla tîrîş de un ceas şi se găsea într'un cartier de vile şi grădini desfrunzite. Will căuta să se precizeze, stângaci şi confuz.

— Sunt oamenii cu bagajele noastre, zise Will. Ai îngheţat...

— Care bagaje? zise Sabina.

— Cu care am călătorit.

Sabina nu-şi aducea deocamdată de nimic aminte şi grimasa ei întrebătoare îl făcu şi pe Will să se îndoiască dacă într'adevăr aducerea lui aminte era exactă.

— Eşti Sabina... zise Will.

— Nu cred să fiu Sabina, răspunse Sabina. Sau dacă am fost nu mai sunt. Par altcineva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ești Sabina Horst, logodnica mea, soția mea.

— Asta poate să fie adevărat! răspunse Sabina, Will.

Și, atunci, ea întrebă, ca toate femeile îndrăgostite și ca toți bărbații îndrăgostiți — întrebare ilogică și ridiculă, în care se ascunde o spaimă atavică neanalizată:

— Mă iubești, Will?

— Dar tu, mă iubești, Sabina?

Ca și cum vorbeau acum întâia oară și ca și cum s'ar fi întrebat unul pe altul cum îi chiamă și de unde vin. Intrebări fără obiect și fără răspuns.

— Totuș, nu putem rămâne pe stradă toată noaptea. Oamenii când călătoresc au nevoie de hotel...

— E adevărat, Will, mi se pare. Cuvântul hotel o făcu să tresară. Intr'altă parte nu se puteau duce, nu erau acasă, și nici nu se puteau despărți.

— Trebuie să fii și foarte obosită. Și trebuie să-ți fie și foame...

— Nu mă simt obosită. Nu mi-e foame. Aș merge așa înainte, răzimată de brațul tău, fără să mă mai opresc nicăieri...

— Cu trei hamali după noi, toată viața, murdari de tren și cu funingini la colțurile gurii. E iarnă Sabina și ai să răcești.

— Oprește două automobile și duceți-ne la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

hotelul cel mai bun din oraş, porunci hamalilor căpitanul. Este în oraşul vostru un hotel Baur?

— Este, răspunseră hamalii. Dar nu ştim dacă primeşte.

Rezervate prinţilor şi guvernanţilor în călătorii anonime, hotelurile Baur aveau un statut interior medieval şi nu făceau publicitate, adevărate castele, construite pe un tipar stilizat, primind oaspeţii cu telegrame.

— Nu vreau deocamdată să ne ducem... Să intrăm într'un local, zise Sabina.

Horst dete o carte de vizită cu toate titlurile lui şi trimise bagajele la Baur.

— Să ni se pregătească două apartamente, zise Horst, pe când suiau hamalii bagajele într'una din maşini... Restaurantul cel mai bun zise şoferului celeilalte maşini, urcându-se în ea cu Sabina. Să ne duci acolo.

Sala Picadilly se înfăţişa ca un teatru vast cu patru ganguri, automobilele străbătând un spaţiu electric şi debarcând în restaurant pe o galerie de trotuare de marmură şi cristal interioară, dinaintea unei intrări somptuoase cu trepte de Parlament.

— Să mă scuzaţi, zise şoferul virând în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

curtea de cristal. Acest restaurant e numai pentru invitați...

— Suntem invitați, zise Horst. Oprește la intrarea principală.

Lacheii în mare ținută care făceau de gardă se precipitară și înainte de a scoborî, Horst scoase legitimația, un carton pătrat, și o trecu prin fereastra automobilului primului servitor, costumat Louis XVI.

— Picadilly e rezervat invitaților străini. Citește invitația noastră.

Sabina zări inscripția: Lord William Horst...

— Sunteți invitatul nostru perpetuu, zise lacheul, coborându-și capul până în dreptul dantelei de la piept.

— Știam! zise Horst. Luându-și nevasta de subsoară trecură amândoi prin două rânduri de marchizi de vestibul.

Unul din ei dispăru pe o ușă laterală urcând treptele de-a fuga și când ajunse în prag, părechea fu întâmpinată de un costum și mai ceremonios, indicând în ierarhia localului un rang.

— Venim dela drum zise Horst, ceeace se cunoaște după ținuta noastră. Am vrea să nu fim văzuți de nimeni și să petrecem câteva ore cu o prezență, aș putea să zic absentă. Și ca să nu dau loc la comentarii trebuie să te lămuresc. Sunt cu soția mea. Nu cred că se întâmplă acelaș lucru cu fiecare din nobilii D-v.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1933-1947

„invitaţi" de astă-seară... După cât înţeleg ne aflăm în unul din acele localuri închise pentru uzul discret al milionarilor şi aristocraţilor cu temperament.

— Exact! răspunse personajul îmbrăcat în mătase, cu un accent de matematician. Puteţi rămâne la noi câteva ore, câteva zile şi câţiva ani. Avem tot necesarul.

— Detaileazǎ! zise Horst. Te pomeneşti că o să ne pară rău că ne-am trimis bagajele la hotel.

— Desigur, Alteţă, răspunse tecnic Directorul valeţilor... Sălile noastre de divertisment sunt pe categorii. In toate se cântă şi se dansează, mai mult sau mai puţin provizoriu, până la miezul nopţii, până la ziuă sau toată săptămâna. V'am fi putut recomanda sala de alabastru, cu apartamente şi v'am li putut rezerva un mic apartament. Un coridor duce în loja afectată apartamentului şi alt coridor într'o cameră de fumat cu ferestrele în Piaţa Alpilor. Patru camere, sală de baie, bibliotecă, şi ascensor individual...

— Chiar îmi pare rău, Joseph, zise Horst. Nu-i aşa că te chiamă Joseph?

— E indiferent zise Joseph, deşi mă numesc Jean-Pierre... Pot să ştiu la care hotel v'aţi trimis bagajele?

— La Baur...

Jean-Pierre surîse semnificativ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Voi da ordin să vi se transporte bagajele aci... dacă vă place apartamentul. E acelaş patron... adică aceeaş Societate.

Horst dete un hohot de rîs:

— Nu m'aş fi aşteptat.

— Necesităţile comerciale şi criza au impus mari transformări instituţiilor de ospitalitate. Jean-Pierre vorbea ca un Rector, care ar dicta o telegramă. Distinsa clientelă a hotelului, întinerită, a găsit şi ea stilul vechilor noastre hoteluri cam monoton şi acţionarii au întâmpinat ofensiva concurenţii creind aceste localuri Picadilly, unde confortul şi curăţenia sunt exemplare.

Slujindu-se de covoare automate urcătoare, oaspeţii ajunseră la sala de alabastru, dela al treilea etaj, dinlăuntrul căreia, ca dintr'un stup vast de gărgăuni şi viespi izbucneau muzica şi dansul unei populaţii selecte în delir. Miorlăitul omenesc al saxofonului îndurerat şi grotesc, schiţa ca un oftat un alfabet de melancolii în ritmul compus al gălăgiei.

— E curios, zise Sabina, că pe dinafară localul părea pustiu şi adevărul e că până acum nu ne-am întâlnit nici pe coridor cu nimeni.

— Intrarea propriu zisă a rămas mult în urmă, zise Jean-Pierre, alegându-şi termenii. Coridoarele nu corespund cu intrările şi cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

sălile decât printr'alte coridoare, indirecte, unde dansatorii propriu zis n'au ce căuta.

Igrijorată la început că a nimerit într'o magnifică spelincă internațională, cu bandiți cinematografici, cu escroci de geniu, cu cocote și asasinate, Sabina se reculese în atmosfera dulce a coridoarelor impecabil organizate. Pasul ei îngreuiat de oboseală și amorțit de frig călca în preșurile adânci, lenevitoare, cu voluptate și trebuia făcut rar, piciorul adâncindu-se treptat în moliciunea lor, ca într'un drum de perini și saltele de puf. Pereții de catifea mată purtau din când în când medalioane și tablouri oblungi și un chenar de forma unei jumătăți de canapea acoperea unghiul drept al covoarelor cu un soclu de tapisserie, pentru modificarea rigidității geometrice. Un miros curat de dulap casnic împăcă sensibilitatea Sabinei.

— Nu știu dece mă simt atât de bine aci, Will! Par'că n'aș mai putea să plec.

Apartamentul propus călătorilor le plăcu numaidecât. Eleganța lui minuțioasă și bogăția cu care erau montate cele patru camere mari, împreunate cu vestibule scurte, nu ar fi putut să fie întrecute de luxul unui domiciliu privat. Mobilierul scump se continua cu covoarele scumpe. Draperiile, perdelele, velintele, țesăturile, pielea fină și mătasea, întocmeau cu cristalul oglinzilor, cu lemnăria, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lustrul, cu marmura, cu bibelourile, o atmosferă leneşe, de linişte şi de plăcere, aproape de bucurie.

— O întrebare, zise Sabina. Câte zile se poate sta aici, în regulă generală?

— Cât veţi binevoi D-v. Dacă vă place, într'adevăr, cum îmi permit să observ, răspunse directorul, puteţi sta şi zece ani... Când vreţi să întâlniţi pe cineva, îl întâlniţi. Când nu, nici nu simţiţi că locuiţi într'un teatru... Intrările sunt aşa întocmite încât pe unele săli se circulă mult, iar pe altele deloc şi între ele nu există trecere decât cu cheie. Serviciul are coridoare deosebite şi uşi deosebite. Iar păreţii foarte groşi, capitonaţi şi izolaţi, sunt complectamente insonori. Mai auziţi jazz-ul? Nu. El e în păretele din dreapta.

— Am uitat, Will, să-mi scot un mic pulverizator ce-l aveam într'un geamantan. Eram atât de emoţionată!

— Dacă-mi este permis să aud, zise directorul, cu stilul unui adevărat servitor, aţi fi avut nevoie de unul din geamantanele D-v. Bagajele sunt alături în camera garderobă.

Will şi Sabina rîseră odată amândoi.

— Geamantanele sunt aci de zece minute.

— E cu neputinţă, răspunse Will consternat. Nu era timpul material...

— Vă înşelaţi Excelenţă. Sunteţi la noi de o jumătate de oră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Cum ai făcut? N'am băgat de seamă nimic. Şi nici nu ştiai dacă ne convine apartamentul.

— E secretul serviciului nostru. Prezenţa D-v. ne-a fost semnalată încă din staţiile precedente şi automobilul care v'a dus bagajele e proprietatea noastră. Şi mai ştiam precis că apartamentul va fi pe gustul Excelenţelor Voastre.

Directorul darnic de titluri, trase o perdea de velură verde şi deschise o uşă.

— Pulverizatorul de care aveţi nevoie este în camera aceasta.

Intr'adevăr, orânduite pe două mese, geamantanele erau de faţă.

— Inainte de a mă retrage, Excelenţă, îmi veţi da voie să vă arăt şi camera de mâncare, pentru două persoane. Se serveşte în vasele antice dela Baur. Aveţi două bufete. La orice oră telefonul e în legătură cu restaurantul şi serviciul se face pe uşa din stânga. Regula noastră este ca la patru minute cel mai târziu, după ce telefonaţi, toate articolele cerute să fie în sufragerie dimpreună cu valetul respectiv. E calculat timpul de pus telefonul pe furca lui, de sculare din jeţ şi de trecere prin patru încăperi în sufragerie, preciză Directorul cu o satisfacţie de inginer de aliaje.

— Mi-e, drept să-ţi spun, o foame de lup, zise Horst.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Mi s'a făcut şi mie foame, răspunse Sabina, dragul meu, cu o recrudescenţă de sentiment şi cu o încredere vioaie în soţul ei.

— Dă-ne o reprezintaţie de celeritate, Domnule Jean-Pierre, zise Will...

— Bucuros, răspunse Directorul.

— Eu aş lua deocamdată un pâté de foie gras, o duzină de stridii, o prepeliţă, caviar şi o sticlă de vin alb... Dar Dumneata, Sabino?

— Eu aş mânca din porţiile tale...

— Comandă din tot ce ţi-am spus o porţie dublă.

Jean-Pierre dete ordinul telefonic şi puse telefonul la loc, în vreme ce Sabina trecând în camera de baie îşi spăla mâinile şi obrazul.

— Acum fiindcă ne găsim. pe neaşteptate, la noi acasă, zise Sabina, vin la masă fără pălărie. Imi lipseşte numai un buchet de micşunele. Bucuroasă, ea îşi aşeza un scârlionţ pe frunte.

— Micşunelele sunt în dormitor, zise Jean-Pierre, înainte de a se retrage. Dar aţi întârziat Excelenţă şi să nu vă fie prea tare foame. Masa e servită de cinci minute...

— „Eşti dracul gol" zise Sabina pe româneşte. Credeam că e numai un fel de a vorbi la figurat.

— Vă rog verificaţi, zise Jean-Pierre.

— Ziseşi ceva adineaori şi nu am înţeles.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

— „Eşti dracul gol?".

— Aşa ceva.

— E o intraducţibilă vorbă de admiraţie.

Soţii se îndreptară spre sufragerie, de braţ, urmaţi de director.

O lumină mare înneca odaia de mâncare, căzând peste masa pregătită şi, îmmănuşat, un fecior ireproşabil depărtă scaunele de masă.

— Eşti extraordinar, Jean-Pierre, zise Will.. Acum, uraţi-ne amândoi poftă bună şi vedeţi-vă de treabă.

Rămaşi singuri, Sabina şi Will se aflau pentru întâia oară cu totul singuri şi definitiv.

— Aş vrea să încep, zise Will, şi nu ştiu cu ce să încep şi de unde. Sunt scufundat în varietatea atâtor lucruri plăcute — şi iar mă simt dinaintea ta nătâng. E de ajuns să rămâi cu tine ca să-mi dispară individualitatea... Căpitane Horst, nu eşti un brav, după cum te credeam!... Ba da! Voi începe prin a încuia toate uşile, să nu vie nimeni şi să ştiu că nu mai poate nimeni intra...

In prezenţa bărbatului pe care-l iubea, Sabina se descoperi subit gospodină, cu instinctul sigur al femeii lui Adam. Ea trecu şervetul prin farfuriile de porţelan, prin pahare şi peste tacâmuri, mutându-le din poziţia lor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

alături, pe aceeași latură a mesei și puse paharele unul lângă altul, cu circonferințele de cristal tangente.

— Le-am încuiat absolut pe toate, și pe cele dinăuntru. Horst era un om foarte brav și îndrăzneț, zise Will, și acum e un fricos... Îi e frică de pământ și de ziduri și toate lucrurile sunt legate de pământ și de ziduri, până și noi... Numai groaza de ele m'a împins în talaze. Nu ajungea ghiuleaua lui atârnată de aripi: mai trebuia clădită și temnița...

— O temniță de catifea, cu masa pusă subt o lumină calmă, la o căldură dulce... o temniță pentru doi.

Bolnav de singurătățile vaste ale mării, ca un sfinx cariat de vânturi și nisipuri, Will se simțea înfricoșat de singurătatea nouă, cu martor, și pe cât îl dogorea dragostea tovarășei, pe care și-o alesese din fuga pământului prin fața geamului unui compartiment, pe atât îl întârzia să se uite pe sine o sensație de regret. I se părea soldatului mării că lipsește dela o datorie și că e pe cale să săvârșească o trădare. Dar analizându-și sensația, care totuș dura și găsindu-și-o nemotivată, se silea să se desbare de ea, sculându-se violent din fotoliu și trântindu-se înapoi, ca un om care vrea să rupă o plasă lipită de trupul lui cu zalele fine de oțel și să scape. El tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cea, rând pe rând, printr'un cerc de lumină, urmat de un cerc de întuneric.

— Nu știu dacă se poate înțelege ceva din starea mea de acum. Par'c'aș fi nebun, prins pe uscat în tangajul mării și'n ceață. Orizonturile mele instabile se desvelesc și se acoperă, se micșorează și cresc. Steaua când e lângă mine, când nu mai e. Uite, așa joacă lumea...

Se turbura toată zarea ca de invazia insinuantă a unui element mohorît.

Sabina avu ca un gust de fatalitate. Un păianjen mare, pe care nu-l văzuse până atunci scobora pe un fir deasupra ei cu o senzație până în carne, că laba lui de umbră păroasă i se îndreptează spre ceafă și un șarpe de lână i se încolăcește leneș pe corp. Se zmuci în lături, uitându-se în tavan. Suspenda de o rozace un candelabru de nichel cu o costelație orizontală de luminai. Ziua dragostei începe cu ziua biblicului chin.

— Will, vreau să fiu fericită... Vreau acest lucru de mult, de când mi-am dat seama că nu sunt. Ca să mai pot să trăiesc, trebuie să fiu fericită. Astăzi este cea din urmă scadență.

— Crezi că eu am părăsit uscatul fără motiv paralel? Mă uit la tine ca la un vis împlinit și nu am curajul să-l cred împlinit. Mi se pare că nu se poate și că îmi este interzis.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Eu am putut să cred că la mine lipsa de încredere în speranță și frica de împlinire ar fi putut să vie din obârșii. Strămoșii mei au fost bătuți cu bicele și înjugați și mi-am zis că în mine au întârziat suferințele nelecuite. Dar tu ieși din câteva generații stăpânitoare și ai deasupra capului tău când te uiți îndărăt, împărăția lumii. Linia încovoiată a veacurilor fuge peste viața poporului din care vii. Tu dece nu poți fi fericit?

— Ba mi se pare că sunt, însă mi se pare că nu mi este permis.

— Poate că nu-i este permisă nimănuia fericirea, Will, poate că e vorba de un cuvânt superficial și scămos pe care ni-l însușim pentru alții, ca să se mângâie cu el. S'a lăudat vreodată cineva că este fericit?

— Sunt suflete, ca unele blănuri care nu fac molii.

— Povestește o legendă dela noi, că unui arhitect însărcinat cu zidirea unei biserici domnești, i se dărâma peste noapte tot ce clădea în timpul zilei...

— Există la voi această legendă?

— Pentrucă trebuia îngropată de vie, în temelii, o femeie.

— Simțeam de mult acest adevăr inexprimat. Așa se capătă mi se pare și fericirea, amestecând sângele cuiva cu cimentul. O asemenea legendă, dacă e a voastră, mă pune pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gânduri. Noi n'am avut răspicarea tragică a existenţei constructorului. Pe noi ne interesează dacă se scumpeşte livra de slănină cu un farthing.

— Şi biserica nu s'a putut într'adevăr, ridica până ce însăş mireasa arhitectului n'a fost zidită de vie în temelii...

— Ah! Nu se poate ceva mai adevărat. E marea muncă a zămislirii...

— Dar a fost zidit în temelii şi copilul arhitectului... Femeia era însărcinată.

— Admirabil! zise Will. Cântarea Cântărilor e numai o palidă introducere. Ea făgăduieşte fericirea muncitorului care are de lucru 8 ore pe zi şi care îşi încasează Sâmbăta săptămâna la prânz.

— Meşterul arhitect nu s'a mai scoborît după schele şi după ce i-a fost biserica gata, s'a aruncat din turla cea mai înaltă.

— După ce i-a fost biserica gata!... Adevăr subtil. Trebuie să mergem în ţara ta. Vreau să cunosc oamenii care s'au ridicat cu gândul atât de sus. Vaporul meu n'a dat în drumurile lui niciodată de ei.

— Dar tu mă mai iubeşti, Will, nu este aşa? Nu au trecut încă o zi şi o noapte de când ne-am cunoscut şi ne-am căsătorit...

— Te iubesc atât de mult, încât aş voi să mor ca să nu te pot iubi mai mult... Mergem...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Agresiv și sălbatec față de sine. Will sări dela masă în picioare.

— Mergem în sala de dans. Trebuie să jucăm și să bem! Și să nu mai vorbim nimic.

Din balconul în care apartamentul răspundea printr'o ramură de vestibul, putea să fie văzută toată sala, bâlci versicolor. Privirilor uimite ale soților întristați de dragoste și stângaci unul de altul și paradoxal, li se înfățișa un carusel de perechi imens, învârtit de animările profunde și exaltate ale unui jazz, care mecaniza dansatorii ca un motor cu zece ritmuri în desordine. Instrumentele adunate din toate epocile inteteau sarabanda într'o cacofonie de sunete și de contraste de vijelii, aliate cu înseninarea. Tonul comic se intercala în intervalul grav și rîsul de turturea ciocnit de lacrima muzicală schița un arabesc dramatic. Armonica populară împletită cu harpa căpătă în grindina mandolinei și transfigurată de viori cu ghitare, o semnificare sufletească intensă. Numărate cu ochiul, pianul, clopotele, tobele, și tuburile se despersonalizau pentru ureche într'un tumult de melodii de agonie și extaz. In mijlocul acestui miracol inenarabil și viu, sufletul, inima nu mai îndestulau. Participau la geamăt și entuziasm corpurile, ca niște figuri de ceară cu plastica mobilă ale unor intuiții interioare. Torentele se revărsau deslănțuite în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cataracte și subt picioarele cataleptice ale dansatorilor zvâcnea pământul. Perechile păreau torturate de o bucurie peste puterile lor și ochii închiși pe umărul partenerilor afirmau o suferință egală cu o fericire, duse ca de un înnec, cu capetele purtate de o apă clătinată.

Emoția era atât de sinceră și de abstractă în abandonarea trupului la cifra și fracția ritmului, încât se părea că gleatele frământate în circul somptuos al sălii rotunde de oglinzi săvârșeau o liturghie, participând la transformarea reală a vinului în sânge și a pâinei în carne și în conture. Femeile erau cum nu fuseseră niciodată de frumoase, zugrăvite pe figuri cu o iradiere amoroasă sfântă și bărbații de lângă pieptul și coapsele lor, scrise prin mătasea fluidă cu o caligrafie de majuscule de pergament, brutali în vigoarea lor halucinată. Ei păreau că mor și că învie necontenit și o trepidare uriașe, ca la chemarea Sfântului Spirit bătea tactul orchestrei, care nu se mai auzea ca o melodie ci ca o chemare, ca o izbândă cu prăbușire.

Fiecare grup scufundat în massa agitată molcom, trăia deosebit și dacă ar fi căzut, ca o ploaie de luceferi, bijuteriile din urechile și depe grumazele aplecate, mărgăritarele, briliantele, inelele și agrafele care înstelau aprinse cu furnicare de scântei aglomerația

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

supusă cântecului şi pulsaţiilor lui; dacă ar fi căzut unele după altele stofele, mătăsurile, dantelele, albiturile, şireturile şi elasticele şi dacă ar fi rămas goale şi palide corpurile, nimeni n'ar fi şovăit să danseze înainte şi nici nu s'ar fi băgat de seamă că între piepturi şi sâni şi între pântecele strânse şi strivite s'a petrecut apropierea galopului păcatului sacru. Dansatorii păreau că împlinesc un rit şi că s'au împărechiat numai ca să treacă, intrând printr'o boltă şi ieşind printr'altă boltă din faţa ei şi străbătând între două bezne mari un spaţiu de muzică şi lumină.

O ameţeală aţâţa părechea care venea să se disolve în ambianţă şi Sabina cu Will au intrat în vârtejul sălii ca două pantere sculate în picioare şi îmbrăţişate, faţă în faţă ca într'un blazon. Făptura lor înaltă se împleti cu spasmul lent marcat la pupitru şi în curând ei nu mai erau ce fuseseră până atunci. Dela călcâiul svelt la genunchi şi dela genunchiul strâns până la întăritura rotundă a şoldului dinapoi, aşezată foarte sus ca un sîn de fecioară, linia feminină, ales echilibrată a Sabinei, se încovoia sprintenă şi amoroasă în braţele marinarului, care purtau, simţită în elasticitatea palmei şi aderentă, făptura dură a unui nud cu perfecţiuni supranaturale. Faţa lui arămie şi puternică se aplecă pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

umerii ei frânți. Fulgerul ochilor lui Will scăpără în fulgerile negre ale Sabinei. Pasional, a viață și moarte, gurile lor s'au prins și nu s'au mai despărțit, duse de valsul orchestrei dansând până în camera nupțială a două virginități.

Sabina putu să fie fericită și visul ei și-a putut găsi înțelesul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Povestește-mi ceva. Maică Pulcherie, se rugă Sabina, culcată. Spune-mi ceva frumos. Când te chema Păuna, știai tot felul de lucruri, pe care nimeni nu le mai știa.

— Nu mai știu nimic, Domnișoară, de când m'am călugărit. D-ta să spui lucruri frumoase, că vii de departe.

— Vre-o rugăciune... Spune o rugăciune... și fă lampa mică de tot.

— D-ta vrei niște rugăciuni, de care nu sunt.

— Ce bine-i în chilia ta, Maică Pulcherie! Tare-mi plac pereții tăi albi, dușumelele astea de brad, ștoalele așternute pe jos.

— Ca la o călugărița săracă, Domnișoară.

— Dar nu mi-ai spus: ce ți-a venit să te călugărești, Păuno. Nu era bine „la noi...?".

— O să spui altădată, maică, mai pe larg. Cum să nu fie bine la D-voastră? Dar după ce ai plecat matale și vedeam că nu te mai întorci, mi s'a urât... S'a schimbat, nu știu ce să zic, și boerul... Inainte îi mai era rușine de d-ta... Se ducea călare pe moșii, câte trei patru poști și se întorcea mâniat... A venit de două

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ori cu capul spart de ciomege şi-a zăcut... Să mă ierţi, domnişoară, dar părea că se ţîcnise... Umbla după fete mari şi când nu putea să plece călare, le căuta prin bătătură...

Sabina avu un oftat.

— Nu puteai să găseşti un loc într'altă parte?...

— Nu se mai putea Domnişoară... Am îmbătrânit în casa d-voastră.

— Asta se chiamă bătrâneţe, Păuno? Nu te-ai uitat în oglindă?

— Păi, dacă ne gândim bine, eu te-am ţinut pe genunchii mei. Sunt de vreo două ori mai mare ca D-ta... Par'că te văd micuţă şi gingaşe... Ştii că întâia oară, când ai umblat singură, ai plecat din poala mea?... Zău, Domnişoară... Zbârlită, zulufată şi neastâmpărată... Tare mai erai neastâmpărată. Eu stam ici cu Dumneata în braţe şi cum e colea sta o păpuşe. Ai voit-o şi te-ai dus singură să ţi-o iei, cu piciorușele matale. Ai dat un chiot de bucurie şi ai bătut din palme şi te-ai întors la Păuna tot pe picioare... Nu-ţi mai aduci aminte. Cum să-ţi mai aduci aminte?

— Vorbeşte-mi de copilăria mea...

— Spusei şi eu ce mi-am adus aminte.

— Şi de-atunci stai numai la mânăstire?

— Păi, unde altundeva? Eu n'am pe nimeni. Nu ştiu de mamă, nu ştiu de tată. Ştiu că au murit unul după altul, ştiu că am ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mas mică şi mai ştiu că avea tata oi şi capre, pe care le-a luat naşul şi că mama avea ţesături multe, pe care le-a luat naşa... Şi-am plecat din sat cu fota în legătură şi cu picioarele goale... Am crescut şi am îmbătrânit în casa Dumneavoastră...

— Eşti tânără şi frumoasă şi acum... De ce nu te-ai măritat?

— Cu cine?... Cu cine aşi fi vrut eu nu era de nasul meu...

— Va să zică tot simţisem eu bine.

Maica Pulcheria nu mai putea de ruşine. I se roşi toată faţa ca un borcan cu apă, în care a căzut o pensulă cu vopsea.

— Nu era o mare obrăznicie din partea mea? zise Maica, biruindu-şi emoţia. Dar inima e tâmpită, Domnişoară nu ţine socoteală. Tocmai la Domnul Alexandru trebuia eu să mă gândesc?

— Unchiul Alexandru a simţit ceva?

— Ba m'a şi înfruntat odată aşa de urât, după plecarea Domnişoarei, că aş fi intrat în pământ... Dece să mai vorbesc?

— De mine n'ai ascuns niciodată nimic, Păuno. S'a întâmplat ceva?

— Imi vine să plâng, când mă gândesc.

Maica se uită repede la fereastră, dacă n'o aude întunericul. Mânăstirea era cotropită de vânt. Şi scoborî vocea.

— După ce ai plecat, a mai venit din când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/?rdr-1933-1947

în când Domnul Alexandru la noi, ca deobicei, câte vreo două, trei zile și ducându-i odată cafeaua cu lapte, mi-am mai căutat de lucru prin odaie. M'a întrebat: „Ce cauți, Păuno?". Am răspuns: „Nici eu nu știu ce caut... Par'că m'am zăpăcit" și m'am uitat poate că mai adânc în ochii Domnului Alexandru.

— Știi ce s'a întâmplat? adause plângând Maica Pulcheria. M'a dat afară... și mi-a tras și două palme. Și mi-a zis: „curvă", Domnișoară zise Maica. Mai puteam să stau eu acolo și mai puteam să stau în lume?...

— Vino să te sărut, Păuno, zise Sabina... Ce nerușinat!

— Inima slugii n'are dreptul dela boieri să iubească, Domnișoară...

— Biată fată! zise Sabina... cuminte, cinstită și inteligentă! Unchiul Alexandru a fost întotdeauna un dobitoc trufaș. Te 'nțeleg și-mi pare rău. Dar nici la călugărie n'aveai ce căuta.

— Altfel, trebuia să mă otrăvesc...

— Tot otravă e și aici, Păuno, numai că te otrăvești cu aghiazmă și te otrăvești încet.

— Și dacă m'aș fi măritat și aș fi dat de un ticălos?

E-adevărat și-așa, zise Sabina. In tot felul e fals și în tot felul e-adevărat... Nici nu știi ce mai trebuie să crezi, Păuno... Când am primit scrisoarea ta la Saconnex, din mână-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

stire, am fost foarte turburată. Mi-am închipuit că s'a întâmplat ceva și că s'a rupt ceva la noi acasă, ca să pleci. Din pricina asta am întârziat mereu întoarcerea mea. Mocnea o furtună veche... Când mă gândeam acasă, începeam să nu mai văd bine casa și mi se părea în gând că se înegrise.

— Și nici n'ai mai scris... Au tot așteptat boierii o lună, două, un an. Boierul s'a schimbat așa de tare până într'un an că nu mai semăna deloc cu omul care fusese. Bătea slugile cu furca, trăgea cu pușca prin curte, pleca noaptea călare, cum ți-am spus. Se scula dela masă și trântea farfuriile... Iar dela moartea cucoanei...

— Păuno! dete un țipăt Sabina — a murit mama?

— Credeam că știi, Domnișoară... Cum? n'ai mai fost pe-acasă?

— De ce nu mi-ai spus de când am venit? Când a murit?

— De mult, Domnișoară... foarte de mult... nu mai știu... nu-mi mai aduc aminte... Că n'a murit aici, a murit la București... Boierul s'a întors, când s'a întors, fără Cucoana... Cred că lipsești de vreo patru ani, dacă n'or fi cumva cinci...

— Mamă! strigă Sabina ca și cum... cucoana era de față, nu te-am iubit niciodată îndeajuns... Lacrimele Sabinei mergeau încet

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pe figura şi pe mâinile mamei sale, pe care o vedea cu ochii închişi.

— Ceeace mi s'a părut totdeauna ciudat în casa Dumneavoastră, era că vă iubeaţi unii pe alţii fără să vă spuneţi. Par'că ar fi fost un păcat. Boierul zicea să nu îţi dea nas; cucoana, că părinţii nu trebuie să se arate copiilor cum sunt. Când n'ai mai fost a rămas moşia pustie... şi boierii s'au luat la ceartă cu dacă te-ai făcut mare te-ai răcit de ei din pricina lor. Până să înceapă s'o apuce piezişi, boierul a cicălit-o pe cucoana zi şi noapte. Ea tăcea şi slăbea dela un timp şi a tot slăbit. Îşi da seama că greşiseră amândoi şi că părerea de rău era prea târzie.

— Mama nici nu prea iubea pe tata, zise Sabina, reflectând cu batista la buze. Şi nici tata n'o iubea prea mult. S'au chinuit unul pe altul fără niciun înţeles.

— Şi ceeace iarăşi m'a turburat mult, a fost că boierul nici n'a purtat doliu după cucoana. Ba o înjura şi moartă... Boierul ţipa: „Tu îţi făceai unghiile şi de ea vedea Englezoaica". Şi cucoana răspundea: „Tu îţi petreceai noptile la club. Pacostea mi-a adus-o în casă". Amândoi tăbărau pe Miss Thwer.

— Biata fată, dacă n'ar fi fost nici ea...

— Ar fi fost Păuna, Domnişoară, care tot a fost ceva... Mi-era şi mie necaz pe cocostârcul ăla de profesoară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— De ce, Păuno? Era o fată bună...

— Fiindcă vorbeaţi numai amândouă când te-ai făcut mai mare şi ce vorbeaţi nu pricepea nimeni. Şi nici nu semăna a fată, scoaba aia de Miss. Da toată ziua cu ciocanul, umbla cu cleştele şi fuma cu luleaua ca un meşterlăcătuş. Dacă nu era ea, nu mai ajungeai o pribeagă...

Dinaintea calificării făcută de o femeie simplă, Sabina tresări. Era exact. In definitiv, ea învăţase multe lucruri dar nu se folosise de nicio învăţătură. Pribeagă însemna pentru sensurile ei cultivate: ratată. Păuna fusese numai o femeie de casă, se gândea Sabina, dar a voit ceva şi-a realizat o voinţă... Jalnică sau nu, situaţia ei era o situaţie, clară ca o cifră... Ea putuse sfida şi poruncile naturii şi se călugărise... Păuna a voit să se jertfească şi s'a jertfit, a putut să-şi încovoaie viaţa după un tipar hotărît. Se gândea Sabina că 999 de oameni la mie făcuseră ca Păuna, că la ora în care ea aude şi înţelege într'o mânăstire că e o aventurieră, ei şi-au luat o răspundere şi o păzesc... Imaginile muncii şi ale sărăciei consimţite se urmăreau dinaintea ei ca între foile întoarse ale unui almanah. Minoritatea compusă din acel câte unul la mie, care rămâne pe din afară, pribegeşte, străină şi cu axul pierdut... Sabina îşi dete seama că e mai uşor să fii o eroină

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ncr1933-1947

literară şi să inaugurezi într'un suflet gol un scepticism de panică, decât să te supui îndemnului obscur al suferinţei şi datoriei...

In mânăstirea unde alergase sângerândă, după ce fiara din întuneric năvălise peste dânsa şi o muşcase de grumaz, sub bărbie, ea trebui să afle ceeace nu s'a găsit în cărţi, în viaţa de călătorie şi hotel, grăbită să acopere distanţele rapid şi să-şi hrănească starea de vag sufletesc excluziv cu distanţe şi spaţii. Intr'un viscol al personalităţii se clătină trecutul ei ca o catapeteasmă fără icoane. Ultimul vifor trecuse prin sufletul ei ca o cireadă de sfinşi. Jazz-ul amintirii şi dansul din seara nupţiilor îi colindau sufletul cu murmurul lor funebru. După moartea lui Will, pierdut în Mediterană, accidental şi enigmatic, Sabina nu şi-a mai adus aminte din tot trecutul ei răscolit de nămoluri şi alge, decât de Păuna, din poalele căreia a coborît pe pământ.

— Am venit de-a dreptul la tine, Păuno, ca să mă mângâi şi să mă odihneşti. Am mare nevoie de dragostea ta blajină, de chilioara ta... Să mă strâng lângă tine, ca atunci când ploua la conac şi mă învelcai să-mi fie cald, cu marginile păturei sub saltea. Atunci nu mă temeam de nimic, de nimic, dar acum mi-e frică Maică Pulcherie...

— Nu trebuie să te temi de nimica, fata

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

maichii, zise Păuna. Ce s'a petrecut cu Dumneata? Domnişoara mea cea vitează, care nu şi-a plecat ochii şi capul niciodată, flăcăul nostru teafăr dela moşie, Domniţa bună şi dreaptă, nu se poate! Dece ar putea să-ţi fie frică Dumitale?

— Mi-e frică de mine, Maică, de sufletul meu, de întunericul din el. Ca într'un smîrc negru bălăcesc adânc în el nişte făpturi urâte de mocirlă, alunecă unele peste altele şi vor să iasă de acolo şi cad şi iar se ridică. Dă-mi o mână de ajutor...

— Biata noastră, Domnişoară, fetiţa mea, puica mea, mititica mea...

— Zi-mi aşa, că-mi face bine, mângâie-mă cu mărgele, spune-mi vorbe mici ca dudele şi fă-mă mică, dă-mă înapoi, încet, încet, ţine-mă pe genunchi şi în poală şi învaţă-mă încăodată să merg, ca să mă duc să-mi iau păpuşa. Vreau să mă scol din nou, vreau să merg iarăş, Păuno, dar pe alte picioare...

Maica îi luă capul frumos pe genunchi, scărmănându-i dulce, prin grosimea părului creţ, cu buricele degetelor, pielea capului catifelată. I-l legănă încet cântându-i ca odinioară:

Nani, nani, puiul mami,
Puiul mami, nani, nani
Moţăie în fulgi şi pene

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Şi-i e şi foame şi lene.
O să-i dau când şi-o deschide
Ciocul, zahăr şi stafide,
Şi ca să prindă putere
Turte mici unse cu miere,
Şi smântână cu migdale
Şi zeamă de portocale.
Nani, nani, nani pui
Mi se pare c'o să-ţi pui
La sculare pofta'n cui...

Un surîs deschise încet pleoapele Sabinei:

— Tu eşti fericită Păuno, eu n'am putut să fiu.

— Dece? fiindcă mă canonesc?

— Fiindcă vrei să te canonești şi poţi să te canonești. Şi fiindcă tu crezi în ceva! Eu nu mai am nicio credinţă... Nu fiindcă vreau, fiindcă nu pot.

— Se poate să-i spui aşa Păunii, care te-a închinat în fiecare seară de trei ori la culcare peste pat, şi care te-a învăţat Tatăl Nostru? Nu-l mai zici?...

— Ba îl zic, aşa cum l-am învăţat dela tine, şi cu greşelile cu care l'am învăţat. Imi place mai mult aşa greşit... Când ziceam Tatăl Nostru în genunchi pe pat şi greşeam, ochii mei se uitau la păpuşile înşirate de-alungul păretelui. Dacă zic greşit le văd tot acolo şi dacă nu aş greşi nu aşi mai vedea nimic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Imi place să păstrez „*fie* împărăția Ta" și „nu ue duce pre noi *într'o* ispită". Tatăl Nostru, incorect...

Sabina apucându-i și mângâindu-i o mână, maica se zmuci cu spaimă.

— Lasă-mă să ți-o sărut... Miroase a sacâz... și-mi face bine... Te sperii că stăpâna ta vrea să ți-o sărute... Nu mai sunt stăpâna ta.

— Orice aș face tot servitoarea Domnișoarei rămâi.

— Ești cum ți-am spus fericită, Păuno. Tu ai putut să ai un stăpân, ai putut să-l găsești. Eu am umblat mult și mi-ar fi trebuit unul. N'am dat de el. Oricine are nevoie să fie servitorul cuiva dar al cuiva mai tare decât el. Sunt mai slabă decât tine, am nevoie de tăria ta.

— Nu te mai închini deloc, Domnișoară? întrebă Maica Pulcheria.

— Ba da, câte odată, și atunci fiindcă m'apucă dragostea de mine din copilărie. Dar vorbele pe care le zic în rugăciune înseamnează altceva decât zic. Imi plac fără să le știu. Le spui ca un descântec și nu mă gândesc la vorbe.

Maica Pulcheria nu înțelegea nici ea vorbele Sabinei și avu ca o părere că ele vorbind tot un grai, vorbesc două graiuri deosebite, care nu pot fi tălmăcite unul într'altul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Vrei să-mi răspunzi, Păuno, întrebă Sabina?... Ce simţi tu, când te rogi?

— Mă simt bine, Domnişoară, şi împăcată.

— Şi vezi ceva, când te rogi?...

— Nu m'am gândit până acum. Poate că văd ceva, dar par'că n'am văzut.

— Atunci la cine te rogi tu?...

— Mă rog lui Dumnezeu...

— Cum e Dumnezeu, Păuno?

— Nu ştiu, Domnişoară. Mi se pare că-l văd în rugăciune şi că pe urmă îl uit...

— Şi cum te rogi tu? Îi ceri lui Dumnezeu să-ţi dea noroc?

— Nu mai am trebuinţă, Domnişoară. Nu cer nimic. Mă rog aşa...

— Ştii tu ceva, Păuno? întrebă surîzând cu sfială Sabina... Sunt însărcinată...

Mărturisirea sună în urechile Maicii Pulcheria ca un lemn, cu care ar fi fost lovită în cap.

— Nu se poate, Domnişoară... asta nu se poate...

Maicii i se umplură scânteile ochilor de umezeală.

— Sunt în patru luni, Păuno... Nu se cunoaşte. Am iubit un străin, care s'a înnecat şi am rămas singură cu copilul meu... S'a spus că s'ar fi înnecat prin accident... Eu cred că s'a omorît de părere de rău că m'a iubit...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Acum înţeleg de ce ai lipsit atât de mult de acasă.

— Te'nşeli. Am lipsit pentrucă nu-mi mai venea să mă întorc şi nu m'aş mai fi întors niciodată dacă nu rămâneam văduvă.

— Cum văduvă? zise Pulcheria. Văduvia vine după o căsătorie...

— Am fost căsătoriţi...

— Da? răspunse cu satisfacţie Pulcheria. Dar te-ai căsătorit fără să întrebi părinţii?

— Fără. Nici n'aş fi avut vreme. Ne-am căsătorit în tren.

— Nu înţeleg. Cum, în tren?

— Foarte simplu: ne-am cunoscut în tren şi ne-am căsătorit în tren...

— Asta numeşti Dumneata căsătorie?

— Da. Căsătoria e un legământ între soţi. Doi oameni îşi dau mâna şi rămân uniţi. Tu crezi că trebuia un preot şi un notar. N'am simţit această trebuinţă. Aveam însă la noi pe Dumnezeu în forma lui cea mai curată: Biblia. Citind Biblia ne-am sculat depe canapeaua trenului, ne-am strâns mâinile şi ne-am căsătorit cu Biblia în mână. Dacă doi oameni care se iau se iubesc, Dumnezeu dă binecuvântarea lui. Orice judecată e de prisos. Am venit la tine pentrucă am nevoie de prietenia ta... şi trebuie să mă ajuţi să nasc.

— Boierul nu ştie nimic?

— Nu ştie şi nici nu va şti nimic. Mi-am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pus de gând să-mi schimb cu totul viața. Viața nu mai e a mea ci a copilului care va veni. Pe tata n'am să-l mai văd niciodată. El aștepta să se întoarcă acasă o fată biruitoare și nu vreau să-i aduc o fată biruită. Nici nu i-aș putea explica. Intâiul lucru ce ar trebui să fac ar fi să-i explic împrejurarea și împrejurarea mea trage după ea iertarea. N'aș putea să rabd această umilință și nici nu aș avea dreptul să mă bucur de foloasele ei. Lovitura pe care ar încerca-o tata ar fi mai mare decât presupunerea că aș fi pierit într'o aventură sportivă.

— Sărmanul Domnul! El trebuie să fie acum prin Elveția în căutarea Dumitale.

— Și tata, după ce se va obișnui cu situația nu va primi în ruptul capului să păstrez un copil „din flori". Il cunosc: voi l-ați cunoscut numai la suprafață. E alt om decât îl știe lumea, aspru și necruțător. Ii fac cinstea să cred a ști că el suportă mai bine dispariția decât sarcina mea. O să cheme un doctor și o să mă silească să avortez. Dacă aș fi acceptat ideia acestei fără-de-legi, mi-ar fi fost ușor să mă întorc din străinătate fără *el*... Nu Maică Pulcheria, îl iubesc... ca pe lumina ochilor. El e scuza mea că mai trăiesc după dispariția soțului meu și el va fi mântuitorul meu personal. Dacă aș rămâne cu pântecul gol și nu l-aș avea pe el în brațe n'aș

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mai putea trăi o secundă. Dealtfel, pentrucă nu mi-am făcut o suferință până azi, o suferință de răscumpărare a unui trai nesocotit și stupid, suferința mea trebuie începută acum. Am înțeles toată șubrezenia vieții de-a gata și sunt hotărît să intru în lumea celor care suferă chinul rău răsplătit al muncii, ca să-mi pot întemeia o conștiință și o însuflețire. Vrei să-ți spun drept? Averea tatii mă ofensează. Din ziua în care am simțit așa, nu i-am mai cerut niciun ban, rușinată că mai trăiesc și azi din resturile risipei de odinioară... Tata nu muncește, au muncit pentru el robii depe moșie — și m'am deprins să nu mai am niciun respect pentru averile adunate nu se știe niciodată bine cum. Vreau să îmbrățișez ca și tine cinstita sărăcie, numai că nu în călugărie. Averea mea m'a neliniștit și umilit întotdeauna, întâlnindu-mă cu ochii lumii sărace. Am trecut cu sărăcii, Păuno! Și nu vreau să ies din rândul lor, până ce vor mai fi săraci.

— Dacă te sfiești să dai ochii de-a dreptul cu boierul, mă duc să-l caut și vorbesc eu cu el. De când m'am călugărit mă primește altfel decât înainte și parcă se teme de mine. Vorbesc eu cu el, Domnișoară...

— Nu mă înțelegi deloc, biata mea Păună. Eu nu caut mișelia unei tocmeli. Dacă ăsta mi-ar fi gândul, crezi că mi-ar fi greu să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir/1933-1944

mă duc la tata, care știi cât mă iubește și să-l câștig? Nu. Nu mai pot fi tovarăș cu el: asta pentru nimic în lume.

— Bine, Domnișoară, dar ești moștenitoarea lui. Cine să se folosească de atâta avere, dacă nu Dumneata? Chiar pentru copilul de care vorbești... cu toate că mie nu-mi prea vine să cred.

— Uite, chiar acum a mișcat!... zise Sabina cu lumina emoției pe față. Am crezut că nu voi fi fericită niciodată... Mi-am găsit fericirea mea, Păuno, dece mă îndemni să o calc în picioare?... Când îl simt că mișcă, zise Sabina șoptind, mă cuprinde o beție a speranței, neînchipuită. E aci în mine, Păuno, sub țîța mea... auzi tu? De când l-am simțit întâia oară, nu mai sunt a mea, sunt a lui. Am pentru cine să trăiesc și a trăi adevărat pentru el, este a munci, Păuno: dragostea fără jertfă nu e dragoste, e ticăloșie. Pune mâna și tu, ca să vezi... L-ai simțit? Nu-i așa?

— Bată-te să te bată! Domnișoară, zise Maica Pulcheria.

— Și știi cum o să-l cheme? Vintilă! Știi că morarul nostru șchiop avea un copil pe care i l-am botezat așa... Trebuie să fie mare...

Pulcheriei nu-i veni să spuie că a murit.

— Trebuie să fie mare, spuse ea. Nu l-am mai văzut. Ea zise „nu l-am mai văzut" din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

scrupulul de a nu minţi, căci într'adevăr, fiind mort ea nu-l mai văzuse.

— Când se mişcă, se întoarce... Îi ostenesc picioarele aşezate într'un fel şi le aşează altfel. Dar o să fie un băiat şi jumătate, îl simt depe acum.

— Dar de unde eşti atât de sigură că are să iasă băiat?... Poate să fie vre-o fată... zise Păuna cu amărăciune.

— De asta nici nu mă îndoiesc: este băiat! Nu vreau fată. Fetele pat ca noi, Păuno, se călugăresc sau rămân însărcinate... Tile maică, se rugă Sabina uitându-se în jos, nu te mai zvârcoli că o doare pe măicuţa. O să ai timp să te joci cu ea... După toate socotelile, zise Sabina, se naşte în April... între 20 şi 25...

— Trebuie să fie bine să ai un copil, zise Pulcheria... suflet din sufletul tău...

— Tot ce-ţi pot spune, dragă Păuno, este că de când m'am simţit plină de harul lui, nu mai sunt aceeaş femeie... S'a luminat ceva şi cred că am un rost pe lume. Mă simţeam ca o actriţă chinuită de gândul unui rol pe care ar vrea să-l joace, fără să ştie în ce fel de piesă va juca, într'o comedie caraghioasă, într'o dramă sau într'o poemă... zise Sabina ca pentru ea... Am adus cu mine într'un cufăr tot felul de pânzeturi... Ajută-mă să le croim. Stai să ţi le arăt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Din vestibulul chiliei, amândouă femeile transportară pe masa de sub lampă câteva teancuri de ştofe, cartele de nasturi de sidef, mosoare, jurubiţe de aţă şi de mătase.

— Hăinuţele i le fac albastre şi scutecele albe...

— Mi se pare că nu trebuiesc hăinuţe...

— De ce? Pieptăraşele nu sunt hăinuţe?... Am ştofă pentru douăsprezece. Căiţele le-am cumpărat gata, dela Paris. Deschide cutia... I-am luat şi mantaua gata, ciorapii şi pantofii.

Dintr'o cutie mare şi turtită ieşiră toate acestea.

— E din cel mai fin molton. Ia pipăie-l... Avem şi glugă, ce crezi Dumneata? Păuno, zise Sabina, ca din partea lui Vintilă, stropşind cuvintele şi diminutivându-le pe toate... Când te gândeşti că aici încape un căpuţ! adause Sabina, îmbrăcându-şi pumnul cu o scufie de dantelă.

Ridicându-şi-l către lampă şi asemuind un copil, Sabina îşi îmbrăcă braţul cu mantaua de molton şi-l jucă.

— Atâta va fi de mare omul meu cel mic. Aici e guşa pe care i-o pupă mama, aici e nasul pe care i-l suflă mama, aici e burta pe care s'o gâdile mama... Uite şi nişte tăcioare mici de tot pentru târligi...

De pe o margine de fereastră Sabina luă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

un vas de flori uscate, dela Sfântul Munte. Scoase mănunchiul de flori din el. Culcă ulciorul pe mijocul unui pătrat de pânză și-l înfășură cu trei colțuri peste pântec, lăsând colțul al patrulea slobod, dedesubtul unei cefi închipuite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

La vârsta de 22 de ani, în singurătatea unei camere dintr'un ultim etaj, Vintilă se uita la ursul din copilărie, așezat pe masa lui de lucru, prietenul și amintirea concretă. Dinaintea umărului deșuchiat și a ochiului de sticlă rămas intact, el își rânduia și amesteca încă odată, viața, ca un joc de 52 de cărți, *pasența* lui obicinuită, neputând înțelege cum unele lucruri durează și altele se isprăvesc într'o armonie de șchiopătare și desamăgire constantă. Îi părea rău că nu se lăsase în voia vocației creionului și a pensulei de școlar, înzestrate între degetele lui sârguitoare cu darul liniilor vii și al culorilor mișcate. Căci minții lui de matematician încă nu i se înfățișau nici după ultima lui diplomă, schemele existenței în cifre și formule, cu toate că dându-și seama de realitatea lor sintetică și extractivă. Văzul domina intelectul, ca ochiul inuzabil și auriu al ursului de lână camera întreagă, din toate împrejurările îi rămânea o imagine și toate sentimentele și ideile erau ca legendele epigramatice ale unei gravuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Inainte de a încăpea în viaţa detaliului impalpabil şi de a-şi-le face proprii minutele, orele şi zilele celorlalţi, în urzeala cărora firul lui deosebit era ameninţat să se ţeasă, să se răsucească, să se încurce, să se rupă şi să se înnoade treptat; înainte de a-şi suprapune geometria personală pe figurile clasice şi curente în plan, cu suprafeţele cunoscute şi calculate, Vintilă simţea nevoia vârstei lui, de un contract personal cu lumea sau de o pravilă nouă, nehotărît între o filosofie de împăcare şi o concepţie de răsvrătire şi sedus deopotrivă de amândouă, dar ţinut încă la o distanţă de fiecare din ele, de un delicat scrupul de vulgaritate. Personalitatea lui morală şovăia între tăgadă şi abdicare, amândouă cerând neapărat un capital de bravură şi o atitudine conformă până la capăt.

Perspectiva de care se temea inteligenţa lui critică, era drumul mijlociu, unanim recomandat în manuale şi de către oamenii concesiei, favorabil succesului şi parvenirii, dar iritant. Oamenii vin în viaţă cu urnele pline pe umerii drepţi. Atitudinea are ţinuta eroică statuară, comună piscurilor înalte şi molifţilor din dreptul lui Dumnezeu. Pasul lor calcă puternic şi biruitor şi tinereţea le e bine primită de pământul, care cunoaşte piatra şi fierul şi preţul lor şi desgustat de stârvuri se primeneşte noaptea cu rouă şi dimi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

neaţa cu aşternuturile de albituri ale zărilor copilăreşti candide. Dar urna cu mirodenii pure se pleacă la fiece poartă, plecându-se umărul să intre. Pe fiece prag depăşit încheietura gambei sprintenă şi dură trebuie să se scoboare mai jos decât a însemnat-o frământătorul de inimi, de vârfuri şi de mândrii, ca să poată trece statuia, şi la fiecare prag s'a vărsat o lingură de sânge parfumat din urna de onix. Şi dacă ai trecut de poarta întâia, se iveşte poarta următoare, o nouă scară şi o nouă poartă. Cine apucă drumul uşilor nu se mai poate întoarce şi nu mai poate ieşi din cuprinsul templului idolului din criptă. Şi părând că suie până la o zare, porţile scoboară. Toţi câţi au străbătut curţile luxoase şi înşelătoare au lăsat scris că idolul e o iluzie şi că treptele şi porţile duc în gol. Poţi avea bărbăţia să fugi neademenit de strălucirea pragului, în care ţi se încovoaie lancea şi genunchiul?

Un dascăl de cifre al lui Vintilă îi spusese într'o seară, într'un oftat:

— Am venit, băiatule, într'aripat, încărcat de aripi imense şi grele, întinse pe orizont. Ţi le doresc, fără a ţi le povăţui. Atât mai bine dacă năpârleşti dela sine, ca să te prezinţi fără fulgi... Un vultur chel e primit ca o găină şi ciugulind mei şi porumb i se modifică şi ciocul. Eu, a trebuit, ca să intru,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

să mă retez câte nițel. Am ciopârțit vârfurile, am smuls penele tari și pe urmă a trebuit să-mi intru cu foarfeca în carne. Azi sunt ușor și pot să încap și pe gaura cheii — dar nu mai fac două parale, învățat și ilustru cum sunt. Numai eu știu cât mă costă înălțimea batjocoritoare la care mă găsesc suspendat în vînt cu o sfoară. Ai să dai de visurile mele pe papura de șters picioarele, pe care o scutură servitorul în uniformă dimineața și de sângele meu în scuipătoare. Ai văzut cum dispar azurul și carminul din tuburile de pictură? Prin strângere de mijloc.

Vintilă s'a plimbat pe dinaintea porții înalte de bronz și mânerul unui clopot muzical atârna pe marginea ei din dreapta, de-asupra inscripției „Sunați". El știa că poarta se va da în lături numaidecât, alunecoasă și dulce. Intinsese de câteva ori mâna până la coada de aur și smalț a vergelii verticale și tot de atâtea ori a renunțat, strângându-și pumnul și vîrindu-și-l strâns în buzunar, ca un bolovan, cu care ar fi voit să arunce.

O diplomă nefolosită luase loc în spatele ursului de lână și Vintilă zăbovea să o utilizeze, amânând dela o zi la alta vizita oficială, care trebuia să-l așeze la locul meritelor lui, certificate negru pe alb. Porțile i se făceau tot mai mici și banul lui degenerase în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tr'o monetă redusă la puncte. Îi treceau pe dinaintea mesii de lucru, ca într'un abur, rânduri de figuri, ale foştilor lui colegi, rămaşi la jumătatea unui drum, întârziaţi de un viciu sau prăbuşiţi de un aluncuş, câteodată numai de un scuipat. Funcţionari prost plătiţi şi acceptând o viaţă de mucegai, lentă şi garantată, într'o umezeală construită sau împlinind un rol anonim în gazetărie, dormind pe mesele murdare de cerneală răsturnată şi lângă pensulele de coică mâncată de şoareci ale personalului de expediţie, vagabonzi ai incertului şi ai fumului, măguliţi cu amărăciuni impertinente. Idealul tuturora se distribuia între aperitivul de prânz şi aperetivul de seară, între serii de ţuici şi de mezeluri. Camarazii inteligenţi dela matematici, litere şi fizico-chimice s'au pierdut în această inexpresivă boemă, tîrîtă între cafenea, restaurant şi hotel, cu romantismul ei de expediente şi perversităţi, cu tocmeli şi diminuări, refuzate disciplinei dar acordate chelnerilor, slugilor dela bucătărie, portarilor şi femeii dela privăţi, ciupită din când în când de un pol împrumut.

Profesorii lui şi dela alte facultăţi vroiseră să anine însuşirile lui de temeinicie la opera lor începută sau absentă, şi spiritul lui s'a amuzat cu o înhămare energică la munci din specialităţi necunoscute, egal de teafăr şi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

clar pentru dificultăţile contradictorii. A cunoscut savanţi cu o reputaţie făcută cu o conferinţă scrisă de un student muritor de foame, şi repetată cu prestigiul intonaţiei severe timp de 15 ani; a descoperit secretul studiilor laborioase în câte cinci volume, necitite însă riguros necesare bibliotecilor dintr'un paragraf de buget şi a cunoscut pe la lipitură, jucăriile lustruite de tinichea, individualitatea adevărată a unui cârd de aristocraţi ai marelui învăţământ. Un profesor care l-a ales să-i fie secretar, l-a trimis în piaţă după un kilogram de peşte, lăsându-i tramvaiul în sarcina lui.

Repudiind boema prin educaţia dreaptă şi curată a Sabinei, care s'a întovărăşit cu muncile, cu sensibilităţile şi cu gingăşiile lui timp de douăzeci de ani, Vintilă întârzia să se plaseze, din pricina aceleiaşi educaţii, învecinată cu activitatea profesională pe latura demnităţii.

— Trebuie să intru? trebuie să trec înainte şi să rămân pe dinafară? se întreba Vintilă. Poarta din dreptul treptelor îl invita: „Sunaţi" şi literile inscripţiei păreau că la fiecare nouă trecere pe dinaintea intrării cresc nemăsurat, până la căpătarea unei voci imperative şi seducătoare.

Povestea cu aripile şi cu sângele a profesorului, pe care îl iubise mai mult, se potrivea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

și cu șoimii dar și cu vrăbiile și porumbeii. Nicio aripă, fie cât de scurtă nu putea să zboare pe deasupra porții, căci pasările cerului, venite de sus nu găseau nici streașina slobodă pentru cuib. Un servitor cu o prăjină dobora de două ori pe an improvizațiile de paie și fulgi cu ouăle rândunicii. Zburătoarele trebuiau să intre ca târâtoarele, pe jos.

— In societate s'a întemeiat o elită a mijlociului, creiată pe linia contrastului dintre negru și alb, se gândea Vintilă, ca un tânăr care nu poate păși înainte fără o stabilizare de principii. Dacă asta e criza tinereții, nevoia de a hotărî extrema sau mijlocia în care să te edifici, sunt în plină criză și temperatură. Cei cari nu mai caută pe Dumnezeu în pubertate, ca să-l afirme fervent sau să-l hulească, sunt în căutarea unui chip sufletesc foarte apropiat de el. Imi trebuie o credință și ca orice credință ea nu se face cu ouă, ca un cozonac și-mi trebuie o jertfă.

Vintilă se găsea de acord cu toată generația lui, născută dintr'odată prin fenomenul inexplicabil al strămutării, cu o pasiune pentru gândul crud și pentru adevărul urmărit cu prinzătoarea și cu săgeata. Ea nu mai cerea nimic, respingând autoritatea dreptului de a împărți gradat și limitat și socotindu-se așezată deasupra cântarului în funcțiune pentru drămăluirea miligramului de licărire inte-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

rioară. Voia să înlocuiască lumea găsită la cântare, grătare şi site, cu lumea ei, pricepută să discearnă şi să cumpănească. Asta nu era o credinţă, siguranţa în preciziune? Ba da! In orice caz un drum de umblat pentru descoperirea unei credinţe. Generaţii eroice, fără frica zilei de mâine şi a ceasului de azi, voinici negri sau albi, care nu vor cere vieţii să-i facă şchiopi, cocoşaţi, obezi şi laşi, nici negri, nici albi, nici cenuşii, incolori şi neutri, cu surâsul lat, cu mâna moale, rachitici sufleteşti şi ologi fericiţi.

— E un noroi adânc, de maţe şi bojoci, se gândea Vintilă. Nu se poate umbla pe de-asupra lui: primejdie de înămolire. In mocirla cimitirului desvelit nu mai avem ce căuta... Şi problema se pune acum, la 22 de ani, nu mai târziu. Peste cinci ani plecăm la băi, ca să ne căutăm de rinichi, peste cinci ani năravul s'a făcut şi vom ajunge să apărăm scuipătoarea şi latrina.

Portretul Sabinei se uita la el din rama de lemn depe masă, cu ochii aceia ciudaţi, cu care te urmăresc portretele de jur împrejurul lor — ceeace însemnează că în portret intră totdeauna ceva din model şi se păstrează nealterat. El îi spunea că Vintilă gândeşte drept şi că jertfa ei se găseşte în jertfa lui, pe care este dator s'o ducă la capăt. Şi de vreme ce trăise o viaţă întreagă sculat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

împotriva destinului, a se strecura pe o potecă a drumului drept, ocolind viforul şi arşiţa, însemna să-şi piardă semnul şi accentul şi să suporte o mulţumire de sine torturată, o stare sufletească slută.

— Mamă! şopti Vintilă cu lacrimile pe obraji — sigur însă şi dezamăgit că dacă-l vede, ea nu-l mai poate auzi. Martor şi el, ursul, căruia i se întorsese capul din sforile grumazului ostenite, îşi arăta partea oarbă a feţii, din care căzuse ochiul de sticlă încă din timpul copilăriei lui Vintilă.

Lângă portretul Sabinei sta pe masă, cu gura în jos singura bijuterie ce-i mai rămăsese mamei lui, un degetar de fier, inelul ei de alianţă nezdruncinată cu copilul. Vintilă îşi puse degetul mic în sfânta lui încăpere. Aproape douăzeci de ani un deget al mamei lui trăise acolo, muncindu-se să întovărăşească acul la fiece împunsătură. In ciutura minusculă a degetarului Sabina şi-a scos picătură cu picătură sângele, pe care l-a turnat ca un mir în viaţa lui Vintilă.

— Nu mai e viu nimic pe lângă mine!

Şi era în seara Nopţii Sfinte de Crăciun. O pâlpâială ca de mătase, care se culcă şi se ridică, îşi pierdea flacăra şi şi-o regăsea în vatra sobei. Colinde mari de vînturi, vînturi strînse la depănatul zăpezii, alunecă în bumbace groase prin războaiele viscolului dela fe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

reastră, cântau un psalm al morților și al demenții, zguduind pereții. Vintilă asculta chiotele lungi și mugetele de buhai ale dezordinei, simfonie cu tropote și valsuri, îndulcite câteodată pe o singură strună de lied, repede ruptă de un horcăit de arcuș uriaș. Arătările vechi ale lumii se uneau cu corurile slăbănegilor, ale nebunilor și ale strigoilor, ca să cânte sau să plângă, să rîdă în hohote sau să se vaete. Diavolii spâni, viermii văzduhului, lucrul ce umblă prin întuneric, dihania, ispita, jivina, țapul negru, jigăniile vrăjite, dimpreună cu toți câți se canonesc de două mii de ani în Iadul, răcit în fierbințelile lui nesuferite de un îngheț, aveau învoire să li se deslege lanțurile, să fie aruncați din ruguri și din fierturi afară, în uragan, ca să petreacă o noapte de ațîțați și de orbi.

Geamurile ferestrii înflorîră deodată și făcându-se întuneric acantele și finicii sticlei inviau trandafirii în căderea și ridicarea flacărei din foc, în agonie.

— Astăseară, venea Moș Crăciun, își aminti Vintilă, simțind în sufletul lui un leșin de prunc, căruia Unchiașul nu-i aduce în traistă nimic.

Din tumulturile gândului, îl trezi un zgârîit în ușe, care se repeta, și un scâncet. Deschise ușa în golul scărilor ce scoborau spiral în frig și întuneric... Un cățel intră sfios în odaia lui,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pușind cu băgare de seamă, cu ochii ieșiți din cap ridicați spre ochii lui.

— Cine te-a trimis, Cuț-cuț? întrebă Vintilă cu vocea blajină, care merse la inima câinelui. Mama sau Moș Crăciun?

Gonit pe străzile orașului de bicele troznite și de pocnetul vântului, câinele își căutase un adăpost în turlele scării și mirosind întunericul de sub uși, ajunse la lumina pragului lui Vintilă. Zăpada înghețase pe blana lui derizorie măruntă și coada îi atârna ca un băț de ghiață, greu de ridicat cu o singură articulație slabă. Se scutură de toată zloata lui topită, care curgea vînătă dealungul picioarelor. Era un cățel alb, de mahala, fără naștere și fără figură. Un câine bătut de toți câinii, alungat dela toate brutăriile și măcelăriile, lovit cu picioarele, croit cu stinghiile, și care dacă poate trăi o iarnă întreagă îl duce foamea și patima firii lui de a găsi stăpân, din curte în curte, din gunoi în gunoi, în gunoaiele sărace ale sărăcimii, unde proprietatea murdăriilor aparține câinilor tot atât de flămânzi însă mari și înzestrați cu o falcă mai lungă, cu măsele mai tari și cu labele mai grele. Desfăcută de povara ei de noroi înghețat o coadă ca de tingire se legănă a bucurie. Incă o sforțare și ea își regăsi elasticitatea, urcându-se în aer încovoiată.

— Urât mai ești, măi băiete! îi zise Vintilă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Şi te uiţi şaşiu... Şi tare ai suferit până să ajungi la mine. O să te botez Mocăţun. Iţi place? Tot ai tu ceva de Moş Crăciun. Şi ţi-o fi şi foame?

Vintilă îi dete merindele rezervate pentru o cină frugală, pe colţul mesii, între urs şi degetar. Şi-i puse apă într'o farfurie de scrum. Şi-i zise:

— Te-am adoptat.

Mocăţun se puse să latre ostentativ.

— Să nu fii gelos, zise Vintilă. Nu e câine, e urs... E ursul meu, pe care te rog să-l respecţi, ursul meu din copilărie. E artificial. Ca să mă crezi na: miroase-l. Ai văzut? E de bumbac şi lână. Şi n'are sex. In casa asta nimeni nu are afară de tine, după cum te văd. Şi mai ţine şi haina asta şi pune-te să dormi. De când n'ei fi dormit, sărăcane!

— Cred că mi-aş exprima mult mai bine şi mai plin gândurile şi simţirile, îşi zise Vintilă, cu pensulă şi vopsele... Hârtia e peticată, pana prea mărunţică, cifrele sunt mecanice şi cuvintele trebuiesc aprinse pe dedesubt, ca să poţi vedea înlăuntru cu un ochi închis. Aş începe cu viaţa, pe un panou mare, în care obiectul poate să fie văzut din faţă şi dintr'odată... Oameni în trecere pe o câmpie lungă, singuratică, unul pe lângă altul, ca într'o noapte de Paşti, când se întorc dela Inviere... Cel care vine îşi aprinde crâmpeiul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/mdr1933-1947

lui de ceară, dela cel care se duce, şi înmulţeşte lumina... Câmpia e plină de luminile ce umblă şi călătoresc şi oamenii nu se mai văd din întuneric... Buretele negurei i-a băut ca pe nişte fiinţe vaporoase...

Ca să nu-l trezească pe câine, care dormea, cutremurat de visul de fericire şi teroare al câinilor, Vintilă închizând lumina ieşi pe vârful picioarelor şi întoarse cheia în uşe cu băgare de seamă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Domnule Voinea, zise brusc Doamna Şileriu, sculându-se pe un cot între perini. Persoana dumitale poate ai văzut că mă interesează... Dece dai atât de rar pe la noi?

Vintilă puse pe masă cărţile pe care i le aducea, de citit, şi luă loc lângă bolnavă.

— N'aş putea să răspund, sărut-mâna. Poate că teama să nu vă „deranjez".

— Un verb care nu se găseşte în vocabularul meu. Aş fi voit să te mai văd.

Nici lui nu-i plăceau cuvintele obligatorii. Vintilă deschise foile unei reviste ilustrate şi întorcându-le pe cotor întinse revista cu pagina dela mijloc dată peste cap.

— Vreau să vă arăt o expoziţie de păpuşi de Crăciun. Nu ştiu ce să zic, dar par'că meşteşugul cârpei a lăsat în urmă arta bronzului şi a pietrei... Uitaţi-vă puţin la figura din dreapta, de sus. Un maimuţoi necăjeşte un iepure roşu. Incă n'am văzut ceva atât de caracteristic...

Vintilă surprinse încăodată, pusă pe el, căutătura neliniştită a Doamnei Şileriu. Se simţea stângaci. Bătrâna îşi ajustă oche-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

larii cu acea mişcare de rafinament a mâinilor, care adaugă la spectacolele rapide ale gestului o variantă expresivă.

Maimuţoiul şi iepurele puteau într'adevăr să inspire o teorie şi să dea naştere unei controverse de atelier, dar Doamna Şileriu, care aştepta pe Vintilă nerăbdătoare, de vre-o 3 săptămâni, nu avea timp să atace concepţiile clasice ale sculpturii.

— Ia uită-te în ochii mei, Domnule Voinea! zise D-na Şileriu.

Susceptibil şi pus ca în faţa unei bănuieli, lui Vintilă i se aprinse obrazul.

— Vrei să te scoli puţin de pe scaun?... Fă câţiva paşi spre uşe... Rămâi niţel aşa... Şezi, te rog... Vrei să ridici puţin bărbia?

Vintilă era contrariat, ca de un ochi de fotograf, de croitor şi de antropologist...

— Dacă mai daţi un ordin, zise Vintilă, daţi-mi-l să plec...

Lui Vintilă îi trecu prin minte într'o secundă, o sumedenie de posibilităţi, acordate cu fantezia ilogică şi obscură a omului cu care s'a întâmplat să stai de vorbă într'o zi. Se gândi şi se simţi prostit să nu-i fi rămas bretelele atîrnate, să nu-i fi căzut un ciorap, să nu i se fi umflat o ureche, să nu-i fi ieşit pe undeva o gâlcă. Dar un surîs lupta pe figura bătrânei ca o văpaie instabilă de candelă în întuneric, cu o vălvătaie neagră. Işi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cercetă într'ascuns şi cu stângăcie ordinea costumului. Îşi aducea aminte, cu tenacitatea şi insistenţa imaginilor amare şi obscene, din copilărie că un doctor chemat în grabă la patul lui cu zăbrele, venise descheiat şi că pe când îşi făcea grav lecţia de sănătate emiţând principii de circumstanţă, prestigiul ştiinţific era ridiculizat de un cocoloş alb de cămaşă ieşită din pantaloni.

— Extraordinar! zise bătrâna...

— Ce poate fi atât de extraordinar, Doamnă Şileriu?

Doamna Şileriu nu mai răspundea, obsedată, ca în descifrarea unui text de demult.

— Intoarce-te niţel de profil... Prea mult... Aşa! Stai aşa...

— Doamnă Şileriu, am impresia că joc într'un film şi că mă cârmuieşte un regisor satiric... Am făcut ceva?

Bătrâna căzu cu ochii în palme, ca o ghicitorească şi făcu o mişcare scoţându-şi faţa din mâini, de spălare cu apă rece.

— Nu. Nu. Cred că e o eroare.

— Hotărît că e o eroare, Doamnă. Nu mă ştiu vinovat de nimic.

— E cu neputinţă!

— Desigur că nu e cu putinţă, Doamnă!... Cum s'ar putea să fie cu putinţă!... Aproape că nici nu m'am mişcat din casă în ultimele săptămâni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Iartă-mă, Domnule Voinea, sunt torturată de halucinări. Ar fi de necrezut. Nu, Domnule Voinea, nu se poate... Nu este așa? Căci dacă ar fi așa... O, dar nici nu mă pot gândi...

— Vedeți, mă țineți de rău că viu prea rar pe la D-v... și mi se pare că vin prea des, stimată Doamnă.

Doamna Șileriu părea că n'aude nimic, pietrificată într'o atitudine fixă.

— Mama Dumitale a murit, nu este așa? abia de doi ani, zise bolnava.

Vintilă înlemni. Nu se aștepta. Îi veni să plângă, să rîdă, să strănute și să se lovească'n cap cu pumnii — toate odată, într'un fior de alienație mintală conștientă. Abia putu răspunde:

— Da, de doi ani, Doamnă... Și se mai căzni să dea și acest răspuns de revoltă:

— Dar nu văd, să mă iertați, niciun raport.

— Nici nu ar putea să fie vreunul... E cu totul exclus... Natural, Domnule Voinea, natu-ral Dom-nu-le Voi-nea, răspunse cu goluri între silabe Domna Șileriu, cu căutătura înțepenită pe mâinile cu degete lungi subțiate ale lui Vintilă...

Ridicată din spate între perini, mai mult de o însuflețire decât de puterile fizice istovite, bătrâna se clătină palidă și Voinea sări din scaun să o ție.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dar simţindu-i mâinile pe umeri. Doamna Şileriu zâmbi cu ochii închişi. Ii reţinu o mână în mâinile ei uscate, mângâindu-i-o pe deasupra.

— Rămâi puţin aşa, zise bolnava... Imi face bine...

Şi când se întâlniră de aproape ochii ei cu scăpărarea umedă a ochilor lui Vintilă, ea şi-i strânse, dete un ţipăt şi căzu în nesimţire. Vintilă îi duse la buze paharul cu apă depe masa de noapte. Deşteptându-se bătrâna, din ceeace păruse că a fost un înnec, mâna ei slabă netezea lin părul lui Vintilă. Două rîuri de lacrimi alunecau pe subt ochelari pe maxilare până în dantela gulerului cămăşii de noapte.

Vintilă făcuse cunoştinţă cu Doamna Şileriu prin fiul ei, un magistrat, într'o librărie, unde cititorii, cunoscuţi şi necunoscuţi, răsfoind cărţile zîmbesc unii la alţii, ca între florile unei grădini copiii, jucându-se cu cercul şi mingea. Prieteniile sau nu se fac niciodată sau se impun subit, prin intuiţii ca de metempsichoză, care compun doi oameni numaidecât şi-i leagă după ce-şi aprind ţigările unul dela altul, să plece la braţ şi să-şi vorbească în regimul singular. Rezervat şi distant de obicei, Vintilă se simţi atras de judecătorul Ştefan Şileriu, un tânăr de vârsta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lui, cu aceeaș simpatie instantanee, care îl împinsese pe judecător către el. Ei se loviseră cu aripile, ca doi bondari într'o floare de heliantă, opriți odată dinaintea unui exemplar al Gândirilor lui Pascal. Cu scuzele politeței se prezintaseră unul altuia. Coincidau în preferințe și gusturi și ieșiră din librărie împreună, străbătând câteva străzi înainte și înapoi, prinși într'o convorbire, care îi imprieteni cu fiecare pas mai mult și făcea despărțirea dificilă.

— Aș vrea să te cunoască și mama, propusese Ștefan Șileriu, O femee extrem de inteligentă și care o să te farmece. Vino și prânzește la noi. Ea nu o să poată participa la masă. Biata femee, paralizată din mijloc, stă în pat dela moartea tatălui meu, pe care l-a iubit neobicinuit de mult. Ai s'o găsești înconjurată de cărți. Citește zi și noapte și are o luciditate intelectuală excepțională. „Pascal" e pentru ea. Vream de mult să i-l dau într'o ediție ca asta.

Magistratul văzuse bine. Bătrâna Doamnă Șileriu i s'a revelat lui Vintilă ca un mister admirabil. Distincția ei de mare cucoană și simfonia ei sufletească l-au cucerit atât de puternic, încât Vintilă nu se mai putu despărți ușor de orele, petrecute cu bătrâna și care deveniseră o supremă nevoie. Infinit informată, numeros documentată, Doamna Și-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

leriu era şi miraculos de just tâlcuitoare. Primei vizite i-a succedat a doua, sentimentele şi nuanţele au corespuns, bătrâna preţuia pe Vintilă. Dar Doamna Şileriu şi-a pus în convorbirile cu Vintilă ochelarii pentru întâia oară în ziua de după Crăciun, când fiul Sabinei ducându-i urările lui de Anul Nou i-a izbit încă odată şi deciziv atenţia cu o intonaţie de voce revelatoare. El ieşi precizat din ceaţa în care îl zărise până atunci abia, privirea focoasă şi totuşi stinsă a bătrânei.

A doua zi de Crăciun era liniştită ca o bibliotecă şi după prânza întinsă ca o pustietate, în care doi prieteni fac drum împreună prin buruienile înflorite. Masa sfârşise şi Ştefan Şileriu plecă de acasă, lăsându-şi mama cu prietenul de vorbă.

— Sunt nevoit să fac o vizită şi vă las, zise tânărul Ştefan, roşindu-se, pe cât era de mare şi de spătos, ca o fată mică, prinsă cu o cireaşă în gură.

— S'a logodit de Sfântul Niculaie, explică bătrâna, pe când frumosul ei băiat, o figură clară şi o privire onestă, închidea uşa... E un băiat bun şi curat şi-mi place şi fata; teafără, bine crescută şi frumoasă... Aş fi vrut să nu se însoare de pe acum, dar m'am gândit mai serios: tinereţile trebuiesc împletite la timp şi simpatiile împiedicate să se izo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

leze... Şi, pe urmă, dacă dispar eu, n'aş vrea să-las după mine dîre de lacrimi... Dragostea de mamă se strămută în dragostea de soţie şi pierderea ei lasă golul mai mic... Dacă aşa e viaţa?! zise Domna Şileriu simţind suspinul stăpânit al lui Vintilă...

Vintilă se simţea moralmente transfigurat în fotoliul Doamnei Şileriu şi dinaintea peisagiului ei sufletesc şi ar fi stat toată viaţa să-i asculte bătaia inteligenţei, ca mecanismul unui ceasornic de turn. Scufundat ca într'o baie caldă, tonificat în toată făptura lui şi macerat ca o rădăcină sălbatică în fundul unui vas de cristal, într'un alcool parfumat, el trăia o descompunere leneşe şi dulce de nori albi, dintr'un cer albastru, ca în ambianţa unei vieţi viitoare, emancipată de contact.

Dialogul l-a intrigat peste măsură, neputând şti la ce anume trebuia să-l refere.

— Să nu vă mai emoţionaţi aşa, Doamnă Şileriu. In situaţia Dumneavoastră este singurul lucru care trebuie sistematic evitat... Vă simţiţi mai bine? Mai luaţi o sorbitură de apă... Şi să vorbim de Pascal, cu toate că mi-aţi rămas datoare o explicaţie... Credeţi, de pildă, că se poate ca un copil să descopere la 12 ani geometria euclidiană, aşa, fără studiu şi fără ajutor? zise el, ca să schimbe orientarea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Doamna Şileriu îşi urma necontenit ideia, întreruptă de leşin.

— Mi-a fost rău: te rog să mă ierţi. Nu-mi place să dau reprezintaţii, dar m'apucă uneori în mijlocul vorbei. Aş mai fi vrut să te întreb tocmai ce fel de Voinea eşti dumneata...

Doamna Şileriu nădăjduia că bănuielele-i secrete nu vor primi confirmare.

— N'aş putea să precizez prea mult, răspunse Vintilă. Chestiunile în legătură cu originile noastre turburau atât de vizibil pe mama, încât am înţeles că trebuiau evitate. Am iubit-o afară din cale de mult şi i-am respectat susceptibilităţile cu de-a măruntul. Totuş, m'am întrebat. Am căutat o urmă... Pot să vă vorbesc deschis: e una din suferinţele mele gingaşe. Nu ştiu nici până azi exact cine a fost mama. Ea m'a pus de foarte multe ori pe gânduri, şi n'aş voi s'o jignesc nici în suvenire dacă aş afirma impresia ce mi-a rămas. Par'că mi-a ascuns totdeauna ceva...

— Dar tatăl Dumitale... dacă-mi este permis? întrebă Doamna Şileriu, tot nedumerită, şi căutându-şi un echilibru în nedumerirea ei, încă încâlcită.

— Zicând „originile" le-am adunat pe toate la un loc... Despre mine personal aş putea răspunde cu legitimaţiile Noului Testament, că sunt fiul lui Dumnezeu... Nu mă prea mândresc cu această mistică genealogie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ba aş mai mărturisi că dacă-l iubesc în taina sufletului meu pe Iisus, atât cât îl iubesc, este pentrucă-l asemăn cu mine. E singurul meu punct de sprijin, fratele şi sfântul tuturor copiilor fără tată...

— Crezi în Iisus? zise Doamna Şileriu, căutând la rândul ei un derivativ.

— Cum să nu cred? Viaţa noastră e un tumult de reflexe de asemenea oglinzi. Cu cât este mai de necrezut, cu atât crezi mai mult. Vezi şi nu ştii.

Doamna Şileriu i-ar fi pus capul pe genunchii ei şi l-ar fi păstrat lângă ea, ţinându-i mâinile înfăşurate pe frunte.

— Dă-mi niţeluş mâna, maică...

Era să-i zică „mâna ta".

Doamna Şileriu privi adânc în palma lui, o întoarse şi privi unghiile, deschizătura degetului mare răsturnat şi dedesubtul călcâiului stâng dela mână, din prelungirea liniei degetului mic, dedesubt de tot, la încheetura palmei, descoperi, tresărind, o aluniţă...

— Avea şi mama... Dumitale o aluniţă aci?

Bătrâna se aştepta să nu-şi mai aducă aminte, pentru ca echivocul să dureze.

— Da, o avea şi mama, cât un bob de linte. Ei îi sta frumos...

Bătrâna închise încă odată ochii şi încă odată şovăi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransylvania.ro/ndr1932-1947

— Nu, nu e nimic... Un mic înnec fără însemnătate, maică, zise bătrâna.

Vintilă sărise din nou depe scaun, scoţându-şi mâna din mâinile Doamnei Şileriu.

Ameţeala îi aduse iarăş râurile de lacrămi pe faţă. Îi tremura buza de jos.

— Cred, că e momentul să mă duc, Doamnă, zise, sculându-se Vintilă.

— Vrei să te duci... Bătrâna se uită la el resemnată, dezolată, ca o amantă...

— O să-mi permiteţi Doamnă să-mi iau un pachet, pe care l-am pus de-o-parte în sufrageric... Mă aşteaptă acasă un căţel flămând.

— Un căţel?...

Doamna Şileriu avu un involuntar zîmbet de bunătate.

— S'a prezintat în noaptea de Crăciun, pe viscol, şi mi-a bătut în uşe. Şi l-am primit. Corbul lui Allan Poë vorbea. Căţelul meu tremura de foame şi plângea de frig... Trebuie să-i duc ceva să mănânce.

— Dar ai să te întorci, nu este aşa?... se învioră Doamna Şileriu.

— Când veţi binevoi să mă mai primiţi voi veni bucuros...

— Astăzi!... zise bătrâna, deodată hotărîtă.

— Astăzi, însemnează să mă duc şi să mă întorc... Se face seară şi mă tem. Vă obosesc prea mult. Odihniţi-vă până mâine.

— Numaidecât! răspunse Doamna Şileriu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Te rog... Nu mai pot să stau singură de-aci nainte.

De-aci nainte! De ce de-aci nainte? Vintilă simţi ca o scânteie de întuneric străbătând mută din odaie prin el.

— Du-te, dă-i căţelului să mănânce şi întoarce-te... Ştii ceva? Adu şi căţelul cu Dumneata şi lasă-l la noi. Să stea lângă mine şi să-mi ţie de urât... Eşti bun să suni de trei ori?

Apăru slujitoarea, o femeie măruntă, slabă, negricioasă, legată la cap, ca dintr'alte timpuri. Decum deschise uşa şi dete cu ochii de lumină, ea făcu o jumătate de pas înapoi, fascinată. Se fîstîci, se învîrti odată de-a'ndaratele, ca şi cum voia să plece înainte de-a intra. Se mai întoarse odată cu spatele şi faţa, bâjbâind şi capul în crăpătura uşii. Clipi de câteva ori exagerat şi caricatural, cu toată pielea obrazului şi cu toată fruntea, odată cu pleoapele, ca o mască. I se lipeau ochii şi se silea să şi-i deslipească, zmuncindu-şi fizionomia şi ciulind. Şi rămase cu gura atârnată de buze, uitându-se la Vintilă.

— Am auzit că s'a întors maşina, porunci Doamna Şileriu... Spune-i Catinco, şoferului să ducă pe Domnul în oraş. O să se întoarcă tot cu Domnul... Adu şi un pacheţel din sufragerie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Vă sărut mâinile, Doamnă, dar nu trebuia, zise Vintilă.

— De aci înainte o să m'asculţi, când îţi voi spune ceva, şi pe mine. Du-te acasă şi vino cu căţelul.

— Maşina e gata, zise Catinca: Poftiţi.

După plecarea lui Vintilă. Catinca se întoarse în camera Doamnei Şileriu.

— Cuconiţă! strigă, ca de o descoperire Catinca, Cuconiţă! Cum seamănă conaşul cu Domnişoara Sabina!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Hai, Mocăţun, mulţumeşte frumos Doamnei Şileriu...

„Am mâncat Doamnă cât şapte şi am făcut, să mă iertaţi, o burtă!... Nu vă uitaţi prea de aproape: sunt urât şi caraghios. Imi atârnă capul, că e prea mare şi greu, dar am o inimă de înger... Tocmai când muream de oboseală şi foame, am nimerit la Domnul Vintilă Voinea, doctor în ştiinţele matematice, Str. Fântânii No. 7, etajul VI, tout à l'égout, electricitate şi parchet, — şi se pare că n'am nimerit-o aşa de prost... Atâta prieten mi-am făcut şi eu în lumea asta: un om, care nici el nu e om de tot".

Căţelul înainta piezis, împiedicat de mădulare contradictorii de coropijniţă şi ochii lui cu pleoapele roşii, par'că bolnav de o fostă oftalmie, se uitau în lumina mare a odăii, strânşi ca de o miopie intelectualizată.

— „Mocăţun e un derivat canin al lui Moş Crăciun... Sunt un fel de pui de unchiaş şi ce pot să fac? Starea civilă mi-e foarte în- am venit la Domnul ăsta de Crăciun. Ah! Ce ruşine mi-e de coada asta cât o prăjină... Dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

curcată. Tata o fi fost de un soi şi mama de altul şi m'oi fi născut pe cine ştie ce maidan".

Prin coatele Doamnei Şileriu trecu un fior, care-i strânse coltucele de corp.

— Am pregătit pentru dumneata perina asta, la piciorul patului... Vino'n coace Cuţcuţ... N'ai să te mai muţi de aci până nu m'oi muta şi eu... zise bătrâna. Domnul Vintilă o să vie în toate zilele să te vază, n'o să-ţi fie prea mult dor de el.

Mocăţun rămase nehotărît în mijlocul odăii şi intimidat ca un şcolar dinaintea unei comisiuni.

— Fără autorizaţia mea expressă cred că se simte dator să ezite, zise Vintilă. Câinii aceştia lipsiţi de rassă au o concepţie morală complicată... Ia-ţi în posesie culcuşul, tinere, nu mai sta la gânduri.

Vintilă bătu încet perina de creton cu palma, dându-i să înţeleagă ce avea de făcut şi câinele se culcă. In mai puţin de un minut nu se mai auzi decât sforăitul lui infantil. Căţelul îşi luase rolul în primire.

Partenerii, unul din pat şi celălalt din fotoliu, se contemplau ca la un joc de şah invizibil, aşteptând care din doi mută întâi. Se petrecea o tăcere de panică şi de concentrare. Gândul personal absent părea să aparţie obiectelor şi umbrei dintre ele, emanat ca o miasmă din încetarea vieţii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Te rog aprinde lampa mea de citit și stinge-le pe cele de sus, zise Doamna Șileriu.

Becurile plafonului eliminate, conul de lumină al lămpii, depe masa cu flacoane a bolnavei, mărginit în pâlnia unui abajur opac, dădea interiorului o atmosferă difuză cu funinginișuri de stampă.

— N'ai vorbit niciodată de trecutul dumitale, șopti cu un accent venit din turburările sufletului, Doamna Șileriu... Și ca și cum l-ar fi cunoscut de 40 de ani și i-ar fi imputat o datorie.

Era o voce de mamă, asemuitoare cu o voce de rănit și cu vocea unei amante. Vintilă scrută patul, ca un mormânt. Simțea în jurul lui ceva enigmatic. I se părea că auzul îi mai fusese atins de sunetul acestor șoapte ca de flaut.

— Viața mea, Doamnă Șileriu, nu poate fi numită un trecut. Dacă ar avea vreun înțeles, îl are numai pentru mine...

— Ți-aș răspunde că e cazul tuturor vieților noastre. Vreau să o cunosc cu deamănuntul pe a dumitale.

— Am încercat să mi-o retrăiesc în scris. N'am izbutit. Lucrurile pe care le-am trăit autentic au rămas intacte în cuget dar se pulverizează îndată ce apropii ca niște linguriițe cuvintele de ele sau se multiplică spumegate și dau pe dinafară. Nu cred că e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vorba numai de o inaptitudine personală, trebuie să fie şi altceva. Este foarte probabil că nimeni nu utilizează în scris nici chiar Jean-Jacques, materialele personale, nealterate cu imaginaţia, care le conferă valoare publică şi le trece dincolo de sine. In loc de viaţă iese biografie... Poate cineva să vadă în sufletul şi în viaţa lui pentru alţii?

— Să mă căznesc să te ajut şi eu...

— Nu v'ar interesa, de pildă, anul naşterii, data uscată, cifra anonimă.

— Ba dimpotrivă.

— Una mie nouăsute...

— Fiul domnului?... strecură în limbaj de grefă, dar foarte atentă Doamna Şileriu... Avea nevoie de date.

— Ţineţi să insistaţi?... Par'că v'am spus...

Doamna Şileriu voia o confirmare cu litere scoase dintr'un act oficial, a certitudinii, încă deviată de o speranţă.

— Şi al Doamnei?... rosti precis Doamna Şileriu, cu un ton zgâriat, ca de diamant pe sticlă.

O pudoare care făcea din sentimentele lui nişte religii, opri răspunsul lui Vintilă. Numele mamei, îl păstrau sufletul şi pământul şi era o a opta taină a lui personală.

— E singurul meu bun adevărat... Mi se pare că scoţându-l din întunericul şi presti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

giul lui, l-aş micşora şi l-aş pierde. Sufletul ce iubeşte ascunde.

Doamna Şileriu ar fi preferat stării de confuzie în care o scufunda din nou tăcerea lui Vintilă, descoperirea unei realităţi dramatice.

— Dacă te-aş întreba cum era mama Dumitale, aceeaş căinţă te-ar împiedica să răspunzi?

Vintilă rămase gânditor. Acest „cum" i se părea vast şi înmiit şi nu ştia cu ce diviziune a lui putea să înceapă.

— Aş răspunde ca pictorii cu mâna, într'o linie prin aer: Frumoasă!

— Vorbeşti de mama Dumitale? zise Doamna Şileriu.

— De cine aş putea să vorbesc?

— Era aşa de frumoasă?

Doamna Şileriu închise ochii un moment.

— Uzat de toate corvezile, cuvântul nu îndestulează forma cu care îl însărcinezi să se îmbrace. Gura, ochii, mâinile, corpul, sufletul, predestinează femeile unei singure ostilităţi şi biruinţe.... Mama nu a semănat cu nicio femeie din câte au fost şi sunt şi nici viaţa ei nu putea să semene cu viaţa niciuneia din ele: viaţă ferită de bucuriile şi suferinţele comune, substanţă din tot ce se găseşte risipit şi fragmentat în realitatea variată a existenţei cunoscute şi visate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— A fost doar mama Dumitale! zise cu feminitatea ei Doamna Şileriu.

— Aţi putea crede că e multă literatură în cele ce vă povestesc... E o strictă şi zdrobitoare realitate. Sunt covârşit şi anulat — şi e toată mulţumirea mea că respir exclusiv în golul pe care mi l-a lăsat Ea. Nu e numai mama mea, e toată iubirea mea, tot gândul meu, idolul meu total... Vă rog să mă credeţi cât nu se poate mai sănătos organizat pentru viaţa animală. Nu o trăiesc însă, nu o pot trăi... De când a murit, vieţuiesc, ca şi până în secunda în care nu i-am mai văzut ochii lucind, cu mama; nu cu mormântul ei, cu viaţa ei. N'a suferit niciodată, nu s'a plâns niciodată, nu s'a desfătat niciodată, n'am văzut-o măcar dormind... O singură dată... atunci când a murit. Dar eu cred că nici nu a murit. Poate muri cineva, a căruia aparenţă de aspect e compusă din tot ce-i mai pur şi mai nefinit? Dar mama nici nu a îmbătrânit, Doamnă Şileriu. Bănuiesc că am înmormântat numai hainele ei şi că Ea se află şi azi undeva, evadată dintre oameni. O caut... Trăiesc cu visul că o s'o găsesc şi că o să-mi ceară iertare. O să se întoarcă acasă, să ducem viaţa înainte amândoi...

— Unde aţi trăit voi?... întrebă Doamna Şileriu, retractând imediat familiaritatea.

— Puteţi foarte bine zice „voi", Doamnă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Şileriu... E şi mai frumos. Am trăit aci, în oraş.

— V'aş fi văzut...

— Cum să ne vedeţi şi cum ne-aţi fi deosebit? O cucoană cu un copil de mână şi mai târziu o cucoană cu un tânăr de braţ... Asta se vede des. Fiind student, camarazii mă credeau însurat. Ea venea şi mă lua dela universitate, asista la unele cursuri. Profesorii au crezut că eram fratele Ei. La 18 ani ai mei, ea părea de 16.

— Dar ce bine s'a conservat! zise ca pentru sine bătrâna, cu cochetărie.

— Eu cred că era mai tînără când a murit decât atunci când m'am născut eu... Ceeace îmi lipseşte cumplit e sărutarea ei din pragul uşii, de la plecare, îmbrăţişarea ei dela şcoală, după cursuri. De patru ori pe zi îmi lipseşte şi nu mă pot deprinde... La despărţire, nu ne puteam despărţi... Ne ţineam de mâni... Ne spuneam o grămadă de nimicuri, pe care uitaserăm să ni le spunem, când îmi încheia pardesiul şi-mi aşeza cruciş fularul la piept. Ah, Doamnă Şileriu, nimic nu e mai suav ca nimicul acela, proaspăt şi inedit.

Par'că uitam mereu ceva, ca să mai rămâi o secundă, sigur că uitasem ceva.

— Am uitat amândoi o picătură pe batistă, răspundea Ea şi da fuga în casă. Mama avea din călătoriile ei câteva flacoane cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

parfum, care au lăcrimat toate în batistele mele...

— E-adevărat, călătorea mult, oftă d-na Şileriu.

— Vorbea la perfecţie câteva limbi... văzuse toată Europa... Şi era o persoană foarte cultivată, zise animat Vintilă.

Doamnei Şileriu îi venea rău din când în când.

— Nu e nimic, se corecta Bătrîna... Innecul meu...

— Mă ajuta la lucrările de matematici mai bine ca un profesor savant... Era a tot ştiutoare. Nu exagerez, Doamnă. Par'că ar fi petrecut, ca Iisus, un timp în pustietate şi ar fi învăţat acolo, sorbind din izvoare şi scăldată în lumină, miezul din sâmbure al lucrurilor din cer şi de pe pământ. Căprioara mea! zise exaltat Vintilă... Când venea la şcoală mi se părea că nu ne văzuserăm de mult, îmbrăţişarea era lungă, privirile ochi în ochi. Îi sărutam ca un nebun mânile, un deget după altul, şi mi le săruta şi Ea... Eram aproape de aceeaş vîrstă! Nu era ea cu doi ani mai mică decât fiul ei? Şi să nu credeţi că ne-a fost viaţa atât de grea, pe cât eram de săraci.

— Aţi fost într'adevăr, atât de săraci? întrebă cu un spasm D-na Şileriu.

— Păi, dacă m'a crescut mama cu acul? Şi dacă eu dam lecţii? zise Vintilă râzând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— E îngrozitor! zise Doamna Şileriu. Nu mi-aş fi închipuit...

— Lacrimile porniră lin din ochii bătrânii.

— De greu, a fost destul de greu, dar nu îngrozitor, Doamnă Şileriu. Nu s'a cunoscut niciodată că n'am avut întotdeauna tot ce trebuia pe masă...

— Aţi suferit şi de asta?...

— Nu. Am dejunat uneori cu franzelă şi apă...

— Doamne, Dumnezeule! se văita D-na Şileriu.

— Dar nu-i aşa rău, să ai franzelă şi apă, Doamnă Şileriu. Mai ales că farfuriile noastre erau de Meissen, paharele de Baccarat şi tacîmurile de argint... câte două de cap. Le am şi-acum într'un cufăr.

— Cum s'a putut hotărî ea, zise D-na Şileriu, la o muncă atît de penibilă, cu creşterea şi cu averea ei?

Vintilă nu simţi în entuziasmul liric al reminiscenţei, că, fără voie, Doamna Şileriu se identifica treptat cu subiectul şi că personagiile lor intrau unul într'altul.

— Tocmai, răspunse Vintilă, resortul moral schimba gustul sărăciei şi-i da o aromă care săracilor le lipseşte, ca şi celor avuţi, de altfel. Mama renunţase de bună voie la o avuţie, care mi se pare, că nu i-a lipsit, şi mi-a comunicat şi mie dispreţul ei de bani.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Banii sunt furați! mi-a spus mama.

— Cum furați? întrebă cu severitate Doamna Șileriu. Nu cred să-ți fi spus Dumitale, mama dumitale, asemenea lucru. Adu-ți aminte bine.

— Îmi aduc aminte perfect. Nu cred că era vorba de un furt anume al cuiva, Doamnă, ci de un sistem. Mama nu acuza originile avuției ei ci ale tuturor avuțiilor în genere. Ea spunea că „cine strânge bani, fură".

— Nu mă mulțumește definiția dumitale de loc, Domnule Voinea, zise bolnava, devenind brusc proprietăreasă. Economia e baza vieții sociale.

— Să nu uitați familia, zise Vintilă, pe negândite crud.

Doamna Șileriu își mușcă buza puțin, ca de o aluzie voită.

— Mama era protivnică averii din cap, nu averii personale. Ea credea că averea trebuie ștearsă din minte și dintre scopuri. Spunea că averea implică un secret, care în general ne oprește să stimăm fața vizibilă a secretului și că lumea se ticăloșește numai din pricina lăcomiei. O avere este ca o rușine... Sunt cuvintele ei... Nu adaog nimic... O avere ostentativă e și o insultă.

Îi mai rămăseseră lucruri de preț, niște bijuterii. Le-a vândut. Și a împărțit prețul căpătat pe ele. Și când și-a cumpărat o ma-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

șină de cusut și un manechin, pe care le mai păstrez în odaia mea, ea mai avea mobilierul riguros necesar unei vieți de interior decente. Mama a intrat pe de-a'ntregul și hotărîtă în lumea săracilor, cu obligația să-și câștige și să-și merite pâinea în fiecare zi.

— Biata fată! zise Doamna Șileriu într'un hohot.

— Admirabilă fată! D-nă Șileriu. Dece biata fată?

— La urma urmei, poate că dacă ne gândim bine, judecățile aspre sunt judecățile drepte.

— Cred că dacă ați fi cunoscut-o pe mama, v'ați fi înțeles și am fi astăseară trei și poate că v'ar fi fost de mare utilitate. Ziceam adineauri, când mă întorceam la D-v.: „Dacă trăia mama, D-na Șileriu nu mai era bolnavă...".

— Poate că dacă trăia nici nu mă mai găseam aici, zise prin scăpare de vedere, bătrâna. Dar atenția lui Vintilă lipsea din detaliile convorbirii. Și continuându-și ideia:

— Ea vă făcea sănătoasă... zise el.

— Cum mă făcea sănătoasă?

— Avea un dar inexplicabil și o putere de influență, care au umilit-o toată viața. Punea mâna și trecea. Dar o punea foarte rar, când nu venea de nicăieri niciun ajutor. Se temea să nu cheltuiască un har care știa că nu-i al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ei... Ca de un abuz de încredere. In mahalaua noastră, nu o să mă credeţi poate, atâta timp cât am stat, nu a murit nimeni. Pân'atunci mureau câte doi-trei tuberculoşi pe zi. „Pe urmă" iar au început să moară... Insă locuitorii n'au băgat de seamă. Vă par halucinat, zise Vintilă, surîzând dinaintea căutăturii fixe a Bătrânei. O să vă mai par aşa, Doamnă, dar o să vă înşelaţi. Dece credeţi că sunt atâtea limbi pe faţa pământului? Este acest lucru materialmente normal? O gură la fel, cu buze la fel, cu cinci vocale şi cu douăzeci şi câteva de consune identice, vorbesc în trei sute şi câteva limbi, fundamental deosebite. Latinul îi zice apă, germanul Wasser, slavul voda, unuia şi aceluiaş lucru, cu unul şi acelaş instrument. Dacă mi-ar fi povestite, asemenea posibilităţi mi-ar părea absurde şi fanteziste... Mama vindeca bolnavii! D-nă Şileriu, de la distanţă... Ar fi înviat şi morţii, dacă încerca... Iisus i-a înviat cu adevărat, nu încape îndoială. Vă aduceţi aminte, când a înviat pe Lazăr? Lazăr era mort de trei zile şi începuse după mărturiile scrise să miroasă. E adevărat. Astfel de amănunte nu se pot născoci.

— Mă sperii! zise D-na Şileriu.

— Poate că aveţi de ce, stimată Doamnă; eu m'am obicinuit.

Căutătura Doamnei Şileriu se muta încet

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.starromania.ro/ndr.1933-1947

prin sita întunericului îndulcit de ceața lămpii. Tăcerea pauzelor, neîntreruptă de niciun zgomot din afară și nemișcată, se făcuse adâncă.

— Ați auzit vreodată, zise Vintilă, de o femee din popor, o anume Jeny Veb, o franțuzoaică?... N'ați auzit. Mama a cunoscut-o la Paris, umblând prin cartierele sărace învelită cu un șal, din casă în casă, în câsele cu copii nevârstnici. O femee cu ochii plumburii, mi-a povestit mama, și cărmezișii, ca de mîță, și foarte alăturați de nas. Dacă te uitai mai de departe, ochii se prelungeau unul printr'altul ca într'o păstaie și părea că femeea avea un singur ochi la mijloc, ca o cutie de scrisori dedesubtul frunții, cu două lumini cenușii... Fusese chemată de patru ori la Parchet, de patru ori instruită și de patru ori pusă în libertate. Jeny Veb era acuzată că ucide pruncii. Jeny Veb nu-i ucidea, ca lua sufletul copiilor și pleca din casa părinților cu el. Ea nu știa că-i ucide. Sta lângă leagăn și pat și îi sorbea în trupu-i incolor. Fără să-și dea seama ce face, ca o simplă hârtie sugătoare pusă în contact cu o pată de cerneală, ea simțea însă o voluptate care făcându-i bine și exaltându-i ființa trebuia repetată cât mai des. A ucis până să afle mama de ea, vreo două sute de copii.

Când s'a luat mama după Jeny Veb și a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

intrat după ea în casele oamenilor săraci, influența ei a încetat. Asasina slăbea, nemaiputându-se hrăni cu magma sufletească a copiilor, care o alimenta în felul tulburimilor și albușurilor ușoare ale apei peștii. Ea a simțit că prezența mamei îi desechilibrează influența și i-o anulează și s'a rugat de mama să nu o mai urmărească. Jeny Veb a fost internată într'o casă de nebuni, unde a și murit, încarcerată, pe documentele mamei, de procurorii care o instruiseră de mai multe ori. Arestarea s'a operat în flagrant delict, chiar în momentul când porii Vebei băuseră până la jumătate, ca niște ventuze spirituale, sufletul unei fetițe. Mama avea facultatea inversă, în raport cu a femeii Veber: da din sufletul ei... Fetița și-a recăpătat sufletul întreg.

— Mă înfricoșezi, Domnule Voinea, zise D-na Șileriu, cu ochii scufundați într'o negură mai mare decât întunericul odăii.

— Atunci, să vă povestesc ceva din trecutul meu, cum l-ați numit — și ceva mai amuzant. Vreau să zic din trecutul *nostru.*

Începând Vintilă să-și pregătească epizodul, câinele se sculă din așternutul lui, ridicându-se treptat, ca și cum stătuse la pândă, urmărind cu nasul întins un personaj invizibil, până în mijlocul odăii imense a D-nei Șileriu, cât un salon de primire. Se opri și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dete din coadă, persoana nevăzută oprindu-se probabil şi ea. Se înălţă în două picioare, puindu-şi labele dinainte pe ceva, ca şi cum ar fi fost chemat şi mângâiat pe cap. Rămase aşa, sucindu-şi grumazul de plăcere şi evident răzimat concret de un corp nevăzut. Umbra, dacă era o umbră, se deplasa. Umbra veni la patul D-nei Şileriu. Dovadă câinele. El nu mai sărea înaintea cuiva cum făcuse, ci sta în aşteptare, în spatele umbrei. Intre câine şi D-na Şileriu se afla cineva, cu faţa către pat.

D-na Şileriu avu o sensaţie.

— Câinele ţine ochii închişi, zise D-na Şileriu pe şoptite. Ce este asta?

— Il observ de când s'a sculat, că umblă cu ochii închişi.

— Mi-e teamă să-ţi spui... şopti foarte încet, bolnava... Par'că ar mai fi în odaia astă cineva... care nu se vede...

— Nu m'aş mira să fie mama, zise Vintilă cu o linişte înspăimântătoare.

— Ah! făcu D-na Şileriu. Ea se gândise la acelaşi lucru, gata să leşine.

Un zgomot se interpuse şi-i izbi urechea. Cârja D-nei Şileriu, răzimată oblic de un dulap, căzu cu o sonoritate haotică pe duşumeaua lustruită şi câinele deschise ochii. El ajunsese în dreptul uşii. Confuz între contraste, el clipi repede din pleoape ca şi cum ar fi voit să se controleze...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— V'aţi emoţionat! zise Vintilă, a căruia mână apucată de Domna Şileriu şi-o simţi sărutată.

— Ce faceţi Doamnă Şileriu? pentru numele lui Dumnezeu!...

— Sufletul meu! Copilul meu! gemu bătrâna, înăbuşindu-se cu mâna lui.

Vintilă, făcându-i-se milă de bolnavă, o mângâie cu degetele pe frunte, aşezându-i perinele mai bine subt cap.

— Ce bine îmi face! zise surâzând ca dintr'un cer depărtat, Doamna Şileriu.

— Câinele ăsta e somnambul, zise Vintilă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Până la vârsta liceului. Tile nu și-a părăsit scaunul și masa mică de lucru de lângă manechin. Odată pe an Sabina l-a dus la examene, el a trăit două, trei ore în publicul agitat al copiilor și s'a întors acasă mulțumit. Lucrul lui mergea laolaltă cu al mamei și în recitarea ca din Coran a versetelor lui Pitagora bătea cadența mașinei de cusut, învârtită ca o tocilă. Mosoarele se depănau ca niște sfârleze, ața fugea pe furcile mașinii și se îngropau pierdute în marginile de pânză și 'n ștofele croite A doua minune după ceasornic, care povestea subt perină, șoapta lucrurilor misterioase și neghicite, o prelungire și un răspuns. In ritmul mașinii de cusut s'au petrecut toate luptele lui Vintilă. El a străpuns găoacea dură a cinstitei și simplei animalități cu ciocul de piatră, de plumb și de metal al sculelor celor mai grele și mai ușoare, mai făgăduitoare și mai perfide. Spărgând silabele ca bolovanii, rupându-le cu unghia hășchiile, desfăcând literele ghimpate, el ajunsese să le facă la loc, să le urzească din nou, să le reîmpletească. rănit și sângerat în podul palmelor cu cerneală. Ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

să poată plini un pas, trebuia oprit întâi alunecușul potecii, pe care scapă talpa, cade genunchiul și se împleticește, semănat cu scamă de piatră și de fier. El nu putea să înceapă priceperea lucrurilor dintr'odată și ochiul lui era tot atât de greu de alungat din natură și de îndreptat pe câmpiile artificiale de hârtie, ca o mâță sau ca un pelican, supuși instinctului virgin de ignoranță.

Totul în el trebui silnit și constrâns. Degetele lui trebuiau înodate pe uneltele obositoare conduse uniform pe o linie trasă și disciplinate de un model convențional. Avânturile trebuiau încetinite și întârziate. Căutătura trebuia învățată să stea pe un punct și să-l deosibească. Mintea trebuia împiedicată să adoarmă. Simțea că se rupe din el câte ceva cu fiecare nou semn trecut prin condeiul rebel, nu cuteza să afirme unde-l doare și preferințele lui pentru dulcea lene erau înăbușite într'un oftat.

Avea de adunat în cap, lăsat în voia lui câțiva ani, nu mai puțin de patru alfabete de litere și un alfabet de cifre. Ca să complice dificultățile, oamenii, nemulțumiți cu litera mare de tipar, i-au adăugat litera mică, litera mare de mână și o literă de mână mică. După ce a învățat să zică Trei și Cinci, Vintilă a trebuit să le scrie: trei și cinci. Atât nu a fost deajuns. El mai trebuia să le învețe semnele rapide și să scrie dintr'odată 3 și dintr'odată 5.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Pe urmă, trebuia să le adune, să disolve pe 3 în 5 şi pe 5 în 3, umflându-l pe fiecare şi 5 digerându-l pe 3 sau 3 mâncându-l pe 5. Trebuia din cinci să se facă opt şi să nu se facă nici mai mult nici mai puţin şi trebuia să înveţe cine e 8 şi cum este 8 şi că opt nu e tot una cu 5 şi cu 3 şi că unul este mai mic decât altul sau mai mare. Trebuia să scoată pe 5 din 8 şi pe 3 din 5 şi trebuia să rămâie ceva, totdeauna 3 şi totdeauna doi. Trebuia să-l bată pe 3 cu 5 sau cu 8 ca o bucată de săpun cu pensula şi să dea clăbuc, spumând până la 15, până la 24 şi până la 40, şi asta se chema înmulţire. Era de neînţeles că 3 înmulţit cu 5 dă obligatoriu 15, nu 14 nici 16, care se înmulţeau cu alte numere ca să dospească. Şi mai trebuia învăţat semnul crucii răsturnate, care nu avea acelaş înţeles ca o cruce dreaptă şi pe un singur picior şi care nici ix nu era. El trebuia să-şi facă loc în mintea îndurerată lângă linia scurtă care scade şi lângă două puncte, puse unul peste altul şi care mai dau lui 5, lui 3, lui 15, lui 8 şi lui 40 regula să se mai şi împărţească.

Sabina trebuia să iasă înaintea confuziilor şi nedumeririlor lui Vintilă, cu o metodă pe măsura lui. Arătând un covrig, ea zise: *O*.

— Muşc din covrig odată şi rămâne *C*. Scot îmbucătura muşcată, i-o lipesc covrigului la buza de jos: *G*. Am rupt tot un covrig în două şi am pus cap în cap bucăţile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dea'ndaratele: *S*. Am luat o jumătate din covrigul rupt în două: *U*.

— Dintr'un covrig fac trei litere mari, zise Sabina.

Acum, scamatoria cu un chibrit, cu două chibrituri, cu trei şi cu patru chibrituri.

— Un chibrit: *I*. Două chibrituri cap în cap în vârf; vârfu'n sus: *A*, vârfu'n jos: *V*. Lipesc cap în cap A cu V: *X*.

Am trei chibrituri: Ii dau lui V un baston: *N*.

Ii pui cârji subsuori: *M*. Il scol pe N şi-l pui pe doaga lui: *Z*.

Patru chibrituri: fac un fierăstrău în picioare: *E*. Iau chibritul de jos şi-l arunc: *F*. Iau chibritul din mijloc şi întorc: *L*. Culc un chibrit în capul celuilalt chibrit: *T*. Ii rup gămălia şi i-o mut dedesubt: *Ţ*. Fac din trei chibrite un gard: *H*.

— Zece litere! zise Sabina.

Scamatoria cu două burţi. Popa are două burţi: *B*. Sare cingătoarea şi rămâne toată burta mare: *D*. Las singură burta de sus: *P*. I-am pus un şorţ: *R*.

— Incă patru litere! zise Sabina.

Un băţ cu cârlig: *J*.

Şi mai am un briceag cu două limbi deschise: *K*.

— Acum să vedem literile mici.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Patru, cinci muște: una cu coadă merge târâș: *a*. I s'a rupt capul: *o*. S'a ridicat în trei picioare: *m*. A rămas în două: *n*. Și-a scos musca limba: *r*.

Două copci: *s* și *ș*.

Trei cruciulițe: *t*, *ț*, *f*.

Cinci chei cu coada 'n sus: *b* descuie beciul, *d* întoarce ceasul, *h* e la dulap, *k* s'a stricat și cască, *l* e ca un cui.

Două chei cu coada 'n jos. Una atârnă de gaura ei: *j*. Alta s'a rupt în broască: *p*.

O furnică: *g*.

Pe *i* s'a murdărit o muscă și a fugit.

S'a rupt un lanț dela gât și au căzut trei zale de sârmă de argint: una spartă: *c*, alta îndoită: *e*, și alta ruptă 'n cap: *u*.

O molie: *v*. Un greiere: *z*. Un țânțar: *x*.

Zece semne numere:

Doi melci. Melcul este *6*. *9*: melc întors.

O gaură *0* (zero). Două găuri una peste alta: *8*.

7 Șapte-i ca o coasă. Secera e *5*.

3 are două ghebe.

2 are o cocoașe și o sanie.

4 e-o troiță ruptă.

Punctele: boabe de mac.

Virgula: un viermuș.

Semnul de întrebare: tot cocoașe are.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Semnul de mirare: un ac cu gămălia în vârf.
Punctul şi virgula: a ieşit un viermc dintr'un bob de mac.

După o sumară învăţătură a literilor, Sabina şi-a verificat elevul cu ghicitori improvizate:

— Cine vine mândru şi călare
Şi nici cal măcar nu are? (M).

— Urechile au crescut
Pe măgarul nevăzut. (V).

— Ce borţos şi ce fudul
Şi niciodată sătul! (B).

— O să-ţi fac o întrebare,
Cine-i gol, rotund şi mare? (O).

— Ca să rămâie peltică
I-a rămas limba mai mică. (F).

— Mi-a venit de la părinţi
Un pieptene cu trei dinţi. (E).

— Are la buză un glonţ
Sau un păr cu scârlionţ. (G).

— Fuge după coadă
Şi n'o poate prinde. (C).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Cine seamănă din voi
C'un cățel de usturoi ? (D).

— Deșelat, răscăcărat
Spune, cum te-am botezat? (H).

— Ii atârnă de căldură
Până'n praf limba din gură. (R).

— Râma o literă știe
Și numai pe ea o scrie. (S).

— Ați văzut cumva să stea
Bățul drept, fără proptea? (I).

— Cobilița din spinare
Ii stă 'n cap și nici nu-l doare. (T).

— Vine șchiop, dar umblă bine:
Așa șchiop nu-i orișicine. (N).

— 3 s'a 'ntors de-a'ndoasele
Să-și numere oasele. (E caligrafic).

— Ca să nu-i rămâie goală
Inima, îi pui pedală. (Q).

— Cine-i chior și cine are
Ochiul lui între picioare? (A).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Dacă nu intervenea câinele, vă povesteam cum am devenit profesor la 12 ani...

Tot ce se poate, zise d-na Şileriu, care nu se mai mira de nimic.

Aşteptându-se la un răspuns uimit şi voind să dea o luptă documentată cu incredulitatea, Vintilă rămase în aer, cu două tonuri mai sus în povestirea lui şi scoborî cu greutate la nivel.

— E foarte adevărat, Doamnă, răspunse bătrânei, care nu se îndoise că ar fi fost adevărat... Vorbesc de mine dar vorbesc de mama... O duceam foarte greu şi lucrul nostru era de natură să producă puţin... Coseam rufărie pentru soldaţi, pantaloni şi cămăşi... O societate da chembrica, nasturii şi aţa şi noi puneam confecţionarea... Câştiga şi societatea o diferenţă... Dar toate silinţele noastre erau de prisos. In douăzeci de ore de muncă scoteam cheltuiala pe o zi şi după patru ore, orele trebuiau reîncepute. Totuş, ne bucuram de o situaţie privilegiată: aveam o maşină de cusut... Familiile cu mâna nu ajungeau să cumpere pâine pentru toate gurile din casă şi lucrul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ieşea şi prost... Dificultăţile se iveau la livrare... Doamnele din comitet puricau marfa, găseau o mânică mai lungă sau mai îngustă decât părechea ei şi tighelurile, duse cu degetele adormite, pline de noduri şi pungi. Cea mai pretenţioasă dintre Doamne era chiar prezidenta, o persoană venerabilă, ajutată de un secretar, care desfăcea teancurile de probă. Ea sfâşia cusăturile croielilor neizbutite şi totul trebuia refăcut.

— Laissez Madame... se interpunea secretarul. Câte bucăţi ai de încasat, Dumneata, femee?

Secretarul voia să plătească imediat. Dar Doamna Prezidentă avea patriotismul pantalonului cazon şi nu înţelegea să acorde concesii. Ea zicea: „nos soldats" şi lăcrima. Pronumele posesiv aplicat la oştire, o emoţiona ca o proprietate personală. Pe când, marfa noastră era din toate punctele de vedere atât de ireproşabilă şi luată atât de des ca pildă, încât femeile care umpleau curtea şi birourile instituţiei, concurate de maşina noastră, ne acuzau că stricăm preţurile şi că avem intenţia să acaparăm comenzile militare...

Vintilă Voinea punea pasiune chiar în descrierea insignifiantă a nimicurilor trăite cu mama lui, şi entuziasm. Şi nasturii cazoni luau o însemnătate politică în aminti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

rile sufleteşti. Câţi intrau la o cămaşă şi câţi la o păreche de pantaloni. Nici cuvântul „izmene", din nomenclatura recepţiei, nu i se părea urît, pentru că fusese trăit. Odată alunecat într'un episod, Vintilă nu se lăsa până ce nu-l epuiza riguros... Nasturii erau de sticlă şi aţa, foarte slabă, era un bumbăcel. Ca să fie mai repede prinşi de locul lor, nasturii erau prevăzuţi numai cu două găuri... Aveau un defect, că tăiau cusătura, insă erau şi cei mai ieftini... Armata avea nevoe de milioane de nasturi în toată ţara... Cât priveşte găurile de încheiat, ele trebuiau spintecate exact şi inconjurate cu împunsături dese, aşezate pe cheotoare ca nişte gene. Invăţase să le lucreze şi el şi pentru că le pungulise lângă Sabina, el avea satisfacţii disproporţionate în raport cu obiectul. I se părea chiar că isprava cea mai meritorie şi mai complectă, realizată în toată vieaţa lui de matematician, fusese afară de alfabet, sau gaura de betelie a nasturelui cazon sau răscroiala făcută cu economie a subsuorilor dela cămăşi.

Intr'adevăr, în epoca de imense dificultăţi, când clientela plătitoare lipsea şi Sabina s'a hotărît să se prezinte Societăţii cu comitet, între femeile de mahala disperate de foame, ca să capete de lucru, Tile atinsese vârsta de 11 ani şi era elevul eminent al clasei, lăudat de profesori şi înjurat de colegi, ca unul care îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

trădează intercalându-se în stăpânire. Uşurinţa lui de pricepere şi deslegare îl făcea să fie taxat ca un camarad fără caracter şi privit ca o lichea emancipată de solidarizarea cu corigenţa. Dintre profesori unul singur era plictisit de prezenţa lui Vintilă în clasa lui, un profesor de matematici, un uriş al abdomenului şi al bărbiei. O guşă decorativă cu trei falduri treptate, de o mare perfecţiune plastică a ondulării se revărsa peste cravată. Diplomat dintr'o promoţie veche de absolvenţi ai unui curs provincial de procedură, care conferea titlul cu uşurinţa unui certificat de botez întemeiat pe garanţiile martorilor recrutaţi la uşa autorităţii, şi advocat fără clientelă, i se încedinţase într'o epocă de penurie profesorală, o catedră de matematici, devenită în virtutea timpului servit un drept. Improvizatul pedagog nu învăţase însă nici tabla înmulţirii ezitând şi asupra celor patru operaţii elementare. Ivirea în clasă a copilului teafăr, curat şi atent, l-a nemulţumit ca un control. Noul elev ştia tot ce trebuia şi mai ales ceeace nu trebuia, stingherind intelectul greoi al dascălului, asupra căruia studiul şi ora aveau un efect de mare căldură. Nădusind la rezultate, el era silit să-şi treacă batista pe broboanele peilor groase, modelate pe frunte, ca un ştergar automat. Vintilă reprezinta în şcoală tipul necunoscut şi inexperimental al copilului munci-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tor şi hotărît să ştie, turbura ritmul deprinderii şi formula. La matematici absolvenţa era obţinută după tipic, cu două perechi de curcani, la greacă promova un kilogram de tutun fin cu o foiţă Job şi la geografie o damigeană plină până la dop şi o şuncă fiartă.

Profesorul de matematici trecu ostentativ pe partea marilor repetenţi şi Vintilă, fără să ştie, se lupta cu personagiul lui, biruit în taină de enervantele facilităţi de pricepere ale copilului. De mai multe ori dascălul a trebuit să închidă cu violenţă catalogul şi să-şi părăsească ora suflând. Impertinenţa de a şti a şcolarului depăşea marginea permisă şi profesorul care putuse jongla 20 de ani cu un surîs deşert şi cu o mojicie massivă, se simţi dinaintea micului adversar anulat, inutil şi sterp în orgoliul de grăsime. Neturburat o viaţă întreagă, el se văzu contesat şi înlăturat de o forţă care venea de mai departe, înfăţişată de un băetan cu ciorapii lungi şi cu un zâmbet în ochii lui, de înger. Conştiinţa făcându-se obsesie, profesorul trebuia să dezerteze sau să ia iniţiativa unei lupte de exterminare. In peisagiul moral arena se arăta vastă: un monstru monumental cu nările umflate, cu coarne, şi dinaintea lui, la punctul opus al teritoriului circular, un minuscul jucător cu o minge trandafirie. Ca să câştige, profesorul şi-a cumpărat cărţi, prepărând seara până la miezul nop-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ţii un material de atac. Intuiţiile însă ale copilului au rămas victorioase la toate întâlnirile cu el. Incepeau să nu mai aibă gust nici mâncările, nici băuturile, nici somnul şi pe fruntea cu pielea grea şi cutată a dascălului de matematici se adâncea o brazdă de suferinţă concentrată.

Intr'o dimineaţă, profesorul intră în clasă legănându-şi braţele şi trunchiul ca un atlet în tricou, încruntat. O vijelie mare, stârnită în rărunchii lui, se vădea în figura turburată ca nişte geamuri, prin faţa cărora trece uraganul de pulbere, amestecat cu petice şi surcele. Chinul unei nopţi muncite îi mânjea capul puhav, pătat ca de urmele labelor unei pisici, care ar fi alergat prin păcură şi s'ar fi ascuns în patul şi în perinile lui. Clasa de obiceiu terorizată, avu un sentiment de spaimă nou. In tăcerea ei căznită, dascălul călcă drumul dela uşă la catedră, ca într'un cimitir străbătut de un rinocer. El nici nu strigă catalogul. Pironindu-se într'un cot pe catedră, căutătura lui mişcată peste 60 de şcolari, care-l urmăreau cu groază, ca pe o fiară bolnavă, întâlni luminişul fragil al ochilor lui Vintilă. Scânteia lor l-a pişcat, ca într'o carne interioară şi cantităţile asudate ale dascălului fură circulate de un cutremur. Fizionomia lui placidă se caricaturizase ca de o agonie cu carbonizare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Se sculă dela catedră. Impiedecat de marile lui obezități, el se îndreptă vânăt către bancă. Oprindu-se în dreptul lui, Vintilă se ridică în picioare. Văzul însângerat cu negru al profesorului, îl murdări din creștet până'n tălpi, ca o lătură. Profesorul îi aruncă pe sub bărbie, de jos în sus, degetul gros, ca o labă: maxilarul lovit făcu să se ciocnească dinții. Vintilă nu se dete în lături, neștiind să se apere, și își ridică interogativă privirea spre tubercula cu urechi a pofesorului. Atunci, măciulia unui alt deget gros strâmbă obrazul copilului dintr'o latură într'alta. Apoi căzu o palmă în moalele capului, după care se lipi a doua palmă groasă.

— Jidane! zbieră dascălul de matematici, demagog. Lovind mereu, dar simțind în consternarea și în geamătul mărîit al clasei că pe toți copiii îi dureau palmele și ofensa, el avea nevoie de o justificare de public.

— Nu e jidan, Domnule! strigară câțiva copii, ațîțați de mânie.

— E jidan! răcni profesorul printre palme. Mă-sa e jidoavcă...

— Nu-i adevărat! strigară mai mulți copii și un zgomot ofensiv clătină băncile.

— Nu ești nici jidan!?... zise dascălul de matematici — și loviturile se aglomerară.

Vintilă le primi peste ochi, peste gură, peste obraji și alunecând către scânduri trebuia să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mai primească o lovitură piezişă peste ceafă, dată cu toate puterile demenţii. Palid şi umflat, profesorul fu antrenat de braţul lansat în gol şi se prăbuşi cu gura de piciorul de fontă al sobei, din care muşcând, gingiile lui artificiale, lepădate din resorturi de sânge, săriră ca două rânjete lângă lada cu lemne.

Dus acasă de colegi, Vintilă fu culcat în pat. Sabina îşi luă revolverul, hotărîtă să facă judecata rapidă, pe care o poruncea împrejurarea, şi ieşi. Dar după câţiva paşi, ea îşi aduse aminte de datorie şi gândindu-se că va fi închisă şi că băiatul ei va rămâne pribeag, laşitatea mamei, aceea care împiedică soluţiile şi deslegările, care îneacă speranţele în neantul continuităţii, acoperi instinctul. Totuş, descurajarea, simţită până atunci numai ca un preludiu imprecis, în timpul unei grele munci, izbucni. O sfârşeală îi obosi deodată toate frăgezimile şi aşteptările, înoite cu optimism atâta timp cât nu a putut să i se pară că eroismul ei a greşit. Sabina avea nevoie de un sprijin moral. Cine putea să-i cheme inima şi încrederea mai bine decât Prezidenta?

Doamna Prezidentă o cunoştea ca pe cea mai iscusită lucrătoare a întreprinderii ei de binefaceri, şi cu toate că păstra distanţa şi rezerva necesară, ca să nu se trădeze subt înfăţişarea de muncitoare cu acul, Sabina fusese remarcată cu menţiunea favorabilă că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

preferă vieții ușoare munca pe un tarif derizoriu. Singurele particularități ce păreau să-i displacă Doamnei Prezidente erau distincția relativ jignitoare de cucoană a cusătoresei și faptul constant că lucrătoarea nu saluta destul de cuviincios cu legitimul sărut-mâna. Intre o Doamnă bogată care își acordă patronajul benevol operilor de milostenie și o lucrătoare, sunt, bineînțeles, distanțe definitive dar inițiativa lor trebuie să pornească dela mare la mic, niciodată invers, căci și distanța se păstrează cu atât mai armonic cu cât marele refuzând să-și prostitueze surîsurile și substantivele, micul se osteneşte să le merite, înmulțind metaniile, respectând mersul obtuz și ascultarea plecată. Cel mic se găseşte fericit prin definiție și atunci când i s'ar întinde bățul pe spinare, această acțiune constituind în forma ei o atenție personală, întrucât ca să-l ajungă bățul, însemnează că cel mic a fost ales.

Sabina s'a dus să-și găsească Prezidenta acasă. Până la ora prânzului Doamna primise câteva vizite, care cu toată neînsemnătatea nominală a titularilor, suprimă toate distanțele, intră în compunerea personalității și a trupului însuș al gazdei aproape, căpătând prin satelizare o fracțiune din autoritatea ei: vopsitorul și arhitectul de zulufi, lustruitoarea celor 20 de unghii, netezitoarea zbârciturilor anatomiei și, pentru duh. cititoarea în 32 de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cărţi, amestecate de fiecare dată sub altă impulsiune astrală. Cu zâmbetul ei nou ca o ulcică smălţuită, cu ochiul iluminat de un strop de otravă dintr'un flacon, cu făptura preparată şi rectificată, Doamna Prezidentă se arătă binevoitoare, după un ceas de aşteptare, scoborând scara ritmic, oprindu-se la câte două trepte câte puţin, ca să aibă timpul fotografic să-şi ducă la sprincene o coadă cu două linguriţe de sticlă, spânzurată pe dinainte cu lanţ. Par'că intrigată şi par'că neputând să-şi mai aducă aminte, Doamna îşi strâmta privirile, ca să zărească mai exact, apropiindu-şi pleoapele unele de altele şi astfel apropiate strecurându-şi-le prin sticlele ovale şi măsurând pe vizitatoare, care anunţată pe numele ei cunoscut, aştepta pe jumătate întoarsă pe un scaun.

Numeroasele poze cu lanţul sunat, cu piciorul ridicat din covor şi pus pe stejarul lustruit al scării, cu o simulare de tuse superficială, n'au putut să modifice atitudinea Sabinei şi să ridice lucrătoarea în picioare cu 25 de trepte mai de vreme, pentru ca Doamna Prezidentă să se bucure de o scoborîre contemplată, asemenea Aurorei, a căreia emblemă de clasicism este reprezintată printr'o divinitate feminină călcând pe marmură înnouratădin zări spre pământ. Câteva efecte de prestigiu fuseseră pierdute pe scară, în jocuri de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

scenă neadmirate şi când pogorî de tot, concepţia despre sine a Doamnei Prezidente se găsea iritată. Cu simplicitate, Sabina se sculă de pe scaun, şi, cuviincioasă, zise: „Doamnă Prezidentă" cu o înclinare a pălăriei.

Nu era ceea ce-i trebuia prezidentei.

Ţinută la uşă atâta timp, Sabina nu mai simţea nevoia să ceară o consolare şi o intervenţie împotriva profesorului care-i bătuse copilul, dela o individualitate atât de graţioasă cu sine şi de târzie cu ea, numeroasă ca un bagaj de vitrină. Dacă nu s'ar fi anunţat, ar fi plecat înainte ca Doamna Prezidentă să binevoiască să-şi părăsească sofaua.

— Dacă ai venit cumva după ajutoare, sancţionă Prezidenta, trebuie să-ţi spun că s'a luat în Comitet hotărîrea, să nu mai dăm decât la infirme...

La palma meschină, pe care o primea în plină figură, după palmele dascălului de matematici, Sabina avu reacţiunea pedantă însă scurtă.

— Ţi-aş răspunde, Doamnă, pe englezeşte, pentru că ai din întâmplare, aci în perete un tablou de Wilkie, a căruia valoare nu bănuiesc că ai putea s'o apreciezi — dar n'o să mă înţelegi. Ţi-aş răspunde pe franţuzeşte, pentru că te-am auzit de câteva ori la societate bâlbâind un dialect siamez şi tot n'ai să înţelegi. Te întreb pe româneşte: cu ce începe infirmi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

latea? Cu dinţii de cauciuc, cu peruca aurie, cu masca parafinată, sau cu amanţii plătiţi?

Sabina se întoarse ca un soldat, ieşi în vestibul şi trânti uşa, în vreme ce Doamna Prezidentă, ameţită, părăsită de puterile naturale şi adăugate, căzu fără joc de teatru pe scaunul ocupat un ceas de Sabina, cu ochii zgâiţi pe coperta unei reviste, care înfăţişa o femeie neagră cu buzele late, dansând cu o verigă de nas.

In stradă, Sabina se opri o secundă să se reculeagă. Rufăria cazonă se isprăvise. Trebuia să înceapă altceva şi numaidecât. A doua zi era de plătit laptele, peste câteva zile chiria, încălţămintea lui Vintilă de scos dela cismar... Nu e nimic! A voit să se pedepsească, muncind cu mâinile ca o slugă. Nu s'a putut. Şi slugile şi stăpânii sunt la fel.

— Doamnă! am cinstea să vă salut...

Sabina întoarse capul. Secretarul Prezidenţei, Florescu, care lua de obicei în primire rufăria, se oprise în spatele ei.

— Veniţi dela Doamna Prezidentă?...

— Vă duceţi la Doamna Prezidentă? răspunse Sabina.

— Da. Am câteva hârtii de iscălit.

— Ştie şi să iscălească? zise Sabina. Unde se învaţă asta?

Surprins, Florescu rîse cu mulţumire.

— O găsiţi în sala de intrare. Duceţi-i un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

medic sau mai bine un bărbier. I-am spus ceva şi i-a venit rău.

— Atunci nu mă mai duc... M'aţi scăpat de o plictiseală. Vă mulţumesc.

Florescu era unul din acei băieţi buni, care pot să numere ideile curente până la zece şi să le confunde, paharnic înzestrat cu o limbă gustoasă şi cu un gâtlej aperitiv, povestitor de snoave şi anecdotist fără grăuntele de sare obligator, râzând cu poftă de o intenţie de spirit nerealizată şi cu inteligenţa măsurată. El avea pentru începutul târcoalelor din jurul femeilor, o povestire cu un baston, bucata lui reuşită, operă proprie, probabil, construită pe un embrion de anecdotă auzită şi nedigerată. Un volum intim de buzunar, manuscris, cuprindea cele mai bune hazuri şi câteva pagini secrete şi într'un compartiment al portofoliului dela sân Florescu ţinea ascunsă o duzină şi jumătate de fotografii speciale, pentru chef şi tovarăşi cercheliţi.

Ceva bun îl făcea să spuie: „Nu-i aşa că are suc gastric?", sucul gastric fiind sinonim cu spirit şi calitate. Un vin mijlociu era „băubil" — unul deosebit de bun devenea „să bei şi să nu mai uiţi". Despre o mâncare sau băutură în plus, el spunea că „degonflează". Genul lui umoristic consista în mutarea cuvântului de pe un obiect pe altul, în crearea de diminutivi, în intercalarea după fiecare silabă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/index/1933-2047

a unei silabe uniforme şi în citirea versurilor dublate succesiv de cuvintele „Pe dinainte" sau „Pe dindărăt".

Povestirea cu un baston era din cele mai inocente. Un mare financiar din New-York discutase în birourile unei băuci o importantă afacere de petrol şi construirea unei fabrici de automobile, voind să lanseze maşina ieftină populară. „Aşa a fost şi cu pantofii, remarca Florescu: întâi nu i-a purtat nimeni fiindcă nu erau" — şi aştepta un efect. „Pe urmă i-au purtat oamenii bogaţi şi azi îi poartă toată lumea". Când să plece, financiarul şi-a luat pălăria, dar nu şi-a mai găsit bastonul. „Unde era bastonul marelui financiar american?" punea întrebare Florescu. L'a căutat în toate birourile şi nu l-a găsit nicăeri. O versiune.

A doua versiune, perfecţionată: l-a găsit lângă maşina de scris a dactilografei. Versiune încă slabă.

A treia versiune a fost descoperită după şase luni de repetire, inspirată de o caricatură dintr'un ziar umoristic, în 12 scene. Unde era bastonul? Nu era nicăeri. Financiarul îl uitase acasă...

Ilaritatea finală a lui Florescu exploda cu aceeaşi sinceritate virgină, repetată ori de câte ori putea să-şi plaseze anecdota, ca şi atunci când i se răspundea: „Mi-ai mai spus-o de vreo patru ori". „Nu e nimic, răspundea auto-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

rul. Ţi-o mai spui odată, ca să râzi". Auditorul nu putea să râdă, lăsându-l pe Florescu să se tăvălească singur.

El explica sensul acestei anecdote, rezervată „sexului frumos", cum avea Florescu nobleţea să-l numească.

— Vezi, nu poţi şti cu cine vorbeşti... Cuconiţa îţi place, trebuie să-i spui ceva. Ai nevoie să faci atmosferă, să te pui în ton. Nimic mai potrivit decât anecdota mea, care-i în fond o istorioară.

Dezlegarea normală a lui Florescu urma inevitabil dacă sexul frumos aparţinea unei trecătoare profesioniste. Ea râdea odată cu el şi contractul era făcut. O apuca de braţ şi se duceau împreună. Insă Florescu avea şi insuccese. Doamna se oprea în loc imperativ, cu severitate şi-l apostrofa.

— Idiotule! dă-te jos de pe trotuar.

Florescu nu putea să reziste la trei vocabule: idiot, cretin şi tâmpit. Iţi întrerupea anecdota, tuşea ca să-şi cârpească moralul, se roşea până la urechi şi dispărea înapoi, părăsind partida, ca un pasager care sare din mersul tramvaiului. Câtva timp rămânea zăpăcit dinaintea unei vitrine.

Mergând în stânga Sabinei, Florescu îşi cercetă pe furiş în oglinda unei prăvălii frumuseţea. Mustaţa lui neagră, ajustată pe buză cu toate artificiile destinate să-i promoveze

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

carnația și dinții, zbura satisfăcător din vârfuri galice învoalte: ochiul îi era senin, barba bine rasă și pudrată catifelat. Dintr'odată el păși fără pregătire, vorbind de Doamna Prezidentă, în anecdotă.

— Asta îmi aduce aminte, zise Florescu, pățania unui bancher american, pe care o s'o povestesc imediat. Era la New-York...

— Aș dori să credeți că nu mă interesează, răspunse Sabina.

Secretarul Prezidentei căzu de sus: tonul era eliminator. El nu văzuse niciodată bine pe Sabina până atunci, cu pălăria de pâslă trasă pe nas și cu gulerul ridicat. Și n'o auzise rostindu-se propriu și administrat. Limbajul croitoresei fucese: „12 perechi. Dați-mi un pachet de mosoare... Primit o sută de lei... Mulțumesc... Celelalte vor fi gata Sâmbătă... Bună ziua". Nici cuvintele nici glasul din ele nu mai erau aceleași. Și i se desvălui lui Florescu pitorescul unui desen al gurei în mișcare, o rotunzime a bărbiei și o scoică a urechii, care l-au emoționat. Sabina vorbind, i se părea că mănâncă bomboane și bijuterii. Se intimidă și totuș nu putea să renunțe la plăcerea de a o însoți. Și se văzu într'adevăr lângă ea, situat ca un grăjdar cu târnul în mână, lângă o amazonă.

— Vă rog să mă iertați... N'am să mai spui nimic...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Dacă poţi să uiţi că eşti un bărbat şi că eu sunt o femee, îţi dau voie să umbli alături de mine. Dacă nu, îţi interzic. Să nu mai aud o vorbă...

— Sărut-mâna... Am înţeles, răspunse cu o perfectă conştiinţă de vistavoi frumosul Florescu. Numai lăsaţi-mă...

— Ţi-ai închipuit, probabil, că eşti un bărbat irezistibil şi că eu sunt simţitoare la ridicula Dumitale irezistenţă... Aş vrea să nu te mai gândeşti că nu te-ai înşelat. Eu nu sunt în căutare de mascul, Domnule Florescu. Ai priceput bine, nu este aşa? şi definitiv?

Florescu, meschin şi caraghios, fu cu atât mai mult săgetat în inimă, de Sabina. El observa cât îi sta de bine ironia, ca o spadă de aur în vârf cu o perlă şi nu se putu împiedica să vadă cu o tresărire cât de tânăr şi viu se împărechea părul ei negru, şi ruginiu in substanţa lui, cu paliditatea albă a cefii. Nătărăul avea intuiţia precisă şi stupefiantă că această femeie nu putea să fie de nasul lui. Stingherit de ghiozdanul de piele fină cu catarămi metalice, cu care cocheta pe liniile mari ale vieţii, Florescu ar fi voit să-l ascundă, să-l mototolească şi să-l arunce, ca pe un certificat fals.

— Dacă ne-am înţeles, o să-ţi cer un sfat de camarad... zise Sabina.

Florescu tresări de fericire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— La ordinul Dumneavoastră, Domnişoară...

— Nu domnişoară, doamnă... Mă dusesem la Prezidenta Dumitale, ca să o rog să-mi spuie ce trebuie să facă o mamă, dacă fără alt motiv decât că este un şcolar bun şi un copil bine crescut, copilul ei este brutalizat, bătut şi schilodit de un profesor.

— Despre ce copil este vorba, mă rog? întrebă Florescu.

— E vorba de copilul meu. Mi l-au adus acasă pe sus şi acum zace la pat.

— Aveţi un copil?

— Nu vrei să te ţii de cuvânt!... Am venit de mai multe ori cu copilul meu la sediu.

— Nu l-am văzut... Eraţi altcineva atunci... Nu-mi aduc aminte... Deabia îmi dau seama... Nu, nu! Nu vă supăraţi, nu ştiu ce vorbesc.. Sunt un idiot, declară ameţit Florescu... Când s'a întâmplat ticăloşia de care vorbiţi?

— Azi dimineaţă... Profesorul de matematici...

— N'o fi vorba de Ştefaniu? întrerupse Florescu.

— Ba da! Aţi aflat?

— Nu mai e nimic de făcut, Doamnă... A murit acum un ceas de apoplexie...

Sabina rămase îngândurată:

— Prea puţin! zise Sabina. Ar fi trebuit să sfârşească încet şi să se chinuiască mult...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dacă s'a isprăvit nu mai am de cerut nimic... Bună ziua Domnule Florescu. Mulţumesc.

Florescu nu se mai putea despărţi atât de repede şi de uşor de Sabina.

— Aveţi un rest de încasat dela societate... Când trimiteţi după el?

— E adevărat, zise Sabina. După lichidarea cu Prezidenta nici nu mă mai gândeam... La ora asta ar fi probabil prea târziu?... N'aş mai putea să dau ochii cu această Doamnă.

Propunerea Sabinei răspunse nu se putea mai precis dorinţei lui Florescu. El mai putea să meargă un drum alături de ea, să asculte zgomotul fermecat al pasului ei, să-i vadă încă frumuseţile gestului şi ale mişcării, desvăluită atenţiei cu care o urmărea, ca şi cum o fuma încet şi aromată într'o pipă lungă. Era iar să spuie o prostie: „Pentru Dumneavoastră, Doamnă, nicio oră nu e prea târzie" şi s'a temut.

Ceasornicul se apropia de unu, când Sabina, cu gândul la Vintilă, că putea să-i cumpere câteva prăjituri mai bune şi să i le ducă acasă, intră în biroul gol al societăţii.

Văzându-se singură cu Florescu dinaintea casei de fier, i se păru regretabil. Creionul secretarului făcea o socoteală înfrigurată, care nu se mai sfârşea, luată mereu dela cap.

— Nu mai ştiu nici să adun, zise Florescu.

— Două cazuri de matematică într'o sin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gură zi, ar fi prea mult, îşi zise Sabina, aţintind deslânarea mişcărilor secretarului, paralizat, căruia îi scăpa creionul din mână şi-i fugea registrul de pe masă.

El scoase cinci hârtii de o mie lei şi îndoindu-le de câteva ori, se îndreptă către Sabina.

— O să ne socotim altă dată, zise el îngălbenind şi apropiindu-se. Luaţi deocamdată atât...

Scena masculului înfierbântat se desină deodată.

— Nu-ţi este ruşine? Am de luat trei sute şi îmi dai cinci mii? Animalule!

Sabina aruncă ghemul de bancnote pe masă.

— Animal?...

Florescu se împletici, ducându-şi cotul labei la frunte, unde-l lovise insulta.

— Bine, sunt un animal, zbieră Florescu, repezindu-se. N'ai să pleci de aici până ce nu te sărută animalul. Cunoaştem genul. Peste o jumătate de oră o să te rog eu să pleci şi n'o să mai vrei tu...

El acoperea drumul la uşe cu spinarea lui voluminoasă şi braţele, deschise ca picioarele unui armăsar sculat pe copitele dinapoi, veneau s'o cuprindă şi să' încătuşeze nimfa, lipită de trupul lui răsvrătit şi gemând a nechez. Sabina îl văzu ca printr'un văl plumburiu umblând să o prindă şi, înfricoşată, nu ştia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dacă se mai poate bizui pe mijloacele ei de odinioară, ocolind strategic biroul, ales ca o apărare. Se căuta pe sine cu grabă, ca un cuţit într'o ladă cu linguri. Scoase din poşetă revolverul. Ochì în massa animalului, gata să tragă. El şovăi puţin, legănat pe coapse şi nesigur: era vorba de dragoste dar şi de moarte. Sabina se aruncă înainte, cu pumnul întins şi colţul degetului mijlociu lovi animalul la baza nasului între sprincene ca o piatră. Animalul se răsturnă. Creştetul capului sfărâmă oglinda, corpul tamponat în perete se îndoi înainte, se întoarse învârtit pe un călcâi, căzu cu sunet într'un genunchi. Durerea rotulei fu ca la giganţi, imensă. Animalul era însă puternic şi clădit pentru rezistenţă. Rânjit, el înainta din nou, cu o pată de sânge pe gulerul cămăşii. Sabina se regăsise. Dinţii asaltatorului se rupseră de ţeava revolverului, ţinut ca un box. Un urlet îl azvârli înapoi. Ridicându-şi braţele, secretarul se pregătea să dea năvală cu pumnii. Strechea gorilei trecea la asaltul orgoliului vexat. Pumnii se izbiră ca două maiuri de zidul masiv, unde îşi lăsară pielea oaselor jerpelită. Mustăţile murdare de sânge atârnau pe o buză desfigurată, sângera gingia, sângerau labele şi capul. El încercă o lovitură în pântecul gingaş cu botul piciorului, încălţat greu şi primi o lovitură finală de-a-dreptul... Zvârcolindu-se ca un lup

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

împuşcat, doborît pe duşumele şi contractat, el se strângea cu mâinile dintre picioare.

— M'ai ucis! gemu secretarul, alegând şi aci cuvântul. Dar te iubesc...

Clientela încetase. La comitet nu ar mai fi putut să ceară de lucru şi speriată de ora care începea goală şi de toate orele viitoare goale, Sabina era totuş mulţumită că scăpase de corvezile lui, de discursurile şi nervii Prezidentei, de blândeţea indiferentă a doamnelor, de mizeria sordidă a localurilor, de aspectul unei populaţii de femei îmbrobodite, sărace, murdare şi rele. Intre un capac de canal, câteva lăzi cu gunoaie permanente şi două ghişeuri sparte, se petreceau şi binefacerea şi munca. Coridoarele păstrau dealungul păreţilor de var şi pe scândurile uzate şi grase de uleiuri minerale şi în aer, urmele contactului caritătii şi obiedenţei, în schimburi de procedee, vămuind sufletele de sus sufletele de jos, la o graniţă de baricade. Dispăruseră pieptănătura artistică, roşul pe buze al doamnelor venerabile, care nu vor să cedeze timpului un fir de păr, un centimetru pătrat de piele, un ochi, o vână sau un cartilaj, şi pentru care omul nevoiaş începe să existe aproximativ după ce alunecă şi cade, între spital şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cimitir. Pieriseră şi coarnele mustăţilor negre ostentative ale secretarului general cu mirosul de turmă şi de porc al institutului de milostenii.

După o fixare patetică de principii, Sabina abia intra în materie. Lumea săracă nu avea nici generozitatea cu tocmeală a celeilalte. Material mizeră, mizeria sufletului era mai accentuată şi mai definitivă şi caritatea pe măsura ei. Neputincioasă să inspire ură, ea trebuia să facă milă şi neputând să pretindă, ea trebuia să ceară şi să implore. Când s'a hotărît să îmbrăţişeze sărăcia şi chinul de bună voie, Sabina credea că săracii dispreţuiesc aurul şi bunurile şi că ostili şi voluntar concentraţi în desmoştenire, se pregăteau, desfăcuţi de prejudecăţi şi de aderenţe, la o viaţă curată şi la o biruinţă curată. Ei treceau fiecare cu mâna întinsă şi cu picioarele târâş, chemând cu o grimasă teatrală şi cu căutătura melodramatică pomana noastră cea de toate zilele, numele permis al dreptului câştigat.

I se evocau Sabinei tablourile de infern urît, mediocru şi acceptat ale sărăciei. Intr'o gară din Europa văzuse cândva un exod de populaţie evreiască prigonită, trecută prin două rânduri de baionete, baionetele care o trimiteau şi baionetele cari o primeau, ca s'o trimită mai departe, din fruntarie în fruntarie, peste Ocean. Ani de zile suferise obsesia unei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania 1933-1947

femei mari şi groase, o văduvă, care surâzând paturilor de puşti cu o gură fără dinţi, de sugaci, călca fruntaria cu şapte copii de mână, mai având pe al optulea în pântecul disgraţios monumentalizat într'un şorţ albastru şi într'o fustă crăpată. Şapte generaţii d prunci, la rând, duceau fiecare subt în ierea braţului un bagaj fără mate Cel mai mic dintre copii, legăn nesigure şi mâsgălit pe to scârlionţii bălani ai frunt' împiedicata lui înaj [illegible] unei oale de noapte [illegible] stupată cu un cap de cârpă.

Imaginea mizeriei [illegible] stice şi t[illegible] i-au dat-o totdeauna Sa [illegible] ei Evreii, care trăind în triburi şi grupuri — în familii — sporesc sărăcia individuală cu prezenţa unei sărăcii divizate şi împărtăşită în toate lamentabilele-i resturi colectiv. Un om singur îşi poate ascunde gaura dela haină: cârdul lui rătăceşte laolaltă gol. Ciudat popor! se gândea Sabina. El dă bancherii cei mai puternici şi săracii cei mai slabi, dar de vreme ce-i dă necontenit, şi paralel, tuturor Statelor din lume, însemnează că e frământat şi că în evreul sărac nu se poate stinge vocaţia şi înfrânge râvna. Sărăcia mahalalelor mele e alta! Acceptată, subscrisă şi fără termen, sărăcie aşezată şi în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

proprietărită, sărăcie cu dreptul la pomana Sâmbetei, instituită pentru ei.

— La urma urmei, Sabino! săracii trebue să rămâie săraci şi cerşetori. Ei sunt vicioşi, ca şi bogaţii milostivi, cei înfricoşaţi de o viaţă viitoare, în care nu cred dar de care se tem, organizată la început pentru trebuinţele averii şi acum întoarsă şi împotriva lor. Un ciocan de rachiu, un gologan, o păreche de încălţăminte tocite, hainele unui mort, întreţin neturburatele legături şi necesarele dependenţe. In această sărăcime există şi o înţelegere, Sabino, un contract: ea procură celuici care te jicneşte, dessertul suplimentar de carne cu ochi frumoşi, cu gura sângerie şi cu ceapsele alunecoase. Tu vreai o gloată inocentă şi înfrigurată, ca aceea care însoţea pe Iisus, pe Ion Botezătorul şi pe Pavel. Mută-ţi gândul, Sabină, şi caută-ţi neîntârziat de lucru, dacă tinereţea ta nu poate împrumuta zilelor şi nopţilor altceva decât osteneala braţelor şi un cuget senin.

Lipsa ultimului pol din buzunar e revelatoare precis, ca un termometru. Polul trebue recâştigat imediat. Indiferent dacă pentru menţinerea temperaturii pui pe foc scândură, fag, stejar, cedru sau mobilier de muzeu, jarul trebuie alimentat. Doamnele din societatea bună recunoşteau că Sabina e o bună croitoreasă şi o femeie de gust, dar ele n'aveau ce căuta în atelierul ei fără oglinzi murale, în care clienta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

se poate vedea întreagă, şi mai ales fără spectacol uman. Preţurile ei erau într'adevăr cele mai mici, conştiinciozitatea croitoresei calculând exclusiv timpul de lucru, după tariful necesităţii. Dar cine se opreşte la comicul considerat al ieftinătăţii? Cucoanelor le trebuia un ansamblu, o atmosferă, un salon cald, puţină muzică, poate că şi un bufet şi poate că şi mai mult, un pas de dans, un partener.

De a doua zi, Sabina şi-a găsit de lucru la clientelă şi a parcurs-o câtva timp. A îngenunchiat cu gura plină de ace, ca să prindă pe volanele clientelor agitate un volan şi să încerce croiala provizorie a unei fuste însăilate. A primit confidenţe scabroase. A putut să-şi dea seama câte anatomii strâmbe produce societatea bună, câte infirmităţi morale, câte disperări şi nuanţe de nebunie. A văzut efortul fiecăreia să evadeze din personalitatea ei caricaturală şi preocuparea constantă şi universală de falsificare, orice femeie dorind să fie alta, alături de bărbatul care îşi fabrică şi el pentru priveliştea politică o mască. Grasele voiau să slăbească şi slabele să se îngraşe, babele se voiau adolescente, brunele blonde şi ruchine, blondele oacheşe, îndreptate după dorinţă cu vopsele şi pudre. Sabina nu izbutea să asorteze persoana cu costumul şi culoarea. Picioarele groase doreau să fie văzute până la şale şi umerii inegali şi desechilibraţi ţi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

neau să decolteze spinarea până la centură. Pielea scorojită şi pigmentată avea pasiunea să fie expusă pe toate întinderile ei.

Câte o clientă o întreba:

— Sunt frumoasă, Aneto?...

Sabina era Aneta, Marie, Mimi, Raşela, ca un căţel care trebuie să răspundă şi dacă-l strigi ca pe o pisică, şi dacă-l chemi ca pe o căţea sau ca pe un gâscan. Frumoasele erau hâdele, scălâmbele, schiloadele. De câteva ori Sabina a fost scuturată de păr, pe când prindea o dantelă pe corsajul unei rochii de seară încercată dinaintea oglinzii.

— Aşa sunt eu, o informa clienta bine crescută, care îşi cerea scuze. Dar mi-e inima bună. Să nu te superi. Imi trece iute. Numai dacă mă necăjesc te rog să taci şi să nu-mi răspunzi...

Cucoanele erau nervoase cu deosebire a doua zi după ce pierdeau la cărţi sau după ce îşi prindeau amanţii cu alte persoane măritate. In zece jurnale nu găseau nimic, rupeau foile, mototoleau mătăsurile, le călcau în picioare. Apoi începeau destăinuirile.

Sabina a suportat regimul, suind şi scoborând toate gamele cu putinţă şi notându-şi într'un caet, personal, acasă, bucată cu bucată, monstruozităţile variate ale vieţii mincinoase, trăită la domiciliu. A văzut copiii lăsaţi în seama slugilor şi familia până în fundul ei. A

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fost asaltată de bărbaţii intorşi acasă în lipsa nevestii; frecată pe sâni, la cuier, de câte un soţ galant care voia s'o ajute. I-au fost propuse târguri şi rente şi câteodată în căsnicia depravată peste măsură, unde soţul şi soţia, luaţi împreună pentru stabilirea unei simple firme conjugale, trăind fiecare cu stricăciunile şi abjecţiunile lui, a răbdat destăinuirea la masă în prezenţa ei a ultimilor isprăvi condamnabile, cu linişte şi cinism. Unii şi-au dat în cap cu farfuriile în timpul fripturii. Singura putinţă de rezistenţă a găsit-o Sabina în nevoia documentării.

Intr'o seară, sosind acasă, şi-a luat în braţe copilul şi a plâns pe obrajii lui, sărutaţi cu o frângere a sufletului profundă. Copilul ei păzit şi sfânt trebuia să intre în lumea pe care o îmbrăca şi o desbrăca Sabina, să refuze sau să lingă sudorile sufleteşti ale acestor creaturi, care nu se vor schimba niciodată, multiplicate unele cu altele, perpetuate şi stabilite la un nivel. Pentru această calitate de oameni pregătea Sabina un copil bun, un om întreg şi nevinovat, ca să fie prostituat sau strivit. Gândul îi alerga dela ochii frumoşi al lui Vintilă, fericiţi de sărutarea repetată a mamei, cu mângâerile mici şi dulci al limbajului de leagăn, la revolver. Un minut de curaj ar fi terminat două vieţi cu neputinţă de împletit în viaţa celorlalţi. Ea voia să aşeze pe pi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cioare un flăcău fără prihană și-i da de fapt vieții un copil nepregătit. Dar ca să curme apocalipsa prin care treceau cu mașina de cusut, cu manechinul și acul, ea trebuia copilul să și-l omoare! Trebuia să-l asasineze ea, trebuia să-l vadă mort. Nicio judecată nu putea să-i acorde dreptul și suferința acestui act. Bine, rău, ceea ce s'a făcut, trebuie singur istovit.

Văzându-și mama plângând, Vintilă plângea laolaltă cu ea, simțind puterea motivului necunoscut adevărată, plângea ca atunci când fiind mic de tot și prunc în leagăn își însușea cântecele ei de întristare, rostite lui ca niște litanii și monoton, pe cusătura străbătută cu acul.

Sabina se ridică de pe copil, cu pumnii strânși.

— Nu se poate! Mergem înainte!

— Ce nu se poate? întrebă Vintilă cu o presimțire...

— Nu se poate să murim!

— De ce nu se poate? întreba Vintilă cu altă presimțire... Dacă vrei tu, mamă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Dragă Fănică, m'am gândit mult înainte de-a te ruga să vii, dar nu mai puteam amâna.

Ştefan Şileriu intrase în odaia mamei lui cu o foaie de hârtie în mână.

— Trebuie să fie ceva foarte grav, dacă măicuţa s'a hotărît să-mi trimită o scrisoare, zise surâzând... Era de ajuns să-i spui Caterinei... Ştii că nu mi-ai mai scris niciodată, mamă?... Şi ce termeni, mă rog! „Având ceva important a-ţi vorbi, te rog fă-ţi timpul să stai după amiază cu mine o jumătate de ceas". Mă prăpădesc după acest „având" de judecătorie... De ce te-ai mai ostenit să scrii şi nu mi-ai spus-o, ca să zic şi eu aşa „verbal"? Iţi fac cel puţin câte două vizite pe zi... Ce s'a întâmplat? Vrei să-mi vorbeşti, de sigur, de căsătorie.

— De când eşti logodit, nu-ţi aduc nicio învinuire, stai tocmai atât la mine cât durează îmbrăţişarea de plecare şi de sosire. Eşti aşa de grăbit încât vii gata îmbrăcat, cu pălăria şi bastonul în mână...

— Ştii cât sunt de ocupat, dragă mamă...

— Şi mai ales ghicesc cât eşti de îndrăgos-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tit... Nu roşi, băiatul mamei cel frumos... Aşa trebuie să fie şi-mi pare bine că este aşa... Dacă dragostea nu începe cu dragoste, timp şi tinereţe pierdute... Imi pare bine mai ales că Ioana te iubeşte la fel... Esenţialul. Dar de ce ţi-ai pus azi tocmai cravata asta pestriţă?...

Ştefan îşi căuta o atitudine cu stângăcie şi pe cât era de uriaş, pe atât se pitise în sine.

— Dacă ţi-a spus ea că îţi şade bine, n'am nimic de zis, adaose Doamna Şileriu cu o tresărire adolescentă în căutătura obosită. Fetele se pricep mai bine...

Ştefan Şileriu avea înălţimea puternică a unui Get şi o nevinovăţie copilărească în chipul lui alb şi proaspăt trandafiriu, contrastante. O sevă îmbelşugată pulsa în marele lui trup viguros, scânteind în ochii liniştiţi şi adânci şi în substanţa părului negru, cu firul gros ca de ibrişim.

— Când te făcuşi atât de mare, maică, Fănică? Mai ieri, alaltăieri, te împedicai de scăunel... Ia şezi colea niţel...

Ştefan îşi puse palma pe fruntea bolnavei şi i-o scoborî lin pe figură...

— Par'că arzi puţin...

— Nu, n'am nimic. De multă vreme nu m'am simţit atât de bine ca azi, maică. Dar stau subt influenţa celor ce vreau să-ţi spun... Nu-i chiar atât de lesnicios... O să afli lucruri atât de noui încât par'că m'aş teme să ţi le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

spui de-a-dreptul şi dintr'odată... Ştii, în seara când te-am pus să-mi citeşti din cartea pe care mi-ai adus-o?... Voiam de-atunci să-ţi vorbesc... M'am codit. Mai aveam, poate, unele îndoieli... A fost să te întrerup de câteva ori din lectură şi să-ţi spui: uite de fapt de ce te-am rugat să-mi citeşti... Mi-ai citit un ceas întreg şi pentru întâia oară n'am ascultat nimic, n'am auzit nimic, gândul mi-era într'altă parte... Pe lângă teama de a mă destăinui, ceeace m'a făcut să mai aştept, a fost şi teama de judecata ta, ca să nu greşeşti cumva...

— Mamă dragă, zise Ştefan... Se poate să bănui? Mama nu se discută şi nu se judecă... Şi mama lui Ştefan mai puţin decât oricare alta...

— In general, aşa este... Lucrurile, şi ştiute şi neştiute, sunt grupate în serii logice, de lucruri posibile... E mai greu când treci din seria ta şi te înfăţişezi într'alta... Câte odată noi trăim în serii logice succesive şi contradictorii... Vorbesc de cei care au avut vreme să trăiască. Unii duc, nu e vorbă, o viaţă întreagă într'o singură serie ne mai sfârşită...

— Nu înţeleg decât generalitatea acestei idei, zise gigantul, aşezându-se cu băgare de seamă în fotoliu. Ştii că trebue să fiu foarte atent cu scaunele. Am rupt vreo câteva... Sunt cel mai greu om din oraş. Nu e de mirare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dacă măicuța lui e femeia cea mai inteligentă. Dar nu mă pricep unde vrei să ajungi...

— Când te-am născut pe tine, micul mamii uriaș, nu mai eram la prima tinerețe... Eram numai în dragostea mea cea dintâia... De aceea ai și ieșit așa de frumos... Cum crezi tu că ies copiii frumoși? Așa, fără motiv?...

Doamna Șileriu întârziindu-și spovedania, căuta drumul cel mai de ocol și se retrăia.

— Tu nu știai, nu este așa? că am fost măritată de două ori... Vezi ce anachronic sună cuvintele. Asta însemnează în vorbe de tinerețe că am avut doi bărbați... Știai?...

— Mi se pare că da, n'aș putea să afirm... Am înnodat fără să vreau peticele, frânturile, întreruperile.

— Dacă nu te-a surprins întrebarea, însemnează că știai... Primul meu bărbat nu era gelos ca un bărbat, ci ca o fiară — și totuș totdeauna absent, absent din sufletul lui și de acasă. Nu vreau să-l bârfesc, era ceeace aș putea să numesc o personalitate, dar de moravuri vulgare. L-am prins cu toate servitoarele și țărăncile în toate odăile, noaptea în curte, la grajduri. Era nestăpânit. Ajungea să zărească o femee pe care n'o mai văzuse, trecând pe la ferestre. Se scula dela masă, brusc, și se ducea după ea. O ajungea oriunde. Satele de pe moșie sunt pline de copiii lui... Au vrut să-l omoare țăranii de mai multe ori și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nu l'au biruit. Avea câinii lui ciobănești care îl ascultau ca niște oameni. Străbătea cu ei noaptea satele călare: cine a vrut să se atingă de el a fost sfâșiat. Fugea noaptea din pat de lângă mine și se întorcea câte odată, a treia, a patra zi pe întuneric, plin de sânge... L-am ascultat și l-am urît, mi-era frică de el... Mi s'a dus o bună parte din tinerețe în robia lui, cu gândul la omul pe care-l iubisem: tatăl tău. L-am întâlnit după mulți ani dela prima mea căsătorie, față în față, in foyerul unui teatru. Bărbații s'au recunoscut. S'au măsurat, s'au insultat și a doua zi s'au întâlnit, fără să fi știut, pe teren. Ce s'a întâmplat atunci n'am putut afla niciodată. Bărbatul meu a cerut divorțul, și-a luat bagajele, s'a despărțit de mine umilit și s'a întors singur la țară. Condițiunea despărțirii a fost din partea lui să nu mai dau ochii cu moșia în care am trăit arestată o viață întreagă, să las să se creadă că am murit. A urmat căsătoria cu tatăl tău... Dragoste întârziată.

— Îți pare par'că rău, observă Șefan.

— Nu trebuia să fac ce-am făcut. Trebuia să mă resemnez... Nu oricine are dreptul să aibă dreptate și să și-o caute. M'am iubit mai mult decât trebuia. Aveam o datorie mai mare și am fugit de ea... Și am fost pedepsită. Starea în care mă găsesc durează cu mult dinainte de moartea tatălui tău. M'a chinuit întâi un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

bărbat şi după aceea, mai crâncen, urma lui. Sunt atât de nenorocită, Ştefane, cât nu se poate crede. Nenorocită fără nădejde, cu toate prilejurile de a nădăjdui, isprăvite... Mă munceşte întunericul, un întuneric rece şi gol... Şi vezi că nu pot măcar muri. Nu mi-am plătit încă păcatul...

Se isca o depărtare între mamă şi fiu, ca şi cum mama aparţinea unor lucruri şi fiul altora şi Ştefan avu sensaţia că zboară de pe acoperişul lui, pe care s'ar fi odihnit, un cârd de cocori veniţi dintr'o zare şi porniţi să străbată alta... Şi i se părea că mama lui exagerează totuş consecinţele unei păreri de rău de cămin.

— Cu tata nu ai avut nicio nemulţumire, zise Ştefan cu ochii în jos, ca şi cum voia să-i apere fantoma.

— L-am iubit cu disperare, Fănică, şi m'a iubit şi el. Dar eu l-am iubit aşa, crezând că scap de obsesia mea. M'am lipit de el ca o cămaşă, ca să nu aud decât bătaia inimii lui. M'am luptat să uit şi nu am putut. Nu se poate uita orişice... Ascultă, dragă Fănică, o femee trebue să-i rămâie credincioasă, cu toată jertfa, bărbatului cu care s'a căsătorit. Două căsătorii sunt prea multe pentru o femee. E nobleţa ei — şi viaţa trebuie trăită înainte de toate cu nobleţă. Femeile noastre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vechi au înțeles mai bine decât noi: ele se duceau la mânăstire...

— Nu știu ce să 'nțeleg, dragă mamă... răspunse Ștefan Șileriu cu delicatețe...

— Înțelege că din prima căsătorie am avut o fată...

— Nu știam! Nu mi-ai spus niciodată că am o surioară, zise Ștefan cu dulceață.

— Nu o mai ai, dragul maichii, și nici maică-ta nu o mai are...

— A murit? zise Ștefan cu suspinul pe care-l aduce această mare întrebare.

— Din nefericire, din mare nefericire, zise Doamna Șileriu... Intâi, mi-am făcut un alibi sufletesc. Sabina era mare...

— A chemat-o Sabina?... Ce mulțumit aș fi să am o soră, pe care să o cheme Sabina, cu care aș putea să ies la braț în mijlocul lumii... Trebue să fi fost frumoasă Sabina, zise cu inocență Ștefan.

— Nu pot să tăgăduiesc... Dar mi s'a părut că Sabina îl iubește mai mult pe tatăl ei decât pe mine... Și cred că nu m'am înșelat. Sabina avea un dispreț sarcastic pentru toate femeile. Nu aș zice că era o copie de băiat, dar era aproape un bărbat, în plus cu acest mare dispreț de scârbă adevărată. Am surprins la ea atitudini care m'au jignit și m'au îngenunchiat, și aluzii, care dovedeau cruzime de cuget. Mi s'a părut chiar că admite conduita ta-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tălui ei, încurajat să o urmeze cu o indiferență față de mine, care m'a izolat. Avusesem o speranță în fata mea și pe ea am găsit-o întovărășită cu tatăl ei. Poate că greșesc, dar așa mi s'a părut atunci...

D-na Șileriu încremeni cu vorba pe buze. Ștefan simpatiza cu această soră pe care nu o cunoscuse și de care afla acum.

— Am și în această secundă, zise bătrâna, sentimentul de atunci, că sunt izolată...

— Nu te supăra, măicuță dragă, am avut și eu odată o surioară, o surioară care a pierit chiar când am aflat c'am avut-o...

— Vream numai să mă explic, nădăjduind o achitare pentru viața mea toată dela tine... Nu mai am alt judecător.

Ștefan îi întinse brațele și-i sărută ochii, însă interesat de sora lui, căreia îi zâmbea cu amărăciune.

— Tata, zise Ștefan, fără să-și dea seama, căci el simpatiza și cu acel tată care nu a fos și al lui — tatăl Sabinei, vreau să zic, a iu bit-o desigur, mult...

— Dragoste cruntă și bolnăvicioasă, Fănică, groaznică! Fata lui era mai presus de viață, mai presus de mândrie, mai presus de cinste. E adevărat că averea îi permitea să satisfacă tot ce putea ea să dorească. Dar dacă n'ar fi avut nimic și ar fi trebuit să fure, să prade, să devasteze, să dea foc, să asasineze ca să-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

procure fetii lui un confort care i-ar fi lipsit, el ar fi făcut-o... Ți-am auzit adeseori severitățile de magistrat, Fănică. Bagă de seamă! să nu te înșeli măcar în aprecierile tale secrete: hoții de rând, bandiții, escrocii, renegații, ticăloșii, au adese ori un motiv onest al isprăvilor pedepsite: o dragoste mai puternică decât scrupulul moralei organizate... Dacă fetei lui i-ar fi trebuit un ochi și amândoi ochii ca să experimenteze în laboratorul ei, tatăl și i-ar fi scos într'o eprubetă.

— Sabina nu era cu voi, când ați venit dela moșie?

— Dacă ar fi fost cu noi, poate că nu s'ar fi schimbat nimic. Era în streinătate... Plecase într'o vacanță și nu s'a mai întors. Legăturile dintre mine și tatăl ei se găseau slăbite mai ales din pricină că ea suprimase și corespondența cu noi. Discuțiile noastre tot mai dese și mai violente, veneau dela educația primită de Sabina și pe care ne-o reproșam unul altuia și ne acuzam. Bărbatul meu a parcurs toate țările ca să dea de ea și s'a întors la moșie demoralizat. Viciile lui au sporit monstruos. S'a apucat și de băut. Când se 'mbăta, ieșea cu biciul și cu pușca la oameni, hotărît să-i doboare dacă ar fi suflat... A murit și el, fără să-și vadă fata, cum n'am văzut-o nici eu... Am avut știre dela un sa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

natoriu din Saconnex. Uite. Citeşte scrisoarea...

— A voit să moară în locul şi în odaia unde a stat fata lui acum 20 de ani... E cumplit!

— Ai văzut? ăsta era Costache Voinea...

Numele îl făcu să tresară pe Ştefan, izbit de o similitudine şi D-na Şileriu a simţit. Ştefan căutându-şi de lucru cu mâinile inactive atârnate între genunchi, îşi învârtea degetele mari.

— Dragul mamii, nu s'a terminat. Suntem numai la început. Sabina are un copil...

— De unde ştii? unde e copilul? de ce nu mi-ai spus dela început?

— Linişteşte-te, maică, de asta vorbim şi de-aceea te-am chemat. Mi-ai dat o jumătate de ceas.

— Mai începe vorbă, mamă! Toată noaptea, nu o jumătate de ceas.

— De unde ştiu, m'ai întrebat. A fost aici...

Nervozitatea lui Ştefan trecea peste margini.

— Aici, la tine? la noi? şi nu mi-ai spus nimic?... Cum se poate asta?

— De ce te-am chemat, puiul mamii; nu ca să-ţi spui?...

— De ce mi-ai ascuns atâta timp?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Acum am aflat şi eu, dragul mamii.

Faţa lui Ştefan se înseninä de-odatä ca la apropierea unui copil care i-ar fi venit de-a-buşile în braţe, ca să-l ridice de jos până la piept.

— E mic, mititel?... întrebă Şileriu, care pierdea timpul din vedere. A venit cu cineva... Cine l-a adus?

— Nu-i prea mic, dragul mamii, e de-o seamă cu tine... Şi l-ai adus tu...

Ştefan Şileriu păşi din fotoliu de-a-dreptul în mijlocul odăii, cuprins ca de un cutremur de nebunie, alternat cu o veselie zgomotoasă, succesiv întunecat şi fulgerat de acelaş sentiment.

— Vintilă Voinea! răcni Ştefan... El e!

— El, dragul mamii...

— Mă duc... sărut-mâna mamă... Lasă-mă să te sărut de o sută de mii de ori, mamă dragă! mamă dragă! mamă dragă! N'a mai dat canalia de zece zile pe la noi... Nu mai pot să aştept... Mă duc să-l aduc.

— Stai jos, dragă Fănică, încă nu s'a terminat... Vintilă nu ştie nimic... El nu mi-a spus nici cum a chemat-o pe mama lui. Eu nu i-am spus nimic...

— Atunci, de unde ştii că Vintilă e fiul Sabinei... Ai avut vre-o dovadă?

— Mai multe... îl chiamă Voinea: Numele primului meu bărbat. Seamănă cu Sabina ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

o picătură de apă... Are și aluniţa ei dela mână... O parte din glasul ei... mișcările ei, piciorul ei, stilul ei de gândire... mă-sa leit. Și mi-a vorbit de Sabina, ca și cum o aveam dinaintea mea... L-a recunoscut și Caterina. Când l-a văzut s'a împiedicat să cadă.

— Ai putut să te ţii?

— Mi-a venit de mai multe ori sfârșeală, am leșinat, vorbind cu el. Am fost gata, gata să-i spui... Nu i-am spus nimic. M'am gândit să nu fac rău. Vintilă nu reacţionează ca toată lumea. M'am temut... Sabina a suferit cu el 18 ani de mizerie neagră. Fără nicio îndoială, ea și-a aplicat sicș severităţile dispreţului ei de femei... Nu vreau să-l pierdem tocmai acum când am pus mâna pe el. Să nu te pripești. Trebuie luat încet.

— Vreau să-l văd numaidecât, mamă. Nu mai pot să trăiesc fără Vintilă.

— Puţintică răbdare, lasă-mă să sfârșesc. Incepe rolul tău... Din lungile convorbiri cu Vintilă am căpătat dovada că băiatul ăsta care e al nostru, cărturar cum este și profund onest, refuză lupta, dată de alţii cu o penibilă impetuozitate, ca o faptă trivială. El nu-i cere vieţii nimic, mulţumit cu puţin, cu o infimă fracţiune din acest puţin. Inaptitudinile lui se vor putea modifica: asta nu mă prea preocupă. E îngrijitoare starea lui sufletească!... Până la vârsta lui, nu s'a schiţat niciun ro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

man... Romanul lui de dragoste e Sabina... Mama îi umple toate intervalele sufletești, care la un tânăr de anii lui așteaptă, goale ca ramele unui stup, să fie împlinite cu fagurii reginei. Capacitățile lui sunt exclusiv locuite de ea. La el viața, și bucuria, și întristarea, și geometria, și algebra, încep cu mama, nu cu o mamă regretată, dar cu o mamă prezentă, care îl covârșește ca o logodnică și ca o soție. Sentimentul lui e taciturn și violent. Fără voia ei, printr'un sacrificiu de fiece secundă și prin consacrarea ei totală lui, ajutată și de o natură sensibilă extravagant și efeminată, copila mea și-a neutralizat copilul ei... El o vede când citește, când se bucură și când lăcrimează, gândul ei l-a sorbit întreg și fizicul lui e inexistent. Și îmbucătura îi este împărțită în gură în două bucăți, din care una și ceadintâia este a ei... Ca și cum Sabina nici n'ar fi murit ci s'ar afla vie în ființa lui vrăjită, el trăiește, topit în ceața ei, fericit când poate să se scufunde în singurătățile neturburate. Mi-e frică de ceasul în care va înțelege că Sabina a murit într'adevăr și când va ieși din halucinarea lui.

Vintilă dispune de toată averea bunicului adormită: o avuție însemnată îl așteaptă. Descurcă-i-o tu, pune un advocat să-i organizeze proprietățile. Ele produc zilnic o bogăție necheltuită. Să i le dea în mână, să simtă că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

sunt ale lui. Cred că înțelegând gustul belșugurilor, el se va împăca și cu viața.

Să ne gândim la un program de gospodărie pentru Vintilă. Du-te la el, caută și-l mută la noi, scoate-l în orice caz dintr'o odaie care îl suge și-l anemiază. Du-te cu el la un croitor, comandă-i câteva costume, înoiește-l de sus până jos, cumpără-i lucruri multe, fine și scumpe, dă-i bani, scoate-l, plimbă-l, poartă-l pe la teatre, restaurante și localuri de petrecere. Mută-i viața din loc... Și m'am mai gândit la ceva... la sora logodnicei tale...

O bătaie în ușă opri vorba precipitată și însuflețită a D-nei Șileriu, care se uită interogativ la fiul ei. Era bătaia cunoscută.

— Mai vorbim mai târziu... șopti bătrâna.

— Vintilă! strigă Ștefan, aruncându-se înainte, dar întrerupt cu brațele întinse.

Vintilă saluta ca în Evanghelii.

— Pace vouă! zise Vintilă cu o voce stinsă și nouă. Accentul cuvintelor aparținea unei stranii sincerități. Bătrâna și fiul ei avură senzația de groază că o scară abia construită se clatină și se deslânează.

Câinele ieșindu-i înainte, venea spre Vintilă cu șovăieli de altitudini sentimentale.

— Mi-a fost tare dor de tine, câine. Nu mai știu cum îți zice. Bubi!

D-na Șileriu îl lăsă să-l cheme Bubi, impresionată de absența abstractă a lui Vintilă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— O să stau niţel jos, zise Vintilă, chemând căţelul cu semnul obicinuit pe genunchi. A! sărut-mâna D-nă Şileriu. Bună ziua Ştefane: nici nu te vedeam.

Vintilă, abia răsturnat în fotoliul vechilor convorbiri cu bolnava, păru să-şi aducă aminte ceva şi sări din scaun:

— Nu înţeleg ce caut la voi? Cum am nimerit aci? Plecasem într'altă parte...

— Te aduce inima, Vintilă, zise Ştefan. Fă-ne plăcerea să stai jos. Tu aici ai vrut să vii dar ai uitat...

— Crezi? zise Vintilă, uitându-se în oglinda dulapului, ca la un străin. Îşi duse mâna la frunte, dela o tâmplă la cealaltă, lăsându-şi-o să alunece de-a-lungul obrazului până jos. Îi crescuse barba de două degete, paliditatea feţei slăbite căpătase un ton alburiu de tibişir şi ochii duşi în fundul orbitelor umbroase, goale, aveau o licărire mată de plumb. Mâna lui, lăsase în palmele lui Ştefan o senzaţie durabilă rece, unghiile aveau o gălbeneală albăstruie, şi gâtul, redus şi subţiat în gulerul tare al cămăşii, părea ocolit de un abajur.

— Ai fost bolnav? zise D-na Şleriu.

— Eu? răspunse Vintilă. De ce?

— Te găsesc obosit... Ţi-e cam obosită şi vocea.

— Am fost foarte ocupat, peste măsură de ocupat, zise Vintilă, ca un advocat cu multe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

procese şi continuându-şi fraza în minte, atent să înconjure precis cu degetul mare al mânii drepte, o unghie pătată de cerneală.

D-na Şileriu şi Ştefan simţeau că dacă nu i-o întrerup, tăcerea lui Vintilă putea să fie definitivă.

— Nu vrei să ne spui şi nouă cum ai fost ocupat? zise Ştefan.

Vintilă răspunse cu placiditate, după reflexiune şi privindu-şi degetele fix:

— A fost pe la mine mama...

— Doamne, Dumnezeule! strigă nestăpânită D-na Şileriu.

— De ce vă miraţi aşa, D-nă Şileriu? Nu are voie mama să vie la mine? N'am aşteptat-o destul?...

— E la tine acasă? întrebă Ştefan Şileriu, urmărindu-l în gândirea lui, ca pe marginile unui precipiu de ghiaţă.

— N'aş fi putut să o las singură... A plecat... A venit de mai multe ori şi a plecat. Nu poate să vie decât noaptea...

— Ai vorbit cu mama ta?

— Nu mai vorbeşte... Sau mai bine zis, vorbeşte fără să grăiască... Spune ceva şi o aud cu ochii... Aş vrea să vorbesc şi eu ca ea, cu gândul. Ea vorbeşte şi cu mâinile.

— Trebuie să-ţi fi spus multe lucruri, zise Ştefan, palid, par'că oglindit într'o apă otrăvită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Nu prea multe. A venit să-mi spuie, răspunse, slăbindu-şi de tot şoaptele şi ridicând un deget spre buze, tainic, că pot să desfac pachetul şi să-l citesc...

— Ce pachet?

— Nu ştii? pachetul pe care mi-a spus să nu-l desfac zece ani... Era pecetluit. L-am desfăcut...

— Ai găsit scrisorile?

— Care scrisori? întrebă Vintilă... Nu era vorba de nicio scrisoare. Am găsit două caete. Sunt la mine... Nu le mai las acasă.

Vârându-şi mâinile pe gaura jiletcii, Vintilă scoase din sân două carnete, legate în piele moale, vişiniu şi verde...

— Mi-a spus şi mama să nu le las acasă, că mi le poate fura cineva.

Vintilă se sculă cu greutate în picioare şi făcu o declaraţie solemnă.

— Nu mai mă chiamă Vintilă Voinea! zise Vintilă.

— Ce vrei să spui? întrebă cu sufletul ostenit Ştefan.

— Vreau să spui că mă chiamă Horst...

— Horst? se uimi Ştefan, întinzând mâna să pipăie caietele surorii lui.

— Am lămurit mai multe puncte foarte întunecate, Doamnă Şileriu... Tatăl meu a fost William Horst, căpitan în marina engleză şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pot să vă mai spui că mama mea a fost Sabina Horst, soția lui...

Cu toate că o confirmare verbală devenise de prisos, Doamna Șileriu scoase iarăși un strigăt, mai potolit.

— Au fost căsătoriți! zise satisfăcută în preceptele ei bătrâna.

— Vezi bine! răspunse Vintilă. La pagina 87 e descrisă căsătoria.

Vintilă surîse.

— Era jurnalul ei, în care mama ta își făcea însemnările zilnice? Nu vrei să mi-l dai nițel? îl ceru Ștefan.

— Nu pot să-l dau din mână! Cel verde e al tatălui meu, adause Vintilă cu un timbru ciudat pe aceste ultime cuvinte, pe care nu le rostise niciodată. Și ca în vis:

— Nu mai e nici mama, nu mai e nici tata... E numai Vintilă singur... O lacrimă lucidă îi umezi lumina ochilor.

— Taci, nu mai spune așa, zise Ștefan... Vintilă nu e singur... Vintilă ne are pe noi.

— Pe voi... Dar cine sunteți voi?... Azi sunteți și mâine nu mai sunteți.

Ridicându-și-o întinsă până în dreptul gurii, Vintilă suflă peste palmă, ca într'un așternut de praf care fuge.

— Știi că o să iau cățelul îndărăt. Mi-am adus aminte cum îl chiamă: îl chiamă Mocățun.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ce vorbă e asta?... Cum o să-l iei indărăt? zise Ştefan.

— La subsuoară... E mic, răspunse Vintilă. Vreau să-l vadă şi mama. Cred că iar vine la noapte. Cât e ceasul? Ea vine pe la două... Mai e vreme, dacă nu cumva vine in lipsa mea... Ştii, dragă Ştefane, n'aş vrea să mă aştepte.

— Dacă nu veneai nici astă seară, zise Ştefan, pusesem de gând să viu eu la tine... Şi ştii ce mai vreau? Să te iau ca să te muţi la noi... Ţi-am pregătit o odaie frumoasă sus.

— Să mă desparţi de mama? zise Vintilă, ascunzându-şi albumele în sân, ca de o ameninţare.

Doamna Şileriu îi zise pe neaşteptate:

— Nu vrei să-mi zici şi mie mamă, ca să-ţi zic şi eu Vintilă?

Propunerea îl turbură. Vintilă tăcu intrând ca într'un zid.

— Zi-mi atunci: mamă-mare, bunico... Mi-ar plăcea mult.

Vintilă tăcu împietrit. Preţul unui singur cuvânt avea valoarea unei convingeri, sau a unui ideal. I se părea că i se cere să se lepede şi să renege.

— Ce vrei să iei? întrebă Doamna Şileriu, voind să schimbe atmosfera şi să derive, cu grije de slăbiciunea lui Vintilă. Să luăm împreună o felie de şuncă şi un ceai.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— M'am lăsat de mâncare, zise Vintilă, ca și cum afirmă că s'ar fi lăsat de tutun.

— Ești extraordinar! Cred că glumești, zise Ștefan, nu fi copil.

— Am vrut să văd dacă pot și am putut. Mi-era imposibil să citesc caietele mamii și să mănânc... De o săptămână am suprimat și somnul... și mă simt foarte bine. Am învins două dobitoace: unul cerea hrană și celălalt odihnă.

— Dragă Vintilă, mă superi, zise Ștefan. Cu începere de acum ai să mănânci toate mesele la noi. Și fă cum ți-am spus: mută-te aici.

Vintilă se sculă să plece, dar părăsit de puteri, căzu pe scaun înapoi.

— De ce nu mă lăsați să plec? zise Vintilă. Mi-ai făcut ceva. Nu mă mai țiu pe picioare. Ce mi-ai făcut?

— Nu vezi că te-au slăbit foamea și neodihna?

— Nu mi-e niciodată foame, zise Vintilă. Nu mai îmi e nici somn.

— De post a 'nceput să-ți miroasă și gura.

— Nu-i adevărat! răspunse Vintilă, adus la realitatea că poate să fie adevărat.

— Ia o leacă de șuncă și un păhăruț de vin. îi zise Doamna Șileriu pe moldovenește, cu o diminutivare cordială.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

O tavă plină fusese așezată lângă patul bolnavei, pe o masă ușoară.

— Mă faceți să mănânc cadavru, zise Vintilă, servit în mână cu o felie de pâine învelită cu o foaie de carne.

— Poți să iei și fructe... Trebuie neapărat să mănânci. Nu vezi că te prăpădești pe picioare? Ce vrei să mori?

Vintilă înălță din pământ o căutătură iluminată către Șefan.

— Ce bine ar fi!... Dar cred că nu se va putea, zise Vintilă suspinat. Imi pare rău oridecâteori mănânc și mă revolt oridecâteori mă fură somnul. Robii blidului și ai saltelei! E desgustător. O jumătate de viață putrezești lungit și un sfert din ea te mâzgălești cu grăsime.

— Mai ia un pahar, zise Ștefan. E un vin din viile noastre...

— Il simt până în vârful picioarelor, zise Vintilă, zâmbind cu naivitate. M'am îmbătat.

După al doilea pahar și a treia porție de șuncă, Vintilă ațipi, ca un copil adormit cu țîța pe buze.

— I-a făcut bine, șopti foarte încet Doamna Șileriu, mulțumită...

— Ai văzut cum vorbea când a venit? Aiurise...

— Ce-i puțin lucru, să lupți cu natura?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

zise Doamna Şileriu ştiinţific. Cum facem să-l mutăm la noi?

— Mi se pare foarte greu, zise Ştefan.

— Vezi? Nu a fost ce crezusem eu... A fost măritată. Dar să nu-i spuie ea nimic, măcar lui tată-su? asta nu înţeleg.

Vintilă dormise mai bine de o jumătate de ceas, păzit de grija celor din odaie, fiecare desfăcând pentru el din tăcerea lui un fir personal de gândire, bolborosit ca într'o cataractă zbuciumată în întuneric. Şi ar fi dormit încă mult dacă „javra" cum s'a răstit Ştefan la câine, care dormea şi el în perina lui, nu ar fi visat poate o pisică şi n'ar fi lătrat din somn. Deşteptându-se, Vintilă, înfricoşat că l-au putut carnea şi oasele trăda şi totuşi sperând că nu a sforăit, întrebă:

— Ce-am făcut, Doamnă Şileriu? Mi se pare că am dormit...

— Te-ai odihnit şi Dumneata niţel, şi ţi-a făcut bine, zise surâzând bătrâna. Nu e nicio ruşine... De noi nici nu trebuie să-ţi fie ruşine, niciodată... Uite, ţi s'a mai înseninat faţa... Să nu mai faci aşa, să nu dormi şi să nu mănânci... Ai de trăit o tinereţe şi o viaţă şi noi avem cuvinte serioase să credem că ai să fii foarte mulţumit când ai să ştii mai mult... Eu o să-ţi spui Dumitale într'o zi o poveste frumoasă, care o să-ţi placă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dinaintea atitudinei indiferente a lui Vintilă, plecat cu fruntea pe mâinile răzimate în coate pe genunchi, privirea Doamnei Şileriu se strecură întrebătoare către fiul ei, dacă trebuia spus ceva mai mult deocamdată. Ştefan răspunse negativ, din sprâncene.

Vintilă părea că iese din halucinarea cu care venise.

— Nu ne mai spui nimic? întrebă Doamna Şileriu.

— Ba da. M'am clarificat. Vreau să vă spui că nu sunt om ca toată lumea...

— Şi-ţi pare rău că faci excepţie prin originalitate? E distincţia dumitale.

— Dacă ar fi originalitate şi distincţie!... Dar e altceva... cu mult mai rău...

— Ţi-am mai spus de câteva ori să renunţi la această falsă analiză, zise Ştefan. Pe de o parte analizezi până la fierbinte, şi pe de alta primeşti tot ce-ţi trece prin minte ca un dar de suferinţă indiscutabil.

— Tocmai! zise Vintilă. E ceeace mă torturează şi mă suprimă: dezechilibrul meu.

— Mai născocişi un cuvânt...

— Cuvântul pentru mine e vechi ca şi starea pe care o numeşte... Nu te amăgi, Ştefane, sunt mai preocupat de starea mea sufletească decât ţi-ai putea închipui. Am un suflet inegal şi şubred. Numai şi nevoia de a mă judeca, scruta şi cântări, ca principală activitate in-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

terioară arată caducitate morală... Tinerii de vârsta mea nu se împiedică în rădăcinile şi buruienile sufleteşti. Ei trăiesc! Eu nu trăiesc...

— E criza morală a tinereţii. Toţi am avut-o sau o avem.

— Altă formă, Ştefane... Forma mea este a unei vieţi, trăită de mult şi isprăvită de mult. Ştiu gustul tuturor lucrurilor pe cari nici nu le-am gustat şi sunt obsedat de finalităţi. Nu pot începe nimic pentru că ştiu dinainte sfârşitul. In 20 de scheme se cuprinde toată existenţa: în mine, geometria lor e rezolvată mintal. Am toate rezultatele în parenteze, ca într'o carte de aritmetică elementară, pe care eu o citesc de-a'ndaratele.

— O să-ţi schimbi viaţa şi ţi se schimbă numaidecât şi schemele.

— Nu se poate, Ştefane: sunt definitive şi inflexibile. N'ai văzut că nu-mi place nimic? şi mi-ar plăcea să-mi placă. Aş vrea să-mi pot duce viaţa pe dinafară, ca voi toţi: de ce crezi tu că trăiesc eu numai pe dinăuntru şi că descompun sufletul aparenţelor, inoculându-le caria rece a sensibilităţii mele? Sunt vătămat în substanţă, nu mă pot bucura de nimic. Auzi tu? de nimic. Cum socoteşti tu că aş putea să fiu viteaz, când sunt un fricos? Aş vrea să fiu obraznic şi sunt timid. Aş vrea să răcnesc şi să mă bat în piept, mărgi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nit în ocolul unei idei sau al unei stupidităţi, în care să cred sau să mă pot preface a crede şi-mi este scârbă: e facil. De ce mă scârbesc eu, acolo unde ceilalţi sorb cu lăcomie? De ce vine la mine indigestia înainte de a pune măcar furculiţa? Sunt meditativ şi parcurs de febră acolo unde toată lumea, lacomă şi brutală, e scelerată. Vreau să fiu şi eu un scelerat. Da, să mă tăvălesc cu ochii închişi în bucuriile amare, ca toată lumea. Nu pot. De ce nu pot? Am pus urechia la toate uşile la care ţi se răspunde prin gaura cheii: n'am primit răspuns. Şi acum, târziu, foarte târziu, m'am dumirit. Am aflat care-i boala mea dar identificarea ei serveşte numai la ştergerea schiţelor creionate în obscuritate şi care amestecau semnele topografice: am o hartă clară şi atâta tot: nu locuieşte. Locul e imposibil.

— Şi care-i explicaţia ta la atâtea erori câte cuvinte încâlceşti?

— Sunt un hibrid, Ştefane... Nu pot utiliza nici pe Englezul aventurier din sângele meu, nici puterile de hotărîre ale mamei. Sunt urzit din două materiale ce nu se urzesc între ele: beţe şi lână. Nu merg împreună. Lemnul rămâne tărâţe şi firul moale scamă. Ridică velinţa ţesută din ele: ţesătura e pulverizată: se risipeşte. Sunt un covor risipit, Ştefane. Vezi că nu se poate face nimic?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Teorie şi cărturărie, zise Ştefan. Indemonstrabil.

— Un suflet şi o viaţă nu-ţi demonstrează ţie nimic? Uită-te la mine. Sunt de sus până jos, în tot sufletul meu, o corcitură! Pe mine nu mă impresionează absolut nimic din câte te entuziasmează pe tine, în viaţa pe bucăţi şi varietăţi. Dacă ne înţelegem în opiniile noastre abstracte, în judecăţile critice, ele sunt cerebrale şi nelocalizate. Localul, şi fizic şi de simţire, mă lasă indiferent. Tu care crezi că ştii mai multe decât mine, dă-mi o explicaţie... Şi trebuie să-ţi adaug că educaţia mi-a fost sănătoasă şi că moralul mamei a fost de o duritate şi de o corectitudine de diamant...

Ca şi cum făcuse o sforţare peste rezistenţa lui şi urcase agăţat ca un păiajen un părete de prăpastie vertical numai cu mâinile până la gura ei şi s'a prăbuşit înapoi, Vintilă. frânt din umeri şi-a lăsat capul pe piept, sprijinit în bărbie. In patul Doamnei Şileriu era ediţia lui Pascal. Vintilă o luă, întoarse câteva foi, închise cartea şi citi cotorul cu litere de aur.

— Tovarăşe! zise Vintilă, clătinând din cap... Omul cu groapa după el... Omul trestiei gânditoare!... Vream de mult să-l bag în sobă, zise Vintilă, îndreptându-se către cămin.

— Iar faci copilării, dragă Vintilă, zise Ste-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fan curmându-i drumul. Pascal nu se aruncă în foc. Dă-l încoace.

— Fiindcă zici tu, Ştefane... Dar omul nu e o trestie, dragă, omul e un par; omul nu gândeşte, omul ţine gardul dela coteţ... Ce e omul, Doamnă Şileriu? zise Vinţilă, reluându-şi locul şi mângâind fruntea căţelului, care-i da capul, culcându-şi-l pe genunchii lui, cu o vădită intenţie de a-şi consola stăpânul... După mine, omul e un purice mare, care sare spre cer şi cade 'ndărăt, fără să-l ajungă... E plin de purici pământul, Doamnă... Ori nu e purice?... Nu e purice, e schelet... Altădată vedeam şi carne pe el... Carnea nu se mai vede nici ca un albuş. Mă întâlnesc peste tot locul cu scheleţi... Fac treabă, aleargă, ca printr'un cimitir şi noaptea se culcă... Scheleţi fără sex, neutri şi uniformi... Scheletul Dumneavoastră, Doamnă, şi scheletul lui Ştefan, sunt cu totul la fel, unul mai mare şi altul mai mic; atât. Gândeşte scheletul? Nu. Sună oasele, ca tacul în bile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ați mai auzit voi, fetelor, de vreun băiat care să iubească numai pe măsa?

Batjocura, spusă cu necruțare și cu un accent de parvenitism în carieră și morală, venea din buzele de foarfecă, întinse ca două sfori paralele pe fălcile slabe între urechi, ale unei foste celebrități.

— Ce fel de întrebare e asta? întrebă cea mai autorizată.

— Să vă explic. Nu e un sugaci. A trecut de patru ani, a trecut de 20... E un gogeamite doctorul în matematici...

„Fetele" se puseră pe râs. Aproape goale și cu ușile date de părete pe coridorul îngust, ele se pregăteau de premieră, fardându-și masca, încercând perucile și trecând în desordine prin cabinele cu cabotini, ca să ia un calîp de cacao sau să împrumute un roșu mai aprins. O ceață de pudră, de parfume cu tării confundate și de crud miros de cocă și huști acrea paradisul din dos al minusculului teatru, asaltat pe scara de serviciu de imberbi cu apa la gură și de admiratori zbîrciți. In așteptarea rezultatelor dela cassă și a biletelor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gratuite, ţinuţi în respect de valeţi şi pompieri, ei erau precipitaţi din când în când val-vârtej înapoi din călcâie, la trecerea câte unui favorit cu blană, care îşi putea permite să pipăie bărbia cu gropiţă a unei artiste şi să-i puie ca unui cal de curse mânuşa pe şold.

După trecerea directorului de scenă, care înjura pe coridoare ca un surugiu, artistele s'au îmbulzit respectuos la cabina Tinei, lacome de noutăţi inutile.

— Spune croitoreasa! zise Tina... Lucrează pentru o viitoare mireasă, care are o soră şi care ar fi voit să o mărite şi pe ea, cu un matematician îndrăgostit de măsa, nota bene, adaose în latineşte, de măsa lui... Toate insistenţele au rămas nota bene de prisos.

— Trebuie să fie vreunul din ăia care... ştii, o ia la mână, căuta să ocolească şi nu isbuti. o persoană îmbrăcată în mauve de liliac... S'au mai văzut de ăştia... Astea vreai să ne spui?

— N'am vrut să spui nimic... se retractă Tina, indignată. Mi-a scăpat şi mie o vorbă: voi v'aţi adunat ca gâştele.

— Eu le-aş tăia ăstora degetele cu satârul pe pragul uşii. Atâtea fete drăguţe aşteaptă un băiat bun şi poftim!... Şi tocmai dela matematici, soro?... ăştia păreau mai serioşi.

— Tocmai fiindcă sunt prea serioşi... Cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ăla însă e altceva, că trăiește cu măsa, mi-a spus croitoreasa...

— Eu n'am spus așa, interveni croitoreasa vexată și care isprăvise de ajustat un clin. Domnișoara voia să știe ce mai e pe la clientelă. I-am povestit și eu câteva nofturi și un caz foarte trist. Eu am spus că mama Domnului Profesor a murit...

Cuvântul „a murit" în mijlocul forfotei anatomice și al veseliilor artificiale dintre cabine și culise, făcu efectul unui pahar cu apă rece, aruncat peste decolteuri și fese.

— Așa spune! Vezi?

— Nici n'am spus altfel, răspunse croitoreasa, v'ați pripit Dumneavoastră. Domnul Profesor e altfel de om.

— Nu mi-ai spus tu, fă, că s'a ținut cu măsa?... răcni Tina, ridicând pumnul în vârful brațului rud, ca un băț.

— Ferească Dumnezeu! Domnișoară... Și altădată să ții pe *tu* și pe *fă* pentru acasă la Dumneata. Sunt femeie în vârstă... N'am fost totdeauna croitoreasă de teatru... Nu sunt nici fată de căruțaș.

— Arde-o!... Inghite-o!...: se auzi din cârdul care se depărta al actrițelor pe jumătate goale.

— Acum o iau de păr și mătur cu ea toată sala, zise interpreta principală, persoană uscată, vânătă și veninoasă.

— N'a fost căruțaș ta'ssu. A fost mătură-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

tor, zise croitoreasa, care trecuse într'altă cabină, să încerce alte costume.

— Ai spus, madam Amalia, că mama profesorului a murit, zise o fetişcană dintre artiste, decent, emoţionată... Profesorul nu poate să o uite.

— Adevărat, Domnişoară... Lucrez în casa Domnişoarei care se mărită, de când mi-a murit bărbatul, de zece ani, şi am cunoscut-o de mică... Domnişoara ia un magistrat, un tânăr din toate punctele de vedere, zise Amalia cu nobilă pedanterie, foarte bine... Domnişoara mai are o soră, a doua domnişoară... Magistratul are şi el un prieten, ca un frate, pe Profesor... Trebuia să se facă două căsătorii odată... Nu s'a putut.. Profesorul îşi iubeşte mama atât de mult, că nu mai poate iubi nici o altă femee. Punct. E tot una ce-am spus eu cu ce spune şteoalfa de dincolo? I-e necaz că-i ca o scândură şi n'are şi ea un pic de ţîţe. Moare, plesneşte... Are şi ea nişte scârbe de fleici... ca o căţea fătată... Dar cine-i de vină că nu i le-a făcut măsa cu tată-su căruţaşul?...

— Desigur că nu, răspunse Domnişoara actriţă. Dar, să te 'ntreb ceva, Profesorul e tip?...

— E cât se poate de bine, Domnişoară. O să-l vedeţi astă seară la spectacol, în avant-scenă. Se mai face astă seară o încercare: Vin părechile amândouă... Domnul Şileriu, cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

se numeşte judecătorul, ţine să se facă orişicum şi a doua căsătorie... Dacă i-ar fi tată şi tot nu s'ar ocupa atât de mult de prietenul lui cel mai bun... De trei luni de zile îl duce peste tot locul, ca să uite... Au fost amândoi în streinătate şi a trebuit să se întoarcă repede: mormântul mamei e aici... L-a purtat prin toată lumea, l-a dus şi l-a întors în fel şi chipuri, doar o uita... Nu poate să uite... Dragostea lui în loc să descrească, sporeşte şi, mi se pare chiar, Doamne iartă-mă, că Profesorul s'a cam ţicnit... Oamenii prea deştepţi, Domnişoară. nu trăiesc şi copiii prea deştepţi nu se joacă.

— Tot n'am rol astă-seară, zise tânăra artistă... Zici că vine în avant-scenă? O să-l caut.

Prin gaura cortinei se putea urmări interesanta distribuire treptată a publicului, adunat în staluri şi ranguri, în vederea unuia şi aceluiaş lucru, toaletele, averile, categoriile, bijuteriile, ediţiile infinit variate ale oamenilor, hotărîţi să stea locului, timp de trei ore, atenţi la evoluţiile unui punct. Vintilă Voinea, încremenit într'un colţ, număra fără să vrea cheliile din staluri, ocupate ca de nişte sfinţi in smoching, cu tonsură şi aureolă. Zicea în gând, una, două, trei, patru şi dacă la al şaptesprezecelea exemplar de craniu gol se producea o mişcare a stalurilor pentru trecerea unor persoane la mijlocul băncii, metali-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

zate în structura demnității lor cu bijuterii, lanțuri și catarămi, numărătoarea mecanică reîncepea cu una, două, trei... A numărat și a trecut în revistă toate seriile unei unități de obiect, scaunele goale, capetele de îngeri, din capiteluri, scoicile cu ramuri din ghirlanda circulară decorativă a lojilor, și, în sfârșit, stalurile pline până la cel din urmă loc.

Lângă Ștefan Șileriu, răzimată cu brațul gol pe umărul fotoliului ocupat de logodnic, viitoarea soție îi imobiliza căutătura la șoaptele ei, jucate pe giuvaerele dinților, asortați în catifeaua buzelor ca într'o cutie neîndestul închisă și privirea sălii întregi se îndrepta magnetizată către frumoasa păreche. Deopotrivă de atrăgătoare, sora logodnicei, împărtășită din rămășițele surâsului și șoaptei, contempla, ca să-și găsească o îndeletnicire, prin lentilele ovale ale unui ochelar inutil și cu atât mai în ton, cu coada de aur, pareții care nu reprezintau nimic iar Vintilă, retranșat în unghierul cel mai depărtat de marginea lojii, îi punea o greutate pe grumaz, ca și cum l-ar fi ținut în cârcă.

Vintilă Voinea, cu ochii focoși, aprinși de o stranie temperatură interioară, gingaș în apucături, naiv, fantastic și profund, nu putea să displacă unei fete, educată pentru o viață care adaogă virtuților, rafinamentul. Agasată de a rămâne singuratecă între un bărbat mut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

și o pereche care se ciugulește cu vorbe strecurate ca prin fulgi, și fiind un sfert de oră gol dinaintea cortinei, ca un camarad decis ea își mută fotoliul, pivotat pe un picior, alături de fotoliul lui Vintilă.

— Nu ți se mai urăște în colțul dumitale, Domnule Voinea?... La ce te tot gândești?

— Am numărat Domnișoară pân'acum tot ce se putea număra și am clasat 117 vertebrate, după conformația fruntii, a nasurilor și a urechilor, întregul sector dela parter până la galerii, din raza mea vizuală. N'am găsit remarcabil nimic...

— Cunosc un mamifer remarcabil, la care se uită toată sala și dumneata nu te-ai uitat o singură dată, nici din profil și nici din spate... Ar fi simțit...

Vintilă gâfâi, deconcertat. Se gândi că dacă fata asta frumoasă, cu carnația splendidă și complicată ar deveni proprietatea lui, el n'ar ști niciodată cum să înceapă și ce ar face cu ea și își aduse aminte de crima, poate petrecută poate închipuită de el într'un vis, — uitase — a unui vânător. Acela și-a urmărit idealul cu pușca și când l-a doborît, a căzut în râpă fata care-l iubise și-l urmărea fără să știe el, cu o pană la pălărie prin munți.

Cu francheţea și a dragostei și a prieteniei, ea îi apucă o mână, pe care el nu o putu trage înapoi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— De ce te feresti de mine? şopti Ana, fără să-i rostească numele. Şi se uită ţintă în ochii lui, al cărora tăiş scăpăra de o lumină nouă, ca la lupi.

— Nu mă feresc, răspunse Vintilă, ca un copil, cu o negaţiune de alternare.

— Strânge-mi mâna puţin cu mâna Dumitale de manechin...

— Am strâus-o, răspunse Vintilă.

— Nu mi-ai strâns-o, nici nu s'a mişcat. Ţi-a îngheţat. Simt în mâna mea... numai o mână de sticlă... Ţi-e frică de mine?...

— Nu... nu ştiu... nu ştiu, răspunse Vintilă îngrozit.

— Apropie-te de mine, zise drăgăstos şi cast, Domnişoara Ana.

— Lasă-mă... lasă-mă... gemu Vintilă... Mă scobeşti cu ochii...

Sala teatrului se întuneca progresiv şi sonoria şuiera pe culoare.

— Incepe! zise o voce groasă din sală.

— N'ai simţit că te iubesc, Vintilă? şopti Ana în urechia lui... Imi eşti foarte drag... Şi credeam că ţi-aş putea fi dragă şi eu...

— Ştefane! strigă cu glasul lui întreg Vintilă, pierzând din vedere locul unde se găseşte. Ştefane!... Ana vrea să omoare pe mama.

Un tropot numeros de panică izbucni la toate etajele teatrului şi publicul, împiedicat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în propria lui massă, apăsa ieşirile ca un singur bloc de carne îmbrăcată.

— Nu s'a întâmplat nimic! anunţa personalul. Onoratul public este rugat să stea liniştit. Reprezintaţia începe.

Ştefan Şileriu şi femeile scoaseră repede afară pe Vintilă de braţe. Artista care nu juca şi care îl privise prin ochiul cortinei, le-a ieşit înainte cu o camaradă.

— Vezi? mama lui a murit dar nu a murit... A murit însă trăieşte...

— Toată lumea ştie că mama nu a murit, zise Vintilă, culcat pe braţul lui Ştefan Şileriu.

A doua zi, Ştefan Şileriu n'a voit să se arate în oraş. Zvonul amplificând monstruos scena din teatru, se găsea în plină vitessă şi vârtejurile lui circulau tendenţios. Era prudent ca magistratul să nu apară la tribunal.

— Vrei să mai facem o excursie? zise Ştefan Şileriu, nădăjduind să-şi îmblânzească prietenul până la urmă. 120 de kilometri îi străbatem în două ore şi diseară suntem înapoi. Vreau să vezi şi o mânăstire. Mergem cu fetele...

— Bine, răspunse Vintilă, nesimţitor ca un bulgăre de pământ.

— Insă făgăduieşte-mi că n'ai să mai faci niciodată ce-ai făcut aseară la teatru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro 1933-1947

Vintilă se posomorî.

— Cred că până la urmă o să izbutim să-i scoatem din cap ideea lui fixă, zise Ştefan logodnicei lui. Aseară la teatru, i-a fost teamă de influenţa Anei asupra lui. Incă două, trei situaţii ca asta şi-l vindecăm pe Vintilă de tot. Pui rămăşag.

— Ai băgat de seamă că tot amestecându-se prin strigoii lui, Ana s'a îndrăgostit de el? zise logodnica lui Ştefan. Nu m'aş fi aşteptat. Numai să iasă bine... Ana cu atitudinea ei nepăsătoare, e o pasională. Nu mai poate da îndărăt când începe ceva şi mi se pare că lucrul a început. Merge până 'n pânzele albe. Mă tem...

— Mă plictiseşte ceva penibil la Vintilă, zise Ştefan. Când i se pare că-i piere speranţa, se iscă în el un punct de demenţă. Va consimţi vreodată să renunţe? E toată problema. Dacă Ana ar şti cum să-l ia, cred că băiatul scapă. Viaţa lui alunecă pe un fir de păr.

— Bună dimineaţa, Domnule Vintilă, îi zise Ana, în odaia Doamnei Şileriu. Aseară m'ai făcut de ruşine... Ai ţipat în tăcerea teatrului plin de lume.

— Dar ce s'a întâmplat? întrebă Doamna Şileriu.

— Am plecat fără să putem vedea măcar începutul piesei. Domnul s'a apucat să ţipe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tocmai când se făcuse întuneric pentru ridicarea cortinei.

— Nu mi-ar veni să cred, spuse bătrâna...

— Ascultați ce vă spun, zise Ana. Piesa avea un subiect curios: dragostea dintre doi tineri care nu se cunosc dar se iubesc. dela o distanță de 1200 kilometri. Se vor întâlni? Cred că subiectul este că ei s'au întâlnit.

— Toată viața e-atâta tot, dragoste și întâlnire, zise Vintilă: Altceva nu se mai poate petrece. Toată lumea umblă, așa, unii după alții ca apele, numai ca să întâlnească... Altă activitate nu se cunoaște?

— Asta le împlinește pe toate celelalte, moșule. zise Ștefan. Dar asta merge fără interogator și explicații, fără precuvântare: este ori nu este. Am să te iau și-așa, văd că altfel nu merge.

Cu dragoste, Ștefan îl mișcă încet de o ureche.

— De-aci înainte o să-ți trag în toate zilele câte un toc de bătaie, până te-oi pune pe calea cea bună.

Doamna Șileriu asculta în pat relatările Anei, din teatru.

— Ce vă mirați atâta, Doamnă Șileriu? A voit să omoare pe mama... Trebuia, fiindcă eram la teatru, să accept, pentru motivul că se face scandal? De unde această regulă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanialiteraria.ro/mdr1933-1947

Ana se îndreptă cu Vintilă la dulapul cu cărţi.

— Nu m'am atins de mama dumitale... M'am apropiat doar de dumneata, zise Ana.

— Eu nu sunt al meu, Domnişoară... Niciodată n'am fost al meu. Dacă mă bucur, suferă mama... Nu vreau să rămâie singură... şi să plângă...

— Mama dumitale nu mai suferă, şopti Ana...

— Plânge... O aud noaptea. O auzi plângând şi dumneata.

— Plânge vântul... Domnule Vintilă. Mama dumitale e acum fericită, zise Ana cu un ton de confidenţă...

— De ce vrei să te lupţi cu mine, Domnişoară? Ce ţi-am făcut, că umbli în tainele mele? Ce ai cu sufletul meu?... A murit mama, am murit cu ea... nu mai trăiesc... Toată strădania mea munceşte la visul să nu mai fiu deloc... Inlătur dinaintea mea tot ce nu e mama... Sunt untdelemnul din candela ei, vreau să mă mistui în flacăra mică până la ultima picătură... Am iscălit cu sânge... Nu-mi pot şterge iscălitura cu scuipat.

— Să mă lupt cu viii, să mă lupt cu morţii? răspunse Ana, neputincioasă. Vreau să te scot dintr'o groapă... Dă-mi cu încredere mâna.

— Intoarce-ţi capul, Domnişoară... Ochii dumitale, ca fluturii de noapte, sunt grei şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

muți. Aripile lor bat încet... Inchide-ți-le, fluture de cobe, cucuvaie mică de catifea... Nu vreau să uit pe mama! Cadă-mi limba din cerul gurii, brațele din umeri, picioarele din legături...

Și rugător:

— Ai auzit, Domnișoară Ana?... Nu te juca, te rog, cu șoaricele sufletului meu... Nu mă chinui...

— Ne așteaptă mașina, copii! strigă, dând ușa de părete, Ștefan. Sărută fiecare pe mama. Și tu Vintilă.

Vintilă îi sărută d-nei Șileriu mâna.

— Mamii-i place să-i săruți obrazul, nu mâna. Uite așa, zise Ștefan, ținându-i pleoapele, ca o Evanghelie sub sărutarea lui.

In mașina închisă, Șileriu ocupa volanul, lângă șofeur și logodnica răzimată în spatele lui, un strapontin. Vintilă se văzu încă odată lângă Ana, închis cu ea ca într'o vitrină, alăturat de ea pe canapea, ca un bolnav. Mirosul ei curat, de scrin cu rufărie, îl învăluia ca o batistă mare cu o boare de lavandă și de chiciură de mătase. Femeie sănătoasă și îmbelșugată, pe trupul cast ca un arbore al Anei sta răstignită o măreție simplă, sigură, împlinită și senină, și gândul ei și sufletul ei, fără reversuri, aveau precizia și invariabilitatea unei ștampile, care pusă oriunde și oricând tipărește același monogram. Ea da certitudinea unui tova-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

răș de orice împrejurare, egal, stăpân pe viață, brav și bun. Ochii ei teferi, fără codiri și strecurișuri, afirmau nedespărțite, credință și pază, și personalitatea ei temeinică amintea țarina, pâinea și câinele dulău cu sensibilitatea grațioasă.

Simpatia Anei sporea cu repeziciunea norilor adunați pentru ploaie, se conglomera compact, nesimțitoare până atunci la buchia dragostei fără vocație și har. Ea îl iubea pe Vintilă cu nenorocirea și cu spaimele lui, ghicindu-se casnică și maternă și primindu-l ca pe un prunc dimpreună cu demonul lui, care-l îndrăcise.

Drumul străbătut de mașină cu priveliștile lui succesive de șes, de măguri și de dealuri pieptoase, era ca poteca din mijloc a unei cărți, deschisă cu foile mari, de o parte și de alta. Scrisul mărunt al semnăturii și al brazdei alterna cu paginile vaste ale zăpezii, ilustrate în albastru și argint. Au fugit pe dinaintea cristalelor laterale, satele cu acoperișuri, și ele, ca niște cărți, dar întoarse, sculate pe scoarțe, cu creștetul cotoarelor în sus. S'au descămat lanurile trestiei, gătite cu fumuri galbene de puf. Au alergat învârtite pădurile goale, în hore spirale. S'au depărtat podurile, ca niște scoabe prinse de maluri, peste cărări și șosele de ghiață. Fabricile și-au arătat în orizont, coșurile, ca niște columne și era și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cicada de lemne animatoare, pe care o purtau târîş în zăpadă pe tălpi boii şi omul cu căciula lungă.

Ana îi arăta lui Vintilă un corb, un han, un car cu nuiele, porumbiştile aspre, un conac alb, o fântână, deasupra căreia se lăsa ciutura, ca din cântar. Doi cai negri se fugăreau înhămaţi în curcubee, la o sanie uşoară, sprinteni în agerime, ca să li se audă clopoţeii. A salutat cineva... A văzut Vintilă? Nu a văzut. Ca un acid cristalizat într'o sticlă pecetluită, cu singurul spectacol împrejurul lui al rafturilor cu flacoane şi porţelanuri de farmacie, era Vintilă. El nu putea să înţeleagă emoţiile de pământeancă ale Anei şi tresăririle ei dinaintea feeriei. Ca să se sustragă climatului ei şi contractului torid al mantalei de lutră, prin care se distila temperatura suavă a sînului, unde somnolau şarpele inocent şi cald şi cuiburile rotunde ale brâului, Vintilă se lipise de fundul unghiului limuzinei. El nu voia să vadă cum se desface gura transfigurată, cum licăreşte pleoapa. Nu voia să vadă urechia şi strugurele ei, împuns cu un mărgăritar, curba tânără a subsuorii obrazului, grumazul pudrat cu fulgul aşternutului impalpabil de păr pulverizat al scoicilor de măceş. Vintilă şi-a tras pălăria până mai jos de nas, fără să poată opri totuşi invazia lină şi aromele de sănătate cernute prin sitele de dan-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

telă ca un duh de iarbă-mare. Mâinile şi le-a înlemnit departe de atingere şi în ungherul lui Vintilă, încremenit ca un dolmen, se luau la trântă două imagini, ca păpuşile de jucărie, mişcate de o aţă care le încaeră şi le separă.

El ştia că păcatul cu gândul e mai mare chiar decât consecinţa lui şi ca să nu-l comită, se muncea să-şi întunece pânza, în transparenţa căreia se desluşeau arabescuri de azur. El încenuşa lumina undelor irizate. Dacă i se părea că i-a rămas o lucarnă, prin geamul căreia începea să se zărească, el lua o lopată de întuneric şi tencuia zarea cu acest nămol. Dacă voia să suspine îşi încâlcea suspinul. Pe o tablă neagră de şcoală din încăperea sufletului de vecinic şcolar se iveau neîncetate litere de tibişir şi copilul se înălţa pe vârful pantofilor, ca să le şteargă. Când sforţările secrete nu mai erau deajuns, Vintilă se încrunta cu pumnii. Se scula violent. Turbura în oglindirile lui fatalităţile, reorganizate dela sine, numaidecât. Arunca în ele gândul urît, ca un cui în roţile angrenate ale unei maşini şi asculta în deşert să se rupă coherenţa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Mănăstirea Sfintei Parascheva se ivi nemai-aşteptată ochilor osteniţi ai lui Vintilă, dintr'o cotitură de drum. El o căutase zeci de kilometri, răspicând tumulturile de verdeaţă ale orizonturilor masive şi zările lucide, şi a renunţat. Dela un timp, stăpâneau solemnităţile meteorologiei. Zăpezile înnecau conacele, culcate în tablouri albastre. Străjuia suliţa brazilor, înfăşuraţi ca nişte steaguri. Ca turmele unor dobitoace înghesuite cu miile, şolduri în şolduri, pădurile negre păşteau pământul de faianţă. La o mlaştină a cerului pură, cirezile sorbeau în genunchi, cu boturile scufundate, răcoarea de argint, adormind în alcoolurile din azur. Corabia cu pânzele de văzduh a şesului încărcată, ancorase la o insulă de fum.

Panorama se desvălui întreagă şi Vintilă se pierdu ca un călăreţ în imensitatea ei ireală. Zări mânăstirea ca un oraş de clopotniţi şi turle, pe un platou de agată albastră întunecată. El nu-şi închipuia că lumea poate să fie atât de frumoasă şi să întreacă frumuseţea gândului, rămas în drum ca un nasture de manta. El crezu că trecuse de lume şi că intra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în basm. Nicăieri, pe unde călătorise el cu Ştefan, nu s'a găsit adunate laolaltă atâtea miracole, ca la 100 de kilometri de nasul lui vârît în hârtie şi uimirea lua cunoştinţă de amănunte ca de cusăturile unui plocat adânc, ridicat pe lat. Se desluşeau din fuga maşinii, care se apropia de lacul îngheţat şi de castelele împreunate, liniile, suprafeţele, bolţile, stâlpii, cerdacurile înalte şi pe o faţă a turnului celui mai înalt, un'cadran de ore.

— Ce zici? întrebă Ştefan Şileria, întorcându-şi faţa dela volan. Dar unde te-ai băgat?...

Crucificat în colţul lui, Vintilă slăbise pe jumătate. O paloare verzuie îi spoia figura, scofâlcită de chinuri vehemente şi atitudinea lui cu braţele încrucişate la piept şi cu mânile subsuoară, era demonstrativă.

— Aşa aţi călătorit tot timpul, Ana? zise Ştefan.

— Aşa... Mai puteau să incapă trei persoane intre noi, răspunse Ana. De când am pornit, pân'acum nu s'a mişcat de un centimetru. I-or fi înţepenit şi picioarele.

Vintilă asculta o limbă par'că străină şi dacă nu i-ar fi rămas ochii, învăpăiaţi de o pâlpâire de jar, s'ar fi crezut că a murit.

— Ţi-e frig? întreabă Ştefan. Dece nu te-ai învelit cu pledul? Să nu fi răcit... Cu tine vorbesc, Vintilă Voinea, zise Ştefan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Niciun răspuns.

— Îţi place peisajul? E unul din cele mai admirabile din câte cunosc şi mânăstirea nu are pereche... A fost zidită acum 400 de ani. Ai observat tu, că toate mânăstirile sunt aşezate pe o margine de apă? Ştefan îşi înăbuşea stupefacţia în date şi informaţii.

Vintilă tăcu.

— Treci tu la volan şi dă-i Anei locul tău, zise Ştefan logodnicei lui, oprind maşina. Am ceva de vorbit cu Vintilă. Pe urmă, apuc-o la dreapta.

Lângă Vintilă, Ştefan Şileriu îl prinse de mână, degajându-l din poziţia lui de mumie şi alăturându-l de el. Intinse braţul peste spinarea lui Vintilă, îşi trase prietenul la piept, cu urechile sub buzele lui, ca un telefon.

— Vino-ţi în fire, Vintilă, şopti Ştefan... Despleteşte-ţi fibrele şi aţele... Tu nu mă iubeşti deloc... Hai! mişcă buzele, clatină capul, zi ceva...

Vintilă se uita ţintă la ceva, ca la o cifră mobilă.

— Mi se pare că nu-ţi place Ana deloc... E o fată unică, Vintilă — şi am impresia că ţine la tine.

Vintilă îşi închise pleoapele, ca şi cum un medic i-ar fi pipăit o coastă dureroasă.

— Ce-ai de gând? Toate sforile cu care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vreau să te leg de viaţă se desrăsucesc şi s'au făcut câlţi. Spune ceva...

Vintilă îşi pierduse par'că vocea. Buzele lui păreau să îngăimeze o intenţie, mişcate ca la peşti.

— Cum, n'ai nimic de spus?

N'avea nimic de spus.

— Poate că te plictiseşte drumul şi poate că vrei să te întorci. Mai avem până la mânăstire câteva învârtituri de roţi... O să taci aşa, toată vremea de-aci înainte? Cel puţin mai vorbeai...

Vintilă tăcea ca o slugă proastă şi Ştefan nemai găsind nimic de spus, voia să citească în faţa lui, aşteptând o inspiraţie desnădăjduită. Căutătura lui Vintilă zăcea şi ea fixată pe Ştefan, rotundă şi nemişcată ca un binoclu. Când maşina trecu peste podul primei curţi a mânăstirei, o vastă câmpie, o lacrimă îşi pierdea conturul alunecând pe obrazul mat al lui Vintilă.

— Era să ne răstorni! sări din locul lui Ştefan. De ce n'ai frânat?

In spatele automobilului, podeţul clătinat al şanţului şoselei, juca din bârnele descheiate. O secundă şi zidul înalt al clopotniţei, boltită peste poarta rotundă se puse de-a-curmezişul câmpiei până la sfertul cerului, ca o catepeteasmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Blagosloveşte părinte! zise Ştefan, scoţând capul din maşină.

Un călugăr şchiop, cu cârja scurtă dedesubtul mânecii de şiac şi cu scufia moale de anahoret ieşise sărind ca un pitic fabulos pe poarta mică, deschisă din poarta mare. In barba sălbatecă, decolorată în tonul scurteicii, călugărul morfolea din gură mestecându-şi mustaţa.

— Dumnezeu! răspunse cu glasul lui de câine bătrân, monahul, deschizând porţile mari.

Interiorul din fund al lăcaşului, unde se edifica o a doua cetate cu altă clopotniţă, şi cu o a doua boltire, pe un rând nou de porţi, se înfăţişa cu zidurile lui, complicate cu colţuri, ieşituri, firide şi ferestre înguste, pe sute de feţe, sub streaşini adânci şi acoperişuri de şindrilă neagră, ca o reşedinţă împărătească. Puţurile, ca nişte altare de piatră, adăpostite în biserici minuscule, păzeau sfinţenia apei, aghiazmă ridicată pe lanţuri din fundul pământului binecuvântat. Un monah tânăr şi zvelt ciocănea toaca muzical în scândura de frasin, purtată cu el şi cumpănită pe o mână, cu o lulea de lemn noduros. De prin grădini cu zăbrele scurte, de prin pridvoare şi chilii, încuind uşa, plecau la slujbă cârduri de cuvioşi, fraţi, diaconi, protosingheli şi arhimandriţi, într'aripaţi cu camilavca, şi schivnicii bătrâni,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cu carnea de chihlimbar şi fildeş, călcând cu băgare de seamă alunecuşul, păreau ieşiţi din mormintele domneşti din latura bisericii mari.

Frigul i-a silit pe călători să se refugieze în arhondaric, însoţiţi de un călugăr care-i pofti să suie scara cu treptele vechi adâncite de stejar, şi să străbată coridorul îngust, cu camere de o parte şi alta pentru oaspeţi. Sala în care se isprăvea coridorul s'a desfăcut neaşteptată dinaintea lor, aducând printr'un geamlâc cu mii de ochiuri toată lumina câmpiilor, a zăpezilor şi a cerului alb. Dedesubtul acestui cerdac de sticlă, Vintilă văzu de jurîmprejur lacul întins, albastru, cu luciuri de smarald, ametist şi turchiză şi pardosit pe marginile atinse de maluri cu lespezi de camfor. Bărci înţepenite, scobite în trunchiuri de plută, drumuri de sălcii şi răchiţi, peninsule de papură, teritorii de rogoz, în care colcăie şerpii, acum amorţiţi. In Răsărit, lacul se învecina de-adreptul cu tăria pentru trecerea mai lesnicioasă pe apă cu luntrea, a monahilor spre viaţa de veci.

Fetele şi bărbaţii rămaseră în contemplarea continentului cuprins între zidurile numeroase ale stihiilor văzduhului apelor şi zăpezii, uitând fiecare pentru ce venise şi părându-li-se tuturor că ei nu mai fac parte de pe pământ şi că se găsesc ridicaţi într'o zonă, de unde încep îngerii mici cât vrăbiile cu ari-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pile lipite de obraji, domeniile Arhanghelilor, legea lui Dumnezeu și drumurile ușoare ale sfinților, învelți în straie lucitor și căciulați cu secori de aur.

Vintilă se simțea scufundat ca într'o oglindă, care ar fi fost adâncă și prin care ar fi putut să umble, ca printr'o apă nelichidă, deschizându-se înainte și închizându-se înapoi cu lumină, într'o singurătate cenușie. O bucurie, pe care nu o mai încercase din patul alb și proaspăt al copilăriei, se ivi în el, ca o lună, răsărită din suflet, trandafirie. Un pom cu ramurile de sticlă și cu flori de nufăr în vârfuri, de sidef, era sufletul lui și omizi de aur se grăbeau să urce pe acest policandru de frunze, ca să-l scapere întreg cu giuvaere.

La masă, el asculta cu o mirare inocentă povestirile călugărului care servea și pentru întâia oară i se păru că este mulțumit. Minunile și viețile povestite erau adevărate, îi deschideau o comoară nebănuită, o lume în care era bine, tihnită și moale, cu mirodenii de vânt și de ploaie nesfârșite.

Lui Vintilă i se păru că tainele adevărate stau strânse în stoluri, ca de rândunici. Înălțimi infinit treptate despart sufletele și le izolează de teritoriul făpturilor isprăvite și descompuse, viața divizându-se în părți provizorii și'n părți inefabile eterne, cu legile animalității supri[illegible] In parcul cerbilor cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

coarnele de sticlă nimic nu poate muri, condiţionat de o stare de aromă. Nimic nu cade, uşurat de o facultate de levitaţiune şi de zbor. Nimic nu se uzează, din pricina sensului diamantin. Lumina ignoră umbra, perspectivele şi planurile ei sunt necunoscute. Consistenţa unicei dimensiuni e diafană şi fiinţele din lumea ei n'au nici atâta trup cât foaia de poleială tremurată, asemănându-se cu licărirea unui cristal în lacrima lui de apă. Pojghii şi fosforescenţe, pe care le străbaţi şi care nu se rup. Irod a fugit cu sabia prin tot cuprinsul regatului, după un fulg şi nu a putut să-l taie.

Iconografia este exactă. Cetele purtate prin văzduh de fecioarele şi de feciorii, care s'au păzit de belşug şi de concupiscenţă şi au îmbrăţişat de bună voie sărăcia, au trupul neted şi văzut de jur împrejur pe o singură parte. In pribegia sfântă lucrurile cântă nestatornicite şi deslegate, ca stelele, şi totuş neclătinate...

Călugărul din faţa lui Vintilă, cu obrajii surpaţi şi cu căutătura inegală a cuvioşilor, decoloraţi pe varul bolţilor clopotniţelor, ştia tot ce nu putuse să afle el, iniţiat la contemplarea lăuntrică a superficialelor aspecte. Călugărul avea virtutea care lipseşte cărturarului iscoditor, a credinţei; om nou, nerelevat de învăţătură şi mai presus de cercetare. Conformându-se unei reguli de asprime, el aducea o jertfă, jertfa vieţii, pe care refuza să o trăiască, dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

sfârşeşte orişicum. Atitudine admirabilă, de renegare fizică şi de dispreţ, se gândea Vintilă.

— Cum ţi-e numele, cuvioase? l-a întrebat.

Silabisind cu pauze şi cu silinţe, călugărul răspunse:

— Isaiia.

Părea impiedicat într'un vârtej de sârmă ghimpată, de care-i rămăsese agăţată şi limba. I-a interzis Dumnezeu să-şi dea gândurile pe faţă. Aşa face Dumnezeu şi cu cei limpezi la grai: gângăveala lor e mutată la minte. Căci nimeni nu trebue să fie în stare să deslușească pe altul, fiecare fiind singuratic în sine, lăsat pe deslușirea lui, câtă o poate duce la capăt, împiedicat, dincoace sau dincolo de cuvinte.

La ora vecerniei, Ştefan îşi strânse prietenii, ca să facă înconjurul chinoviei. Vintilă trecuse de fază, era animat şi limbut, vorbind în realitatea aspectelor aparente şi in existenţa intrensecă.

Stăreţia veche era zidită pe două niveluri de teren, uşa dela intrarea din curte găsindu-se pe un prag cu al treilea rând de chilii suprapuse, din pridvor. Zarea sta deschisă peste heleşteul, prelungit într'un sfârşit de priveliste şi ascuns până la marginile lumii în stuhuri. Peticele de vie povârnite în apele vechi răspundeau cu alte stăreţii pustii. Funiile de iederă, ca nişte pânze sfâşiate pe cordaje, le da un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

aer de corăbii părăsite, la o margine de mocirlă sărată și curțile pardosite cu piatră deasă, acoperită cu mușchi, purtau pecetluială neagră de sânge. O mîță galbenă își alegea cărarea printre frunzele, an de an scuturate, ivindu-se ca din patru veacuri odată. Și, la o fereastră vânătă în putregaiul ei dintr'un cerdac, curăța o săgeată lungă, par'că murdară dintr'o creștinătate veche, de acelaș sânge, un diacon, îngrijitorul turlei. Ii luase ceasornicului limba mare în chilie ca să o frece de rugină. Podul de jos, de sub deal, ducea drumul de sălcii al mănăstirii peste insula cimitirelor, până la biserica hramului Sfântului Dumitru, împresurată cu castani. Ca niște chinovii minuscule și chivote, stupii dormeau înzăpeziți.

Musafirii s'au dus să vadă târla, staulele și rogojinăria, așezate la periferia ogrăzilor și slujite de ascultători bătrâni, care purtau cu barba, cu chica și cu scufia, brâul roșu înfășurat de-a-dreptul peste iștari, între găleți și câini, răsturnând mămăliga și crucindu-se călugărește, din pământ până la comanac.

In biserica din cetate se citea slujba înserării. Intrând, vizitatorii făcură pasul cu băgare de seamă și stângăcie. Călugării umpleau biserica, stranele, marginile și mijlocul, înșirați câte trei pe o latură și alta și lăsând între tindă și altar o trecere îngustă.

Inmulțiți cu îngerii, cu sfinții, cu mucenicii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

și cuvioșii zugrăviți, de un chip și o asemănare cu ei și care înfățișau pe înaintași. pe străbuni, din sihăstrii și schituri, plecați la timpul lor dela vecernii și utrenii și pogorîți în chiliile de lut, numărul norodului de față la slujbă era nemărginit și în glasurile cititorilor de stihuri cu slovă se amestecau, cu auzurile monahilor în viață ascultarea mormintelor așternute cu lespedea gheții. Mișcându-și mânecile grele odată, călugării își duceau degetele la frunte cu fâlfâire, ca niște vulturi împiedicați, care s'ar fi închinat cu penele aripii drepte. Oseminte în picioare, ochii li se rugau închiși.

Unul câte unul, oaspeții întârziau pe la iconostase, având fiecare un gând șoptit și o rugăciune a lui. Vintilă înainta sfios cu capul plecat. Sub policandru, el se trezi în mijlocul unui gol, ocolit în înconjorul mare. Bătrânii pravilei ședeau în stranile rotunde: toate autoritățile mănăstirii. Un canonarh citea la pupitrul exagonal, însoțit de isonul fraților copilandri. Vintilă mai făcu un pas... Din icoana Maicii Domnului se uita la el și zâmbea Sabina... Ochi-i erau tot atât de frumoși ca mai înainte și fața tot atât de proaspătă îi era. Și părul și-l pieptănase de curând, sub o broboadă de cașmir albastru.

Vintilă se duse cu mânile întinse și alunecă pe genunchi, cu privirile ridicate la Născătoarea de Dumnezeu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Mamă dragă! şopti Vintilă.

— Tile, puiul mamei, îi spuse Sabina cu zâmbetul, înfiorându-se ca o porumbiţă ascunsă într'un măslin. Gâtul îi era împovărat cu salbe de aur, mărgăritare şi multe podoabe noi.

— Tu eşti! zise Vintilă.

— Sunt eu! răspunse Maica Domnului.

— Nu ţi-a fost dor de mine... Te-am aşteptat atât amar de timp.

— Ştiam că ai să vii...

— M'am închis într'o odaie şi te-am aşteptat să te întorci. Ai şi venit de două ori şi pe urmă nu ai mai venit... Tu erai, nu-i aşa?

Maica Domnului clipi din pleoape.

— Şi să mă ierţi că nu te-am ascultat: am rupt sigiliile caietelor şi le-am citit.

Maica Domnului nu auzise.

— Caetul verde şi caetul roşu. Ai uitat?...

Vintilă simţea că se schimbase ceva. Sabina nu mai era aceeaş, amintirea nu mai era aceeaş.

— William Horst! rosti ceva mai tare şi ridicul, Vintilă. Tata!

Numele nu-i mai aducea aminte Maicii Domnului nimic şi Vintilă urmărea mişcările feţei Sabinei. Făcându-se icoană, ea se putea să-şi fi schimbat şi punctul de vedere. El îşi aduse aminte că mai vorbise cu ea odată, într'o seară, la nişte cunoscuţi, care ştiau să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cheme sufletele acasă. La multe din întrebările lui tăcuse sau răspundea cu un răspuns neîntrebat. Sufletele își pierd pământul ca niște sămânță neîncolțită.

— Tu ești mama mea, Sabina, cu toate acestea, zise Vintilă.

— Puiul meu, răspunse Maica Domnului. Era vocea care-l desmierdase în copilărie, învelită totuși cu o glazură argintie stelară.

— Nu mai plec de lângă tine, zise Vintilă. O să stau aci, la picioarele tale, toată ziua, toată noaptea, toată viața... Și nu o să mai murim. Și nu o să ne mai despărțim.

— Ai să te porți ca îngerii, zise Maica Domnului.

Sufletul lui Vintilă tresări.

— Și o să-mi spuie măicuța multe lucruri, pe care nu mi le-a spus, fiindcă eram prea mic. Nu trecusem încă pe lângă moarte, zise în gând Vintilă.

— Așteaptă-mă nițel, mai zise Vintilă. Mă duc să le spui ceva tovarășilor mei de drum și mă întorc.

Costumul în care era îmbrăcat, îi păru lui Vintilă stupid și nepermis. El trebuie neîntârziat să-și lepede brațele și picioarele, înveșmântat în scutecul de renaștere al călugăriei.

Imbătarea lui sufletească era imensă. Trase de o parte pe Ștefan, către ușă. Îi mulțumi că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

i-a dat prilejul să vadă mânăstirea şi-i făcu mărturisirea hotărârii lui.

— Vreau să mă călugăresc, zise Vintilă.

— Eşti copil? zise Ştefan. I-auziţi, fetelor, Vintilă vrea să se călugărească şi aşa, numai-decât... Mai suferi şi de acest defect, băiete, te aprinzi repede şi iei foc dintr'o dată.

— Iţi place viaţa asta? întrebă Ana.

— Dar când ai avut vreme să te hotărăşti? zise Ioana, logodnica lui Ştefan.

— Un lucru e sigur, răspunse Vintilă. Nu mă întorc cu voi şi nu mai ies din mânăstire. Drumurile ni s'au despărţit. Dacă mă iubiţi cu adevărat nu mă turburaţi.

Gestul, accentul, lumina neobicinuită a feţii lui Vintilă, înconjurată de o difuză reverberare matinală interioară, nu mai permiteau argumentare şi sfat şi paralizau intenţia de împotrivire. Surorile erau grave ca femeile din convoiul înmormântării după ce a fost desprins trupul lui Iisus de pe cruce şi fruntea îngreuia mintea lui Ştefan ca un coif de bronz. Împrejurarea nu mai putea să fie măsurată cu judecăţi.

— Bine, dar şi pentru ce ai vrea tu să faci, e nevoie de forme, de introduceri, de aprobări... zise Ştefan. O viaţă nouă nu se croieşte cu răznetul. Vino acasă, o să facem demersuri... Poate că ai să te răsgândeşti...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Noaptea asta o petrec aici, orice s'ar întâmpla, răspunse Vintilă.

— Să vedem... Să vorbim şi cu Stareţul. El trebuie în orice caz întrebat, zise Ştefan.

Călugării se strecuraseră cu toţii din biserică spre chilii, impresionaţi de fierbinţeala cu care se rugase străinul la icoanele împărăteşti. Vizitatorii nu erau nişte oameni de rând, şofeurul informase exact urechia mănăstirii şi părintele stareţ aflase cel dintâi, încă din stană, ceea ce era de datoria lui să ştie.

După un sfert de oră Ştefan Şileriu reapăru însoţit de stareţul Dionisie, un călugăr înalt, a căruia figură diafană, înfrumuseţată de barba albă risipită pe tot pieptul, exprimă blândeţe şi nevinovăţie.

— Ce-am auzit? că vrei să rămâi între noi, domnule Profesor? zise Arhimandritul Dionisie. Facă-se voia lui Dumnezeu şi fii bine venit. Biserica are nevoie de oameni ca dumneata, că de-al de noi are, slavă Domnului, destui, zise stareţul cu modestie. Fiindcă se insereazâ şi familia dumitale vrea să plece, să-ţi arăt chilia pe care mă gândesc să ţi-o dau, în stăreţia veche.

— Nu se putea loc mai bine ales, zise Vintilă...

— Dar nu e nevoie, ştii, să te grăbeşti... Stai câtva timp la noi, mai pleci, mai te întorci,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mai te gândeşti... Viaţa e orişiunde cu durerea ei...

Vintilă cuprinse mâna lungă palidă a Starețului, voi să o sărute, i-ar fi dus-o în sân. Starețul îl sărută părinteşte pe frunte...

Chilia destinată neofitului era o cameră mare albă, cu un pat alb, cu o masă albă. Un jar frumos o îndulcea, într'o sobă de zid.

— Ce bine mă simt! zise Vintilă. Nu m'am mai simţit aşa, de când eram mic.

— Să-ţi las ceasul meu... zise Ştefan, sfâşiat.

— Am ieşit din timp, dragă Ştefane. Nu-mi trebue ceas. Afară de lucrurile mele de acasă, nu am nevoie de nimic... Pune-le într'o maşină. Cărţile opreşte-le tu. Am ieşit şi din cărţi, dragă Ştefane.

— O să venim din când în când să te mai vedem, zise Ana, care se luptase cu o tăcere cumplită.

— Nu, domnişoară Ana, nu! La mine, de azi încolo, nu mai vine nimeni...

— De felul lui e cam exagerat, Prea cuvioşia Ta, zise Ştefan Şileriu.

— Ştiu eu? Poate că ştie el ceva mai mult decât dumneavoastră, zise starețul cu acel sens de gingaşă îndoială şi subtilitate, caracteristică gândirii călugăreşti.

— Bine, dar asta ar însemna să nu ne mai vedem niciodată... Călugării rămân în le-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gătură cu familia, cu prietenii... Apoi, necesităţile intelectuale, Părinte... Şi mai trebuiesc regulate drepturile lui succesorale... Băiatul ăsta are o avere, cum v'am mai spus, imensă, şopti Ştefan Şileriu, fără să înţeleagă Vintilă despre ce vorbea, preocupat de colţurile unei Psaltiri, aşezată pe un analog de chilie.

— Este după cum vrea monahul, dar monahul nu mai are nici familie, nici prieteni, nici avere zise stareţul.

Un ciob roşu de soare aprinse chiciura din pomi.

— Ce să-ţi mai trimitem? întrebau surorile, necutezând să privească în ochii de piatră ai lui Vintilă.

— Lucrurile mele...

Ana îşi desprinsese o bijuterie dela sân, spânzurată de un lanţ de aur, şi voi să o strecoare în mâna lui Vintilă.

— O amintire dela Ana, zise Ana.

Ca şi cum ar fi primit pe degete o bucată de jar, Vintilă lepădă giuvaerul.

— Nu, domnişoară Ana, nu! Nu trebuie să rămâie la mine, dela dumneata, nimic.

Fetele nu ştiau cum să se despartă de Vintilă. Maşina bătea din cilindri la scara stăreţici...

— O să ne apuce noaptea pe drum, conaşule, zise şofeurul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Noapte bună! zise Ana, voind să strângă mâna lui Vintilă și amețind...

— Nu, domnișoară Ana, nu! zise Vintilă, refuzându-i mâna.

— Noapte bună, zise Ioana.

— Noapte bună! zise Ștefan Șileriu, voind să-l îmbrățișeze.

— Nu, Ștefane, nu! zise Vintilă, interzicându-și ultimul contact. Dar să nu uiți din lucrurile mele manechinul și ursul, zise Vintilă către Ștefan, care ieșise.

Ca să nu mai audă nimic, și să nu fie răscolit, el închise lin, fără sgomot, după Ștefan, ușa stăreției.

---

25 XI/937 Ioh. Grozy

STUDENȚIMEA ... SIBIU